

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Liisa Teräsvuori

Emil Wainio

Heikki Merilinen

Honka

Syvistä riveista

Balt 1851. 25

VEINO JOHANNES ELLIÄ

HARVARD
COLLEGE
LIBRARY

SYVISTÄ RIVEISTÄ.

SYVISTÄ RIVEISTÄ.

KANSANKIRJAILIJAIMME

NOVELLIKOKOELMA

HEIDÄN MUOTOKUVINEEN.

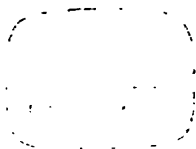

G. J. Kivila

PORVOOSSA,
WERNER SÖDERSTRÖM.

Balt 1851, 25

✓

PORVOOSSA,
WERNER SÖDERSTRÖMIN KIRJAPAINO 1890.

SISÄLLYS:

<i>Liisa Tervo (Oulu):</i>	
Uusi isä	siv. 5.
<i>Eero Sissala (Helsinki):</i>	
Naavalan Taavetti	siv. 21.
<i>P. Päivärinta (Ylivieska):</i>	
Pelastettu	siv. 99.
<i>N. Niemelä (Punkalaidun):</i>	
Luisulan lapset	siv. 145.
<i>Alkio (Laihia):</i>	
Salliman oikkuja	siv. 213.
<i>Kauppis-Heikki (Iisalmi):</i>	
Härät	siv. 291.
Isäntä	siv. 301.
<i>Heikki Meriläinen (Sotkamo):</i>	
Kotoa kotiin	siv. 327.
<i>Jakke Honka (Oulu):</i>	
Perukkalaiset	siv. 351.
<i>Emil Vainio (Helsinki):</i>	
Selman hääpäivänä	siv. 387.

Valokuvat ovat valmistetut Saksassa, ja siellä on se erehdys syntynyt, että Alkion kuran alle on Niemelän nimi painettu ja Niemelän kuran alle Alkion.

G. Eero Siessala

Kauppi-Heikki

P. Päiväranta

Nestor Niemela

G. Aikio

Jalon suomalaisen kirjallisuuden kartuttajan,
lämpimän isänmaan rakastajan,
hellän kirjailijain suosijan
ja
ahkeran auttajan,
kalliin ystävämme:

Herra professori

Julius Krohn'in
muistolle,

kunnian ja rakkauden osoitukseksi
surun ja kaihon tunteella
omistavat nämä heikot
kynäpiirteet

Tehiät.

Uusi isä.

Kirjoitti *Liisa Tervo.*

Setänsä luona maalla oli Elsalla hauska olla, ettei hän kaivannut mitään. Koti-ikävä oli kerrassaan haihtunut eikä isäkään enään muistunut mieleen. Siitä olikin kauvan jo kuin isä oli taivaasen mennyt ja setä oli niin hyvä, aivan kuin isä.

Setä kuin kotosalla oli, niin sen kintereillä pyöri alin-omaa, riekkui sylissä ja kaulassa kilvan talon lasten kanssa. Ja kuin setä oli päivän poissa, niin kuin metsässäkin, niin oli semmoinen kaipuu, ettei tahtonut päivä kulua. Aina kujan suuhun menivät katsomaan että eikö jo tule, aina vähän väliä. Ja kun näkyi niin silloin lähtivät kolmikannassa juosta piristämään vastaan. Helli riepu se aina jälkiin jäi kuin oli pienin, mutta Hilma ja Elsa tasaväkiset ollen jotenkin yhteen aikaan sedän luo pääsivät. Heti käsistä kiinni tormusivat ja siinä hyppivät lieskasivat iloissaan.

„Isä, isä!“ hoki Hilma.

„Setä, setä!“ Elsa hoki.

Setä naurusuin astui keskikujaa pallerehtava tyttö kummallakin sivulla. Mutta kuin tulivat Hellin luo ja tyttö kädet ojennuksissa seisoi ja hätäilemällä pyrki „itän tyliin“, niin silloin saivat Elsa ja Hilma tyytyä takin liepeestä kiinni pitämään. Mutta hyvähän tuo oli siinäkin repasta, mieluista hyvinkin.

Vaan kuin setää kaupunkimatkalta odotettiin, niin se tuskaa oli. Sitä häärittiin sisältä ulos ja ulkoa sisään lakkaamatta ja kyseltiin vuoroon äidiltä vuoroon Inka Pietalta, niin että ne olivat aivan pahemmassa kuin pulassa.

Tänään odotettiin setää kaupungista. Lapset odottivat joka hetki tulevaksi siitä saakka kuin silmänsä aamulla auki saivat. Ja juoksivat keittiössä aina kysymässä, että tuleeko kohta. Kaikki kolme yhtäikaa hulmausivat kysymään, Elsa etunenässä.

„Pysykää lapsi rukat siellä muissa huoneissa, täällä te särette astiat ja kaadatte mitä eteen sattuu“, sanoi äiti. „Menkää pirttiin kuuropiilosille“.

Mutta kauvanko sitä maltettiin olla kuuropiilosillakaan, siunaamahetki. Juostiin taas keittiöön tulisessa touhussa ja akkunan ääreen hulmauttiin katsomaan, että eikö tule.

„Inka Pieta notta Helli akkunaan, Helli kattoo, jot itä tulee“, marisi itkusuin Helli, joka ei omin voiminsa kyennyt kiipeämään akkunan ääreen. „Notta, notta“, kärisi hän ja hätäili ja nykki Inka Pietaa hameesta.

Mutta Inka Pieta tuli ja lenhautti Elsan ja Hilmanki pois akkunasta.

„Niistähän on vastus“, äsähteli Inka Pieta. „Vaivasella heitä on.“

„Sittenhän minä vaivanen olisin, jos ei minulla lapsia olis“, sanoi äiti totisena.

„Mutta kuin lentävät joka paikkaan, ettei säily muu kuin, joka huutaa“, mutisi Inka Pieta vähän noloissaan. „Tuo Elsakin, iso tytön torvelo, sehän se nuo toisetkin villitsee, eihän nuo ennen ole niin riekkuneet. Kas niin! jopahan saivat kupin lattialle, siellä se nyt tuhannen palasina . . Ja tuon paraan kivikupin . .“

Inka Pieta oli ihan haltioissaan ja pyöräytti Elsan käsipuolesta toiseen huoneeseen. Toiset lapset pujottivat jällestä ja vakavina istuttiin sitten vahingon jälkeen vähän aikaa, eikä sanaakaan hiiskuttu toisilleenkaan. Viimein kuin katsottiin toisiaan silmiin, alkoi naurattaa ja pian rupesivat

oikeen tyrskimään. Ja niin asia unehtui. Siirryttiin pirttiin ja sieltä pistäyttiin ulos katsomaan, että eikö näkyisi tulevaksi, tahi eikö kuuluisi kulkusen ääntä. Vaan ei kuulunut eikä näkynyt. Kuin olivat mielestään kauan aikaa pirtissä istuneet, niin piti jo lähteä kysymään.

„Tuleeko se isä sitte kuin pannaan pirtin lamppuun tuli?“ kysyi Hilma ja Hellikin alkoi:

„Tuleeko te titte itä?“

„Tulee, tulee“, sanoi äiti päästäkseen.

Silloin kolmikannassa rymistettiin taas pirttiin, istuttiin penkille, kädet helmoihin ja katsottiin myötään kattoon lamp-pua. Siinä sitten tuumittiin mitä saavat tuliaisia. Hilma isä oli luvannut tuoda aapisen, semmoisen punakantisen kuin Elsallakin oli ja jossa oli kukko lopussa. Helli vain odotti „hirveän paljon“ makeisia, „vittiinkin kymmenen viititoitta paljon.“ Elsa ei tiennyt mitä hän saa, vain jotakin hankin arvasi saavansa. Äiti aina lähetti sieltä kotoa jos ei muuta niin toista. Eikä hän juuri saamisistakaan, vaan tuntui ikä-välle kuin setä oli poissa ja pelotti että tulleneekohan koko päivänä.

„Milloinkaan se setä tulee?“ huokasi hän melkeen itseksseen.

Siitä tarttui taas maltittomuus Hilmaan ja tietysti Helliinkin. Se olisi pitänyt saada tuli lamppuun nyt heti, keski-päivällä ja sitä juoksivat keittiöön pyytämään äidiltä, Hilma ja Helli. Ja siitä sen nyt heitti äitille vastuksen. Jos hän sanoikin ettei tulta oteta lamppuun ennen kuin tulee pimeä, niin kävivät he vähän väliä selittämässä että nyt on jo pimeä.

Hiljan hitainkin tuli ilta ja tuli lamppuun panttiin. Silloin syttyi ilon remakka lapsissa ja pörhässä korvin kuunte-livat pienintäkin risausta ulkoa. Monta kertaa he olivat kuulevinaan kulkusen äänen ja päästivät ilohuondon. Mutta yhdoin kuin aivan varmaan kuulivat, silloin työntäysivät ovelle. Elsa pisin heistä varpailleen kohosi lukkoa vääntä-mään ja toiset ryskyttivät ovea minkä jaksoivat ja häsäköi-vät maltittomina. Joutui siihen Inka Pietakin.

„Taas Elsa on siinä intoilemassa, pysyppäs vähän aisoissasi“, sanoi hän ja pyöräytti keski lattialle.

„Odottakaa lapset toki vähäisen, tuossa paikassahan se isä on sisällä“, sanoi äiti.

„Jontaa nämä odottamaan, kun ovat niin villissä, että pahki lentävät joka paikkaan“, mutisi Inka Pieta.

Setä kuin oven raotti, niin heti käsiksi hyökättiin ja alettiin kysellä.

„Toiko isä aapisen? Isä! Toiko isä?“ Tiedusteli Hilma kädestä nyhtäen isää.

„Voi itä, — voi itä“, hoki Helli nuotilleen ja halaili molemmin käsin isän toista jalkaa.

„Miksi setä oli niin kauan? Toiko setä minulle mitään?“ kyseli Elsa ja tunkeusi niin lähelle kuin suinkin.

Ei tiennyt setä, mihin hän vastaisi ensiksi. Eikä hän osannutkaan vastata mitään, vaan nauru suin katsellen ympärillään hääriviä lapsia, irroitteli vyön ja riisui turkin.

Matti kuin toi arkun tupaan, niin lapset keräytyivät sen ympärille ja vähän väliä kävivät isää nykkimässä arkua avaamaan ja viimein oikein voiman väellä vetivät arkun luo.

Aika riemu siinä syntyi, kuin kukin sai saatavansa. Hilma sai aapisen punakantisen ja heti alkoi hän kukkoa siitä hakea ja kuin kukon löysi, niin nauru pääsi. Helli sai makeisia kääreen. Eikä hän raahinut niitä syödä, ei mais-taakaan, katseli vaan ja näytteli muillekin. Elsa sai punarantuiset sukat. Äiti ne oli lähettänyt. Elsan mieli oli hyvä. Hän käänteli ja katseli sukkiaan, otti kengätkin pois ja koetti niitä jalkaansa. Sievät ne olivat ja lysti astua sipsuttaa niillä.

Mutta sitten kuin setä oli tätin kanssa puhellut, ker-tonut kaupungin kuulumisia ja mitä muuta lienevät hiljaan keskustelleet, otti hän Elsan syliinsä ja sanoi.

„Nyt pääset Elsa kotia, sinne on tullut isäkin sinulle.“

Elsa ei tahtonut tajuta asiaa, vuoroon katseli vain se-

tää ja tättä. Vaan kuin nämät hymysuin katselivat häntä, niin hän rohkeasti sanoi:

„Setä nyt narraa.“

„Enkä narraa, olet sinä saanut nyt isän“, vakuutti setä yhä hymy suin.

„Vaikka narraatte“, intti yhä Elsa ja veti hiljaan parasta setää.

Mutta tätikin vakuutti että on kuulemma tullut isä sinulle sinne.“

„Ja minä toin jo turkit, että tarkenet lähtemään“, sanoi setä ja näytti turkkeja naulassa.

Ne oli Elsan isän turkit, tunsu hän ne nyt itsekin. Ja hän alkoi jo uskoa että on se isä tullut. Eikä hän sen enempi joutanut nyt ajattelemaan, vain iloissaan taputteli käsiään ja puristi setää kaulasta, juoksi tätinkin luo ja peitti päänsä hänen helmaansa. Tätti otti syliinsä hänet, puristi rintaansa ja sanoi:

„Elsa raukka.“

„Mutta äiti sanoi, kuin isä oli mennyt taivaasen, ettei isä tule enään milloinkaan meille“, virkkoi Elsa äkkiä ja kysyvästi.

„Jos lie äiti silloin niin sanonut, vaan on siellä nyt isä teillä“, vakuutti setä.

„Sinne on tullut uusi isä“, selitti tätti.

Elsa ei tullut siitä sen selvemmälle, eikä hän nyt pitteimmälle ajatellutkaan, oli hyvillään vaan. Kyseli sedältä, että milloin hän pääsee kotia lähtemään ja hän olisi halunnut jo heti lähteä ja tuntui ikävältä kuin ei heti päässyt. Vaan hauskaa se oli ajatella, että isä on tullut ja pääsi taas isän luo.

Yhtä ja toista siinä oli epätietoista tuossa isän tulossa, semmoista epäselvää, johon ajatusta takertui, vaan ilon huumauksessa se ei pysähtynyt kuitenkaan siihen sen pitteimmältä, vaan solui irti ja vapaasti taas kiitti ja kierteli. Muistossa elpyi kuva kuvan perästä, syntyi ja selveni, yksi kohta sieltä, toinen täältä, niin että pian oli suuri joukko kuvia, jotka

kokoontuivat yhteen, lähestyivät toisiaan ja muodostivat kokonaisuutta. Ja niin eläväksi ne muuttuivat, että Elsa näki ne aivan kuin silmäinsä edessä.

Kun hän nyt pian pääsisi kotia! Nytkin siellä isä kotona leikkii Marin kanssa ja ikävöipi häntä . . Ja äiti siellä kutoo sukkaa . . Niinhän se oli aina iltasilla, että äiti kutoi sukkaa ja isä leikki heidän kanssaan ja sitten soit-teli kannelta ja lauloi. Vaan milläs se nyt soittaa, kun kan-nel on täällä sedällä, tuossa sedän kaapin päällä.

„Viedääkö setä tuo kannelkin kotia?“

„Mitä sillä siellä?“

„No että isä soittaa.“

„Lie tuolla kannelta sen minkä soittaakin!“

Kun on uusi kannelkin, onkohan se hyvä. Mutta El-sasta tuntui, ettei sitä parempaa voisi ollakaan kun se en-tinen.

Maata mennessä ei Elsan silmään uni tahtonut tulla, eikä hän ollut muistanut siunatakaan. Ajatukset olivat val-lanneet hänet ja nythän ne vasta hiljaisuudessa kiertelivät-kin, toivat mieleen kotoa ja isästä muistoja.

Hän muisti kuinka isä makasi sairaana ja äiti laitteli hänelle päähän kylmiä kääreitä. Ja hänkin aina kävi ak-kunanruudussa jäähdyttämässä käsiään ja juoksi sitten pane-maan kätensä isän otsalle. Isä katsoi ja hymyili heikosti ja sanoi hiljaa:

„Isän oma tyllerö.“

Eräänä iltana oli sitten kotona paljo vieraita, tätikin oli. Kaikki seisoiivat isän sängyn vieressä ja itkivät. Äiti makasi lattialla ja voivotteli. Sitten äiti nousi ylös, vaan kaatui uudestaan. Isä huokui hyvin raskaasti. Sitten kuin äiti taasen nousi ylös, katsoi isä äitiä, häntä ja Maria, vaan sitte ei ketään katsonut. Kurkussa karahteli, rinta kohoili korkealle ja kädet olivat ristissä rinnalla. -- Huomenna pani-vat isän mustaan arkkun ja veivät kylmään ulkokuoneeseen, vaikka hän itki ja sanoi ettei saa isää sinne viedä, isälle tulee kylmä. Sen jälkeen hän ei nähnyt isää, muuta kuin

sen mustan arkun, kuin veivät sen pois. Silloinkin oli paljon vieraita. Ja ne sanoivat, että isä on mennyt taivaasen. Eikä se isä sitten enään tullut vaikka hän luuli ja odotti ja Mari myös odotti, aina illalla. Ja äiti sanoi, ettei se tulekaan . . . Mutta miksi se nyt on tullut . . . ?

Ja siihen se nyt takertui Elsan ajatus ja takertui lujaan.

Niin kauan kuin on ollut poissa, siellä taivaassa . . . Eipähän sieltä ole tullut Pekka enokaan, vaikka on ollut jo hyvin kauvan, eikä muitakaan, Alma serkun äitikkään . . .

Sekausi Elsan ajatuksiin nyt se tädin sanoma uusi isäkin ja asia kävi yhä sekavammaksi. Ei tahtonut nyt päästä minnekään. Siihen hän viimein kuitenkin tuli, että isä on tullut taivaasta uusissa vaatteissa ja uusi kannel, vissiin kultavaatteet päällä ja kultakannel kädessä ja siihen uskoon hän jäi. Sillä ei hän osannut mitenkään muuten ajatella sitä undeksi, sillä hänestä isä oli kaikkein paras semmoiseen kuin se silloin oli.

Elsalla painuivat silmät umpeen. Oli kuin isä olisi tirkistänyt oven raosta ja huutanut:

„Missä isän piika?“

Ja isä otti hänet syliinsä ja hän kääri kätensä isän kaulaan ja tuuheat tummat hiukset kutkuttivat käsivarsia ja musta pitkä parta tuntui karkealle kuin siihen painoi poskensa tahi leukansa. Sisko Marikin kiipesi isän polvelle. Ja pikku Elli nauroi kätkyessä kuin isä sille liverteli. Sitte isä otti kanteleen ja alkoi soittaa, hän isän polvea vasten nojautsi ja lauloi:

„Lapsi olen laulavainen,
Pieni vielä voimaton.
Huvitusta hakevainen.
Huikennellen huoletoin.

Aina löydän avoimena,
Äidin helman hupaisen.
Isän polven istuimena,
Tunnen minä turvaisen.

Moneen kertaan oli Elsa kerennyt tavaransa laitella ennen kuin lähtöpäivä tuli. Vaan siinähan se aina joku osa päivästä meni kuin pieneen laatikkoonsa latoi sievästi paperinuket ja kiiltokuvat, pudistaa räpsäytteli pyhähuivin ja laski sen sievästi, helmet nauhasta purki ja taas pani, aukoi paperista ja taas kääri sen viisipennisen, jonka pastorilta oli saanut „O hyvä Jumalan“ veisaamisesta. Ja nyt kuin lähtöpäivä vihdoin tuli, nousi hän varemmin kuin ennen ja taas laitteli tavaransa.

„Pitää laittaa nämä hyvästi kuin pitää lähteä kotiin, sinne on tullut isä“, selitti hän nyt niin kuin joka kerta selitti kuin laittoi tavaroitaan.

Kun tavaransa sai laitetuksi, puki hän jo nutun päälleen.

„Kohta sitä pitää lähteä.“

Vaan vielä siihen oli pitkä aika ennenkuin lähdettiin, kuin muut eivät olleet vielä puuhassakaan. Vasta eineen syötyä, lähempänä puolta päivää sanoi setä lähdettävän. Niin pitkäksi kävi odotus Elsasta lopulla, että hän paneusi penkille isänsä turkin alle ja itki. Vaan samalla kuin itki sentähden ettei heti nyt päässyt, itki hän senkin tähden, että kohta pääsee. —

Setä käski Matin hevosta valjastamaan ja täti kutsui Elsa.

„No nyt Elsa“, sanoi täti, „nyt pääset lähtemään. Vaan sanoppas hyvästit.“

Elsa kätteli Hilmaa ja Helliä ja selitti, että hänen pitää lähteä nyt kotiin, kuin sinne on tullut isä.

„No Inka Pietallekin.“

Elsa juoksi keittiöön.

„Nytkö se Elsa lähtee?“

„Nyt minun pitää mennä kotiin, sinne on tullut isä.“

Hyvästi, hyvästi. Muista lapsi vanhaa Inka Pietaakin.“

Kun Elsa oli kääritty turkkeihin ettei näkynyt kuin kaksi kiiluvaa silmää ja pantu sohvalle istumaan siksi aikaa kuin rekeen oli kaikki laitettu valmiiksi, selitti hän vielä

kerran Hilmalle ja Hellille että isä on tullut kotia ja tuonut kultakanteleen, jolla soittaa . .

Nyt oli kaikki valmiina ja setä kantoi hänet rekeen ja peitteli sinne hyvästi vällyillä ja istua könähti itse viereen. Laukki tempasi rekeä ja kulkuset remahtivat helisemään. Aittarakennukset näyttivät siirtyvän siitä sivuitse ja menevän taakse näkymättömiin. Kujan varressa aidanseipäät kiitivät jälekkää ja hanki reen kupeessa vilisi sinne taakse päin vain. Riihet ja ladot ja metsät ja kaikki liikkuvat. Laukki juosta hölkötteli jotta lautaset nuoran perään kohoilivat ja laskivat, kulkuset helisivät ja setä hyräili.

Tuli vastaan taloja. Ihmisiä siellä liikkui, aikaihmissä ja lapsia.

Miksikään ne ovat tulleet näin kauvas asumaan? Miksikään eivät asu siellä kaupungissa, tahi aivan sedän viressä? Onkaan noilla pienillä tytöillä isä kotona, onkaan se käynyt taivaassa ja tullut takaisin?

Sinne jäivät talot ja ihmiset ja sinne taakse siirtyivät yhtä mittaa aina nudet talot, pellot, niityt ja metsät. Ja Laukki se vain hölkötteli ja kulkuset helisi ja setä hyräili.

Alkoi hämärtää. Tähtiä ilmestyi taivaalle ja kuukin pian alkoi näkyä. Tähdet ja kuu ne kulkivat muassa. Muutuivat ne välistä vähän eteenpäin ja välistä taaksepäin, vaan eivät ne sen jälemmäksi jääneet, aina vaan näkyivät yhtä kaukana olevan heistä.

Mitenkään ne niin? Siellä taitaisi hauska olla niitten luona. Miksikään se isä tuli pois? Vissiin tuli niin ikävä äitiä ja minua ja Maria ja pikku Elliä . . Mutta olihan siellä Armas. Onkaan se isä tuonut Armaankin mukanaan . . ? Mitenkään ne ovat päässeet . . ?

Ja se mielytti Elsaa. Hänen mielestään ei sieltä voinut hypätäkään niin korkealta.

Vissiin siellä on tikapuut . . kultaiset tikapuut . .

Elsa muisti kuulleensa Jaakopista, joka näki tikapuut taivaasta ja enkeleitä kulkevan ylös ja alas . . Mistähän kohti ne ovat, ovatkaan kaukana tästä . . ?

Vissiinkin ne ovat hyvin kaukana, aivan tuolla taivaan rannassa asti . . . Mutta sieltä kait pääsee ilmankin . . . Vaan jos ei siellä ole ovia . . . Missään siellä on ovi . . . ?

Mietityttämään se olisi ruvennut, vaan Elsa päätti että hän kotona isältä kysyy, isähän sen tietää ja kohtahan hän pääsi kotia.

Nyt ne kotona ovat . . . Äiti laittaa ruokaa vissiin . . .

Ja äitillä oli Elsan mielestä harmaja hame ja röijy ja leveä vyöliina.

Mari siellä nukkien kanssa leikkii ja näyttelee Ellille . . . Onkohan Mari ottanut minun Kerttnni, joka osaa itkeä kuin painaltaa rintaan? Sen isä antoi . . . Kuin joutuisi kotia siksi kuin isä tulee työstä, niin huutaisi ovelta että „missä isän piika!“

Elsasta tuntui niin hauskalta, että olisi käsiään taputtanut, jos olisi voinut. Hän puristausi kokoon ja mielessään nauroi.

Kaukana näkyi tulia paljon, ja kuin tultiin lähemmäksi haamoitti talojakin. Siinä se oli kaupunki . . . Mitenkähän setä osannee meille ajaa kuin on noin paljon taloja ja hämärtääkin.

Vaan sieltä se talojen sivu setä pujotteli, kadulta kadulle käänsi. Ja jo tuli tuttuja taloja.

Nyt käännettiin kotiportista. Tässä se oli. Suuri kivi oli portin pielessä ja hirsiläjä aittaa vasten. Portaana vieressä oli vesikelkka, vain eri saavi oli kuin ennen. Porstuaan oli tehty uusi akkuna. Mutta tämä se oli kuitenkin Elsan koti, sillä setä pysäytti hevosen portaitten eteen ja kantoi hänet sisään.

Siellä oli äiti, tuli vastaan ottamaan ja hyväillen alkoi riisua turkkia. Ja siihen kuin turkista pääsi Elsa selviämään joutui Marikin ääreen. Mutta eivät ne olleet oikeen entisen näköisiä, aivan tutun näköisiä. Äidillä oli kyllä harmaja hame, vain oli eri röijy, semmoinen jota ei ollut ennen Elsa hänellä nähnyt ja muodoltaankin oli muuttunut äiti. Marilla oli aivan erilaiset vaatteet ja semmoinen vyöliina,

jossa oli pitkät nauhat ja takaa solmittuna ja isompi oli Mari entistään. Pikku Elli se oli paljon muuttunut. Mutta missään se isä oli? Taisi olla työssä vielä, koska ei näkynyt.

Iso kaappi oli toisella seinällä kuin ennen. Pieni sänky jossa Marin kanssa olivat maanneet oli poissa; missään se oli? Kiikkutuoli oli vielä samassa paikassa kuin ennen, vaan maalattu ruskeaksi, ennen oli harmaja . . ja maalattu oli kamarin ovikin . .

Elsasta tuntui oudolle ja pahalle. Ei hän osannut paikaltaan liikkua, eikä puhunut luotua sanaa.

Äiti puheli liverteli ja kantoi perälle huonetta sohvan kannelle istumaan, vaan ei Elsa siitäkään tullut rohkeamaksi. Sormi suussa katseli nurkkasilmällä ympärilleen.

Mari kantoi sohvan kannelle siihen viereen leikkikalujaan, paperinukkia, kuvakirjoja ja oikean ison nuken, jolla oli tudet sievät vaatteet.

„Tämän nimi on Ursa ja se on hyvin kiltti“, alkoi Mari selitellä hyvin toimessa. „Ja täällä, katsopa tässä sinun Kerttusi. Se on itkenyt niin paljon että, kuin sen mamma on ollut maalla.“

Kerttuhan se oli, vaan sekin oli muuttunut. Kasvot olivat hankauneet rosoisiksi ja toinen käsi repatti irti, ettei ollut kuin pikkuisen pitämässä. Eikä se enään itkenytäkään jos rintaankin painoi.

Elsa katseli Kerttua. Ei hän virkannut mitään, vain itku pyrki kurkkuun. Hänen kävi sääliksi Kerttua, joka raukka oli niin ruhjauneen näköinen ja samalla hänen kävi sääliksi keinutuolia, sänkyä, isoa kaappia, kamarin ovia ja kaikkia:

Mari vaan näytteli uusia leikkikalujaan ja oli myötään äänessä.

„Äidiltä minä olen saanut tämän Emmin“, ja Mari selitteli punaisten nauhapalasten sisää sormen pituisen nuken. „Voi, ruvetaan pesemään Emmiä.“

Kahvikuppiin hommasi Mari vettä ja pesi Emmin ja kääri kapaloon ja Ursaltakin pesi silmät.

„Pestään Kertultakin.“

Hän pesi Kertultakin.

„Kertullekin pitää tehdä uudet vaatteet. Eikö pidä?“

„Pitää“, vastasi Elsa hiljaan.

„Semmoiset oikeat ja sievät, semmoiset, jotka saattaa riisuakin, niinkö?“

„Niin“, myönsi taas Elsa hiljaan.

Jo vähitellen sai Mari Elsan leikin touhuun ja puhelemaan, niin että pian olivat molemmat täydessä puuhassa. Elsa kuin pääsi tutustumaan kysyi hiljaan Marilta.

„Missä se isä on nyt?“

„Työssä“, vastasi Mari hyvin kovasti että Elsa säikähtyi. „Vaan ei se vielä tule, kyllä me vielä saamme leikkiä. Isä aina nauraa kuin leikkii nukkien kanssa ja sanoo Kerttuakin Tyyraksi ja nokiaa silmät Kertulta ja Ursaltakin. Ei viitsitä sitte enään leikkiä, eikästään?“

„Ei“, vastasi Elsa vaan hänestä oli kumma miksikä isä nyt oli semmoinen, eihän se ennen niin tehnyt.

„Milloinka se isä tulee?“

„Kuin äiti on laittanut ruuan pöydälle.“

Elsa silmäsi että joko se äiti laittaa ruokaa. Vaan ei se vielä laittanut. Siellä hällän ääressä hommasi, kohenteli tulta. Pata oli tulella ja höyry pihisi kannen raosta. Se oli tuttua.

„Kohta se tulee isäkin, vaan kohta se joutuu ruokaan. Ja joutuahan sen pitäisi, sillä eikö tällä minun tytön tyllerölläni ole nälkäkin jo“, sanoi äiti ja tuli hyväilemään Elsa.

Nyt tuntui Elsasta mukavalta, oli kuin joku paha aavistus olisi lievennyt. Hän saattoi jo hymyillä äidille. Ja hän seurasi äitiä sinne hällän ääreen, sillä häntä hyvin halutti sinne. Ainahan hän ennenkin oli ollut keittämisen puuhassa äidin kanssa, apuna muka, jos ei muuta niin lastuja uuniin lisännyt.

„Pane Elsa muuan lastu lisäksi“, sanoi äiti nytkin aivan entisen totutun tavan mukaan.

Elsa pani lastuja uuniin. Siellä ne rupesivat palaa rä-sähtelemään. Höyryä pursusi padasta kannen alta enemmän. Se oli se sama pata kuin ennenkin: toinen korva oli lohennut ja muntenkin samanlainen joka kohdasta. Samat olivat padan koukutkin ja muutkin kalut ja prässirauta riippui ylhäällä kourussa, niinkuin ainakin.

Jo rupesi padassa kiehumaan, porisi aikalailla. Äiti nosti kantta niin höyryä nousi lujasti ja porina kuului kovemmin ja kuin pani kannen paikalleen niin höyry pihisi raosta ja porina kuului himmeämmin.

Elsasta tuntui nyt äiti aivan tutulta. Hän ojensi kätensä äitiä kohti ja kuin äiti kumartui kääri Elsa kätensä hänen kaulaansa, puristi tarmonsa takaa ja sanoi:

„Äiti!“

Ilo valtasi Elsan nyt kokonaan. Tuntui tutummalta nyt kaikki entiset vanhat, vaikka olivatkin eri paikoissa. Riemuiten juoksi Elsa sedän luo, joka tuli ulkoa hevostaan katsomasta ja selitti että kohta se isä tulee.

Äiti alkoikin laittaa jo ruokaa pöydälle ja Elsa oli mukana puuhassa. Vaan kuin se oli tehty rupesi hän sykki-vin sydämin odottamaan isää. Hän tiesi miten hän tekee kuin isä tulee, hän tekee niin kuin aina ennenkin: menee ovensuun nurkkaan seisomaan, niin isä pistää päänsä oven raosta ja kysyy:

„Missä isän piika?“

„Täällä!“ huutaa hän ja juoksee vastaan ja isä ottaa hänet syliinsä.

Rintaa ahdisti odotus. Jo kuului askeleet portailla. Elsalla sydänelässä hytkähti ja hän naurusuin meni seisomaan nurkkaan.

Ovi aukeni ja muuan mies astui sisään.

„Hoh, vieraita. Terve, terve!“ ja mies kätteli setää. Otti sitten turkin päältään, pani naulaan ja meni pöydän päähän istumaan.

„Mitä kuuluu?“ kysyi mies.

„No ei kummempia“, vastasi setä.

Elsa seiso i loukossa ja kummaillen katseli, että mikä mies tuo on, joka pöydänpäähän meni noin suoraan. Vähi-tellen siirtyi hän sedän luo, niin hiljaan ettei se mies olisi häntä huomannut. Marikin oli kerennyt korjata leikkinsä ja istui nyt setän sylissä kellonhäntää nypimässä.

„Kuka se tuo on?“ kysyi Elsa hiljaan Marilta.

„Se on isä“, vastasi Mari lujalla äänellä.

Elsa säikähti, että ruumis vavahti.

„No, ka täällähän se on uusitulokaskin“, sanoi se mies.

„Tuleppas paiskaamaan kättä.“

Elsaa peloitti, polvet vapisi.

„Mene lapsi sanomaan terveisiä isälle“, kehoitti äiti.

Isä . . eihän se ollut isä . . punanen parta . . isällä on musta . . eikä tuo muutenkaan ollut isää . .

„Mene paiskaamaan kättä isälle“, kehoitti setäkin.

„Ei se ole isä, mies vaan, sanoi Elsa sedälle hiljaan ja tunkeusi niin lähelle kuin pääsi.

Setä naurahti ja yhä kehoitti ja äitikin vielä käski. Elsa lähtikin, vaan alla päin, tarjosi ujosti kätensä ja not-kautti polviaan.

„Tule nyt isän syliin“, sanoi mies hyvittelemällä.

Elsa kiskausi irti ja juoksi takaisin setän luo.

„Mari, tulepas sinä isän tykö kiikkumaan.“

Mari meni. Mies nosti hänet jalkaterälleen, piti mo-lemmista käsistä kiinni ja huiskutti siinä ylös ja alas. Mari nauraa hekatti ja olisi kiikkunut enemmänkin.

„No tule nyt sinäkin, — mikä sen nimi olikaan tämän pikisilmän?“

Kaikki rehahtivat nauramaan ja itse mieskin nauroi ja Marikin hihitti muitten mukana. Elsa vaan oli vakaisena ja häpeillään peitti kasvonsa sedän syliin. Ajatteli että onkaan hänellä pikiä silmässä ja koetti kädellään hieroa pois.

„Elsa, niin Elsahan se oli. Tulepas nyt sinäkin kiik-kumaan“, sanoi se mies taas ja tuli ja sieppasi Elsan sy-liinsä ja koetti saada kiikkumaan.

„En minä tahdo. Päästäkää pois, kuulkaa!“ kirkui

Elsa itku äänessä ja riekkui päästäkseen irti. Päästyään juoksi äidin luo ja koetti piiloutua helmaan.

„Ujostelee“, sanoi äiti.

Elsa siellä pää hupussa, kummasteli minkätähden ne sanoivat tuota isäksi, joka oli punapartainen eikä ollenkaan niin kuin isä. Varsinkaan kiusaavat häntä? Vaan miten se äiti olisi varsin sanonut, narrannut, eipähän ennen ollut koskaan. Mutta isää hän vielä odotti kuitenkin tulevaksi ja kuunteli eikä kuuluisi askeleita portailta.

„Ruvetaanpas nyt illalliselle“, sanoi äiti. „Lähtään syömään lapseni, niin pääset sitten nukkumaan“.

„Eikö se isä tulekaan?“ kysyi Elsa hiljaa äidiltä.

„Johan se on tullut. Tuossahan se on isä, se on uusi isä. Ole kilttinä isälle, se on hyvä lapsille.“

Katkerata tunne kohosi Elsan mieleen, nousi kuin synkkä pilvi, joka heittää mustan varjon maahan. Mikä oudolta näytti, vieraalta, se mieltä loukkasi ja tunnonomainen herätti syvää kaipauksen tunnetta, kaipauksen ja säälin.

Elsa pantiin istumaan äidin ja Marin väliin. Ennen hän istui isän vieressä, omalla korkealla tuolillaan, jonka isä oli ostanut markkinoilta. Ja isä laitteli ruuan, riputteli valmiiksi. Nyt se tuolikin oli nurkassa tuolla ja jalka poikki siitä . . . Mies istui vastapäätä. Minkälaiset sormetkin sillä oli! Isällä oli toisessa peukalossa erilainen kynsi, vaan tällä molemmissa samallaiset. Se näytti rumalle, tuntui niin ilkeälle ettei Elsa saattanut syödä, ei vaikka. Itku oli aivan ratkeamassa, tuon tuostakin syöksähti jo kurkkuun. Vaan koetti pidättää voimansa perästä. Kuin olisi päässyt tuonne loukkoon isän turkin taakse . . .

„Lapsi rukka on väsyksissä“, puheli äiti syötyään ja kuletti Elsan kamariin, johon tuli Marikin. Sinne laittoäiti heidät nukkumaan pieneen sänkyyn, jossa ennenkin aina olivat nukkuneet.

„Luekaa siunaus“, sanoi äiti ja lähti.

Elsa pistäysi huppukorviin ja peitteen laidatkin kääri tarkoin alleen ettei rakoa jäisi. Tuntui niinkuin siellä peitteen ulkopuolella olisi uusi isä ollut, tahi jotakin semmoista

pahaa. Vaan hupussa kuin oli niin ei peloittanut, tuntui vaan turvalliselta. Eikä nyt tuntunut niin tuskalliselta olo kuin iltaspyödyssä, pahalle ja tympeälle kuitenkin. Hänen entinen oma sänkynsä se oli, jossa hän nukkui, vaan se oli nyt toisessa huoneessa ja eri peitekin oli.

Uni ei tahtonut tulla silmään. Puoli horrokseen vaipui, ja siitä aina säpsähti hereilleen, kuin yritti näkemään jotain pahaa unta.

Hän luki siunauksen ja painoi silmänsä umpeen:

Pikipallot oli hänellä olevinaan silmäin siassa ja Mari nauroi ja ilvehti . . Isäkin oli kotona ja korjasi tuolin jalkaa ja sitten tuli hänen luokseen, vaan olikin parta punanen . . Tuli hyvin likelle ja hieroi parralla hänen poskiaan . .

Elsa parahti huutamaan ja heräsi. Häntä pelotti nyt niin että valveillakin yhä itki. Ja äiti kuin tuli katsomaan, itki Elsa sedän viereen päästäkseen. Unsi isäkin tuli siihen ja sanoi:

„Hyi, kuka se yöllä juonittelee? Iso tyttö! Nuku nyt vaan, että muutkin saavat nukkua“

Elsaa peloitti, ei tohtinut puhua mitään. Vaan kuin unsi isä meni, pyysi hän äidiltä yhä päästäkseen sedän viereen. Äiti veikin viimein.

„Tämäpä taitaa ollakin aika passattava,“ sanoi unsi isä. Vaan äiti laski Elsan sedän viereen ja sanoi:

„Siunaa uudestaan lapseni ja nuku.“

Elsa tunkentui aivan sedän selkään kiinni ja luki rukouksensa. Tässä ei tarvinnutkaan nyt hupussa maata, uskalsi muutenkin. Akkunasta sopi näkemään ulos taivaalle. Ilma ulkona oli kirkas ja tähdet vilkkuivat kauniisti.

Tuolla se on isä ja pikku Armas, katsovat tänne, ajatteli Elsa. Kuin isä pyytäisi Jumalalta, että Jumala lähettäisi enkelin ajamaan tuon miehen pois.

Sinne sinertävään etäisyyteen tähytellessään välkkyviä tähtiä ja isää muistellessaan vierähti kyyneleet silmiinsä ja mieli purkaantui hiljaiseen itkuun. Mutta joutui unikin rauhalliseen helmaansa ottamaan tämän pienen ihmisen — ensikerran pettyneen — toivonsa.

Naavalan Taavetti.

Kirjoittanut *Eero Sissala*,

I. Maata viljelemään.

Vähämäen alangossa oli mökki. Siinä asui pitäjän satulamaakari Simo Rahkonen, sokean vaimonsa ja viiden lapsensa kanssa. Hänellä oli yksi poika ja neljä tytärtä. Poika, Taavetti oli vanhin ja seitsenvuotinen, kun hänen äitinsä tuli vähänäköiseksi, melkein sokeaksi. Samaan aikaan tunsikin runmiissaan pahoja luunsäilöstyksiä, eikä sentähden aina voinut työtä tehdä niin kuin tarve olisi vaatinut. Monta kertaa loppui leipäkin mökistä, kun ei Simo itsekään oikein jaksanut työtä tehdä ja maksettiin vielä liian pientä palkkaa satulamaakarille.

„Pitääkö minun mennä köyhäin apua pyytämään?“ arveli Simo erään kerran.

„Mitä isä puhuu“, aivotteko mennä köyhäin apua pyytämään? sitä alkää tehkö, isä!“

„Mikäs minun hyvittää, kun leipä loppuu?“

„Kuulkaas, isä! minä voin alkaa tehdä työtä, teidän apunanne, ja luulen että yhdessä ansaitsemme niin paljo kuin jonkko syöpi.“

„Sopisi tuotakin koettaa. Jos sinä nyt edes jaksaisit köykeisemmät työt tehdä, niin joutuisi paljonkin pikemmin. Vaan olen minä ajatellut, että kun vähän tästä pääsis siirähtämään, täytyis ottaa uudet tuumat ja ruveta maata viljelemään.“

„Kyllä se olisikin paljo edullisempi“, sanoi siihen vaimo.

„Me rupeamme maata viljelemään“, sanoi Taavetti.

„No, sitten minä menen pyytämään maata Lassilan isännältä; kynnämmehän sen vaikka kuokalla, kun vaan sen nurin saa.“

„Tehkää niin, isä, pyytäkää maata“, sanoi Taavetti, ja hypähti ilosta.

„Jätämme ne tuumat kumminkin tältä päivältä, ja menen vaikka huomenna.“

Huomispäivänä menikin Simo Rahkonen Lassilan isännän pakinoille ja sai luvan määrättyjä päivätöitä vastaan hyväkseen käyttää Vähämäen alangossa olevia paikkoja, mitkä vaan jotakin kasvavan näyttäisi. Kun Simo toi tuon vastauksen kotiin, iloitsi Taavetti, mutta pian hän kävi hyvin mieltiväiseksi.

Oli kevät, ja sopisiko enää saada sinä keväänä peltoa kylvöön, siinä seikka. Sitä tuumivat Simo, hänen vaimonsa Esteri ja Taavetti.

„Ei suinkaan ensi kesänä vielä saa muuta kuin kuokituksi“, sanoi Simo „ja mitä häntä saisi toimeen.“

„Minä kun olen melkeen sokea“, arveli Esteri „niin en paljokaan voi teitä auttaa. Mutta voisimmehan sen kuitenkin panna keto-perunaan.“

„Ai, keto-perunaan me voimmekin panna“, sanoi Simo.

„Ja me saamme perunoita monta tynnyriä“, sanoi Taavetti, „ja syömmе niitä perunoita talvella, kun satulamaakarintöitä teemme.“

„Vaikka niinkin“, sanoi isä.

„Ja se onkin hyvä asia, kun perunoita saapi omasta pellostasta; siitä on hyvä apu leivälle“, sanoi vaimo.

II. Kiitä poikaa.

Kun lumi sulii ja kevät tuli, oli Vähämäen alangossa kiirettä; siinä Simo ja Taavetti käänivät kenttää nurin. Olipa Taavetin äitikin vääntämässä, perunoita oli saatu kylästä velaksi vasta tehtävästä satulamaakarin työstä, ja niitä, joissa jo ituset olivat pitkällä, sijoitettiin kentälle, ja turpeet kaadettiin päälle. Iso ala oli pian laitettu perunaan ja lopetettiin työ hyvässä toivossa.

Saattoihan tuota satulamaakarin työtä tehdä kesälläkin. Kun olivat pitkät kauniit kesä-päivät, niin silloinhan tuo luunsärkykään ei niin kovasti ukko Simon luita säilöstänyt, ja näkihän tuota vähän Esterikin eteensä kirkaalla päivällä, että saattoi edes lapsia hoitaa, ja ruokaa laittaa. Siinä nyt vanhempien suureksi iloksi Taavetti poika pikilankaa veteli, niin ettei se sivullista paljo naurattanut; enemmän se ihmetytti, kun kahdeksanvuotinen poika neuloi kuin aikainen mies. Kovin rupesi vanhempia peloittamaan, että kasvava poika voisi niin ahkeralla työntekemisellä turmella terveytensä, ja käskivät häntä ulos toisten lasten kanssa leikkimään, mutta Taavetti vastaeli:

„Ei ole leikillä väliä; ei kaikki lapset tarvitse leikkiä yhtä vanhaksi.“

Pian kuului maine Taavetin työteliäisyydestä ylt'ympäri, ja kylän väki alkoi katsella Simo Rahkosen perhettä toisilla silmillä. Aina enemmän tuli tilauksia, kun saivat pian työnsä valmiiksi. Ja kun ukko Simo vakuutti, että pojan työ on yhtä kestävää kuin hänenkin työnsä, kantoivat isännät nahkoja nurkat täyteen, ja oli kiire ettei tahtonut joutaa päättään sammuttamaan.

Simo Rahkonen oli hyvä satulamaakari. Sen tiesi jokkinen mies sillä paikkakunnalla että jos vaan nahka kesti, niin työ kyllä kesti vaikka minkälaisen oriin riuhtoa. Vaan hän oli aina ollut hiukan hiljainen työssään; oliko se sitten siitä syystä, kun kaikki pistot niin lujaan vedettiin; kenties

... kkin. Piar kumminkin tuli työtä liikaa, kun Rah-
... puuri rykyjään laskenut hiukan työpalkkansa, eikä
... kennekaan ei millään muotoa voinut kaikkia tila-
... k... Vaan vähäpä siitä, saahan apua jos tarvit-
... tästä ei ole koskaan liaksi.

... ottakaa, odottakaa hiukan! minä otan apulaisen“,
... muutamille kiirehtijöille, ja niille, joilla ei ollut
... . Hän tiesi toisessa seurakunnassa olevan vält-
... k... jolla oli useampia poikia, ja tiesi myös
... hänellä ole mitään polttavaa kiirettä. Hän mat-
... ja toi apulaisen tullessaan, ja nyt sitä tehtiin
... miehin.

... asiasta aika vauhdilla, työt valmistuivat ja ra-
... karttui; ja perheellä oli riittävä toimeentulo.
... tuumaili, että olisi hän ollut ilmeinen hassu.
... köyhäin apua pyytämään, kun noin hyvin
... asioissa.

... siitä!“ sanoi vaimo.

... verran ylikin kokoontumaan että Rah-
... k... karvarilta ja valmistaa omaa työtä
... maallakin sellaisia, jotka mielellään
... sitä kaikilla nahkejakaan t... ja
... k... k... k... N...
... k... oli täydellinen s... k...

... kuin minun maanviljelykseni jäisi
... työn tähden; näyttääkö t... k...
... ”, arveli Rahkonea eräänä päivänä

... nyt kumminkin perunat maasta ylös: nä-
... maanviljelys vaikuttaa“, vastasi

... otettiin maasta turpeen alta ne olivat ko-
... daskuorista, mutta ei niitä ollut ylös pal-
... otettiin niiden talven yli riittävän. Fer-

mannon alla oli kirkon kirkko. Sinne käännettä joutua
säätiin.

Pian sen jälkeen tuli kirkon kirkko. Sinne
oli nyt muutaman hevosenkärkiä sinne. Oulussa
Hän läheni de kirkon kirkko. Sinne käännettä joutua
Itse käveli hän jalkojen. Sinne käännettä joutua
dessa perällä kirkon kirkko.

Kun jätettiin kirkon kirkko. Sinne käännettä joutua
paa soita ja siihen joutua Sinne käännettä joutua
laidassa väkeli käännettä joutua Sinne käännettä joutua
kaupat joutua kirkon kirkko. Sinne käännettä joutua
kosolta joutua ja kirkon kirkko. Sinne käännettä joutua
sesti. Meidän kirkko. Sinne käännettä joutua
den päivät kirkon kirkko. Sinne käännettä joutua
niin lähti Sinne käännettä joutua. Sinne käännettä joutua
kin sitä joutua kirkon kirkko. Sinne käännettä joutua
sestämöiden joutua kirkon kirkko. Sinne käännettä joutua
hilleen.

Sinä osti nyt kirkon kirkko. Sinne käännettä joutua
kirkon kirkko ja siihen joutua Sinne käännettä joutua
taa, joka hevosenkärkiä on kirkon kirkko. Sinne käännettä joutua
astua joutua kirkon kirkko. Sinne käännettä joutua
kulkea joutua kirkko ja siihen joutua joutua kirkon kirkko
kinamiesten edessä, joutua kirkon kirkko. Sinne käännettä joutua

„Nyt on vallo maassa“ kirkon kirkko. Sinne käännettä joutua
päisi valloissaan kirkon kirkko.

„Kyllä kai sinä ainakin tää joutua“ kirkon kirkko.

„No, sinä oli joutua kirkko. Sinne käännettä joutua
nut ylikin antaa. Meidän kirkko. Sinne käännettä joutua
nän hyödyntävät“ kirkon kirkko.

Tuokki kirkon kirkko. Sinne käännettä joutua
vaimo oli nyt kirkon kirkko. Sinne käännettä joutua
erit kirkon kirkko. Sinne käännettä joutua
dottaa.

vähän siitäkkin. Pian kumminkin tuli työtä liikaa, kun Rahkonen oli juuri nykyään laskenut hiukan työpalkkansa, eikä hän poikineenkaan, ei millään muotoa voinut kaikkia tilauksia suorittaa. Vaan vähäpä siitä, saahan apua, jos tarvitsee, tilausta ei ole koskaan liaksi.

„Odottakaa, odottakaa hiukan! minä otan apulaisen“, sanoi Simo muutamille kiirehtijöille, ja niille, joilla ei ollut aikaa odottaa. Hän tiesi toisessa seurakunnassa olevan välttävän satulamaakarin, jolla oli useampia poikia, ja tiesi myöskin ettei hänellä ole mitään polttavaa kiirettä. Hän matkusti sinne ja toi apulaisen tullessaan, ja nyt sitä tehtiin työtä kolmissa miehin.

Nyt sujui asia aika vauhdilla, työt valmistuivat ja rahaa ja viljaa karttui; ja perheellä oli riittävä toimeentulo, ja ukko Simo tuumaili, että olisi hän ollut ilmeinen hassu, jos olisi mennyt köyhäin apua pyytämään, kun noin hyvin ilmankin pääsi läpi asioissa.

„Kiitä poikaa siitä!“ sanoi vaimo.

Pian rupesi sen verran ylikin kokoontumaan että Rahkonen voi ostaa nahkoja karvarilta ja valmistaa omaa työtä kaupaksi. Olihan niitä maallakin sellaisia, jotka mielellään valmista ostivat; eihän sitä kaikilla nahkojakaan ollut ja täytyihän niitä kaupungista kumminkin toimittaa. Niinpä ennen pitkää Simo Rahkosella oli täydellinen satulamaakarin tehdasliike.

„Niin se näyttää, kuin minun maanviljelykseni jäisi sikseen satulamaakarin työn tähden; näyttäähän tuota käsi-työlläkin leipänsä saavan“, arveli Rahkonen eräänä päivänä syksyllä.

„Otetaanhan nyt kumminkin perunat maasta ylös; näkeehän tuon sitten mitä maanviljelys vaikuttaa“, vastasi vaimo.

Perunoita kaivettiin maasta turpeen alta, ne olivat kovia, valkoisia, puhdaskuorisia, mutta ei niitä ollut ylös paljon; kumminkin arveltiin niiden talven yli riittävän. Per-

mannon alla oli lämmin kuoppa, sinne kaadettiin perunat säilöön.

Pian sen jälkeen tuli markkinat kaupungissa. Simolla oli nyt muutamia hevosenkaluja sinne vietäväksi tehtyjä. Hän lähetti ne kaupunkiin erään naapurin isännän rattailla. Itse käveli hän jalkaisin, ottipa Taavetinkin mukaansa myödessä perään katsomaan.

Kun päästiin kaupunkiin, oli siellä jo väkeä kuin soipaa sotaa, ja saihan tuota Simokin paikan kamuilleen torin laidassa, vaikkei kaikkein edullisinta mielestään. Eihän ne kaupat juuri kiivaasti käyneet, kun tavaraa oli kokoontunut kosolta idästä ja lännestä ja ostajia tahtoi olla niukanpuoleisesti. Meniväthän ne kuitenkin vähät tavarat kaupaksi kahden päivän kuluessa, ettei jäänyt kuin muutamia päitsiä, ja niin lähti Simo poikineen pois torilta niine päitsineen, ja olikin sitä rahaa kokoontunut koko joukko, hopeata ja vaskea semmoinen pieni, villalangoista kudottu kukkaro melkein puollilleen.

Simo osti nyt kalaŕelikon, jauhomaton, vähän nahkaa, hiukan kahvia ja sokeria, jotka sama isäntä sai kotiin kulettaa, joka hevosenkalutkin oli tuonut. Simo Taavetin kanssa astua juppasi taas jalan, huolimatta siitä että sai yhtenäen kulkea ojan laitaa ja ehtimiseen väistyä juopuneiden markkinamiesten edestä, jotka tahtoivat ojaan silmälleen suistua.

„Nyt on rauha maassa!“ tuumasi Simo Rahkonen, kun pääsi rauhaisaan mökkiinsä markkinamelusta.

„Kyllä kai siellä elämää taas olikin“, sanoi vaimo.

„No, sitä oli jäämäänkin asti, sitä tavaraa olisi piisannut ylikin antaa. Mitähän ne ihmiset luulevat senkin rähiŕän hyödyttävän“, arveli Simo.

Tuskin kukaan iloisempi koskaan on, kuin Rahkosen aimo oli kun kaupunkituliaiset, jauhot, kalat, kahvit ja soŕerit kotiin tuotiin. Saattoipa nyt talvea hyvissä turvin dottaa.

III. Jokainen tekee, niin kuin hyväksi näkee.

Markkinain jälkeen meni apumies pois, sillä hänen koti-seurakunnassansa alkoi kiire työ, niin kutsuttu syyskiire. Simo jäi Taavetin kanssa kahden, ja nyt heidänkin täytyi mennä taloihin työhön, sillä ei kaikista paikoista voinut työtä kotiin saada. Koko syksyn he talosta toiseen muutellen työskentelivät, ja ansaitsivat koko joukon viljaa. Ihmiset ihmettelivät Taavetta, kun hän niin nuorena oli voinut tulla semmoiseksi satulamaakariksi. Taavetti olikin vilkas poika, ja isokasvuinen.

Kun hän työskenteli talonpojan penkin ääressä oli hänellä tilaisuus tutustua talonpojan elintapoihin, ja useassa talossa työskennellen sai hän nähdä monen eri talon elämää.

Joulun pyhiksi menivät satulamaakarit kotiinsa, sillä Simo tahtoi oman perheensä keskuudessa viettää korkeata juhlaa. Erittäin hauskaa oli Taavetistakin nähdä noiden pienten siskojen leikkimistä ja iloa, joka pienokaisten silmistä loisti joulukynttilöiden valossa. Hän tunsu rinnassansa veljen iloa, kun oli voinut olla isällensä avullinen perheen onnellisuuden ja koossa pysymisen tukemisessa, ja yhdistyi vanhempainsa kanssa kiitoshuokaukseen Jumalalle, kaiken hyvän antajalle.

Vähä jälkeen joulun pyhien tuli muudan varakas naapuritorppari Tahvo Luhtinen kauppittelemaan Simolle torppaansa, hän kun oli aikeessa matkustaa Amerikkaan.

„En minä voi ostaa teidän torppaanne“, vastasi Simo, minä olen köyhä mies, ja mitä maan omistajakaan siihen sanoisi?“

„Olen jo puhunut Pynnöläiselle ja hän on juuri yllyttänyt minua tulemaan teidän kanssanne kauppoja hieromaan; sillä hän sanoo teidän toivorikkaan poikanne tähden olevan juuri tarpeellista, että ajoissa hankitte itsellenne laveampaa työskentely-alaa.“

„Vaikka vaan; mutta mistä siihen rahat tulevat?“

„Lähtäänpä kuulustelemaan, eikö mahtaisi jostakin löytyä,“ sanoi Tahvo.

„Ja minä sulan suotta lähtisin laittamaan itseni velkaan; kuka siihen voipi minua pakoittaa?“

Esteri oli tarkasti kuunnellut keskustelun menoa, ja kuultuansa että asia alkoi saada epäedullisen käänteen, sekaantui hän puheeseen.

„Minä kun olen vähänäköinen, niin minulla ei ole juuri tuohon asiaan paljo puhumista; muussa tapauksessa olisin minä kova yllyttäjä torpan hankkimiseen. Varsinkin minä noiden lasten vuoksi kehoittaisin Simoa jotakin heidän eduksensa koettamaan.“

Simo tiesi hyvin että vaimollansa oli hyvä tarkoitus ja että hän puhui äidillisestä rakkaudesta; hän ei siis nyt enää hennonnut vastustaa tarjousta, vaan pani vaatetta päälleen ja lähti Luhtisen kanssa kylälle.

Koko päivän odottivat kotona äiti ja lapset isän kotiin tuloa. Erittäinkin ikävöiden odotteli Taavetti tuon uuden tuuman päättymistä. Isä tuli viimein myöhään illalla kotiin, hyvin väsyneenä, mutta muutoin hyvillään.

„Kuinkas kävi?“ kysyi Esteri.

„No, niin se kävi“, vastasi Simo, „että minä nyt olen torpan omistaja tämän kauppakirjan nojalla“. Samalla hän veti povestansa paperi-arkin. „Minä kuljin pitkin kylää rahan haussa, ja sain sitä vähän paikastaan vastaisesta satula-maakarin työstä edeltä päin. Minä kävin, kumminkin kuudessatoista paikassa ja juuri yhtä monta eri velkamiestä on nyt minulla. Mutta hyviä ihmisiä ne isännät tuntuvat olevan, ja jos he eteenkin päin yhtä hyviä ovat, etteivät ajattomalla ajalla rupea velkojansa hätyyttämään, niin meidän käypi auttavasti hyvin vielä. Meillä on nyt torppa, yksi hevonen, kaksi lehmää, kymmenen lammasta ja kaikenlaista muuta maanpäällistä. Tuo Amerikkaan-menon into pakoitti hänen myymään kaikki melkoisella hinnan alennuksella minun edukseni.“

„Vai on hevonenkin, sillä minä ajan! sanoi Taavetti.

„Aja pois, kyllä sitä vielä saatkin ajaa tarpeeksesi asti“, sanoi isä naurahdellen.

„Oli onni että torppa saatiin“, sanoi Esteri.

Seuraavalla viikolla tuli majan muutto. Elukkain hoitamisen tähden täytyi Rahkosen joukon olla heti sijassa, kun entiset asukkaat pois menivät. Niin he jo muuttivatkin uuteen paikkaansa päivää ennen entisten asukasten lähtöä.

Siitä sitä sitten torppaa asumaan ruvettiin, ja Simon täytyi ajaa hevostakin, jota hän ei ollut tehnyt paitsi nuorena poikana. Vähän hän sitä kumminkin tarvitsi tehdä, sillä Taavetti pian tottui hevosta hoitamaan. Kumminkin ennen pitkää rupes ukkoa itseänsä huvittamaan hevosen ajanta, hän kun ei luunsäryltänsä oikein voinut aina istuntatyötä tehdä. Hän toimitti Taavetin tekemään satulamaakarintyötä ja poika tekikin köykäsemmat työt niin, ettei isän osaksi jäänyt muuta kuin kaikkein raskaimmat, joihin ei Taavetin voimat vielä riittäneet. Töitten lomasta Taavetti myös selkää oikaistakseen juoksenteli pitkin pellon hankea navetan takana, josta oli erittäin viehättävä katsella järven jäälle ja kuunnella kuinka iki-hongat pihan laidassa humisivat hauskaasti ja kodikkaasti.

Äidin apuna voivat jo Mari ja Hanna kaikenlaista toimittaa ja ihmeeksi äidinkin silmät paranemistaan paranivat, kun hän tuli suurempaan huoneeseen ja vapaampaan liikuntaan, niin että hän hyvin näki elukat ruokkia ja kehrätä.

IV. Orpoja.

Entinen asukas oli kylvänyt ruista, jonka laiho kevään tultua erittäin vihriänä pellolla virkisti uutten asukasten silmiä, samalla uusilla toiveilla rohkaisten mieliä. Nyt se ken kynnelle kykeni, oli pellon-työssä lantaa vetämässä, hajottamassa ja pöyhimässä, sillä oli suvitoukojakin tehtävä. Simo

se kynti hevosella ja tunsu että hän oli käsityöläisenä täydellisesti maantyon unohtanut, vaikka nuoruudessaan oli siihen jo joltisesti perehtyneenä ollut. Kylästä ei hän kumminkaan lähtenyt apua hakemaan, itse hän tahtoi tehdä, vaikka kōmpelöstikin ja niin saatiin tuotahätäa ohra tehdyksi. Samaa tietä saivat mennä muutkin kesä-työt, omatakeisen väen kanssa. Siinä oli kumminkin heinänteko-aikana pulma edessä, kun torpasta piti kaksi viikkoa olla mies talossa niittämässä ja Simo ei kehdannut mennä huonoa niitto-taitoansa kylän väelle näyttämään. Olisi hän vaihtanut satulamaakarın työhön ne päivätyö-päivät, vaan isäntä ei siihen myöntynyt. Senvuoksi Simo palkkasi edusmiehen edestään ja pääsi sillä pälkähästä.

Kaikenlaisten kesätöiden aikana, erittäinkin heinä teossa, kunnosti pieni Taavetti itseään niin, että isä ja äiti arvelivat: siitä pojasta se kalu tulee, jos tullakseen! Isä oli pääsemättömissä siitä pienestä viikatteesta, jota Taavetti tahtoi itsellensä toimitettavaksi; vaan kun viikate saatiin, niitti hän, ettei aikamies paremmin.

Simo ja Taavetti kahden puivat riihen. Pellon leikkuussa teki äiti täyden työn, vaan riiheen ei hän voinut mennä; sillä hänen silmiensä kipeyteen oli suurena syynä entiset nuoruutensa aikuiset riihen puimiset.

Viljaa tuli niin paljo kuin sitä tullakin piti; sillä siinä paikassa, jossa tuo torppa oli järven rannassa, ei halla uskaltanut kynsiänsä näyttää, vaikka sinä kesänä kyllä kävi talollistenkin pelloilla.

Nyt kun hän oli saanut kaiken viljansa korjatuksi, järjesti hän ja lasi kuinka paljon hän tarvitsisi perheen ylläpidoksi ja siemeneksi ensi uutiseen; hän huomasi, että koko joukko viljaa liikenä velkamiehille luovuttaa, ja niin hän maksoi pois viljalla viisi velkojaansa, että jäi enään vaan jäljelle yksitoista. Syksyllä hän taas kävi niissä hevosen kaluja tekemässä, jotka vielä saamista olivat, ja niin hän maksoi torpan hintaa jättiläis-askelleilla, kotivällä kun oli murheeton leipä, ja kaiken työpalkan voi käyttää velan maksoksi.

Että pian vaan velasta päästäisiin, teki Taavettikin työtä niin kiivaasti, että ihmiset rupesivat poikaa varoittamaan hiukan terveyttään säästämään. Taavetti oli kumminkin saanut pieneen päähänsä innon, ja kun taas kotiin palattiin talvea viettämään, tuumi hän, että isä tekisi niin hyvin, panisi hevosen aisoihin, ja menisi kaupunkiin valkoista lammannahkaa ja saphiania noutamaan. Isä täytti pojan pyynnön ja toi kaupungista tarpeelliset aineet. Taavetti rupesi nyt tekemään kintaita sekä tupakki- ja raha-kukkaroita. Mutta että työ jontuisi sukkelaan, asetti hän apu-neulojaksi molemmat vanhemmat sisarensakin, ja oli itse mestarina. Sillä tavoin valmistui niitä kintaita ja kukkaroita niin, että tuli sen talven kululla, koko kylään melkein joka miehelle. Taavetti ansaitsi sillä tavalla vähän nopeammin rahaa kuin satulamaakarin työllä ja isä kulki rahti-ajossa, ettei hevonen joutavana syönyt.

Keväällä huomattiin, että Taavetin ansiolla voitiin maksaa pois kaksi velkamiestä ja Simo taas maksoi kolme pois rahdin-veto rahoilla. Nyt jäi enään vaan kuusi velkamiestä, eikä nekään olleet kaikista suurimmat.

Taas tuli kesä ja ruvettiin kesätöitä toimittelemaan, mutta ennen kuin ohra saatiin tehdyksi, tuli Simo kipeäksi ja viisi päivää sairastettuansa kuoli. Se oli tuntuva suru vaimolle ja lapsille. Kun pikkusen olivat alkuun päässeet, niin näin se nyt kävi, ja isä, jonka olisi vielä kauvan aikaa tarvinnut työskennellä, korjattiin pois.

Esteri suri ja itki, niin että hänen entisestä huonot silmänsä tulivat vielä huonommiksi, ja pelko että velkamiehet vievät torpan vielä enensi hänen suruansa. Jumalaan Esteri tosin luotti lujasti, mutta ei hänen päähänsä kuitenkaan se seikka tahtonut mahtua, että velkamiehillä olisi jotain luottamusta hänen kymmenvuotiaasen poikaansa. Sen Taavetti kumminkin vakuutti, että ne häneen täydellisesti luottavat.

Isä haudattiin, eikä kukaan velkamiehistä näyttänyt pitävän mitään kiirettä; ei ääntäkään päästetty että Simo

velkaakin olisi. Kumminkin kun hautajaispuhat olivat ohitse, meni Esteri kaikkien jäljellä olevien velkamiesten luo, kysymään mitä he nyt aikovat tehdä.

Yksi sanoi yhtä toinen toista, mutta kaikki ne pääasiassa olivat sitä mieltä että heillä kiireempi olisi velkaansa vaatimaan, jos poika olisi kuollut isän sijasta, ja että Esterin ei tarvinnut hätäillä niin kauvan, kuin hänellä oli Taavetti elävänä luonansa. Pitäköön huolta asioistansa miten parhaiten taisi.

Kun äiti kotiin tultuansa hyvillä mielin kertoi Taavetille, mitä isännät hänestä arvelivat, sanoi poika:

„Sanoinhan sen jo, että ne minuun luottavat, jos ei muuhun, niin minun käsityöhöni.“

Nyt täytyi ottaa apumies kylvöjä tekemään, sillä Taavetti ei toki vielä siihen kyennyt, ja niin saatiin taas kylvöt tehdyksi ja pellot lainehti kanniissa laihossa. Kun niityn aika tuli, niitti Taavetti torpan niittämiset pikku viikatteellansa yksinään, vaikka se kävikin hitaammasti ja huonommasti kuin perin aikaiselta.

Isäntä, kun tuli päivätyö-viikot, tyytyi siihen että Taavetti ne suoritti, hän ei pitänyt väliä, kun torpasta vaan oli mies niityllä, ja mieshän Taavettikin oli, vaikkei vielä henkimmästä maksava. Mutta vaikka isäntä ei enempää vaatinut, niin ei Esteri kumminkaan isäntää jättänyt ilman hyvitystä, vaan kävi lisäksi viikon peltoa leikkaamassa, josta isäntä oli erittäin kiitollinen.

Sillä tavalla sitä sitten eteenpäin elettiin. Taavetti vahvistui vuosi vuodelta, niinpä siskonsakin, ja velka tuli käsityöllä maksetuksi, vaikka Taavetin täytyi apulaisena käyttää toisen kylän satulamaakaria vaikeampien töiden tähden monena peräkkäisenä vuonna.

V. Uusia tuumia.

Vuodet ovat eteenpäin vierineet. Taavetti on jo käynyt rippikoulun, ja on, vaikka kundentoista vanha, jo täyden miehen kokoinen. Parina viimeisenä vuonna ei ole enää tarvinnut käyttää vierasta apua maan töissä; ne on Taavetti tehnyt äitinsä ja sisartensa kanssa. Äidin silmät ovat kumminkin nyt lopullisesti pimenneet, ettei hän voi enään nähdä omia kauniita lapsiansakaan. Lääkärikkään ei voi enään niille mitään, ja hän on täydellisesti lastensa ja Jumalan huostassa. Päiväkaudet istun hän nurkassa jotakin nypistellen, että saa vähänkin hupaisemmasti aikansa kulumaan.

Taavetti se isännöitsee torpassa. Hän ei ole tähän asti vielä yrittänyt muuta käsityötä kuin satulamaakarin työhön vivahtavaa, vaan hän nyt, kun on velatoin, myös rupeaa tekemään kaikenlaista talouskalua. Satulamaakarin työt on tehty niin tarkkaan, että tuskin koko kylässä pistoakaan sellaista työtä olisi koko talvena. Puutyötä siis nyt on torpassa ensimmäiseksi tehtävä. Hevonen on aikansa kuluksi jyrsinyt seimen laidan. Vajassa on entisiltä ajoilta muutamia vanhoja lautoja, tuvassa on kirves ja vanha saha. Sahan hampaat ovat tyleät, mutta Taavetilla on viila, jolla hän on hevosen kaluja tehdessään naskaliaan teroittanut. Nyt viilaa hän sahan hampaat teräviksi, ja vääntää niitä siihen asemaan että ne tulevat tarkoituksensa mukaisiksi. Sitten laittaa hän seimen laidan ja sanoo ruunalle:

„Syö muuta ruokaa äläkä pilaa seimen laitaa! Etpä luullakseni nälässä ole ollut, koska lautasesi on niin tasainen.“

Tallista lähtiessä näki Taavetti sisaren menevän navettaan ja muisti hänen puhuneen, että sielläkin on jotain vikaa.

„Mari, onko se lehmän parsi kaatunut?“

„Kyllä se kallellaan vähä on.“

„No, syntihän se on että parsi kallellaan on. Harmitaahan se lehmääkin, kun seinät kallistuvat. Mitäpä sanoit-

simme, jos pirtin seinä rupeaisi päällemme taipumaan emmekä pääsisi alta pois.“

„No, eihän tuohon tarvitse muuta kuin kaksi hyvää kiilaa siinä on vaan jalat perään antaneet.“

Silloin veisti Taavetti kiilat ja löi parren suoraksi.

„Tytöt, teidän pitää oppia kankaita kutomaan“, virkkoi Taavetti taas kerta sisarelleen; „kehrätä te jo vähän taidatte jokainen. — Onko meillä kangaspuut kunnossa?“

Marin piti tehdä tili kangaspuista; hän haki ne esiin, vaan ei saanut selkoa kelpasiko ne vai ei.

„Ka, niin mene hakemaan asian ymmärtävä ihminen, joka katselee kangaspuut ja sanoo mitä niistä puuttuu. Kaikki pitää saataman kotona tehdyksi.“

„Minä en jouda menemään niin paikalla, vaan saa Hanna mennä käskemään Mertalan Matleena“, sanoi Mari.

Hanna meni käskemään.

Mertalan Matleena oli vanha piika, jolla oli omat huoneet, ei aivan kaukana Rahkosen torpasta; hänellä ei ollut mitään maanviljelystä, hän elätti itseänsä paljaalla kutomisella ja sitä hän tekikin sekä maalle että kaupunkiin. Hän oli muuten hyvin sievä ihminen ja vaatetti itsensä hyvin siististi, vaan muutoin sanottiin häntä hieman äkäiseksi, ja se lieneekin ollut syynä, ettei hän ollut kenenkään kanssa naimiskauppoihin joutunut.

Pian tulikin Hanna takaisin ja sanoi:

„Tulee vähän ajan päästä.“

Pian tulikin Matleena, aivan kirkko-puvussaan. Kamarissa laitettiin kaikki siistiin kuntoon, että olisi sopinut sinne vaikka herroja käskeä. Sinne sai vieras luvan mennä.

Kun oli tavalliset tervehdystemput toimitettu ja hyvät väivät suoritettu, alkoi Taavetti puhua:

„Minä olen kutsuttanut teidän luokseni. Olisitteko niin hyvä ja katsoisitte ovatko meidän kangaspuumme kelpaavassa kunnossa. Jos ei, niin olisitte hyvä ja sanoisitte mitä niihin on lisäksi hankkiminen, ja jos tahtoisitte opet-

taa noita tyttöjä kangasta kutomaan, kyllä minä vaihdan maksan.“

„Kyllähän tuosta pian selko saadaan“, sanoi Matleena.

Nyt tarkasti hän kangas-puut ja huomasi että niillä kyllä tavallista kangasta kutoo, kun vaan hankkii kaksi uutta pirtaa ja yhdet uudet niidet, ja pienemmän sukkulaisen. Mitä muuhun opettamiseen ja harjoittamiseen tulee, niin saavat tytöt käydä opetusta hänen luonansa saamassa.

Tätä keskustelua ja kangas-puiden tutkimista toimitettiin porstuaassa. Sinne hiipi vanha Esterikin, kun kuuli Matleenan äänen.

„Se on hyvä että Matleena ottaa opettaakseen tyttöjä kutomaan; minä kun en ole koskaan ollut mikään kutoja, niin en ole voinut heitä opettaa. Jotakin kumminkin olisin kutonut, jos en niin sokea olisi ollut puolta elämäni ikää.“

„Niin siinä on kutomisessa työtä näkeväillekin, vaikka kuuluu niitä jossain paikassa olevan sokeitakin kankureita. Lienee tuo se kumminkin harvinainen poikkeus, ja erityinen luonnon lahja.“

„Oh, vai on sokeitakin kankureita!“ Esteri ihmetteli.

Nyt meni Matleena pois, ja tytöt lupasivat tulla ensi tilassa kangaskutonksen oppiin ja olivat erittäin iloissaan.

VI. Omaa pajaa.

Seuraavana päivänä tuli kova kysymys, kuka tytöistä ensimmäiseksi kutous-kouluun menee. Taavetti oli aamulla hevosen kanssa lähtenyt metsään. Siinä siis tytöt neuvottelivat osaksi keskenään, osaksi äitinsä kanssa.

Liisa, joka oli vasta kymmenvuotinen, sanoi:

„Minä menisin mielelläni.“

„Sinä olet liian pieni; jos minä menisin, niin se toista olisi“, sanoi kaksitoistavuotinen Esteri.

„Johan nyt, nuoremasta päästäkö niitä kankurin oppilaita aloitetaankin“, sanoi äiti.

„Kaikkein sopivin on siihen Hanna“, sanoi Mari.

„Niin minunkin mielestäni“, sanoi äiti. „Sillä Marin täytyy olla kotona emännyyttä pitämässä, ja kun kerran oppi taloon saadaan, kyllä se siitä leviää joka sisareen.“

„Olkoon menneeksi“, sanoi Hanna ja lähti astumaan Mertalan Matleenan luo.

Vähä sen jälkeen tuli Taavetti kotiin metsästä.

„No, onkos kukaan mennyt kutomaan?“ kysyi hän kohta sisään päästyänsä.

„Hanna meni“, vastasi äiti.

„Se minunkin tarkoitukseni oli, että Hannan sinne olikin mentävä; hänestä se kumminkin tulee kankuri, jos kenestäkään koskaan,“ sanoi Taavetti, katsellen akkunasta ulos. „Ja minäkin aion opetella tekemään joka sorttia työtä, että osaisin kaikkia.“

„Jolla on viisi virkaa, sillä on kuusi nälkää“, vastasi äiti sananlaskulla.

„Eipä. Se sananlasku ei aina pidäkkään paikkaansa. Kaikkein vähimmän sen tarvitsee nälkää nähdä, joka osaa monenlaista tehdä. Jos ei yksi auta, auttaa toinen.“

Mitä olikaan Taavetti metsästä tuonut, mitä puita hänellä oli kuormassa pihalla, mihin tarkoitukseen hän niitä aikoi käyttää, siitä eivät tytöt suoraa saaneet. Aikoisiko hän ruveta huonetta rakentamaan, vai mitä hän niin suurilla puilla? Varmaankin hän on niitä luvottomasti varastanut, josta hän ehken joutuu aika sakon saamaan. Mari se toisille pihalla niin arveli ja Taavettikin siihen, samassa tullessaan, kuuli harmikseen Marin viimeiset sanat „sakon saamaan“.

„Minkä sakon saamaan? Enkö minä ole niitä isännältä rahalla ostanut? Ei suinkaan mahtane ostamisesta olla mitään sakkoa.“

„Enhän minä tiennyt sinun niitä ostanees“, sanoi Mari hämillään.

„Milloin ennen olen mitään varastanut? Luuletko että minä varastamalla rupean aikeitani panemaan käytäntöön?“

Viimeisen lauseen sanoi hän semmoisella painolla, että tytöt päättivät parhaaksi juosta navettaan.

„Vai varastanut minä olisin kimpikellekseni?“ tuumi Taavetti, purkaen kuormaansa; „ei noilla naisilla ole paljon päässä pidettävää.“

Siitä sitten noita kelleksiä kuivailtiin, ja ennen pitkää Taavetilla oli uusia kiuluja, saaveja, ämpäreitä, ja mitä vaan entiseltä ilman oltiin, niitä Taavetti kotona teki.

Pian Hannakin asetti kangaspuut paikoilleen omassa tuvassa, ja pirtojakin oli ostettu ruotsalaiselta pirran eli kai-teen-kauppiaalta. Kun Hanna kutoa helskytti harmaata sarkaa, vilkaisi Taavetti usein sinne päin veistellössään, ja tuumi väliin itsekseen: „pian ne tytötkin oppii jos pojatkin.“

„Mitä multaa sinä Taavetti nyt taas hämmennät?“ sanoi Mari eräänä päivänä.

„Milloin ennen olen multaa hämmentänyt?“ kysyi Taavetti, kiivaammin vaan hieroen ja hämmentäen.

„Et juuri ennen, vaan minusta näyttää kuin rupeaisit valamaan, ja minua peloittaa että sinä laitat pahan käryn hajun, ja poltat permannon.“

„Poltanko permannon! Missä olet nähnyt valaessa permantoa poltettavan?“

„Kerta satuin käymään Tuomolassa, kun isäntä oli parhaallaan valamisen punhassa, eikä aikaakaan, kun messinkiä sitten kaadettiin, niin meni se permannelle ja tietysti hukkaan kaikki. Ai sitä katkeraa savua, mikä siitä nousi! Kun vielä muistan, niin kurkkuani karvastelee.“

„Kylläpä se oli katkeraa savua, kun vielä kurkkuasi karvastelee.“

Sitten kun kaikki oli kunnossa ja metalli oli kiehuvan kuumaa, kaatoi Taavetti sitä, mutta permannellehan se läpitse juoksi, ja savu ja käry nousi kauhea.

„Johan se Mari sanoi että niin se käypi“, sanoi sisar Liisa.

Samassa tuli Marikin tupaan, kuin kiehuva metalli pitkin permanttoa juoksi.

„Sanoinhan sen jo, että aivan Tuomolan isännän lailla sinä valat, nimittäin pitkin permanttoa.“

Samassa sieppasi Mari tuvan toiselta puolelta saavin, joka oli puolillaan vettä, ja heitti sen vaaran paikkaan. Pahasti kirisi, ja sohisi nuot kaksi elementtiä, ennenkun taukosivat.

„Olisithan siihen vettä itsekin saanut kaataa“, sanoi Mari.

„Mikäs mun kädessäni oli? Olisi kai pitänyt tämä heittää nurkkaan tiedän mä.“

„Ai, en huomannut! Mutta tulikohan yhtään tiukua?“

„Jahkahan jäähtyy, niin katsotaan.“

Kun katsottiin, oli kaksi vähän sinne päin, vaan toiset ei nimeksikään. Vikahan siinä oli, missä vika. Tiesi kait sen; ei suinkaan se permannelle ilman.

„Kyllä minä nyt jo huomaan, aha! Oppia niissä kaikissa tarvitaan. Mutta tekijäänsä näkyy neuvovan valmis työkin. Jahkama koetan toisen kerran!“

Eikä Taavetti heittänyt ennen kuin sai tiukunsa valetuksi ja itse hän teki sorvaus-laitoksen ja sorvasi tiu'ut kirkkaiksi kuin mikäkin, ja tuumasi sitten:

„Ei minunkaan hevoseni ole ilman tiukuja.“

Kun tuli ensimmäinen sunnuntai tiukujen valamisesta, asetti Taavetti tiu'ut hevosen kaulaan ja valjasti ruunan kirkko-reen eteen. Kaikki sisaret rekeen ja itse kannaksilla seisoen ajoi hän kirkolle.

Kirkon mäelle tultua veti hän ihmisten huomion erittäin puoleensa. Muutamat Taavetin tuttavat pojat tulivat tutkimaan asian laitaa, olisiko siinä joku erityinen syy, jonka jo dosta hän nyt noin sisariaan kirkolle vedätti. Ja pian omasivat he hevosen kaulassa nudet tiu'ut.

„Oletko itse valanut nuo tiu'ut?“ kysyi eräs Taavetin pikoulu-kumppani, Hetiskan talon nuorempi poika Esa.

„Itsehän minä ne valoin, vaan eipä niistä hääviset tulleet.“

„Älä mitään; kyllä ne vaan siinä tekevät täyttä virkaa.“

„No, helisehän vähän; välttäähän nuo mökin miehelle.“

„Aivan täyttä päätä.“

Vihdoin keräytyi siihen koko joukko nuoria miehiä, ja tuumivat tiukujen olevan niin siistiä työtä, ettei kaupungin valureiltakaan olisi saanut sen puhtaampaa.

„Tee minullekin tiu'ut!“ — „Ja tee minullekin!“ kuului joukosta useampia ääniä.

„Saahan tehdä; aikaahan tätä mökin miehellä on“, arveli Taavetti ja meni kirkkoon.

Palausmatkalla Taavetti kehui kosolta saaneensa tiu'un tilauksia.

„Sitä vartenko sitä kirkossa käydäänkin, että tilauksia saamassa?“ kysyi äiti.

„No, täytyyhän köyhällä väliin olla yksi tie, kaksi asiaa“, tuumi Taavetti.

„Kylläpähän se välistä niinkin taitaa olla“, sanoi muori. „Vaan täytyy koettaa kirkossa käydä vapaalla mielellä kaikista maallisista puuhista.“

Seuraavana päivänä rupesi Taavetti äitinsä kanssa neuvottelemaan, että torppaan hankittaisiin paja.

„Paja? Mitä sillä tehdään meillä? Kuka siinä sepittäisi?“ kysyi äiti.

„Minä siinä olen aikonut toisinaan sepittää“, vastasi Taavetti.

„Kyllä minä sen huomaan, mutta pelkään, että sinä tulet liian ylimieliseksi, eli miksikä kiihkoksi sitä kutsuisin. Se tulee tuommoinen alituinen puuhaaminen jo melkein pelkäksi hullutukseksi, ja sinä luulet, että kaikkia osaa tehdä, kun vaan alkaa. Mutta sepän työ on semmoinen ammatti että sitä ei osaa ilman oppia käymättä ja oppiinmeno or tarpeeton, kun meillä on jo velatoin torppa.“

„Niin, mutta minä en, äiti, aiokaan ikääni torpparina olla.“

„Kyllä minä sen huomaan ja olenhan sen jo sanonutkin joskus, että jolla on viisi virkaa, sillä on kuusi nälkää. Suustasihan se jo kukkuu, että sinusta tulee vielä seurakunnan vaivainen. Ja mikäs siinä muu auttaa, kun sinä työhön pystyvänä aikana rupeat kustantamaan semmoisia laitoksia, jotka eivät tuota tänä taivaallista! Mikäs muu siinä tulee kuin miero eteen lopulta!“

„Te olette liian ahdasmielinen, äiti. Jos minä niin olisin ollut, niin meillä ei olisi tätä torppaa.“

Sen sanottua pani Taavetti turkin päälleen ja alkoi astua ulos pihasta.

„Minnekkä sinä nyt menet, Taavetti, kun niin alakuloiselta näytät?“ kysyi Mari pihalla.

„Menen kylään neuvottelemaan, kun ei kotona asiat selvene.“

Oli kirkas päivä kevättalvella. Taavetti astui ja oli syviin mietteisiin vaipuneena. Metsä, jonka läpi tie kulki, hajahti erittäin hyväälle. Siinä astui hän ajatuksissaan ja tuli melkein huomaamattansa Pyynölän pihalle. Isäntä seisoi pihalla.

„Hyvää päivää isäntä!“ tervehti Taavetti.

„Jumal' antakoon! Mitäs Taavetti niin surulliselta tänään näyttää?“

„No, empä tiedä itsekään; mutta olis minulla vähän puhuttavaa teidän kanssanne.“

„Menemme kamariin“, sanoi isäntä.

Menivät siis molemmat sisälle.

Kun olivat istahtaneet, kysyi isäntä, joka jo oli elähtänyt mies:

„Mikä asia se on, joka sinulla nyt on toimitettava?“

Tätä sanoessaan katsoi hän Taavettiin erittäin uteliaan näköisesti.

„Se asia itsessään ei ole paljo mitään, mutta — — —“ siihen se jäi.

Isäntä tuli vielä enemmän uteliaaksi.

„Ethän vaan aikone pois matkustaa?“

„En, minä en matkusta mihinkään, minä vaan tuumin laittaa oman pajan.“

„No, mitä kaikkea sinä vielä mahtanetkaan laittaa, ainahan sinä puuhaat, niin kuin olisit koko poika paljasta tointa ja puuhaa!“ Isännän silmät kiilsivät sitä sanoessa.

„Niin, kyllähän minä puuhaan, vaan minun on vaikea puuhata. Se viepi kaiken halunkin pois, kun äitini on aina vastaan, vaikka mitä yrittäisin.“

„Niin se nyt mummo parka luulee, kun sinä olet vielä niin nuori, että jos siitä sitten ei tulisi mitään, olis siinä sekä ajan että rahan hukka. Kyllä mummo siinä on tavallansa aivan oikeassa, että se kieltelee, ja jos sinä olisit joku toinen poika, joka ei mitään aikoin saisi, niin hänen kieltönsä olisi aivan oikeutettu. Sinua kumminkaan ei hänen pitäisi kieltämän. Se on muuten aivan oikein, ettet rupea omin neuvoisi äitisi kanssa väittelemään ja tekemään hänen tahtoansa vastaan, vaan puhut muiden ihmisten kanssa, ja puhuen aina asiat selvenevät. Minun neuvoni on: älä vielä laita pajaa. Sinä saat sepittää minun pajassani ja harjoitella, ja saat käyttää nuorempia sisariasi lietsojina, ja jos sinusta seppä tulee, niin ei äitisikään sitten enää kiellä sinua pajaa laittamasta.

„Istu, minä sanon Leenalle että tuopi kahvia“, lopetti isäntä, ja meni toiseen huoneeseen.

Taavetti kuuli kuinka isäntä siellä hoputti tytärtään, ja sanoi siellä olevan vieraan itsellään.

„Vieras“, jupisi Taavetti itsekseen; „kyllähän niitä kuuluu tässä maailmassa olevan vieraitakin. Se on vähän liikanaista kohteliaisuutta minusta.“

Isäntä tuli pian takaisin, ja arveli: „Kyllä se on kaikkein paras, kun sepität meidän pajassa!“

Vähän ajan takaa toi Leena kahvia. Hän oli Pynnölän talon nuorin tytär ja oikein sievän näköinen. Kaksi oli tytärtä Pynnölässä; vanhin, Elsa, oli jo aikoja sitten naimisissa, ja johan tuo Leenakin näkyi olevan aikaihminen.

Kahvin juotuaan suoriutui Taavetti kotimatkalle. Hän

hyräili mennessään ja oli iloinen, vaan eipä kuitenkaan oikein iloinen. Joku häntä kumminkin vielä vaivasi.

„Minä saan sepittää Pynnölän pajassa“, sanoi hän äidillensä kotiin tultuansa.

„Vai niin, vai olit sinä Pynnölässä jo pajaa kysymässä. Mitä sinä sepität — haravia vai viikatevarsia?“

„Jaha, vai punkaluja minä sepitän! Te luulette ettei siitä tule mitään, mutta minä rautaa taon ja kalkutan.“

Seuraavana päivänä meni Taavetti koettamaan sepittää halunsa mukaan. Hän vei Esteri sisarensa kanssaan lietsojaksi. Tarkoitus olikin vaan koettaa, saisiko rautaa min-käänlaiseksi muodostumaan ja hän takoi rautapalan, vasaran muotoiseksi.

„Jopa tuli vasara, vaan ei siinä ole vielä reikää, mihin varsi pannaan“, sanoi isäntä, kun tuli työtä katsomaan.

„Kyllä siihen silmäkin tehdään“, sanoi Taavetti ja löi silmän siihen, ensin rautaa vähän kuumennettuaan.

„Mutta merkillinen poikahan sinä olet ja vasara on valmis, että kun varren panee, voi hevosta kengittää“, ihmetteli isäntä.

Nyt vietiin tuo uusi vasara ulos pajasta ja sitä näyteltiin yhdelle ja toiselle. Kaikki olivat kummissaan, kun Taavetti oli osannut sen tehdä. Taavetti lähti sitten sisarensa kanssa kotiin ja antoi vasaran äitinsä käteen.

„Onko tämä vasara sinun tekemäsi?“ kysyi äiti koettellen sitä hyppysissään.

„On.“

„No, mitä sanoo Esteri? Onko se totta?“

„On.“

„Laita pois paja! En minä tahdo enään sinua kiusata. Tee mitäs taidat, kun vaan et tule ylpeäksi.“

Taavetti tuli hyvin alakuloiseksi, äitinsä viimeisestä useesta. „Kyllä se voipi pian niinkin käydä“, ajatteli hän. Siis en laita vielä pajaa, ennen kun tiedän etten siitä tule ipeäksi.

Pian tulikin siihen esteitä, ettei hän joutanutkaan paja-

puuhiin. Satulamaakarintyötä rupesi tulemaan; sillä talven ajalla oli särkynyt hevosenkaluja useammissa paikoissa. Koko kevät meni kulkiessa niitä korjaamassa, sillä hänen täytyi ehtiä käydä monessa talossa. Töin tuskin ennätti hän valaata tilatut tiut, että niiden ääni vielä vähän ehti soida talvikelin aikana.

Kesällä sai Taavetti taas harrastaa torpan tilusten viljelyksessä. Kaikki sisaret olivat myöskin uutterasti apuna ja pian tulikin työt tehdyksi, sillä voimat lisääntyivät vuosi vuodelta kasvavissa nuorukaisissa. Ennättivät siis jo työt käydä kylän työssäkin, niityllä ja pellolla. Taavetti kävi päivätöissä Pynnölässä ja väli-aikoina hän kyhäsi vanhoista laudoista pientä pajaa. Sinä kesänä tulikin erinomainen vuosi ja jyvät suuria ja raskaita.

Kun sato oli korjattu, lausui äiti:

„Jumalaa saamme kiittää, siitä kaikenlaisesta hyvästä menestyksestä, joka osaksemme on tullut. Mutta varmana saamme pitää sen että tulee myöskin vastoinkäymisen aikoja.“

VII. Sen puolesta tuo nyt on.

Vuosia on taas pari vierähtänyt mitään merkillisempää tapahtumatta. Taavetti on vaan saanut valmiiksi uuden pajansa ja on yhtä ja toista kappaletta siellä taoskellut. Kahdena viimeisenä kesänä on vuodentulo ollut niukempi; kuitenkin on Taavetti säästänyt vähän rahaa ja jyyviä. Hän on kahdeksantoista vuotinen ja siihen asti aina ollut terve; hän ei ole koskaan tuntenut kipeäksi itseänsä. Nyt hän tuntee päänsä kummallisesti humisevan, maailma pyörii mustana silmissä ja hänen on keskellä päivää paneuminen vuoteesen Sisarilla ja äidillä on hätä käsissä, sillä Taavetin ruumis on polttavan kuuma ja hän rupeaa puhumaan epäselviä, katko naisia sanoja. Sisaret koettavat häntä auttaa parhaan ymmärryksensä mukaan, mutta sairas on sairas ja tarvitseis

siis älykkäämpää apua. Turhaan odottavat he tointumista puolipäivästä iltaan; pahemmaksi hän vaan tulee, nousee väliin ylös ja tahtoo mennä ulos. Kaikki sisaret tarvitsevat kaiken voimansa, hillitessään tuota jättiläisvoimaista, raivostunutta hourailijaa. Ei auta mikään nyt muu, täytyy nuorin sisar Liisa lähettää kylästä apua hakemaan. Hän lähtee juoksemaan syksyisen yön pimeyteen ja juoksee niin paljon kuin vaan jalkansa kannattavat Pynnölään.

Kamalan mustaa on ollut nuoren arkamaisen tytön yksinänsä pimeässä syys-yössä juosta tuo synkän metsän läpi kulkeva taival. Ja kyllä vielä osaa pelkoa lisätä haukkumisellaan ja kiinnitapailemisellaan tuo vahdissa seisova suuri Pynnölän koira, joka ei millään hinnalla tahdo häntä laskea yöllä huoneesen eikä portaita ylös.

Koiran haukunnasta havahtui talon väki ja isäntä rientää porstuaan.

„Mikä, siellä portailla on?“ huusi hän että kartano kajahti.

„Minä täällä olen.“

„Kuka minä?“

„Liisa Bahkonen. Taavetti on kipeänä kuolemaisillaan, tuppaa ulos, että me saamme rynnistää hänen kanssaan hengen edestä.“

„Ai! Taavetti! Voi minua!“

„Mitä sinä, Leena, puhut?“

„Minä vaan sanoin, että on onnetonta, jos hän kuo —

„Kuolee, kuka? Säikähditkö, pelästyitkö sinä?“

„Mene nyt sisälle, Leena, ja rauhoitu ja tule sisään,

Liisa.“

Nyt menivät kaikin kamariin ja Leena meni peräkamariin, jossa hän kuului kiivaasti panevan vaatteita päälleen. Isäntä sytytti valkean pöydällä olevaan kynttilään.

„Joko hän on kauankin ollut kipeänä?“ kysyi hän, panen myöskin päälleen.

„Puolipäivästä asti.“

„Mitäs minä siellä teen, kun en minä osaa mitään roh-

toja hänelle toimittaa? Jaa no, menenhän minä sinne kum-
minkin.“

Leena tuli täydessä puvussa etukamariin.

„No, minne sinä olet menossa? Hyvä lapsi, minne sinä
aiot?“

„Sinne, mihin isäkin.“

„Sinne, no mutta miksikä se siitä tulee?“

„Onhan teidän hausکمپی palata, kun minä olen mu-
kananne.“

„Sen puolestahan tuo on.“

Silloin sitä lähdettiin.

Kiirein askelin astuttiin pimeässä ja monen haparoimi-
sen perästä päästiin vihdoin torppaan.

Sairas oli nukkunut ja huokui väliin hyvin raskaasti,
väliin taas tuskin kuuluvasti. Kaikki olivat hämmästyksis-
sään ja tytöt olivat vallan raukeat kovasta ottelusta sairaan
kanssa.

„Saapa nähdä kuinka siinä vaan käy“, tuumi isäntä,
ja koetteli sairasta. — „Kyllä se on kuumetta, mutta mitä
lajia? Onko tuo nyt lavantautia tähän vuoden aikaan?“

Leena läheni sairasta, painoi kätensä hiljaa Taavetin
otsalle ja vedet juokisivat pitkin poskia alas.

„Kyllä hän on kovin sairas“, sanoi hän, koettaen la'ata
itkemästä.

Isäntä katseli tyttärtään, vaan ei puhunut mitään, pani
vaan tupakkaa piippuunsa ja oli yskivinään.

„Kyllä hän taitaa kuolla; hän on niin minusta — —
kuinka sitä sanoisin“, sanoi Leena.

„Joku meiltä kuolee, kukahan lienee, vaan ilman ei se
mene tämä syksy. Kyllä minun uneni ennen on toteen käy-
neet“, tuumi Taavetin äiti, istuen nurkassa ja nojaten pää-
tänsä lämpöiseen uuniin.

„Enhän vaan minä“, sanoi Mari.

„Enkä minä“ sanoi Hanna.

„Kukaties minä“, sanoi Esteri.

„Pikemmin se olen minä“, Liisa, nuorin tytär höl'si.

„Arvaahan sen, että tottahan se on Taavetti, joka on jo lähellä kuolemaa ja te kaikki olette terveitä“, arveli Leena.

Toiset tytöt kaikki vapisivat, vaan Leena istui vakaana.

„Se on kummallinen ihminen tuo Leena“, virkkoi isäntä.

„Se on pienestä lapsesta asti ollut semmoinen, ettei se ole pelännyt mitään. Hän on aivan äiti-vainajansa kaltainen. Miehet ei pelkääkään, minä luulen, tuskin kukaan; mutta naisissa on sitä vastaan hyvin harvat, jotka eivät pelkäisi.“

Vähitellen tulivat kaikki uneliaiksi ja yksi toisensa perään vetäysivät mihin saivat kallistua huokaamaan. Isäntä ja Leenakin kävivät pitkäkseen penkille. Kynttilä paloi pöydällä ja hämärästi valaisi isohkoa huonetta. Kun olivat kaikki nukkuneet, nousi sairas sängystään, ja isäntä ensimmäiseksi kuuli, kun tuvan ovi kiinni lupsahti. Silloin nousi hän ylös ja katsahti sänkyyn ja Taavetti oli poissa. Nyt hätkähti isäntä pahanpäiväisesti ja äännähti:

„Johan se Taavetti on karannut!“

Silloin kavahtivat melkein kaikki pystyyn ja Leena oli ensimmäiseksi ulkona. Pian hän jo taluttikin Taavettia toisia vastaan ja isäntä paraiksi ennätti tukeamaan toiselta puolelta. Niin saivat he sairaan sänkyyn, joka ei enään taas maailmasta mitään tiennyt. Leena selitti löytäneensä hänen makaamassa rappujen edessä pihalla; vaan kun hän otti kädestä kiinni, nousi se ylös ja alkoi astua rappuja ylös. Samassa se kuitenkin tuli niin hervottomaksi, että tahtoi talttajansa kaataa maahan.

Nyt ei enään kenenkään silmään tullut uni, vaan valvoivat kaikki aamuun asti. Silloin lähtivät isäntä ja Leena pois ja isäntä lupasi toimittaa rohtoja.

Iltapäivällä tuli Leena, tuoden rohtopullon mukanaan. Sairas ei ollutkaan enää päivällä hourinut. Hän oli saanut rohtoja pappilasta. Ja kun hän nyt taas oli saanut Leenan tuomia rohtoja osasi hän jo vähän päästä selällään maaten puhua selvästi yhtä ja toista. Vaan kun koetti nousta istu-
alle, musteni silmissä ja hän kaatui vuoteellensa.

„Rohto vaikuttaa“, arveli Leena, nähtävästi hyvillään.

„Mikä sinun tänne on tuonut?“ kysyi Taavetti.

„Arvelimpa jos jotenkin voisin lieventää vaivojasi.“

„Se on harvinaista hyvyyttä“, sanoi Taavetti kääntyen kyljelleen sängyssä ja katsellen permantoa. „Sinun kaltaiseltasi sellainen hyvyys, että tulet hoitamaan torpparia, on vieläkin sanoen harvinaista.“

Leena mietti siihen jotakin vastausta, vaan ei ajatukset syntyneet sanoiksi.

Sairas tuli taas kuumeen kouriin, niin ettei hänen kanssaan voinutkaan keskustelua jatkaa. Selvään näkyi Leenan kasvoista että hän pelkäsi Taavetin kuolevan.

Viikkoja vieräi ennenkun Taavetti tointui taudistansa ja melkein joka päivä kävi Leena häntä katsomassa. Kun Taavetti nousi ylös sairas-vuoteelta, kääntyi Liisa, nuorin sisar, samanlaiseen tautiin. Hän tuli verkalleen kipeäksi ja luultiin sen menevän pian ohitse; mutta niin ei käynyt. Kolme viikkoa sairastettuaan kuoli hän.

Niin oli äidin uni totetunut. Mutta syvän surun vaikutti Liisan kuolema koko perheeseen, sillä hän oli kaikkien toisten siskojensa lempilapsi, niiden hoitama ja kasvattama. Ondon ja tyhjän jäljen jätti hän, kun hän maan mustaan povehen vietiin, sievästi laitettussa sinisessä arkussaan.

Ja siihen yhteen uhriin taukosi taudin raivo.

VIII. Arvaappas kuinka niiden rahojen kävi.

Oli eräs pikkutalon poika Olli Heinäniemi, joka oli satunut tutustumaan Taavetin sisaren Marin kanssa. Vähän aikaa Liisan hautajaisten jälkeen vietettiin Marin ja Ollin häitä.

Koko lailla tämä väen vähennys tuntui Taavetin torpassa, kun ei neljästä tyttärestä enään ollut kuin kaksi jäl-

jellä. Mutta koko laillapa tuo pieni yhden hengen lisäys myöskin tuntui Heinäniemessä, jossa emännän kuoleman jälkeen ei ollut vaimoista hoitajaa. Pian siellä kaikki paikat toisenlaiselta näkymään rupesivat Marin sinne tultua.

Mari oli mennyt uuteen kotiinsa vaatteineen; muuta ei hänellä sinne ollut vietävää. Mutta Taavetti tuumi: „Antaahan mennä, kylläpähän vähän ajan päästä Heinäniemen Olli saa ihmeen nähdä.“

Eräänä päivänä keväällä sai Taavetti kuulla, että Olli oli ollut johonkuhun tarpeesen rahaa lainaksi hakemassa kuitenkin senlaista saamatta. Seuraavana päivänä otti Taavetti esille rahasäiliönsä ja laski lukua kuinka paljon hän voisi antaa Maria myötäjaisiksi. Hänellä oli sata ruplaa rahaa. „Kuinka sitä nyt jakaisi, että se tulisi sääntilleen? — „Voinhan toisille siskoille vielä jotain ansaitakin“, arveli hän ja loppupäätös laskussa oli seuraava: „Mari saapi seitsemänkymmentäviisi ruplaa.“

Tämä summa taskussa lähti Taavetti astumaan Heinäniemeen ja kohta sinne päästyään pisti hän sen Marin käteen, käskien antaa Ollille, ei lainaksi vaan lahjaksi. Olli oli työssä pellolla eikä tiennyt asiasta mitään ja Taavetti lähti astumaan laulua hyräellen kotiinsa.

Erittäin iloisella mielellä tarttui hän taas auraansa, kun oli saanut palkita sisarellensa sen, mitä apua hän oli saanut torpan hoitamisessa. Nyt aloitti hän taas työtä toivossa, että saisi jotakin antaa toisillekin siskoillensä. Siskotkin huomasivat pian, että Taavetti oli sinä päivänä iloisempi kuin tavallisesti.

Kun hän oli juuri alkanut kyntää, näkyi mies tulevan tietä myöten pitkin pellon aidanviertä ja lähenevän torppaa. Mies ei kuitenkaan torppaan mennyt, vaan hyppäsi yli aidan pellolle. Se oli Heinäniemen Olli. Hän tuli juoksujalassa Taavetin luo pitkin pellon pientareta.

„Mitähän Ollilla nyt on niin kiireistä asiaa Taavetille?“ arveli Hanna Esterille, seisuttaen vähän työtänsä.

„Hyvää päivää lankoni!“ sanoi Olli.

„Seis ruuna“, sanoi Taavetti.

Hevonen pysähtyi ja Olli löi lujasti kättä Taavetille.

„Sinä olet jalo mies, annoit varmaankin ainoat rahasi minulle“, sanoi Olli.

„Jäi vielä kaksikymmentä viisi“, arveli Taavetti.

„Koko seitikan annoit näin ahtaana aikana, se oli miehen työ, jota en tule koskaan unhoittamaan. Arvaappas kuinka niiden rahojen kanssa on käynyt, vaan sinä kun asut täällä metsässä, niin ethän sinä voi mailman riennoista tietää. Minä kävin juuri maksamassa huutoni.

„Minkä huudon?“ kysyi Taavetti hämillään.

„Se oli kokonainen iso talo, jonka huutokaupassa huusin kahdeksan päivää sitten, kuudestakymmenestä viidestä ruplasta, kymmenen ruplaa jäi vielä sinun rahoistasi.

„Ja minä en ole kuullut koko huutokaupastakaan, vaan mitäpä tuolla tiedolla olisinkaan minä tehnyt, enhän ole vielä mikään mynti mieskään.

Sitä sanoessaan näytti Taavetti olevan hieman nyreissään.

„Sinä pahastut, minä näen sen sinun päältäsi, en sitä ihmeeksi panekaan, jos vähän tuskautkin, kun ostin itselleni talon sinun rahoillasi.

„Älähän nyt Olli kovin hätäile, ei kuitenkaan vielä niin pitkällä olla, minä kaikesta sydämestäni sen onnen sulle suon.

„Suotko? siitä olen sinulle sangen kiitollinen, hyvästi nyt.“

Olli lähti pois samaa tietä kuin oli tullutkin ja Taavetti sisarineen katseli hänen jälkeensä, siksi kunnes hän katosi metsän taa.

IX. Siinäpä se juuri olikin.

Kesä kului ja Taavetti teki työtä kuin olisi tuli ollut kantapäillä; pyhinä hän kuitenkin kävi Heinäniemen talossa sisartaan ja lankoaan puhuttelemassa. Olli muutti kesällä uuteen taloonsa Sampiahon, jonka hän oli Taavetin antamalla rahoilla ostanut. Niin näytti kuin Sampiahon talon pelloista tulisi kunnan peltoja, jos vaan niiden päälle työtä tehtäisiin. Olli tahtoi että Taavettikin muuttaisi heille; sopihan taloon lankomieskin, varsinkin senlainen lanko kuin Taavetti.

„Asuhan pois vaan itse taloasi“, arveli Taavetti, „kylähän minä aina itsestäni huolen pidän.“

Kun syksy tuli, ja viljat korjattiin, tuli Taavetin äiti heikoksi sairaaksi. Taavetin ensimmäinen tehtävä oli panna hevonen valjaihın ja ajaa lääkärin hakuun kaupungista, pian hänen onnistuikin lääkärin saada, jonka hän kyyditsi kotiin. Vaan eipä lähtenytäkään lääkäristä apna, mummo kuoli kumminkin Taavetin ja sisarten suureksi suruksi.

Nyt päätti Taavetti luopua torpasta ja tehdä perinnön jaon. Oikein lain mukaan olisi hänen vielä muutama vuosi pitänyt olla holhun-alaisena, vaan kun hän oli kaiken haltijana ja ansaitsijana ollut jo monta vuotta, ei kukaan lukua pitänyt hänestä, ja hän sai tehdä niin kuin halusi. Hän antoi sisarillensa kaiken omaisuuden ja torpan myynnistäkin saadun rahan, vielä oman ansaitsemansakin säästön lisäksi, ettei jättänyt itselleen kuin kymmenen ruplaa. Sitten hän kuulututti kirjansa ulos siitä seurakunnasta, sisartensa ja lankonsa ja Pynnölän Leenan suureksi mielipahaksi. Hanna sisar muutti asumaan entisiin opettajattarensa huoneisiin, jotka oston kautta hänelle joutuivat ja Esteri meni sisar Marille palvelukseen.

Kirjojaan odotellessaan asuskeli Taavetti lankonsa luona Sampiahossa, jossa häntä yhtenäin kiellettiin minnekään matkustamasta, mutta Taavetti ei vastannut mitään niihin asioihin. Kun vihdoin hänellä oli kirjat ja passit taskussa meni

hän rovastista palatessaan Pynnölään. Leena seisoi pihalla, kun Taavetti siihen saapui.

„Hyvästi nyt, Leena“, sanoi Taavetti, puristaen Leenaa kädestä.

„Niinkö sinä nyt lähdet ja jätät kaikki tänne, aivan sipo sillensä?“

„Niin, Leena, tämän päivän perästä et sinä näe minua. Kas minä näetkös en tahdo olla isäsi harmina täällä. Onko isäsi kotona?“

„On, arvaten hän on kamarissa.“

„Kiitos neuvostasi, minä menen hänen puheillensa; mene sinä jonnekin muuanne.“

Leena meni navettaan päin ja Taavetti isännän luo kamariin.

„Hyvää päivää, isäntä!“ sanoi hän, astuttuansa huoneeseen.

„Päivää, päivää“, vastasi isäntä.

„Minä lähdän tänä päivänä pois tästä seurakunnasta. Teidän ei nyt tarvitse olla missään turhassa luulossa, että minä puolestani vävyksenne tunkeun. Eikö se ole teistäkin hauskaa, kun pääsette Taavetista?“

„Mistä sen käsityksen olet saanut että sinusta päästä haluan? Ja minä aina olen pitänyt sinua miesten parhaana?“

„Näettekös, isäntä, minä olen aivan köyhä mies. Ei mulla ole nyt enään, kun olen kaikki jakanut, muuta kuin kymmenen ruplaa.“

„Eihän se minulle kuulu, kuinka paljon sinulla on rahaa.“

„Kuinka niin.“

„Niin se on, enhän minä rahaa tarvitse.“

„Enkä minä taas teille antaisikaan rahojani vennon vieraalle ihmiselle. Hyvästi nyt!“

„Hyvästikkö? Minne se semmoinen kiire on?“

Taavetti oli kumminkin silloin jo ulkona, eikä enempää odottanut eikä kuunnellut, vaikka isäntä huuteli häntä palaamaan kahvia juomaan.

„Hyvästi nyt Taavetti!“ huusi Leena navetan ovelta.

„Käy nyt sentään joskus vielä tässäkin kylässä!“

„Hyvästi Leenaseni“, sanoi Taavetti, kuitenkin mennessään ulkopuolelle porttisolan. Siinä hän hetkeksi pysähtyi ja mietti mitä hänen oikeastaan pitäisi tekemän; vähän aikaa siinä mietittyänsä kääntyi hän takaisin Leenan luo.

„Kummallista kun en minä tahdo päästä eroon tästä talosta“, tuumi Taavetti Leenalle navetan edessä.

„Niin, ja minä en mitenkään tahdo voida laskea sinua pois, senkin tähden kun sinä aiot ikipäiviksi mennä pois tästä seurakunnasta.“

„Hyvästi nyt kumminkin“, sanoi Taavetti, pitäen Leenan kättä omassaan. „Täytyyhän minun kumminkin lähteä. Eihän sitä tiedä kuinka kauvan minä pysyn poissa tästä seurakunnasta.“

„No, niinhän se on“, sanoi Leena, tullen vähän iloisemmaksi. „Hyvästi nyt sitten!“

Isäntä seisoi portailla ja katseli asian menoa sanaakaan virkkamatta. Taavetti ohjasi kulkunsa portaiden editse ja sanoi sivu mennessään:

„Hyvästi nyt isäntä! Menoa se on kaikki, mikä näkyy!“ ja meni niin enempää puhumatta ulos pihasta.

„Soma poika!“ arveli isäntä Taavetin mentyä.

Taavetti asteli hyvin miettiväisenä Sampiahoon. Sinne päästyään istahti hän penkille eikä puhunut mitään. Pian huomasi Olli isäntä Taavetin äänettömyyden.

„Kävitkö Pynnölässä pappilamatkalla?“

„Kävinhän minä siellä“, sanoi Taavetti pitkäveteisesti.

„Ja siellä mitä sanottiin?“

„Sitä en ymmärrä itsekään, mitä siellä sanottiin, mutta kummallista se on tämä mailman meno.“

„Miksi et tee jonkunlaista päätöstä asiassa? Olisi tuo minun asiani, että rikkaan talon tyttö olisi morsiameni, niin empä minä sitä niin veistokselle jättäisi.“

„Niin se sinun asiasi ehkä olisi, vaan minun miehelleni ei se sovellu. Minä en ole tottunut muuhun kuin työlläni

elämään. Se tuntuisi niin minusta, kun naisin rikkaan tytön, juuri kuin saisin köyhäin apua.“

„Ole nyt jo höpsemättä, onko se köyhäin apua, kun naipi rikkaan tytön? Johan sinun päähäsi on reikä ilmes-
tynyt.“

„Kyllä Pynnölän Leenasta hyvä emäntä tulee“, sanoi siihen Mari, tarttuen miesten puheeseen. „Älä suinkaan Taa-
vetti jätä Leenaa, vaikka hän onkin hinkan vanhempi sinua.“

„No, sen tulla, sen tietää kaikki mailma, enhän minä ole Pynnölän Leenaa kosinut. Siinä kaikki, kun hän vaan kävi minua hoitamassa sairauteni aikana.“

„Siinäpä se juuri onkin asia“, sanoi Mari.

Taavetti jäi puhumattomaksi.

Päivällisen jälkeen suoriutui Taavetti matkalle otettuana sydämelliset jäähyväiset langoltansa ja sisareltansa ja läksi niin astumaan nahka-laukku selässä outoa tuntematointa tulevaisuutta kohti.

X. Oppiretki.

Yötä ja päivää astui Taavetti, melkein aina oli hän tien päällä, että hän ehtisi paljon käydä ennen kuin kymmenen ruplaansa loppuisi. Melkein koskematta saattoi sanoakin sen summan olevan, kun hän saapui pääkaupunkiin.

„Onko täällä yhtään satulamaakaria tai seppää“, kysyi Taavetti eräältä kerjäläisakalta tullin luona.

„Kyllä kait niitä tässä kylässä on, missäs niitä sitten on, jos ei täällä?“ vastasi akka.

Sillä vastauksella oli Taavetti tyydytetty ja astui yhtä katua ylös, toista alas. Vihdoin hänen silmänsä keksivät sepän pajan, sinne hän pistiin sisälle.

„Otetaanko täällä työhön maalta tullutta miestä?“ kysyi hän seisoen pajan permannolla, laukku selässä.

„Ei, täällä pidetään vaan kaupungin seppiä“, vastasi muudan nuori irvileuka seppä.

„Eikö täällä oppiinkaan oteta?“ kysyi Taavetti.

„Sekin on sattumaisiaan myöten“, vastasi sama taas.

„Hyvästi sitten“, sanoi Taavetti ja jatkoi matkaa edelleen. Kauvan aikaa sinne ja tänne astuskeltuaan, meni hän muutamaan kauppapuotiin. Siinä hän osteli yhtä ja toista pientä kalua ja samassa kun hän maksoi, tuli kauppias itse sisälle. Kauppiasta huvitti ruveta kyselemään mistä niin tanakka ja pulska nuori mies oli kotoisin. Taavetti kertoi lyhyesti sukunsa ja siihen asti eletyn elämänsä.

„Te siis niinmuodoin olette seppä, satulamaakari ja maantyön tekijä. Mitä te kaikista mieluummin tekisitte?“ kysyi kauppias.

„Maantyötä tekisin, jos minulla olisi oma talo, vaan torppariksi en ikinä rupea.“

„Jaha, jaha“, sanoi siihen kauppias. „Mutta tottahan kaupungin työtäkkin aiotte tehdä, kun kaupunkiin olette tullut.“

„Kyllä, jos kunnan työtä saan, vaan mitättömiin en minä rupea.“

„Aivan oikeen!“ vastasi kauppias.

Taavetti kokoili ostoksensa kainaloonsa ja alkoi lähteä, mutta kauppias sanoi:

„Odottakaas hiukan! Tahdotteko ruveta satulamaakarille, niin minulla on hyvinvoipa satulamaakari tuttavana, hänen luonansa ehkä saatte paikan.“

„Kiitoksia paljon! Kuinkahan sen löytäisin?“

„Voisinhan lähteä teitä viemäänkin, hän on aivan lähellä tässä.“

„Jos siitä ei aivan suurta vaivaa olisi, niin pyytäisin herra patruunin sitä tekemään; muutoin minun laatuni on, etten vaivaa ketään minua auttamaan ennen kun voin sanoa että: nyt on hätä!“

„Ei se vaiva niin suuri ole. Kun se mestari on hyvä tuttavani, minä useastikin siellä pistäyn noin vaan ilman

asiaakin. Poltatteko paperossin niin kauvan kuin menen vähän päälleni muuttamaan?”

„Kiitoksia paljon! En minä polta, eikä täällä oppipojat kaupungissa kuulu saavankaan sauhuttaa.“

„Ei suinkaan, ei suinkaan“, sanoi kauppias ja meni toiseen huoneeseen.

Hyvin pian tuli kauppias takaisin, puettuna sievään pikku turkkiin ja karvalakkiin. Silloin lähdettiin puodista ulos ja astuttiin vähän matkaa kapeata, väärää katua, kauppias edellä ja Taavetti perässä, siksi kunnes tultiin erään talon portille, jonka päällä oli suuri kyltti ja siinä erinomaisen suuri satulan kuva kaikkine hihnoineen ja solkineen. Siitä portista he nyt sisään astuivat ja menivät matalaan puurakennukseen pihan laidassa. He astuivat ovesta sisälle isonlaiseen huoneeseen.

Täällä seisoj leikkauspöydän ääressä vanha mies. Hänen kokoonkyyristynyt vartalonsa ja harmaa, osaksi poiskarissut tukkansa osoitti, että hänellä oli ollut kylliksi tehtävää ajan monivaiheisessa taistelossa. Lähemmin miestä tarkastaen, pian selvisi että hänellä oli nuorutensa kukoistuksen päivinä ollut paljon voimaa.

Vieraiden sisään tullessa kääntyi ukko kohteliaasti tulleisiin päin ja hymyillen odotti mitä he lausuisivat.

„Hyvää iltaa, mestari! Minä tuon teille uuden apulaisen“, sanoi kauppias, samalla puristaen mestaria kädestä.

„Jumala antakoon! Mistä patruuni sitä apulaista tuopi?“

„Hän on maalta, arvatenkin maan satulamaakarini poika, ja luulen että hän haluaisi täällä oppiansa lisätä.“

Kiitoksia tarjouksestanne, herra patruuni! Mutta minulla ei ole tällä hetkellä työ-sijaa, on näettekö kaikki istuinpaikat täydet.“

„No, siitä vähän väliä on, tottahan nuorelle miehelle jossakin sen verran sijaa on, ja hyvä sopuhan sitä toista antaa. Älkää nyt aivan kieltävää vastausta antako.“

„No, onhan se niinkin“, sanoi mestari hymyillen ja

katsellen Taavettia päästä jalkoihin asti. Hän otti lasisilmät nenältään ja lasi ne pöydällensä, istahti ja sanoi toisillekin:

„Olkaa vieraat niin hyvät ja istukaa!“

„Nyt istahtivat kaikki, odottamatta uutta käskyä. Istuvassa asemassa alkoi mestari tuumimaan:

„Onpa tuores ja voimakkaan näköinen nuori mies, ja pelkään pahoin että hän heikontuu ahkerassa istuntatyössä. Mutta jos sinulla on halu käsitöihin, niin syytön olen siihen silloin minä, jos sinä heikkonet satulamaakarina. Minkäverran olet ennen sitä työtä tehnyt?“

Taavetti mietiskeli vähän ja sitten virkkoi:

„Olen tehnyt sitä työtä kahdeksanvuotisesta pojasta talvisin, vaan kesillä olen enimmäkseen maantyytä tehnyt ja minä olenkin kymmenen vuoden vanhasta ollut torpparina isäni kuoltua“

„Oletko kymmenenvuotisesta torpparina ollut? Sepä on hauskaa, se on oivallista tuo!“

„Kyllä kait mestari myöntyy ottamaan tämän nuoren miehen, niin minä alan lähteä kotiin päin? arveli kauppias.

„Kyllä, kyllä, jääköön poika tänne!“

„Hyvästi sitten!“

„Hyvästi, hyvästi!“

„Kas niin! Mikäs nimes onkaan? Nyt sinä olet meidän miehiä.“

„Taavetti minun nimeni on.“

„Vai Taavetti! Oletpa sinä oikein vanhan ajan miehiä! Niin tulepas tänne työhuoneeseen, minä osotan sinulle paikkasi.“

Nyt astui ukko edellä pienestä mustuneesta ovesta ja talutti kädestä Taavettia, täten tultiin hyvin suureen huoneeseen, jossa istui työssä toistakymmentä miestä.

„Täältä se tulee teille eräs uusi Taavetti!“ sanoi mestari. „Kas niin, sinä saat työskennellä, istu siinä, tänään ei kumminkaan tarvitse tehdä mitään, huomenna vasta.“

Silloin meni mestari takaisin leikkauskamariin, ja Taavetti istui vanhalle pyöreälle puutuolille tiskin päässä. Siinä hän katseli vitkaan ympärillensä ja näki että huoneessa työs-

kenteli melkein vaan oppipoikia, paitsi kolmea elähtäneempää sällis-miestä.

„Mistäs se semmoinen Taavetti nyt on tullut?“ kysyi vanhin sälli.

„Olen äsken maalta tullut ja rouvan asialle lähetetty“, sanoi Taavetti hyvin totisena.

„Rouvanko asialle lähetetty? Taidatpa olla aika veitikka!“

„Ne ovat semmoisia moukkia ja jätkiä, kun ne ensin tulevat kaupunkiin, ettei mihin panna, vaan vähitellen poistuu se monka sisästä täällä kaupungissa“, arveli toisella puolen tiskiä istuva nuorempi sälli.

„Kyllä se on aivan paikallaan, kuten sanoitkin“, arveli ensimmäinen ja molemmat jatkoivat sitten äänetönnä työtänsä.

Vähät piti Taavetti sillä väliä, miksi häntä sanottiin. Se oli hänen mielestensä sama, olipa tuota jätkä vai moukka, kunhan vaan koetti tehdä tehtävänsä kunnollisesti. Siinä tarkoituksessa hän katseli hyvin tarkasti kuinka työtä tehtiin. Vähän ristiriidassa oli hänen ajatuksensa siinä istuessa, oliko satulamaakarın työ yhtä etevää kuin esimerkiksi sepän; siihen ei hän kumminkaan omista ajatuksistansa saanut selvää vastausta. Viimein juolahti hänen mieleensä kysyä mestarilta lupaa mennä ulos kävelemään. Hän meni mestarin luo ja pyysi saada käydä vähän kaupungilla, vaikka hän oli matkustuksesta kyllin väsynyt.

„Mene vaan, älä kumminkaan ole kauvan, illallisen aika tulee pian“, lausui mestari.

Taavetti meni ja käveli pitkin kapeata, mutkaista katu-
tua alas rantaan. Täällä tunsi hän että oli tehnyt jotakin, jota ehkä lähimmässä tulevaisuudessa tulisi katumaan. Hän tunsi tehneensä jotenkin ajattelemattomasti, lähtiessään kodistansa, jossa olisi voinut kyllä elää. „No“, johdatti hän mieleensä, „teinhän sen sisarteni tähden. Enkö heille kaikkia jakanut, mitä omistin?“ Hän tunsi kovan koti-ikävän ja Leena se erinomaisesti nyt tuossa jäätyneessä rannassa sei-

soessa muistui hänen mieleensä. Melkeempä tunsi hän oman-
tuunon soimausta, että oli hänen niin vähin pakinoin jättänyt.
Raitis koillistuuli hajotti kuitenkin hänen mielenliikutustansa
ja vähän rauhallisempana kääntyi hän mestarinsa asuntoon.

Täällä oltiin juuri rupeamassa illalliselle. Kisällit söi-
vät kamarissa ja pojat kyökissä. Taavetti sai ottaa sijansa
poikien seurassa. Näyttipä tuossa ruokaa olevan, vaikka ei
aivan samanlaista kuin hänen kotiseurakunnassansa. Mutta
maassa maan tavalla, niin ajatteli Taavettikin ja koetti syödä,
vaikka ei yhtä aikaa tahtonut häneen mahtua ruoka ja koti-
ikävä. Ja niin hän vähän haukattuansa siirtyi pois pöydän
luota.

Illallisen jälkeen tehtiin vielä joku aika työtä, sillä
välin kuin pienin oppipoika valmisteli vuoteita. Työstä la-
kattua istuskelivat sällit haikuja vedellen; muutamat oppipojat
toistensa kanssa kisailivat ja voimistelivat, muntamat kirjoit-
tivat tai laskivat kivitaalulle. Taavettikin katseli tuota kir-
joitusta ja luvunlaskua ja sanoi:

„Johan se tulee koko lailla sievää kirjoitusta! Saatteko
täällä käydä koulua?”

„Kyllähän täällä saapi sunnuntaikoulua käydä, vaan ei
siellä paljon opi, eikä siellä ole suuret vaatimukset“, arveli
poika, nimeltään Jaakko.

Taavetin silmät kiilsivät ilosta, kun kuuli saavan kau-
pungissa kouluakin käydä. Nyt hän mielessään päätti olla
täällä kumminkin niin kauvan, että edes oppisi hyvästi kir-
joittamaan ja lukua laskemaan.

Vitkaan, mutta vihdoin viimeinkin pantiin levolle. Taa-
vetti valvoi kauvan vuoteellansa, ennen kuin uni hänen sil-
mänsä sulki. Unessaan oli hän kulkevinansa outoja tuntemat-
tomia maita, kävipä hyvin hämärästi kotiseurakunnassaankin
ja uneksui jotakin sieltä kuin sumun seasta. Hän heräsi
aamulla hyvään aikaan, nousi vuoteeltaan, puki päällensä ja
istui tuolilleen. Pian sen jälkeen nousivat kaikki toisetkin
ylös ja asettuivat kukin paikallensa.

Kun kaikki oli työssä, tuli mestarikin sinne edessänsä esiliina viherhästä verasta.

„Hyvää huomenta!“ lausui hän sisään astuessaan.

„Huomenta, huomenta!“ vastasivat kaikki yhteen suuhun, Taavettikin muiden mukana.

„No, kuinka tuntuu olo pääkaupungissa?“ kysyi mestari Taavetilta. „Joko minä alan työtä antaa?“

„Olkaa niin hyvä!“ sanoi Taavetti vastaukseksi.

„Minä annan työtä, että näen mimmainen satuloitsija sinä olet. Sitte saamme muutaman viikon päästä nähdä, kummoisilla ehdoilla voin sinua eteenpäin pitää. Minä annan ensin semmoista, jota arvaan sinun parhaiten osaavan. „Tee viidet päitset ja kaksi paria suitsia.“

„Se paraiksi!“ vastasi Taavetti.

Pian olikin aineet hänellä edessänsä.

Nyt aukasi Taavetti laukkunsa ja otti sieltä esille työkalunsa, joita hän latoi tiskille. Pian hänen komeat työkalunsa vetivät kaikkein huomion puoleensa.

„Ne ovat kaikki omia tekemiäni, paitsi terät naskaleissa“, tuumi Taavetti lankaa tehdessään.

„Hohtimet, vasara ja puukkokin?“ kysyi vanhin sälli.

„Kaikki, paitsi terät naskalissa.“

„Katsopas veli-hopea, mimmainen Taavetti meille nyt on tullut! Sanotko vielä moukaksi?“ sanoi taas vanhin sälli toiselle.

„Niinpä on näenmä!“ tuumi toinen.

Nyt alkoi Taavetti totuttuun tapaansa neuloa suristaa päitsiä ja suitsia ja niin niitä tuli kuin turkin hiasta.

Sällit ja pojatkin kallistelivat päätään ja tuumivat: „Pahus sentään! Voi toki kumminkin!“

Mestarikin tuli aika ajoin sisään ja katseli Taavetin neulomista.

„Kyllä minä näen, kyllä!“ tuumi ukko aina sivumenessään.

Kun Taavetti oli saanut määrätyn työnsä valmiiksi, vei hän ne mestarille ja kysyi:

„Mitä sanoo mestari näistä? Olkaa hyvä ja katsokaa!“
Mestari tutkisteli joka mutkan, melkein joka piston ja
sanoi: „Kiitoksella hyväksytään!“

„Mitä mestari aikoo nyt minnuun nähden?“ kysyi Taa-
vetti.

„Olen asian valmiiksi tuuminut. Jos tahdot olla opissa
puolen vuotta ilman palkkaa, niin pääset keväällä sälliksi.
Muutoin, jos et olisi niin hyvä työmies, täytyisi sinun olla
opissa viisi vuotta.“

„Ei muuta?“ tuumi Taavetti.

„Ei mitään muuta“, vastasi mestari.

„Siihen olen hyvin tyytyväinen“, virkkoi Taavetti.

Tehtiin siis kaupat ja Taavetti rupesi satulamaakarın
oppiin puoleksi vuodeksi. Mestari oli kirjoittavanaan asian
kirjaansa; ei sen enempää siinä puuhia käytetty.

Siitä lähtien Taavetti oli oppilainen ja teki kaikkea,
mitä vaan käskettiin. Kertaakaan ei hänen kuultu niskoit-
televan eikä vastaan murisevan, niin kuin moni pienempi ja
nuorempi teki, vaikkeivät mitään osanneet. Väli-aikoinaan
hän sangen ahkerasti opetteli kirjoittamaan ja lukua laske-
maan ja erinomaisen ahkeruuden kautta hän edistyi niin, että
sai keväällä hyvät todistukset sunnuntaikoulusta.

Silloin päättyi oppi-aikakin. Nyt oli hän jo jokseenkin
perehtynyt kaupungin satulamaakarın monipuoliseen ammat-
tiin ja oli myöskin nähnyt että kaupungin käsityöläissällit
enimmäkseen olivat suuria juoppoja. Oppi-aikana oli juomi-
nen pojilta mitä jyrkimmästi niiltä kielletty; mutta sälliksi
päästyä oli melkein pakko juoda, jos vähänkään tahtoi olla
toisten sällien kaltainen. Nyt oli Taavetin pitäminen sälli-
pidot. Jo edellisellä viikolla oli sällejä kulkenut toisistakin
työpaikoista katsomassa, kun Taavetti teki näyte-satulaa. Ta-
van mukaan piti silloin tuon näytteen tekijän tarita vieraille
hyvät ryypyt; vaan Taavetti piti eri tapaa, hän keitätti teetä
ja kahvia. Muutamat sitä ottivat, toiset eivät semmoista
tarjousta maistaneetkaan. Vihdoin tuli tuo pito-aamu; silloin
lähetti Taavetti yhden pojan käskemään sällejä illaksi sinne.

„Minäpä lähden sinne!“ arveli Taavetti, ja lähti astumaan Alavainion perille.

Sinne päästyään ja Ollin nähtyään, huusi hän: „Terveisiä kaupungista, lankoni!“

Olli hänen nähtyänsä tarttui syliksi Taavettia, ja puristi häntä voimansa takaa ja sanoi: „No, terve tulemastasi tänne, hyvä Taavetti. Saapas sinun viimeinkin taasen nähdä“

„Hyyräätkö sinä minulle huonetta joksikin aikaa asuakseni?“

„Asu vaan talossani, missä parhain taidat?“ vastasi Olli iloissaan.

Nyt jätti Olli aidan korjuun sikseen ja molemmat lähtivät astumaan taloa kohti.

Taällä oli jo ruoka pöydällä odottamassa ja nyt rupeivat langokset syömään. Siinä satoi Taavetille kysymyksiä pitkin syönti-aikaa ja Mari tuumiskeli, milloinkas Taavetti menee Pynnölässä käymään.

„Onko siellä Pynnölässä sitten vielä paikat paikoillaan?“ kysyi Taavetti.

„Kyllä!“ vastasi Mari, „Leena odottaa sinua kuin päivän nousua, kun olit luvannut takaisin matkoiltasi tulla. Kyllä hän olisi saanut rikkaampiakin jo aikoja sitten, vaan eipä se Leena muista taida huolia kuin sinnusta.“

„Mutta mitä sanoo Leenan isä?“

„Mitä siihen Leenan isällä sanomista on? Eikö jokainen saa ottaa ketä itse tahtoo?“

„Aivan niin se pitäis maailman sääntö olla“, toisti Olli.

„Kyllähän niitä maailmassa sääntöjä paljokin on, vaikk'ei niitä aina noudateta“, sanoi Taavetti.

Hauskoissa keskusteluissa kului ilta ja Taavetti sai hyvässä saunan lämpimässä virkistää itseänsä kylvyllä, joka olikin hänelle erittäin tarpeellinen pitkän jalkamatkan jälkeen.

Seuraavana aamuna lähti hän kylälle astuskelemaan ja kävi sisarensa Hannankin luona, joka asui yksinään kuin eräkäs ainakin. Siellä viipyi hän vähän aikaa niitä näitä vähän haastellen. Sitten käänsi hän tiensä Pynnölään.

„Hyvää päivää!“ sanoi hän, astuttuaan Pynnölän kamarin ovesta sisälle.

„Päivää, päivää! Mitä kuuluu?“ kysyi isäntä.

„Eipä tuon kummempaa, entistä enempiä, muuta, kuin että kävin laittamassa itseni satulamaakarini sälliksi.“

„Vai niin! No, pankaa tupakkia piippuun!“

„Kiitoksia! Ei vielä ole ruvettu savustamaan. Kyllä siihen vielä kerkiää!“

„Leena, tuleppas tänne!“ sanoi isäntä kamarin ovelta.

„No, minne se nyt on mennyt? — Odottakaas, minä menen hakemaan.“

Vähän ajan takaa tuli hän Leenan kanssa sisään pors-tuanpuoleisesta ovesta.

„Ai, Taavetti!“ kiljaisi Leena. „Tulithan sinä!“

Taavetti seisoi hämillään eikä osannut puhua juuri mitään isoon aikaan.

Isäntä katkaisi viimein äänettömyyden ja sanoi: „Kyllä se on paras, että teistä tehdään pari! Enkä minä olekaan sitä vastaan. Mistäpä kunnollisempaa miestä Leenalleni hakisin?“

„Tämä on odottamatonta minulle!“ tuumi Taavetti, sul-kien syliinsä isännän. Te olette kunnan vanhus!“

„Minä tiedän sen, että sinä pidät minun kunnollisena miehenä, seмпä tähden pidän minäkin sinua, enkä sentähden ainoasti, vaan siitäkin syystä että sinä kaiken elinaikas olet tehnyt vähän ansaitsevalla työlläs jaloja töitä! Lankosi on juuri sinun antamassas talossa isäntänä, voipi hyvin; siinä tilassa ei olisi, jollet sinä olisi häntä siihen nostanut!“ Ja isännän pyöri vedet silmistä sitä sanoessaan.

Taavetti oli myöskin vähän murtuneena, vaan kummin-kin hän seisoi vakaana ja sanoi: „Minä en ole mitään ansio-töitä tehnyt! Olen vaan täyttänyt vanhimman veljen vel-vollisuuden. Vaikeahan olisi minun sitä nähdä, että kukaan minun tähteni köyhyyttä ja kurjuutta kärsisi.“

„Kunlehan, Leena! Niin puhuu mies, se, joka on oikea mies!“ sanoi isäntä.

„Nyt saan sanoa“, virkkoi Taavetti, etten ikänäni olisi vävyksenne tullut vastoin teidän tahtoanne; sillä vastahakoisuudessa ei tahdo olla siunausta!“

„Niin se on, sovinto on aina paras leivän särvin! Menkää nyt ulos kävelemään, nuoret!“ tuumi isäntä.

Silloin lähtivät Taavetti ja Leena ulos ja astuskelivat pitkin joen rantaa tuossa lumoavassa kevätilmassa.

„Voi, kuinka sinä Taavetti olit hyvä, kun tulit!“

„Oliko sinulla ikävä poissa ollessani?“

„Älä kysy! Eikö sinulla ollut yhtään ikävää?“

„Jos ei yhtään olisi ikävä ollut, niin tottahan siellä olisin pysynyt!“

„Jos olisit siellä pysynyt, niin ei minua olisi kauvan ollutkaan!“

Nyt he istahtivat raidan juurelle ja Taavetti käski Leenan kertomaan hänelle tapahtumista poissa olonsa aikana.

„Ensin kun lähdit ulos portistamme“, kertoi Leena, „itkin navetan nurkassa kauvan aikaa. Vihdoin kuin olin kyllekseni itkenyt, menin kamariin ja haudoin silmiäni kylmällä vedellä, ettei isäni huomaisi minun itkeneeni. Niin kului se päivä ja kului toinen ja minä rupesin luottamaan siihen, että sinä kyllä vielä tulet takaisin. Isältäni ei se mitenkään pysynyt huomaamatta, sillä hän kuuli ja näki sen, että surin. Hän kielsi minua joutavilla asioilla päätäni vaivaamasta, vaan kuitenkin jahkaili hänkin ja tuumiskeli: „Oli se Taavetti hyvä poika, vaan mikä sen päähän nyt liene pistänyt?“ Isäni oli sisar Elsallekin kertonut että Leena se suree sulhoansa. Eräänä päivänä tulikin Elsa meille ja haastatti minua ja kyseli ja kun hänelle kerroin mitä minä mielessäni kuvittelin, arveli Elsakin, että parasta oli niin tehdä kuin ajattelin. Talven kuluessa kävi kosijoita, niitä kävi useampiakin, vaan minä aina sanoin, en mitään kaipaavani ja ennemmin jääväni vanhaksi piiaksi. Töyryn Heikki oli ainoa, joka piikitteli ja sanoi: „Sitäkö kerjäläistä, maankulkuria odotat?“

„Sanoiko Töyryn Heikki minua kerjäläiseksi?“

„Älä nyt suinkaan Taavetti hyvä, häneen suutu, vaikka hän niin sanoikin!“

„Sanokoon melkeinsä, vaan en suinkaan häneltä ole mitään kerjännyt!“

Nyt taas jatkettiin hiukkasen kulkua ja käännyttiin taloon. Siellä syötiin, juotiin kahvia ja sen perästä suoriutui Taavetii menemään Sampiahoon.

Siellä odotettiin uteliaisuudella mitä Taavetti toimisi kylässä. Kun hän nyt tuli takaisin, rupesivat Mari ja Olli kyselemään, kävikö Taavetti Pynnölässä?

„Kävinhän minä jo Hannankin luona! Se tyttö raukka siellä asuu yksinään; mahtanee hänellä olla oikein ikävä?“

„Hannastako sitä huolta pidetääinkin, eikö Leenasta?“ kysyi Mari.

„Tottahan minä nyt sisarestani suuremman huolen pidän, kuin vieraasta ihmisestä!“

„Minä luulen että sinä olet oppinut siellä kaupungissa valehtelemaan!“ sanoi Mari.

„Ehkä vähän sitäkin!“

„Arvasinhan minä sen!“

„No, mikä siitä nyt sitten tulee?“

„Jos totta puhut, niin tulee häät“, tuumi Mari nauhdellen.

„Ja mikä häiden perästä?“

„Pynnölän vävy, jonka nimi on Taavetti!“

„Entäs vävyn perästä?“

„Tietysti Pynnölän isäntä, mikäs tuosta muuta on tulla?“

„Mitäs sinä, Olli, sanot, kun Mari aina vaan puhuu!“

„Minä myötään aina, kun kuulen totta puhuttavan!“

„Oletkos sinä, Olli, kuullut koskaan vasikan nahkoja saatavan?“

„Olenhan minä kuullut niitä viime talven ajallakin useampia saadun, muun muassa Töyryn pohatta Heikinkin!“

„Etkös sinä luule vasikan nahkoja kesällä saatavaan?“

„En, sillä vasikat tapetaan kaikki talvella ja niiden nahat makaavat kesällä parkissa; ei niitä voi tähän aikaan saada!“

„Taitaahan sinussa olla totta, niin kumminkin kuulun!“
sanoi Taavetti lopettaen jutun.

Vähän aikaa mietittyänsä jatkoi hän sitten: „Pitäishän minun ostaa Leenalle jotakin, sormus edes!“

„Kyllä sinun se kumminkin täytyisi ostaa!“ sanoi Olli.

„Lähteeköhän täältä kukaan kaupunkiin piakkoin?“

„Saattaisihan tuota mennä minä!“

„No, jos sinulla on muutakin asiaa, kuin sormuksen osto, niin mene vaan kaupunkiin!“

„Voinhan viedä sinne voita.“

„Niinpä ole niin hyvä ja mene!“

Silloin suostuttiin, että Olli huomen-aamulla lähtee kaupunkiin. Taavetti tarjosi hänelle kaikki rahansa, kolmekymmentä kaksi ruplaa. Hän oli oppi-aikanaan ylityöstä saanut vähän säästöön.

„Ei sinun tarvitse minulle rahaa antaa, kyllä minä kihlakalat omalla rahallanikin tuon!“ tuumi Olli eikä huolinnut rahoista.

Ollin ollessa kaupunkiretkellä ei Taavetti mitenkään tahtonut saada aikaansa kulumaan; hän koetti tehdä jotakin työtä, vaan sekään ei maistanut. Hän päätti siis parhaaksi kävellä pitkin metsiä ja ihanoita seutuja. Siellä hän monta kertaa jollakin kivellä istuskellen mietiskeli. Mikä häntä nyt mahtoi vaivata, kun ei työkään enään sujunut käsissä!

Kahden päivän perästä tuli Olli kaupungista. Hän toi sievän kulta sormuksen ja komean silkin.

„Ohoh!“ tuumi Taavetti silkin nähtyään, „no kyllä Leena sen sietääkin.“

„Hyvin hyvästi!“ sanoi Olli.

„Aivan ansaittu!“ sanoi Mari.

„Herra-jesta!“ sanoi Esteri, joka siihen myöskin oli saapunut.

„Kuules Olli, mitä olen sinulle velkaa?“ kysyi Taavetti.

„Ei mitään!“

„Se on kerrassa valhe! Ei kenenkään pidä sanoman tään taivaan kannen alla, että Taavetti Rahkonen on kihlakalunsa lahjaksi saanut!“

Sen sanoi Taavetti hieman siihen laatuun, että Olli uskoi hänen totta puhuvan ja hän vastasi: „Kyllähän minä voin sanoa, että silkki maksaa seitsemän ruplaa, ja sormus kymmenen! Vaan enkös minä ole itse paljon enemmän sinulle velkaa?“

„Se ei tule nyt kysymykseen, kuinka paljon sinä olet velkaa; tässä on seitsemäntoista ruplaa ja niin minä olen ne ostanut! Kiitos muuten vaivastasi, kun kävit ne hakemassa!“

Taavetti oli niin sanoessaan laskenut rahat pöydälle, ja Ollin täytyi korjata ne puoleensa.

„Pistä nno talteen huomiseksi!“ sanoi Taavetti, antaen silkin ja sormuksen Marille.

Itse hän lähti ulos astelemaan. Oli lämmin kesä-ilta. Hän astui pitkin pellon pientareta joelle päin. Sinne päästyään alkoi hän kivillä heitellä voileipiä pitkin hiljaa juoksevan veden puoli-tyyntä pintaa.

„Vieläpä käteni on tarkka kuten ennenkin!“ jupisi hän itsekseen. Siinä hänen leikitellessään näytti joen vastaiselta puolelta laskevan ilta-auringon valossa niin somalta Naavalan uhkea talo, kivi-navettoinensa. — „Ollakko minulla tuommainen talo!“ Sitä ajatellessaan muisti isänsä kertomuksia tuosta Naavalan talosta ja sen asukkaista, kuinka he olivat vähitellen säästäväisyydellä rikkautensa koonneet. Mitään pahaa ei hän ollut kuullut koskaan heistä puhuttavan. — „Niin se on, kopeekasta on ruplan alku, yhdestä tuhannen alku, töllistä talon alku! Mutta mitä pastori kerran sanoi? Uskosta autunden alku!“

Hän käänsi nyt silmänsä toisaalle; siellä ilta-ruskon siipien alla sijaili Pynnölänkin talo, vaikka paljoa pienempi ja vähäpätöisempi kuin Naavala. Vaan Taavetin mielestä oli sitä vielä hausempi katsella.

„No, Taavetti, tänä päivänä se sitten pidetään se ratkaiseva tappelu!“ sanoi Olli aamulla suurusta syödessä.

„Mikäs sota tänään tulee?“ vastasi Taavetti ja työnsi ruokaa suuhunsa.

„Niinpähän näemme!“ sanoi Olli, tehden samoin.

„Mennäänkö hevosella?“ jatkoi Olli sitten syömästä päästyänsä.

„Kaikkea muuta vielä, jaksaaahan tuonne kävelläkin!“

„Niin marssitaan sitten Pynnölään!“

„Ei suinkaan sitä nyt lähdetä kuin puulla päähän lyöden. Tottahan sitä nyt ensin arvellaan mitä siellä sanotaankin!“

„Sanat tulee itsestään kuin köyhän kuolema, asia sen painaa ja pakottaa!“

„Niin, pidä sinä puhetta, kun olet puhemies!“

XII. Kysytään Leenalta.

Pynnölän talossa oli Leena noussut aamulla aikaiseen ylös, pessyt kasvonsa ja kammannut päänsä, lypsänyt lehmät piian kanssa ja ajanut niitä vähän matkaa laitumelle päin.

„Kuinka Leena näyttää niin surulliselta näinä päivinä?“ kysyi hökkäisi piika-tyttö.

„Olenko minä entistä surullisempi?“ oli Leena kysyvinään.

Itsekseen jäätyään tähysteli hän Sampiahoon päin, jupisi itsekseen: „Saa nähdä mikä Taavetilla on mielessä! Ei moneen päivään käy meillä, vaikka hänellä kyllä on aikaa, niin se on kuin karhu pesässään.“

Hiljaa hiipien kulki hän kamariinsa ja rupesti neulomaan aloittamaansa pitkää vyötä, jota hän valmisti Taavetille.

Minkä aikaa lienee siinä istunut, niin tuli isäntä ulkoa ja sanoi: „Satelee nyt! No, ompa hyväkin, kyllä pelto kulta

sen tarvitseekin! No, ei Taavetista ole suinkaan kuulunut mitään?"

„Ei, sitten kuin viimeksi kävi!“ vastasi Leena.

„Hm, hm!“ murahti isäntä ja meni isoon tupaan.

Kun hän juuri oli päässyt sinne, veti itseensä eräs vanha kulku-akka sanvoineen ovesta sisään.

„Hyvää päivää isäntä!“

„Päivää!“ vastasi isäntä; „mitä kuuluu maailmasta?“

„Olinpa mennyttä yötä Sampiahossa ja siellä oli Taavetti Rahkonenkin taas tullut kotimailleen. No, siinä sitä sitten on pulska miehen alku! Mikähän siitä vielä tulee-kaan! Talon isäntäpä tietystikin, kun kerkiää. Tottahan tuo niin siivo ja pulska poika pääsee vaikka mimmoisen talon vävyksi, kun ei ennen aikaansa hätäile ja hutilo!“

Maija Stiinan viimeistä lausetta sanoessa tuli Leena tupaan ruokaa pöydälle tuomaan. Hän katseli mummoa ihmeissään ja kysyi isältään: „Mistä pojasta hän puhuu?“

„Taavetista vaan! Sanoo että semmoinen voi päästä mimmoisen talon vävyksi hyvänsä, kun ei vaan hätäile.“

Isäntä istahti rahille ja tuli hyvin totisen näköiseksi, melkeimpä saattoi sanoa punakaksi kasvoiltansa. Mutta Leena, hän ei nähnyt paljon eteensä, kun hän kiiruimmittain lähti huoneesta, meni kamariinsa, painoi päänsä pään-alaiseensa ja itkeä nyyhkytti, hiljaa itsekseen jupisten: „Silläpä se Taavetti ei meillä enään käykkään! Sitä katsellaankin parempia! Niin, mitäs se näin pikku talosta tulisikaan kosimaan! Hullunttahan tuo olisikin, Taavetin kaltaiselle! Luulinhan minä kumminkin ettei hän talon suuruutta panisi kysymykseen, vaan eikös niitä ole liehtareita. Hän kun on niin yksitoikkoinen, ettei hänestä saa kukaan suoraa. Niin, Jumala sen tietää mitä hän ajattelee!“

Samassa saapui siihen isäntäkin.

„Arvasinhan minä sen! Minä näin sen kohta, että se teki tuon vaikutuksen. Kuinka sinä niin niivitytkään siihen Taavettiin?“

„Se ei ole äsken tapahtunut asia, minä olen pitänyt hänestä aina!“

„Niin, niin, ja tuolla tavalla se sitten nyt menee! Vaikk' eihän tuota vielä tiedä; voihan se käydä paremmin kuin luulemmekaan. Hän on niin muntoin sukkela siitä, ettei hän tahdo mitään ilmaiseksi, se kun luulee sen kaiken köyhäin apua olevan. Hänellä on ollut sellainen käsitys jo pienestä pojasta ja minä luulen ettei hän juuri rikkaampia katsele, vaan päin vastoin pitää meitäkin liian rikkaana!“

„En usko asian niin olevan; paljonhan niitä puhutaan joutavia!“ intti Leena.

„Tuossahan tuo tuleekin Taavetti ja Olli mukana! Leena laita nyt, ettei sitä huomaa, että olet itkenyt!“ sanoi isäntä, katsahtaessaan ulos kamarin akkunasta. „Saa nähdä tulevatko tänne ensin, vai menevätkö tupaan? — Niin, lupsis — tupaanpa tietenkin!“

„Menkää nyt sinne, isä, ettei se akka pääse siellä suutaan soittamaan!“

„Jako epäämään?“ sanoi isäntä tupaan mennessään.

„Hyvää päivää, terveisiä meiltä!“ sanoi Olli, kun tupaan astui.

„Päivää, isäntä!“ sanoi Taavettikin.

„No, hyvää päivää! Tulkaa vieraat kamariin!“

Nyt menivät isäntä edellä ja Olli sekä Taavetti perästä. He pysähtyivät kaikin etukamariin ja isäntä sanoi: „Istukaa vieraat! Pankaa tupakkia piippuun!“

„Eipä kiireempää!“ vastasi Olli.

Nyt he kaikin istuivat.

„Tuli siitä sade viimeinkin!“ alkoi isäntä puhetta.

„Tulihan se, kylläpä sitä poutaa jo riittikin kerraksi!“ arveli Olli.

Siinä sitten keskusteltiin pelloista ja pellon aidoista. Vihdoin Olli rupesi tuumimaan:

„Olisi meillä vähän asiaakin isännälle, jos se vaan kävisi päinsä!“

„Mitähän asiaa se olisi, saiskohan kuulla tuota?“

„Se olisi semmoista, että tämä Taavetti Rahkonen, pyytäisi naida teidän tyttärenne!“

„Ohoh! Vai Taavetti tulee vävyksi meille, minä en tiedä siihen mitään sanoa, kysytään Leenalta! Leena, tulepas, tänne!“

Leena tuli hiljaa käydä sipsutellen peräkammarista, ja niiasi.

„Hyvää päivää!“ sanoivat vieraat, melkein yht'aikaa.

„Päivää!“ sanoi Leena.

„Nämä vieraat ovat tulleet nyt loppupäätöstä siinä asiassa tekemään, joka ei sinulle liene niin aivan outoa. Mitäs sinä siihen sanot?“

„Minun vastaukseni on aivan lyhyt, se on, minä tahdon Taavetin!“

„Niin, se on tehty siis!“ sanoi siihen isäntä.

Silloin veti Olli esille silkin ja sormuksen ja ojensi ne Leenalle.

„Kiitoksia!“ sanoi Leena, „Ai kuinka kauniita! Niin ihmeen kauniita!“

„Mutta todellakin kauniita!“ toisti isäntäkin.

„Kyllä ne ovatkin!“ sanoi Olli naurahdellen.

Leena pani sormuksen sormeensa ja silkin päähänsä ja niin välähtelevä oli tuo silkki. Ihmeesti se Leenaa sievisti.

Taavetti oli hiljaa katsellut ja kuunnellut, vaan kun Leena vei silkin kamariin ja sormuksen jätti sormeensa, alkoi hänkin puhua: „Kaikesta näkyy, että minä tulen tämän talon vävyksi, vaikka en sitä tähän asti ole täytenä totena pitänyt, kun olen perin köyhä mies. Saan kumminkin samalla huomauttaa, etten tahdo ajan varrella kuulla, että olen saanut Leenan ja hänen perintönsä miksikään köyhäin avuksi. Sillä asia on itsessään päivän selvä, että minä kyllä, jos teenä olen tulen ilman muiden apua toimeen ja vielä ehkä voisins ansaita työlläni vanhoiksi päivikseni auttavan toimeenolon. Muutoin eihän tuo mahtane työ ja työvoimat tässäkö alossa olla tarpeetonta tavaraa. Työlläni siis voin teitä palella ja sen teen sangen mielelläni Leena tyttärenne tähden.“

„Ole rauhassa, hyvä Taavetti! Ole sinä vaan kuin oma poikani! Minulle ei olekaan ollut poikaa suotuna, olen kiitollinen että niin toimellisen pojan saan omanani pitää!“ lausui isäntä, sangen liikuttettuna.

„Jos niin on“, sanoi Taavetti, „niin ei sanaakaan siitä enempää.“

„Aivan niin se on minun puolestani! lisäksi isäntä.

„Ja minun puolestani!“ toisti Leena.

Isäntä pidätti vieraat snurukselle ja panetti ruokaa pöydälle, mitä parasta talosta saatiin. O!ipa hänellä viinaryppykin tarita, vaan vieraat eivät siitä huolineet; isäntä ei siis itsekkään ottanut ruokaryppyä ja teki aivan vierastensa tavan mukaan.

Syötyänsä lähtivät vieraat pois, kiitellen sydämellisesti Leenaa ja isäntää. Molemmat saattoivat vieraita portille asti, jossa vielä monta hupaista sanaa vaihdettiin ja vihdoin menivät Taavetti ja Olli Sampiahon.

Matkalla yltyi sade tavattomaksi; vaikk'ei matka pitkä ollut, kasteli se miehet läpimärjiksi. Olli vielä ilvehtikin sanoen: „Sulhasta kastellaan!“

Nyt astuivat miehet läpimärkinä isoon tupaan. Vesi valui lattialle kumpaisenkin vaatteista.

„No, sanoi Mari vesisadehan teidät saavutti.“

„Se tietää hyvää!“ sanoi Olli.

„Ehkä“, sanoi Mari. „Asia kävi arvatenkin päinsä, vai kuinka?“

„Kuinkas muuten“, sanoi Olli, puistellen vettä hatustaan.

„Kyllähän tuo kihlat otti, sinnehän tuo sormeen näkyi jäävän, vaan eihän tuota vielä penätä tiedä. Voishan Lempo väliin tuot' hätää mennä“, sanoi Taavetti.

„Älä pelkää! Ei niistä mitään“, sanoi Olli

„No, mitä se isäntä sanoi?“ kysyi Mari.

„Isäntä, se taitaa olla aika puhassa että vaan saa Taavetin sinne“, sanoi Olli.

„Kummallista! Niin rikas kuin hän on, eikä sen enemmin ole arvo-sairas!“

Marin viimeistä sanaa sanoessa astui sisään vanhanlainen mies läpi märkänä sateesta, hän puisteli vettä vaatteistansa ja istahti penkille. Mies oli vähän matkan päässä Sampiahon talosta asuva mäkitupalainen Lauri Tahvanainen.

„Mitäs Laurille kuuluu?“ kysyi Olli.

„Kiitoksia kysymästänne! Huonouttahan sitä meille kuuluu, minä luulen että Anna Kaisa pian pääsee pois mailman vaivoista. Olisin minä rukoillut, jos emäntä olis niin hyvä ja antais minulle vähän maitoa ja muntaman leivän, että saisin antaa sen sairaankin suuhun jotakin lämmintä ja surkeatahan tuo on kuulla niiden lastenkin vaikeroimista nälässään!“

„Kyllä“, sanoi Mari ja meni suoraa päätä ulos.

„Kuulkaas!“ sanoi Taavetti, joka asian juoksua oli siihen asti sanatonna katsellut. „Onkos teillä ollut rohtoja sille vaimollenne?“

„Ei, Taavetti hyvä, ei ole ollut rohtoja, minulla kun ei ole ollut rahaa niin kopekkatakaan viiteen viikkoon.“

Samassa astui Pynnölän isäntä ovesta sisään.

„Hyvää päivää!“ sanoi Pynnöläinen. „Minä tulin sanomaan, että kyllä kait on parasta lähteä kohta pappilaan, että ennättää häät pitää ennen kuin varsinainen heinänteko alkaa; sillä mitä se viivyttelemisestä paranee.“

„Ensin täytyy apua toimittaa Lauri Tahvanaisen akalle“, sanoi Taavetti kuivasti.

„Lauri Tahvanaisen akalle! Mitä yhteisyyttä sen akan auttamisen ja sinun naimisesi välillä on?“

„Ei mitään muuta, kuin vaan se, että ensin tehdään mikä on tärkeintä ja vähemmin tärkeät perästä päin.“

„Kuinka sen akan laita sitten on?“

„Niin se on, että se on kuoleman kielissä.“

Taavetti kaivoi kukkarostaan esille viiden ruplan setelin.

„Tässä“, sanoi hän, kääntyen torpparin puoleen, „olisi teille ensi aluksi kaikkein suurimpaan hätään!“

„Saanko minä tämän kaiken“, virkkoi Tahvanainen, silmiään hieroellen, niinkuin olisi lullut unta näkevänsä.

„Liika paljohan se on.“

„Menkää nyt vaan joutuun toimittamaan ruokaa lapsil-
lenne ja sitten hankkikaa rohtoja sairaalle!“

XIII. Ei ollut lainalakki, eikä lainatakki.

„Kukahan lyhentäis vähän tuota mun tukkaani?“ sanoi
Taavetti aamulla, kun piti pappilaan lähteä.

„Kyllä minä“, sanoi Mari.

„Kukas muu kuin puhemies“, sanoi Olli.

„Ole niin hyvä ja ota liika pois!“

„Annapas, Mari, sakset, niin mä karsallan pois siltä
mökäpäältä tukan.“

Mari toi sakset.

„Istupas tuohon tuolille, niin näet kohta, että minä olen
aika parturi.“

Silloin se tukka lenteli pitkin laattiaa.

„Älä suinkaan korvia leikkaa!“

„Paremminkin kuulet mitä pappi sanoo, kun otetaan
liiat pois.“

„Kiitoksia! Hyvä siitä tulikin.“

„Ajetaanko parta kanssa?“

„Mitäs siitä ajetaan, kun ei sitä vielä olekaan ole-
massa.“

Silloin panivat miehet parasta päälleen ja astuivat
Pynnölään. Täällä isäntä jo oli vaate päällä vieraita odot-
tamassa.

„Panin minäkin päälleni, vaikk'ei siellä minua juuri
tarvita“, sanoi isäntä.

„Kyllä se parempi on että isäntäkin tulee.“

„Niinhän tuota minäkin ajattelin. Jokos Taavetin kirjat
ovat pappilassa kaupunkimatkan jälkeen?“

„Täällä ne vielä ovat taskussani. Missä Leena on?“

„Täällä olen“, vastasi Leena peräkkamarista.

Taavetti raotti ovea.

„Kestääkö liitto? Ettei turhaa tarvitse mennä pappilaan.“

„Kyllä, minun puolestani“, vastasi Leena.

„No, ei sitte hätää“, sanoi Taavetti ja painoi oven kiinni.

„Odottakaa vieraat! Pannaan vieterirattaat ja voikko laukkaamaan.“ Sen sanottuaan, meni isäntä hevosta valjastamaan. Vieraat menivät myöskin pihalle.

Pian oli voikko kääsyjen edessä, isäntä alkoi ajaa. Tie kulki Töyryn pellon aita-viertä muutamassa paikassa ja Töyryn Heikki, joka Leenalta oli rukkaset saanut, kynti siinä lähellä pellolla. Hän huusi heidät nähtyänsä:

„Kerjäläiskuormako Pynnöläisellä on, vaiko Mustalaisjoukkio?“

„Molemmat!“ vastasi Pynnöläinen, ja lyöä hotaisi vähän hevosta. Niin jäi pian Töyryn pelto ja sen Heikki, ja tuot' hätään oltiin pappilassa.

„Voi kuinka minun pistää sapelleni se Töyryn Heikki,“ sanoi Taavetti, kun laskeusi kääsyistä pappilan pihalla.

„Älä tuota miksikään pane,“ sanoi Olli. — „Mies nimeä kantaa, koira nimen antaa.“ Tiedäthän sananlaskun.

„Niinhän tuo on,“ sanoi Taavetti, ja niin menivät kaikkiin pappilan kamariin.

Täällä se istui uutta testamenttia lukemassa vanha valkea päinen rovasti.

„Päivää! Mitäs Pynnölä nyt asioipi?“ kysyi hän tuloilta.

„Kuulutusta vaan, herra rovasti.“

„Leenalleko?“

„Niin, tämän satulamaakarin kisällin Taavetti Rahkosen kanssa.“

„Kuka siinä on puhemiessä.“

Silloin lähenei Olli pöytää, ja sanoi: „Olli Sampiaho.“

„Jaha, lanko mies. Entä Taavetin kirjat, onko mukana?“

Taavetti veti kirjat taskustaan ja antoi rovastille papin kirjan, kisälli-kirjat sekä päästöpassit. Rovasti silmäili ne läpi ja alkoi kirjoittaa kuulutusta. Kun hän oli kirjoittanut, minkä kirjoittanut, laski hän kynän lakki-tolppoon, nousi seisolle, ja vähän nojaten ronkaansa pöytää vastaan virkkoi:

„Niin se on, Pynnölän isäntä on tehnyt miehen työn, antaessaan Taavetti Rahkoselle tyttärensä, sillä tietääkseni tuskin koko pitäjässä on samanlaista poikaa. Te olette antanut työlle, taidolle ja toimelle kunnian, ja arvaan minä rehelliselle, vilpittömälle rakkaudelle, eikä tuolle useinkin vaan epävarmalle rikkaudelle. Siis, mitä minuun tulee, saan minä toivottaa sydämellisintä onnea Rahkosen ja Leenan avio-liitolle!“

„Taavetti kait jää tänne, ette suinkaan muuta mihinkään?“ jatkoi hän vielä.

Enpä suinkaan, vastasi Taavetti.

„Siis kirjanne jääpi sisään. Tässä on muut passinne.“

Taavetti otti todistuksensa ja antoi rovastille kaksi ruplaa.

„Kiitoksia!“ sanoi rovasti ja pisti rahat taskuunsa. Milloinka häät pidätte?

„Kyllä ne pidetään kohta kun kuulutusaika on ohi mennyt,“ vastasi Pynnöläinen.

„Niinpä vaimen, mitä viivyttelystä viisastuu,“ sanoi rovasti.

Sitten miehet menivät, ja lähtivät ajamaan. Kun taas ajettiin Töyryn pellon sivuitse, huusi Heikki:

„Lainatakki, lainalakki, lainakintahat kädessä lainakihlat kintahissa.“

„Se on valhe!“ huusi Taavetti, ja hyppäsi kuin nuoli kääsyistä tielle.

„Tukitko suusi? Muutoin tulet saamaan pehmeän seljän,“ huusi Taavetti undesta aidan ylitse.

Pynnöläinen oli saanut hevosen pysäytetyksi ja Ollikin isännän kanssa astuivat tielle.

„Johan se koko hävytöin on!“ sanoi Pynnöläinen. Oikein se olikin ettei tuonlainen rakki tytärtäni saanut.

„Ei siinä tarvitse vahdata meidän aidan vieressä kenenkään kyntämistä; menköön kukin tietänsä,“ sanoi olkapäitönsä nostellen Heikki.

„Mitäs sinä siinä puhut?“ tiuskasi Taavetti hypäten yli aidan ja juosten Heikin eteen.

Heikki potkasi Taavettia polveen, ja sanoi: „Tiehes mun pelloltani, kerjäläisen penikka!“

„Huonostihan sinä potkit, näinhän sinun olisi pitänyt tekemän sanoi Taavetti ja heitti Heikin lakin päästä pois, tarttui tukkaan, jolla hän nosti Heikin ylös maasta ja huis-kutti ympäri, samalla kysyen: „Minne minä tämän näin rikkaan heitän?“

„Heitä ojaan, heitä ojaan!“ sanoi Pynnöläinen.

Ropsis, samassa olikin Heikki vedellä täytetyssä viemäri-ojassa suin päin silmillään.

„Kas niin, juo kuraa, että opit ihmisiä puhuttelemaan!“

Heikki nousi ylös läpimärkänä ojasta ja vapisi kuin lanka-vyyhti paljaasta pelosta.

„Tahdotko lisää rakki?“ kysyi Taavetti.

Heikki ei vastannut.

Silloin Taavetti pudisti häntä tukasta että hampaat helisivät ja toinen käsi oli ojennettuna korvalle pudottamaan.

„Vastaa, tai läiskähtää! Pidä itse huoli, jos samalla putoot ikitietä!“

„Anna anteeksi, Taavetti kulta!“ sanoi Heikki.

„Anteeksi sinulle, ruoja! Kuka sinulle luvan on antanut haukkua tietä kulkevia ihmisiä? Häpeä! Älä luota siihen että pellossa on aita — näetkös uskalletaan sitä yli aidankin tulla, vielä tukastakin pölyttää!“

Töyryn rengit kyntivät ja nauroivat toisilla saroilla.

„Näet nyt, omat isäsi rengitkin sinulle nauravat. Ja missä oikeastaan olen sinulta kerjännyt, tahi keltään muulta ihmiseltä tässä maailmassa?“

Pynnöläinen ja Ollikin olivat jo tulleet lähelle. Taavetti heitti irti tukasta.

„Mitäs siinä on“, sanoi Pynnöläinen, „hänen pitää saada ajaa siinä Mustalaiskuormassa, joksi hän meitä nimitti. Ota kiinni, Taavetti, jaloista, minä pidän päästä; kannata sinä Olli keskisen paikasta!“

Nyt he veivät Heikkiä kuin veivätkin, yli aidan, nostivat kääsyihin ja sitten ajamaan niin paljon kuin kaviosta pääsi.

„Kyllä minä opetan sinulle, poika, siveyttä!“ sanoi Pynnöläinen ajaessaan, „kyllä minä sun selkäsi suolaan“. Heikki koetti piehtaroida, vaan mikäs siinä auttoi. Pian oltiin Pynnölän pihalla ja Heikki kannettiin kamariin.

„Mitäs tuota tänne tuodaan?“ kysyi Leena, „ja vielä väen väkisten ja ilman lakkia, läpi märkänä?“

„Sitä tuodaan Mustalaisten ja kerjäläisten kuulutus-pitoihin..“

Heikki puri hammasta ja istui miesten välissä tuolilla, johon hän oli istutettu ja katseli permannon rakoja.

Viimein Heikki vielä kerran pyysi nöyrästi anteeksi ilkeän käytöksensä ja Pynnöläinen kyyditsi hänen saman paikan kohdalle, mistä ottanutkin oli. Sen enempää ei puhuttu eikä pakistu Töyryn Heikistä. Ei pidetty hänelle mitään sen pitempää vihaa, vaan päinvastoin sai hänkin kutsut häihin.

Tavan mukaan, menivät sulhanen ja morsian kolmantena kuulutus-pyhänä kirkkoon. Viidellä hevosella lähdettiin Pynnölän talosta, Taavetti Leenoinensa ajoi ensimmäisenä. Leenalla oli kihlasilkki päässä ja unsi leninki ja hän oli erinomaisen sievä siinä puvussa. Kun ajettiin Naavalan sivuitse, sanoi Pynnöläinen, osoittain taloa kädellensä: „Tuostakin se vielä tulee myytävä talo. Kuka hänen saaneekin?“

„Mitä vasten se myytäväksi tulee?“ kysyi Pynnöläisen veljen poika.

„Siinä ei ole muuta perillistä kuin yksi poika ja hän

lukee papiksi; luullakseni se ylioppilas saarnaakin tänä päivänä!" sanoi Pynnöläinen.

Kirkosta tultua alkoivat häät ja komeatkin. Vihkimisen jälkeen kannettiin vieraille kahvia, sitten alkoi pieni tanssi isossa tuvassa ja sitten tarjottiin ruokaa salissa.

Kun rovasti oli muutamalla sanalla siunannut ruoan alkoi syönti. Töyryn Heikki oli joutunut istumaan Taavetin sisarta tuota mainioksi kankuriksi tullutta Hannaa vastapäätä ja Hanna oli erinomaisen komean kaunis, tuossa hää-pöydässä istuessaan. Heikki vilkasi joskus kuin sivumeenen Leenaa-kin; kyllä sekin oli herttaisen kaunis, vaan ei toki hänen mielestensä niin kuin Hanna ja sitä paitsi oli se jo toisen vaimo. Toisetkin huomasivat pian, että Heikki tähysti Hannaa liian tarkkaan. Muutamat rupesivat nauraa virnistelemään. Heikin äiti pukkasi poikaansa kylkeen ja olihan se Heikki sitten syövinään.

Syönnin jälkeen alkoi taas isossa tuvassa vilkas tanssi. Töyryn Heikki se vaan Hannaa tanssitti, väliin hän levähti, mutta aina taas uudesti aloittaakseen. Taavetti, hän se vaan ei tanssinut, häntä kyllä kehoitettiin, vaan hän sanoi: „Minulla ei ollut aikaa niin turhanaikaiseen työhön opetella“. Vihdoin, kun sitä alinomaa pyydettiin, sieppasi hän Leenan kainaloonsa, pyöritti kerran ympäri tupaa ja tuumi sitten: „Näyttikö sievältä?“

Ensimmäisiä toimiansa vävynä oli Taavetilla tutkia talon työkalut perinpohjaisesti. Isäntä koetti kyllä kehua niiden olevan vähintäänkin välttävässä asussa ja niinhän ne olivatkin, vaan Taavetti mieluummin näki kaikki kiitettävässä kunnossa ja siinä tuli ensinkin viikatevartten ja haravain kanssa reungeille tiukat paikat, sillä Taavetti ensihetkestä huomautti, että nyt oli Pynnölästä leikki työkomennossa loppunut ja totta tahdottiin. Toisiakin muutoksia tehtiin kohta. Työaika lyhennettiin ja ruoka-ajat enennettiin kolmesta neljäksi, mutta sitten pitikin työn sujua aika lailla.

Eräänä päivänä tuumivat keskenään kaksi renkiä suovaa tehdessään tuosta uudesta olost. He kyllä näkivät että

Taavetti oli istahtanut mättäälle lähelle heitä huokaamaan, vaan eivät olleet huomaavinsa ja toinen kysyi:

„Mikähän tästä talosta tulee?“

„Vippeli vippu tästä tulee, jos ei pehtoria muuteta!“

„Luuletteko niin?“

„En luule, minä tiedän, sillä sitä ajoa ei kestä ihminen, vaikka söis viidesti päivässä. Minä kumminkin olen tässä vaan syksyyn asti.“

„Niin minäkin.“

„Sama se on kun isäntäkin niin mitättömäksi meni, että tuon tuommoisen ruojan taloon otti, painajaiseksi väelle.“

„Niin, sano, veli hopea, muuta kuin satua!“

Taavetti oli sillä välin noussut ylös ja seisoi jo viimeistä säettä lausuttaissa puhujain vieressä.

„Hitaastihan se suovan teko käypi“, sanoi hän rengeille.

„Eihän tuota enään jaksakaan mitenkään, johan tuosta luun särkykin tulee tuommoisesta kiireestä. Tästä pian joutuu joka mies lasarettiin herra pehtorin kustannuksella.“

„Mistä paikasta särkee?“

„Käsistä, selästä, päästä ja jaloista.“

„Minua särkee toisesta ronkastakin, yksi kerta jo puuhin isännällekin, vaan mitäs siitä oli, kun hän antoi kaiken vallan Taavetille.“

„Paha se on, että teitä niin särkee!“ sanoi Taavetti.

„Jos minun kiirehtämiseni tähden olette säryn saaneet, niin minun täytyykin kustantaa teille lääkäri. Heittäkää työ pois, en minä sairaita työhön ahdistaa.“

„Ei me toki niin sairaita olla, ettemme suovaa valmiiksi saa“, tuumivat rengit.

Taavetti ei puhunut mitään, vaan alkoi astua pitkin niittyä. Siellä hän tapasi isännän jolle hän sanoi: „Niilo ja Juuso sairastavat sydämentykytystä minua vastaan. Minun täytyy lähettää ne huomenna lääkärin hoitoon.“

XIV. Odottamaton onni.

Pynnölään talossa oli heinä tehty paljota ennen kuin toisten talojen ja väki olivat paljota rivakamman näköiset kuin muina vuosina. Pidennetty lepo-aika oli ollut siunaukseksi, vaikka olikin työssä ollessa kiireemmästi työtä tehty. Nuot niskoittelevat rengitkin olivat tulleet siivo miehiksi, kun Taavetti seuraavana päivänä valjasti hevosen ja aikoi viedä rui-kuttajat lasarettiin. He löivät nyt leikiksi koko asian ja tunnustivat valittaneensa aivan turhaa.

Taavetti ja Leena työskentelivät puinensa puutarhassa, jonka olivat laittaneet akkunan alle.

„Ei tästä tänä kesänä tule mitään, vaan jos eletään, vasta ensi kesänä!“ sanoi Leena.

„Kunhan ollaan toimessa, kylläpä hänestä kerran hyvä tulee!“ vastasi Taavetti.

„Nääs mukulaa, ompa peruna kumminkin kasvanut!“ sanoi Leena, pitäen isonlaista, soikeaa uutta perunaa kädessänsä, jonka hän oli kaivanut maasta. „Mutta kuules, Taavetti! Mitä minä eilen unsia kuulin kylässä käydessäni!“

„Mitä nyt?“ kysyi Taavetti, hyvin odottavaisesti.

„Minä kuulin, että sinä saat piakkoin uuden lankomiehen — kihlattu on!“

„Kuka on kihlannut ja kenen — ja missä?“

„Pidämpä suottakin puntarissa sinua vähän aikaa, arvaa jos arvaat!“

Taavetti mietti: „Jaa — mutta — jaha! Se on Töyryn Heikki ja Hanna! Oliko oikein?“

„On oikeen!“

„No, paraiksi!“

„Kuinka niin? Kuinka sisarelles toivotat semmoista miestä?“

„Mikäs miestä vaivaa, varsinkin niin rikasta miestä?“

Heidän siinä juttellessa tulla lyyhäsi Taavetin kummi-

muori pihaan, hän pysähtyi aidan tykö, jonka takana tuo pieni puutarhan alku oli.

„Kuulkaas Taavetti!“ sanoi hän. „Kun minä olin ro-
vastissa hieromassa, niin sinne tuli kirje ja rovasti sanoi:
„Menkää nyt käskemään Taavettia tänne.“

Mikä kirje se sitten on?“ kysyi Taavetti hyvän päiväi-
sesti hämmästyksissään.

„En tiedä, vaan kaukaa se tulee, mistä tullee.“

Taavetti lähti työstään, puhdisti vähän itseään, muutti
vaatteita ja alkoi pamppailevin sydämin astua pappilaa kohden.

Ennen kuin kerkisi hyvää päivääkään sanoa, sanoi jo
hänelle rovasti: „No, sehän hyvä on että tulitte, minulla on
täällä kirje, joka täytyy kuitata. Rahaa siinä ei ole, muutoin
se olisi jäänyt kaupunkiin.“ Näin sanoen hän ojensi kirjeen
ja lipun, johon Taavetti kirjoitti nimensä.

„Niitä tulee välistä minun laukussani tärkeitäkin kir-
jeitä“, sanoi rovasti.

„Kiitoksia!“ sanoi Taavetti ja aukaisi kirjeen kuoren,
siinä oli suomenkielinen kirjoitus kirjoitettuna sinisen posti-
arkin kaikille neljälle sivulle ja sen sisässä eri paperi, jota
Taavetti ei ymmärtänyt mitä sillä olisi virkana.

Rovastin silmät kiilsivät, hänen paperin nähtyään.

„Saanko minä katsoa?“

„No ihme ja kumma!“ jatkoi hän sitten. „Kymmenen —
arvatkaas te, paljoko tässä lipussa on rahaa?“

„Lipussako rahaa!“ sanoi Taavetti hämillään.

„Niin, koko kymmentuhatta ruplaa! Sillä saatte
pankista rahaa, juuri te saatte ne rahat. — Kumpikohan nyt
rikkaampi on, Pynnöläinen vaiko vävy?“

„Mistä maailman äärestä se raha sitten tulee?“

Taavetti oli siihen määrään hämillään, ettei osannut
ruveta kirjettä lukemaan. Hän katseli vaan ja ojensi sen
kohta rovastille.

„Olkaa niin hyvä ja lukekaa, herra rovasti!“

„Selvähän tämä on Suomea!“ sanoi rovasti ja luki.

Moskovassa, tänä vuonna 13 p. Heinäk.

Satulamaakari Rahkosen vanhin poika Taavetti.

Kauvan on siitä kulunut aikaa, kun minä lähdin pois sieltä ja monenlaisia mutkia on ollut elämässäni ja naimatoimna olen vieläkin. En ole saanut tietoa pienintäkään kotikylästäni, aina siitä saakka kuin sieltä lähdin, niin että melkein alan jo erityisellä ikävällä muistella kotisenrakuntaani. Ne ajat ovat minulla mielessä usein, joina minä siellä asuin ja niitä vaikka elävästikin muistelen, on ne kuin katsoisin synkän sumun läpi. Minulla oli maailmassa yksi sisar ja hän joutui naimisiin rehellisen käsityöläisen, satulamaakari Rahkosen kanssa. Sieltä lähteissäni oli hänellä kuuden kuukauden vanha Taavetti niminen poika, joka oli ristitty minun kaimakseni ja siitä olen ollut hyvilläni elämän ikäni. Minä olen ollut kauvan aikaa kultasepän kisällä ja olen palvellut täällä Moskovassa yhdellä mestarilla jo alun kundettatoista vuotta. Täällä Venäjällä pidetään myöskin raha-arpajaisia pankeissa ja minäkin muiden mukana olen usein niihin uhraannut monta kymmentä ruplaa, mitään saamatta. Kerta päätin vahvasti, oikein sielusta ja mielestä, että kun nyt otan arvan, niin puoleksi panen voiton sisareni vanhimman pojan Taavetin kanssa ja sitten ostin setelin. Mutta kuka arvaa hämmästykseni? Minä kun arpomisen jälkeen luin sanomalehteä, niin aivan oikein minä numeroineni olin voittanut kaksikymmentätuhatta ruplaa. En ole ollut juuri aivan houkka eläessäni, vaan häpeäkseni täytyy tunnustaa, että pastierasim asunnossani koko sitä seuraavan yön. Aamulla olin ensimmäinen mies pankissa kuulemassa, oliko unelmani silmän häiriötä vaiko perusteellista totta ja näytin seteliäni. Aivan oikeen, minulle työnnettiin tuo mainittu summa käteen! Minä pistin rahat takkini sisätaskuun ja menin ulos pankista, pastierasim hiukka kadulla ja mietin. Ja niin menin uudestaan pankkiin ja otin tämän vekselin, jonka tässä sinulle lähetän. Jos kuollut olet, niin lähettäköön kirkkoherra ta-

kaisin sen ynnä tiedon kanssa kuinka siellä eletään ja voidaan. Tämän kirjoitti omalla kädellään:

• Taavetti Hietaniemi.

Taavetti seiso i kuin puusta pudonneena; vähän ajan takaa hän viimein virkkoi: „Minä en ole halukas lahjoja saamaan!“

„Kyllä silloin saa ottaa, kun tuolla lailla tuleekin, se tapahtuu vaan muutamille miljoonista ihmisistä“, sanoi rovasti.

Taavetti pisti remissin ja kirjeen taskuunsa ja kiitettyään rovastia alkoi astua kotiinsa.

„Mitä tämä oikeastaan kaikki merkitsee?“ kyseli hän tallustellessaan omilta ajatuksiltansa ja niin hän saapui Pynnölään, jossa väki paraikaa söi päivällistä, Leena ja isäntäkin muiden mukana isossa tuvassa. Taavetti istahti myöskin sanaakaan lausumatta pöytään ja alkoi syödä.

„Mitä siellä pappilassa oli?“ kysyi Leena uteliaana.

„No, eipä erikoisia, sain vaan kirjeen Moskovasta.

„Moskovasta! Kuka sieltä kirjoittaa?“ kysyi isäntä ällistellen.

„Tunnetteko Taavetti Hietaniemen? hän se on.“

„Hietaniemen! Vartoohan hiukan, kyllä! Sehän meni kultasepän oppiin Pietariin. Hänkö elää vielä?“

„Elää!“ toisti Taavetti.

„Mitä hän sitten kirjoittaa?“

„Puhun sitten kun on syöty.“

Syötiin tuota kaikessa rauhassa ja syönnin jälkeen meni Taavetti kamariin, johon isäntä ja Leena häntä seurasivat uteliaisuutta täynnä

Taavetti istuutui pöydän päähän, isäntä toiseen ja Leena se seisautui pöydän eteen. Taavetti veti taskustansansa kirjeen ja ojensi Leenalle, joka kohta luki sisällön.

„Vekseli!“ sanoi Leena.

„Siinä!“ sanoi Taavetti, ojentaen sen Leenalle.

„Niin, semmoinen se olevan näkyy.“

„Voi taivaan tahkon pyörittäjä! Vai kymmenen tuhatta

ruplaa!" sanoi Pynnöläinen, istuen hyvin nolona. „Oletpa vävyini kappaleen rikkaampi appeasi. Se on totta se!"

Leena piti vekseliä hyvin huolimattomasti kädessään. Isäntä sen huomasi.

Älä niin välinpitämättömästi pidä kymmentätuhatta ruplaa! Pankkaa nyt, hyvät lapset, joutuin korjuusen piirongin sisimpään sopukkaan ja älkää millään muotoa hiiskuko sanaakaan kellekään kuolevaiselle koko paikkakunnalla!"

„Niin, pistä vaan, Leena, piironkiisi se siihen asti, kuin kaupungissa käydessä vaihdetaan oikeaksi rahaksi", sanoi Taavetti.

Leena vei sen kohta määräpaikkaan. Sen tehtyään meni hän ulos ja Taavetti ja isäntä jäivät kahden kesken.

„Mitäs nyt mietit, vävyini?" sanoi isäntä, istuen käsi poskella. „Minä luulin saavani sinun pitää tässä enemmän aikaa."

„Mihinkäs minä tästä menen nyt sitten? Näkyypä tuota sijaa tässäkin olevan!" tuumi Taavetti.

„Tottahan toki rahoilla ostat oman talon!"

„Siihen aina ehditään."

Taavetin sitä sanoessa aukesi kamarin ovi ja Töyry Heikki astui sisään.

„Hyvää päivää!"

„Jumal'antakoon!" sanoi isäntä ja Taavetti toisti saman.

„Kuules Taavetti! Minulla on sinulle hiukan sanottavaa."

„Sano pois, vaan älä hauku!"

„Voi kun sinä, Taavetti, olet hirveän pitkävihainen! Enhän minä sinua enään tässä maailmassa hauku. Johan minä silloin pyysin anteeksi. Etkö muista?"

„Muistan! Vaan mistä minä tiedän mitä sun sydämesi sopukassa pillee."

„Piilee! Siellä ei piile mitään. Minä olin ennen aina valmis käyttämään tuota haukkujan virkaa, vaan tästä lähtien aivon ruveta oikeaksi ihmiseksi ja mukautua naapurieni-

kin tahdon mukaan. Minä aivon tulla sinulle langoksi ja naida Hannan. Mitäs siihen sanot?"

„Nai pois!“ sanoi Taavetti.

„Sinä et siis ole sitä vastaan. No, hyvä! Minä tiedän että sinä et ole halukas puhe-varastoasi kuluttamaan, sen-tähden en sinua kiusaakaan, ainoastaan tulin tietämään, ettet sinä suorastaan ole sitä vastaan.“

Nyt puuttui Pynnöläinen puheeseen ja sanoi: „Kyllä sinä teet siinä vallan viisaasti, että puhut semmoisen asian Taa-vetin kanssa hyvän sovun puolesta, vaikka kohta ihmisellä onkin valta naida kenen tahtoo. Isäntä katsoi Taavettia ja kysyi: „Saanko ma?“

„Samantekävä!“

„Niin, minä siis sanon, että Taavetti, jollen vallan erehdy on kumminkin tämän kylän rikkain mies.“

„Hei — mitä — kuinka — mistä?“

Nyt olivat kaikki ääneti vähän aikaa. Vihdoin jatkoi isäntä: „En juuri tahtois olla mikään kieli-kello, vaan kun noin sattui tulemaan puheeksi, niin saamma tuon sinulle sanoa. — Hän on voittanut Moskovasta kymmenentuhatta ruplaa.“

„Moskovasta, kymmenentuhatta ruplaa!“

Sitä sanoessaan kallisti Heikki päätään.

„Niin, ei meidän sovi häntä kerjäläiseksi kutsua.“

„Älkää puhuko, isäntä, tuommoisia vanhoja“, sanoi Heikki, katsellen permannon rakoja.

„Niin, ei hänellä nyt tarvitse enään olla lainatakki eikä lainalakki.“

„Voi, helpoittakaa jo, hyvä Pynnöläinen! Enhän minä häpeän tähdenkään voi tästä karkuun juosta.“

„Jaa, ei sinulla siis, Taavetti, ole mitään sitä vastaan?“ kysyi Heikki taas hetken päästä.

„Ei!“ sanoi Taavetti, mutta katsoi samalla Heikin silmiin, juuri kuin se, joka silmäin kautta tahtoo kurkistaa sielun sisimpään.

Heikki huomasi sen tavan katseessa jotakin merkitsevän

ja hän huoaten sanoi: „Luuletko, Taavetti, minun laittavan Hannan onnettomaksi?“

Enhän minä nyt sitäkään juuri luule. Ei, päin vastoin minä toivon sinusta vanhemmuuten hyvää miestä!“

„No, hyvä Taavetti, siinä mielessähän tuota itsekin olen.
— Hyvästi!

„Hyvästi! voi hyvin!“

„Hyvästi Heikki!“ sanoi Pynnöläinen ja puristi häntä lujasti kädestä. „Tule“, jatkoi hän vielä, „onnelliseksi ja hyväksi heimolaiseksi ja naapuriksi!“

Heikki lähti hyvin liikutettuna Pynnölästä ja ohjasi kulkunsa Hannan mökille.

Leena tuli kamariin, kun Töyryn Heikki oli ulos mennyt ja sanoi: „Onko isä kuullut sitä, kun Naavalan isäntä ja emäntä muuttavat pois täältä ja myyvät talonsa?“

„En, no mihin he nyt menevät?“

„Kaupunkiin vaan.“

Isäntä katsahti Taavettia silmiin ja tuli hyvin ajattele-
van näköiseksi.

„Kuulepashan, Taavetti, tuota juttua, Leena, kuka ker-
toi sitä?“

„Renki Matti.“

„Annas kun menen tuota juttua minäkin kuulemaan!“

XV. Eteen päin.

Taavetti ja Leena kahden kamariin jäätyään tuumivat vielä samaa asiaa:

„Saapa nähdä“, sanoi Leena, „eikö isä osta Naavalaa!“

„Ja mitä hän sillä tekee?“ kysyi Taavetti.

Samassa nähtiin akkunasta kuinka isäntä jo oli mat-
kalla kylään päin.

Vähän ajan päästä tuli hän taas takaisin ja haki Taa-
vetin, joka jo oli ehtinyt mennä rukiin leikkuuta aloittamaan.

„Tules, Taavetti, minun pakinoilleni!“

Isäntä ja Taavetti menivät huoneeseen.

„Se on nyt semmoista seikkaa, että se Naavalainen menee kun meneekin pois meidän paikoilta.“

„Niin aina!“ sanoi Taavetti.

„Mutta pyytää liian paljo siitä talosta.“

„Mitä pyytää?“

„Seitsemäntuhatta ja viisisataa ruplaa, niin kaikkineen kuin se käy ja seisoo. Mitä sanot?“

„Maksetaan pois!“

„Sinunko rahoillasi?“

„Kenenkäs muun?“

„Niin, mene ja osta!“

„Vaikka vaan“, sanoi Taavetti, lähti astumaan Naavalaan. Pian hän olikin oikotietä taloon päässyt. Kaikki tulivat kättelemään ja käskivät Taavetin istumaan. Kun siinä sitten yhtä ja toista puhua rupatettiin, vaan kun ei talon myynnistä sivumennenkään mitään puhuttu, kysäisi Taavetti vihdoin: „Isäntä käski minun tulla tänne talon kauppoja hieromaan. Onko siinä mitään alkua koko asiassa?“

„Kyllä se on aivan totta!“ vastasi isäntä. „Kyllä tämä talo myydään.“

„Mitä se maksaa?“

„Kahdeksan tuhattahan minä olen aikonut siitä äyhkäistä.“

„Ja sitä minä en maksa, vaikken eläissäni näkis taloa.“

„Kuinka niin? Onhan talo paraita koko näillä seu-
duin.“

„Vaikka, mutta Sampiaho ostettiin kuudellakymmenellä viidellä ruplalla.“

„Niin, ryöstö-huutokaupalla.“

„Vaikka, onhan hinnassakin kouraan tuntuva erotus.“

„Erotushan se nyt talossakin lienee ja kun minä myyn sen päällisineen päivineen!“

„Viidessä tuhannessa on kyllä tän talon hintaa!“

Nyt katselivat isä, äiti ja poika toisiaansa. Kauvan he

näyttivät mieltivän, mutta vihdoin isäntä lausui: „Kyllä siinä viidessätuhannessakin on rahaa, vaan tää talo ei ole sillä maksettu.“

„Ei kopekkatakaan enempää ja käteenne luen rahat, jos myydä tahdotte. Viisi tuhatta! ja sanassani pysyn.“

Taavetti pani nyt lakin päähänsä ja alkoi astua ovea kohden; hän jo seisoskeli pihalla.

Sillä välin kesti vilkasta neuvottelua kamarissa, jossa sommiteltiin asiaa sinne ja tänne ja tultiin viimein siihen päätökseen, että kukaan ei enempää maksa kuin Taavetin lupaa-man summan. Sopisi kumminkin koettaa edes viittäsatua lisään kysyä. Siinä toivossa meni isäntä pihalle, jossa näki Taavetin seisovan.

„Viisi tuhatta viisi sataa! Tuoss' on käsi!“ sanoi Naavalainen.

„Turha vaiva, hyvä isäntä, turha vaiva! Se on sanottu, mikä sanottu.“

„Olkoon menneeksi!“ Isäntä otti Taavettia kädestä ja talutti kamariin.

„Viisituhatta kaksi sataa“, huusi isäntä. „Erota poika!“

„Eipä kuin neljä tuhatta yhdeksänsataa!“ sanoi Taavetti.“

„Mitä?“ sanoi isäntä. „Tottahan nyt viisituhatta kumminkin pysynee.“

„Olkoon sitten.“

Maisteri löi kädet irti.

„Viisi tuhatta, halpa hinta, halpa hinta;“ sanoi Naavalainen.

„Perin halpa kait se on!“ sanoi maisteri.

Kun Taavetti tuli takaisin Pynnölään, olivat isäntä ja Leena uteliaat kuulemaan kuinka kauppain meno edistyy.

„Viisituhatta, niinkuin nakutettu!“ vastasi Taavetti.

„Kättä päälle jo, rahaa lähdin hakemaan.“

„Vai niin, vai aleni niin paljon. No, ei viisituhatta ruplaa liikaa ole, se on hyvin sievä hinta se“, tuumi Pynnöläinen.

Taavetti pyysi isännältä lainaksi viisituhatta ruplaa ja Pynnöläinen vastasi: „Luulet sinä minulla olevan niin paljon puhdasta rahaa?“

„Luulen! sillä muutoin en voi teitä rikkaaksi kutsua.“

Tuo sana vävymieheltä sanottuna, veti naaman pitkäksi, Pynnöläinen sanaakaan sanomatta aukaisi kaappinsa laatikon ja luki Taavetin eteen pöydälle viisituhatta ruplaa.

„Vielä jäikin!“ sanoi isäntä ja työnsi loput kaappiin takaisin.

Taavetti pisti rahat taskuunsa ja meni Naavalaan. Siellä ei ollut muuta kuin kirjat tehtiin ja rahat luettiin vierasmiesten läsnä ollessa. Taavetti oli nyt Naavalan Taavetti ja talonisäntä.

Naavalainen olisi tarjonnut ryyppyjäkin rahat saatuaan, vaan Taavetti oli ilmankin tyytyväinen ja niin hän talonkirjat taskussa palasi Pynnölään.

„Siinä on kirjat!“ sanoi hän, heittäen ne Pynnölään kamarin pöydälle.

„Milloin menevät pois?“ kysyi Leena.

„Kahden kuukauden perästä saamme muuttaa sinne.“

„Vai jo kahden kuukauden perästä!“ sanoi Leena.

„Se oli onnen potkaus se, kun saatiin Naavala sopuhinnalla!“ sanoi Pynnöläinen.

Seuraavana päivänä meni Taavetti kaupunkiin ja vaihetti pankissa kymmentuhatta ruplaa. Kun hän oli kaupat ja asiat toimittanut mitä hänellä oli toimitettavaa, suoriutui hän kotimatkalle läpi yön. Tuo yötyinen kulku kymmentuhatta ruplaa taskussa hieman peloitti, vaan eipä kuulunut mitään vaaraa missään.

„On tämä sitä elämän rytinää meillä!“ sanoi Pynnöläinen. „Mikä tästä vielä mahtaa tullakaan?“

„Kunhan eteenpäin mennään!“ sanoi Taavetti.

XVI. Katovuosia.

Syksy tuli ja samalla se aika, jolloin Taavetin ja Leenan oli muuttaminen Naavalaan. Kuta lähemmä tuli eronpäivä, sen alakuloisemmaksi tuli Pynnöläinen. Selvästi huomattiin, ettei hän tahtonut jäädä yksin vieraan väen kanssa. Leena huomautti Taavettia: „Kysy isältä, eikä se tahdo seurata meitä Naavalaan.“

Taavetti oli kohta siihen valmis.

„Ettekö tahdo lähteä meidän kanssa Naavalaan?“ kysyi hän päivää ennen lähtöä, kun oli juuri päivällisiltä noustu.

„Tahdon!“ oli suora vastaus ja niin päätettiin Pynnölä jättää syrjämaaksi.

Kirkkaana koitti sen päivän aamu, jona Taavetti vaimoineen ja appineen muutti Naavalaan. Leenalla oli järjestyttämistä ja puuhaa moneksi päiväksi, vaan Pynnöläinen se arveli: „Tämmöinen talo se jotain on!“

Tuossa sitten ruvettiin asumaan Naavalassa ja aika se kulni eteenpäin. Usein alkoivat seudun etevimmät käydä vieraina, vaan ei se oikeen tahtonut joutilaita huvittaa, kun saivat isäntää hakea milloin pajasta, milloin tallista, milloin mistäkin työpaikasta, sillä Taavetti oli aina työssä.

Halla tahtoi pahasti hätyytellä Naavalankin peltoja, vaikka sijaitsivatkin pitkin joki-vartta. Muualla ne meni vallan mitättömiin. Pynnölän jyvavarasto oli hyvänä apuna, niin että Naavalassa syötiin selvää leipää katovuotten läpi. Suuret kerjäläislaumat majailivat viikottaisin Naavalassa, jossa he saivat riittävän ravinnon, vaan kyllä jyvät loppuivatkin ja rahaa täytyi ruveta käyttämään matto-jauhojen ostamiseen. Kuitenkin lievitettiin hätää niin laajalti kuin mahdollista Taavetin ja Leenan toimesta.

Nämä vuodet antoivat Taavetille paljon työtä. Valituksia tuli joka puolelta ja hän tahtoi omin silmin käydä katsomassa hädän alaisissa taloissa ja mökeissä oliko tarve

todellinen vai teeskennelty. Kamaloita näköjä sai hän monessa paikassa nähdä, kun ihmiset olivat kuolemassa olkipuru suussa. Ei vähempää kuin 50 taloa huusi hän huuto-kaupassa, jotka myytiin veloista ja maksamattomista veroista. Vaan sitten hän ne taas jok'ikisen lahjoitti omistajillensa takaisin.

Vihdoin, kun ei hätä laannut häilyttämästä paikkakuntaa ja rahat rupesivat loppumaan, otti Taavetti kynän käteensä ja kirjoitti Moskovaan:

Hyvä eno!

Minä en juuri ole semmoinen, joka ruoan apua pyydän, mutta nyt minun täytyy se tehdä, sillä täällä on surkeat ajat. Minä rukoilen siis Teitä toisten tähden, jos voisitte auttaa.

Teidän sisarenne poika
Naavalan Taavetti.

Vastausta ei tähän tullut, kuukautta myöhemmin eräänä iltana ajettiin kyytihevosella Naavalan pihaan. Taavetti sytytti lyhdyn ja riensi tulijalle vastaan. Siinä nouseskeli reestä paksunlainen herrasmies, puettuna uljaasen turkkiin ja karvalakkiin.

„Oletteko ononi?“ kysyi Taavetti arvaten kuka vieras oli.

„Olen! Sinäkö olet Naavalan Taavetti?“ sanoi eno, alkaen astua isännän jäljessä lyhdyn valaisemaa tietä kamariin. — „Ompa tämä aikamoinen talo!“

Leena otti sydämellisesti iloissaan vierasta vastaan ja auttoi turkkia pois. Samassa astui Pynnöläinenkin kamariin hän oli huoneesensa kuullut, vieraan tulleen.

„Vielähän Pynnöläkin elää!“ sanoi eno.

„Vielähän Hietaniemikin elää ja on tullut niin tanakaksi äijäksi!“

„Ryssänlimppu sitä tekee“, tuumi Hietaniemi, ja istahti tuolille.

„Siellä Venäjällä sitä eletään kuin pellolla“, sanoi Pynnöläinen.

„Melkein!“ vastasi Hietaniemi. „Täällä taitaakin nykyään olla hyvin huonot ajat.“

„Perin huonot“, sanoi Pynnöläinen.

Kun siinä sitten yhtä ja toista tuumittiin, illallista odotellessa, kysäisi Hietaniemi Taavetilta muunmuassa: „Oletko kaikki rahat köyhille jakanut, mitä talonkaupoista jällelle jäi?“

„Olen!“ sanoi Taavetti, samalla katsahtaen hyvin tummasti Hietaniemeen ja lisäsi: „Mitä muuta minun niillä rahoilla piti tekemän?“

„Olisit säästänyt!“

„Vanhan päivänkö varaksi?“

„Vaikka niinkin.“

„Onhan minulla talo!“

Hietaniemi ei osannut vastata.

Taavetti jatkoi: „En voi ymmärtää, minkätähden tuollaisia kysymyksiä esitätte. Ettekö voittanut niitä rahoja arpajaisissa?“

„Voitin!“

„No, niin, maailmasta tulleet maailmaan menkööt; semmoinen niillä on tarkoitus!“

Ja niin rupesivat he illalliselle.

XVII. Ijäti onnelliseksi.

Hietaniemi jäi asumaan Naavalaan ja kun hän sai Taavetin seurassa kulkea puutteen-alaisten asunnoissa, vuodatti ukko usein kyöneleitä ja antoi omin käsin apua. Hän ei enään kysellyt, miksi Taavetti ei säästänyt. Enemmän kuin elävästi hän nyt tunsu sen johdon, miksi hän oli ollut voittajain joukossa raha-arpajaisissa.

Pian kuolikin Hietaniemi ja jätti jälkeensä rahaa koko joukon, jotka testamentin kautta jätti Taavetille. Samaan

vieläpä Jumaliseksiin. Nuori pastori, käydessään usein Naavalassa raamatun selityksiä pitämässä, mieltä siellä Taavetin sisareen ja tuot'hätää tuli Esteristä papin rouva ja onnellinen aviovaimo.

Näin oli aika kulunut eteenpäin kuin hiljalleen juokseva virta. Sangen ihanat olivat Naavalan ja hänen naapuriensa niityt ja pellot; suloinen tuoksu tuoksui niistä kesäisin ohikulkevia vastaan. Vaan joka niiden omistajat tunsu, tunsu hänen lisäksi tuoksun totisesta kristillisyydestä ja siveästä elämän menosta.

Tulipa senkin seurakunnan osaksi kerran valita valtiopäivämiestä. No, Naavalan Taavettihan siihen virkaan katosottiin kaikkein sopivimmaksi.

Taavetti ei ollut Helsingissä käynyt sitten kuin oppireisullaan. Pääkaupunki oli sillä välin tykkänään toisen näköiseksi muuttunut. Pitkän kyselemisen perästä löysi hän vihdoin saman kauppiaan, joka hänen oli oppipaikkaan osoittanut. Siinä sai hän yösijan ja siinä tuli niin pitkät jutut, että se kesti melkein koko yön. Taavetin oppimestari oli aikoja sitten kuollut, ja olipa kauppiaankin pää harmautunut.

Raskaalla mielellä istui Taavetti valtiopäivillä ja otti harvoin osaa keskusteluun, mutta jos hän joskus siihen puuttui puhui hän niin selvästi ja pontevasti, että se teki toisiinkin valtavan vaikutuksen. Sitä turhamielisyyttä ja joutavaa rahan kulutusta, joka on niin tavallista valtiopäivillä ei hän mitenkään voinut kärsiä, eikä koskaan ottanut osaa mihinkään pitoihin eikä juominkeihin, vaan kiirehti aina aikansa kuluttamaan kodin hauskuudessa vaimonsa luona, jonka oli tuonut mukaansa.

„Päästään toki vihdoinkin kotiin!“ sanoi hän valtiopäiväin loputtua, ja niin hän iloisen Leena-emäntänsä kanssa matkusti pois pääkaupungista.

Valtiopäivillä oli muun muassa rautatie tullut päätetyksi, joka oli käyvä Taavetin kotipitäjän halki. Rakennus aikanaan se jo tuotti Naavalalle ja hänen naapureillensa melkoiset tulot, ja kun se oli valmiiksi saatu, perusti Taavetti

meijerin taloonsa ja rupesi voita valmistamaan ulkomaalaisten herkuksi. Täytyi sen johdosta innolla ruveta niittyjen ja karjanhoidon parantamiseen ja asia menestyi oivallisesti, paremmin kuin luultiinkaan.

Kova työ, alituinen toimiminen sekä syvä suru, kun vuosien kuluttua hänen rakas Leenansa kuoli, vaikuttivat sen, että Taavetti melkein ennen aikaansa vanhentui, sairastui ja tuli sāngyn omaksi. Pastori kävi joka päivä hänen luonansa ja keväällä, kun kukkasat rupesivat puhkeemaan, ummisti hän silmänsä ja kuoli mennäkseen autuaitten asuma-sijoihin, joissa ei mikään suru enään murra, eikä ikävä rasita.

Sen arvannee kuka hyvänsä, että siinä saattojoukkoa oli, kun Taavettia haudattiin. Siinä sitä sitten oli köyhiä ja rikkaita seurakunnan kaikilta ääritä. Kirkkoherra, siksi oli sillä välin Taavetin lanko tullut, piti ruumissaarnan ja saattoi kaikki itkemään, vielä nekin, jotka Taavettia olivat eläissānsä kadehtineet. Ja niin Taavetti sai leposijansa Leenansa vierellä. Kauvan muistetaan paikkakunnalla tuota entistä köyhää torpan poikaa Vähämäen Alangosta.

Pelastettu.

Kirjoittanut *P. Päivrinta.*

Erään ison maamme kaupungin syrjäisessä osassa on pienenlätä yksikerroksinen puutalo. Se on päältä laudoitettu ja keltaiseksi maalattu ja semmoisenaan näyttää se kaikessa pienuudessaan hyvin miellyttävältä. Taloon ei ole kadulta muuta sisäänkäytävää kuin toisessa päässä pytinkiä olevaan pieneen kauppapuotiin.

Talo oli merikapteeni Aaltosen oma. Hän oli monta kovaa kokenut, monta myrskyä ja tuulta tuntenut, kyntäessänsä vuosikymmeniä meren aukeita ulapoita. Aikoja sitten oli hän jo heittänyt merellä kulkemisen ja siitä pitäin asunut talossaan, melkein niinkuin karhu pesässään, sillä harvoin nähtiin hänen huoneestansa mihinkään liikkuvan. Pitkällinen meri-elämä oli taivuttanut hänen luonteensa karkeaksi ja jyrkäksi, niin ettei hän suvainnut ketään ihmistä käyvän hänen luonaan, eikä hän itsekään muiden tykönä pistätellyt. Jos joku yritti tunkeentumaan hänen huoneesensa, sai hän heti jyrkän kysymyksen: „mitä tahdot?“ taikka: „mitä haet?“ Jos tulija ei siitä älynnyt poistua, vaan yritti jotakin sanomaan, seurasi kohta: „mene tiehesi, en tarvitse sinun selityksiäsi.“

Vuosikymmeniä oli hän elänyt tällöistä yksinäistä elämää ja kertomuksen ajalla oli hän jo vanha mies.

Siitä saakka kuin kapteeni merellä kulkemisen heitti, vuokrasi hän talonsa huoneet niin tarkkaan, ettei hänen it-

sensä hallussa ollut muuta kuin pikkanen kyökki ja jotenkin kookas kamari. Tarkka ja itara mies kun oli, oli hän merillä ollessansa koonnut varoja ja niitä hän koki huonetten vuokralla kartuttaa. Hän oli rahoilleen niin kitsas, että jos hänen täytyi luopua jostakin markasta ja pennistä, oli ne sulata hänen hyppysiinsä, ennenkuin hän ne käsistänsä päästi.

Minkä tähden kapteeni oli näin omituiseksi tullut, selkenee seuraavasta:

Kapteeni oli ennen ollut perheellinen mies, mutta nyt oli hän yksinäinen kuin tervaskanto. Noin kolmenkymmenen ikävuotensa paikoilla oli hän nainut nuoruutensa rakastetun. Heidän avioliittonsa oli hyvin onnellinen ja he rakastivat toisiaan sydäntensä pohjasta. Tämä uusi elämän vaihdos loi lämpöä ja valoa kapteenin synkkään ja kovettuneeseen elämään, jommoiseksi poikaisesta pitäin harjoiteltu merillä kulkeminen oli hänen luonteensa muodostanut. Hänen lempeä ja rakastava vaimonsa vaikutti ikäänkuin jollakin tenhovoimalla kapteenin synkkään ja karheaan mielenlaatuun. Hänestä katosi kaikki kättyisyys ja umpimielinen jurous ja hän lauhkeni lakeaksi kuin lammas. Sen siaan kuin hän jo siihenkin asti kartteli muiden ihmisten seuraa, tuli hänestä nyt iloinen seuramies ja hän oikein ikävöitsi muita ihmisiä. Tässä uudessa valossa muodostuikin asiat pian semmoisiksi, että usein käskettiin vieraita kotiin ja vuoronsa käytiin ystävien luona vieraina.

Niin Kapteeni huomasi nyt, että elämässä löytyy valopuoliakin, eikä ainoastaan synkkyyttä ja taistelua luonnon voimia vastaan. Iloisella mielellä riensi hän tarvittaessa merille ja tyyneenä ja nurisematta kärsi ja kesti hän kaikki kovimmatkin kohtaukset, mitä merillä kulkia niin usein saa kokea. Hänellä oli aina mielessä lempeä ja ikävöivä vaimous; se oli ikävää hänellekin ja usein kävi se niin ankaraksi, ettei hän nukkuissaankaan muusta uneksinut kuin vaimostansa ja kodistansa. Kun se aika alkoi lähestyä, jolloin hän sai laivan keulan kääntää kotia kohden, ei hän voinut nukkua paljon laisinkaan, niin kiihkeästi rakasti hän vai-

moaan. Se olikin ilon ja riemun hetki, jolloin kapteeni sai astua kotikynnyksen yli ja sulkea rakkaan vaimonsa syliinsä.

Tämmöisessä onnellisuudessa kului joku aika. Toisiaan rakastavan aviokumppanien iloa ja onnea lisäsi vielä paljon se seikka, kun heitä suosiva sallimus lahjoitti heille kauniin ja terveen tyttären. Tätä lastansa rakastivat he kaikella luonnollisella vanhemman rakkaudella. Hän oli heille kaikki kaikessa ja he hoitivat ja hellivät häntä niinkuin silmäteräänsä. Tuskin henno kapteeni lähteä ensinkään enään merille, vaikka se oli hänen ainoa tulolähteensä, niin lujilla siteillä oli hän kiintynyt vaimoonsa ja lapseensa. Asianhaarat pakottivat hänet kuitenkin joksikoksi ajaksi luopumaan perheestään, mutta silloin tuntuivat kuukaudet hänestä pitemiltä kuin nälkävuodet.

Edelleenkin hymyili sallimus heille. Hyötyisänä ja terveenä kasvoi ja vaurastui pikku Helmi. Hän ei ollut vielä täyteen elänyt ensimmäistä ikävnoittansa, kun hän jo kävellä tallusteli ympäri huoneita. Kahden vuoden vanhana hän jo puhua nalkutteli ja kiipeili isän polvelle. Siinä hän halaili ja suuteli isäänsä, soperrellen viattomia ja lapsellisia hyväily sanoja. Tämä kaikki teki isään niin syvän vaikutuksen, ettei hänen ilollansa ollut rajoja.

Eräältä merimatkaltaansa palattuansa, huomasi kapteeni vaimonsa olevan raskaana. Tämä huomio sai hänet sanomattomasti ilostumaan, kun oli toivo saada toinenkin perillinen. Tätä oli hän toivonut kiihkeästi, sillä hän olisi mielellään tahtonut toisenkin lapsen ja vaikkapa useammankin. Mutta kun pikku Helmi oli jo yli kolmen vuoden, alkoi hän epäillä, tokko hän saakaan muita perillisiä kuin tuon yhden.

Kapteenin olisi taasenkin ollut mentävä merille, mutta sitä ei hän hennonnut nyt tehdä. Hän ei raskinnut vaimoansa siinä tilassa jättää onnensa nojaan, eikä ikävöimään miestänsä; päälliseksi tahtoi hän omin silmin nähdä sen ilopäivän, jona hän saa toisen perillisen. Tämän tähden haki hän toisen kapteenin sille laivalle, joka oli hänen kuljetettavakseen uskottu ja jäi kun jäikin itse kotia.

Kaksinkertaisella rakkaudella rakasti kapteeni nyt vaimoansa. Hän helli ja vaali häntä niinkuin pientä lasta ja koki kaikilla keinoilla lievennellä hänen vaivojaan ja murheitaan. Iltasin istuivat he useinkin kahden kesken lampun valossa, jolloin kapteeni kertoili meri-elämän monipuolisia seikkailuja ja juttuja, kiikutellen polvillansa pikku Helmiä. Tämä useinkin nukkui siihen, jolloin isä riisui hänet ja vei vuoteeseen nukkumaan; sitten he taas jatkoivat keskustelua ja jatkui se enemmiten myöhäiseen yöhön.

Vaikka kapteeni koki näin huijittaa kaikin tavoin vaimoansa, ei vaan hän ollut yhtä iloinen ja hilpeä kuin ennen. Synkkä raskasmielisyytys vaivasi häntä katkeamatta ja välistä kävi se sietämättömäksi. Hän päivitteli kuinka perin toisenkaltaiselta hän nyt tuntuu kuin ennen, eikä sanonut keksivänsä syytä siihen. Hän olisi tahtonut olla yhtä iloinen kuin ennenkin, mutta ei voinut, ja se suretti häntä, kun hän tuottaa rakkaalle miehelleen alakuloisuudellansa huolia ja murheellisia hetkiä. Kapteenin koko tarkoitusperänä olikin vaimonsa alakuloisuuden poistaminen ja kun hän huomasi, ettei hän sitä voinut tehdä, kutsui hän usein kotiinsa perheen tuttavilla iltaa viettämään. Silloin joskus haihtui hetkeksi vaimon suru, seuran iloisesti keskenänsä haastellessa, mutta pitkälle eivät nuo helpot suruttomat hetket kestäneet.

Tuo toivottu ja peljätty hetki lähestyi. Varaselta jo neuvoteltiin asiasta lääkärin kanssa ja kättilö oli talossa viikkoa ennen, hoitelemassa alakuloista vaimoa. Kaikki toivoivat hyvää, mutta sallimus oli toisin määrännyt. Lääkäri ja kättilö koettivat kaikkensa, auttaakseksensa äitiä ja lasta tässä elämän ja kuoleman kysymyksessä, vaan huonolla menestyksellä, sillä se välttämättömyys vei hengen sekä äidiltä että lapselta. Päälliseksi oli tämä niin pikainen käänös elämässä, ettei vaimo ennättänyt miehellensä lähteissään muuta sanoa kuin että: „hyvästi Kalle! Pidä huoli pikku Helmistä, mutta ei ole minulla sinulle uskottavaa.“

Kapteenin surulla ei ollut rajoja tämän tapauksen jälkeen. Hänestä tuntui siltä kuin paras osa maailmaa olisi

hänen vaimonsa kanssa sortunut haudan pimeyteen ja että hän olisi itsekin sinne vajonut. Hän ei antanut minkään itseänsä lohduttaa, sulkeentui vaan kamariinsa, eikä ottanut minkäänlaista ruokaa eikä juomaa moneen vuorokauteen. Erään ystävän onnistui vihdoin tunkeentua kapteenin huoneeseen. Hän ei puhunut kapteenin vaimon ja lapsen kuolemasta ainuttakaan sanaa, sillä hän älysi, että sillä tavoin hän lisäisi vaan kiviä kuorman päälle. Kun oli puheltu merillä kulkemisista ja muista maailman asioista tovin-aikaa, huomasi ystävä, että kapteeni elpyi ja unhotti surunsa toviksi aikaa. Silloin pistäysi ystävä ulos ja kun hän sieltä palasi, oli hänellä pikku Helmi käsivarrella.

„Sinulla on lapsi ja hänen tähtensä tarvitsee sinun elää; lapsi kovin ikävöitsee sinua“, sanoi ystävä ja laski lapsen kapteenin syliin.

Lapsi käpertyi turvallisesti isänsä kaulaan. Hän hyväili isäänsä miten parhaiten taisi ja piti hänestä niin lujasti kiinni, että näytti siltä kuin ei hän tahtois koskaan siitä asemasta luopua. Vihdoin pillahti tyttö kauheasti itkemään. Isä havahtui ikään kuin unesta. Hän koetti viihdyttää lasta kaikilla mahdollisilla keinoilla ja hyväili häntä sillä tavalla, jolla ainoastaan vanhin voi lastansa hyväillä. — Vihdoin viihtyi pikku Helmi.

„Niin, minulla on tosiaankin lapsi ja hän tarvitsee kaikki minun lempeni ja huolenpitoni“, sanoi kapteeni lapsen viihdyttyä ja oikaisi itsensä suoraksi.

Tästä hetkestä pitäin voi kapteeni hillitä enimmäen surunsa. Hän pesi kasvonsa, ajoi partansa ja söi tavallisessa järjestyksessä. Hän otti sekä talouden- että lapsenhoitajan kotiinsa ja molemmat koetti hän hankkia niin kunnolliset kuin mahdollisesti voi saada. Itsekin ryhtyi hän pontevasti talouden toimiin, järjestellen ja puuhailleen kaikkialla. Näytti siltä kuin hän olisi kaikkenni unhottanut vaimonsa kuoleman, mutta niin ei kuitenkaan ollut, sillä yöt ja päivät painoi se raskaana taakkana hänen mielessään ja tämä teki hänet jurommaksi ja vähäpuheisemmaksi entistänsä.

Kapteeni uhrasi nyt koko elämänsä pikku Helmille. Häntä hän rakasti koko sydämestään ja kaikki hänen työnsä ja toimensa tarkoittivat hänen parastansa. Hänestä hän sai valoa ja lohdutusta murheelliselle elämällensä, sillä eipä synkinkään murheen hetki voinut voimaansa säilyttää lapsen murheettoman, viattoman ja lapsellisen lepertelemisen, soperruksen ja hyväilemisen ajalla.

Kun kapteeni oli saanut kaikki järjestetyksi ja taloutensa mielenmukaiseen voimaan, lähti hän taasenkin merille. Kuitenkaan ei hän ottanut laivaa kuljettaaksensa kaukaisille maille, vaan lyhemmille matkoille, saadaksensa tiheämmin tavata armasta lastansa. Kun kapteeni tuli matkoiltansa kotia, silloin oli sekä hänellä että pikku Helmillä iloiset ajat. Vaikkei kapteeni ollutkaan kesää enempää poissa kotoa, oli tyttö sillä välin kasvanut ja viisastunut hänen mielestensä sanomattoman paljon ja mitäpä muuta terve ja yöyre lapsi tekikään, mutta isän mielestä tuntui siltä kuin Helmi olisi siinä ajassa edistynyt enemmän kuin mikään muu lapsi. Isä toi lapselleen matkoilta tullessaan kaikkein parhaat tuliaisat, mitä ikänä isä lapsellensa on tuonut ja niiden valikoimisessa vaivasi hän paljon päätään, saadaksensa ne oikein mieluisia. Pikku Helmi palkitsi isänsä hyvyyden ja rakkauden lapsellisella yksinkertaisuudellansa ja rakkaudellansa, ja tuntuipa kapteenistakin siltä kuin hänkin olisi tullut lapseksi.

Tällä tavalla kului aika niin, että pikku Helmi oli kahdeksannella ikävuoellansa. Kapteeni oli merimatikallansa nytkin. Sillä välin oli kaupunkiin levinnyt lasten paha vihollinen, punarupuli. Lääkärit koettivat tehdä parastansa, estääksensä taudin levenemistä, mutta siitä huolimatta tempasi se paljon lapsia tuonen tuville. Kun kapteeni palasi matkaltansa kotiin, oli Helmi sairastamassa tuota vaarallista tautia. Tämä oli isälle odottamaton isku. Hän oli nytkin tuonut Helmille hyvät tulijaiset ja iloitsi jo monta vuorokautta ennen kotiin tuloansa, ajatellessansa sitä hetkeä, jolloin hän saa kohdata rakkaan lapsensa. Tämä kamppailikin nyt toivottoman ja vaarallisen taudin kanssa, siihen siaan kuin

isä oli odottanut tapaavansa hänet terveenä ja raittiina. Hän oli kuvitellut mielessään, kuinka Helmi nyt, kuten ennenkin, juoksisi iloisena häntä vastaan ja hän saisi sulkea hänet syliinsä, painaa häntä rintaansa ja suudella kauneille pyöreille poskille, mutta sallimus oli toisin määrännyt.

Kapteenista tuntui siltä kuin maa olisi vajonnut hänen jalkainsa alla ja hänen henkeänsä ahdisti. Kiireesti riisui hän päällysvaatteet päältään ja meni horjuvin askelin sairaahuoneeseen. Pikku Helmi makasi kuihtuneena horrostilassa, silmät puoleksi ummessa. Heleä tuskanpuna oli noussut hänen laihtuneille kasvoillensa ja suuret hikipisarot vyöryivät hänen otsaltansa. Kapteeni kumartui alas ja painoi suudelman lapsensa polttavalle otsalle. Helmi avasi silmänsä ja katsoi isäänsä suurilla kirkkailla silmillänsä.

„Isä“, sanoi hän vihdoin ja kiersi laihtuneet kätensä isän kaulaan. Sitten ummistti hän taasen silmänsä ja piti isänsä kaulasta kiinni.

„Pikku Helmi on kipeä“, sanoi lapsi tovin päästä ja irroitti kätensä irti.

„Kipeä on nyt armas Helmini, mutta kyllä Helmi paranee, kun isä tuli kotiin“, sanoi isä.

„Ei Helmi enää parane koskaan“, sanoi lapsi ja vaipui taaseenkin horrostilaan.

Samassa tuli Helmin hoitajatar huoneeseen.

„Onko käytetty lääkärin apua?“ kysyi kapteeni melkein nuhtelevasti ja katsoi hoitajatarta terävästi silmiin.

„On . . . kyllä on käytetty, herra kapteeni. Heti kun huomattiin pikku Helmin sairastuneen, kutsuttiin lääkäri kotiin ja siitä saakka on hän määräajoilla säännöllisesti käynyt antamassa neuvoja ja määräyksiä; kohta luulen hänen olevan taaskin täällä“, selitti hoitajatar.

Samassa aukeni ovi ja lääkäri astui huoneeseen.

„Pelastakaa lapseni, herra tohtori!“ sanoi kapteeni, heti kun lääkäri oli huoneeseen astunut.

„Tietysti minä koetan tehdä kaikki mitä voin, mutta elämä ja kuolema on Herran kädessä“, sanoi lääkäri.

Sitten tarkasteli hän sairasta, koetellen hänen valtiomoansa, kunnellen hengitystä ja tutkien tarkasti kaulaa. Kaikkea tätä tehdessään, pudisteli hän tuon tuostakin päänsä.

„Ettekö te voi antaa mitään toivoa?“ kysyi kapteeni.

„En mitään nykyään“, vastasi lääkäri lyhyesti.

Sitten antoi hän muutamia määräyksiä; kun tämä oli tehty, poistui hän.

Vaikka sairas saikin kaikkea mahdollista lääkärin ja muuta apua, eivät ne kuitenkaan voineet häntä kuolemasta pelastaa. Sairas huononi vaan päivä päivältä ja muutaman vuorokauden kuluttua oli henki hänet jättänyt.

Kyllä sen arvaa minkälaisen vaikutuksen tämä tapaus teki kapteeniin. Hän oli kadottanut ainoan elämänsä toivon ja ilon, ja maailma tuntui hänestä niin kolkolta, tyhjältä ja antiolta. Hänellä ei nyt ollut enään ketään, kenelle hän olisi ilmoittanut surujaan ja kenen kanssa hän olisi ilonsa jakanut. Tyhjä haudan kolkkous oli vaan hänen ainoana muistelmanaan.

Ihme kumma! Kapteeni ei näyttänyt niinkään kovin surevan lapsensa kuolemaa kuin oli luuloitettu. Hän söi, joi ja toimitti talouttaan kuten ainakin, ja kuinka toisenlainen hän oli ollut silloin kuin hänen vaimo-vainajansa kuoli. Kova tuska pakotti kuitenkin kapteenin rintaa, vaikkei se suuresti päälle päin näkynyt. Hitaasti, mutta varmasti rupesi entinen synkkämielisyys palaamaan takaisin ja se iloinen lapsellisuus katoamaan, jonka hän oli perheellisenä miehenä saavuttanut. Muisto rakkaasta vaimovainajastaan yhdistyi voimakkaana ja eroamattomana kaihona tähän nykyiseen suruun ja niin oli se nyt kaksinkertaisena kannettavana, ja tämä oli kyllin voimakas synkistämään jo ennestäänkin synkkää elämää.

Kapteenin uskonnolliset käsitteet eivät ennenkään olleet seisoneet juuri vakavalla pohjalla, mutta nyt ne horjuivat kaikenni. Kaikesta nykyisestä murheestaan ja vastoinkäymisestään syytti hän Jumalaa, että hän ei rakasta ihmisiä, vaan hakee heidän häviönsä ja panee ihmisten kannettavaksi suruja ja murheita enemmän kuin kantaakaan voivat. Jos hän

olisi rakkaus, niinkuin sanotaan, olisi hän antanut elää hänen vaimonsa ja lapsensa.

Tämmöisiä mietti ja puhui kapteeni ja kuta enemmän hän mietti, sitä pimeämmäksi kävi hänen sielunsa. Vihdoin meni hän niin pitkälle, että kielsi kaikenni Jumalan olemassa olon. „Kaikki käy vaan luonnon lakien mukaan, eikä ole mitään korkeampaa johtajaa, joka johtaisi ihmisten elämää, onnea ja onnettomuutta, päätteli hän, eikä minkäänlaiset vakuutukset eikä yritykset saaneet häntä siitä uskosta luopumaan.

Kapteeni ei enää viihtynyt olemaan kodin hiljaisessa ja rauhaisassa elämässä, sillä se tuntui hänestä liian rauhalliselta, siellä kun ei enään ollut mitään rakastettavaa, mitään kaivattavaa ja ikävöitävää. Merille paloi hänen mielensä, sillä siellä luuli hän hurjassa vihurissa saavansa lievitystä polttavaan murheensa ja rauhattomalle omalletunnollensa. Pian ilmestyikin tilaisuus siihen, sillä hänelle tarjottiin laiva, jonka piti purjehtia Itä-Intiaan. Hän otti ilolla vastaan tarjotun laivan ja pian keikkui hän meren ulapoilla seljillä.

Tästäpuoleen tuli meri kauvaksi aikaa kapteenin ainoaksi elementiksi. Ikäänkuin suruaan paeten kiiti hän maan-osasta toiseen, eikä välittänyt tuulista, ilmoista, myrskyistä eikä mistään mitään. Näytti siltä kuin hän olisi aalloissa hakenut tahallansa surmaansa, mutta tuonipa ei näyttänyt hänestä huolivan. Kun vihuri vinkui ja myrsky raivoten pauhasi, silloin oli kapteenin paras olla. Niissä tilaisuuksissa seisoi hän tyynempänä kuin muulloin komentosillalla, jaellen vakavasti ja hätäilemättä käskyjä hätäilevälle miehistöllensä, ikäänkuin olisi ollut kaikkein suotuisin purjehdusilma. Kylmä ja raju vihuri liehtoi ja pieksi useinkin hänen ruumistansa komentosillalla seisoissansa, lyöden kylmillä vesihöyryillä hänet välisti läpi märjäksi, mutta kapteeni ei näkynyt niistä mitään piittaavan. Päinvastoin tuntuivat ne vaan virvoittavan ja viillistävän hänen polttavaa otsaansa ja rintaansa, ja tavasta hän siinä tarkoituksessa aukasi nuttunsa rinnan kohdalta. Usein kävi niin, että myrskyn ollessa muut merelle

sattuneet laivat joutuivat surkeaan haaksirikkoon, mutta silloin juuri niitti kapteeni Aaltonen parhaat voittonsa ja eheän tuli hän vaan määräpaikkaansa. Kaikki hänelle menestyi ja hän ansaitsi paljon omaisuutta isännälleen ja itselleen.

Tällä tavalla vietti kapteeni elämäänsä. Useat vuodet viipyi hän aina yhdellä matkalla, sillä ei hänellä tuntunut kotikaupungissa olevan ketään, jonka luo hän olisi ikävöinyt; pakosta, vaan ei omasta halusta, kävi hän nekin kerrat kotona, jotka hän kävi, sillä hän tunsii murheen ja ikävän vaan lisäyvä siellä käydessään.

Aika kului, vuodet vierivät, mutta kapteenin suru ei haihtunut. Tähän saakka ei kapteeni ollut ensinkään maistellut väkeviä juomia, mutta nyt rupesi hän hakemaan surullensa lievitystä tuosta väärästä lähteestä. Kauvan ei hänen tarvinnut siihen harjoitella, sillä huomattuansa saavansa siitä surullensa hetkeksi hoivaa, tuli hän aivan pian semmoiseksi, että oli myötäänsä pöhnässä. Asiat rupesivat käymään huonosti. Tämä kaikki ei voinut kanvan pysyä salassa laivan isänniltä ja he ottivat häneltä laivan pois.

Näin tavoin tuli kapteeni pakotetuksi tulemaan kotiinsa. Hänen ryyppimisensä tuli pian tunnetuksi laajoissa piireissä ja kukaan ei uskaltanut enään antaa hänelle laivaa. Niin olivat hänen meriretkensä loppuneet ja hän jäi vakinaiseksi asukkaaksi kotiinsa.

Tarkka ja säästävä mies kun oli, kokosi kapteeni tuolla pitkällä ja onnistuneella merillä kulkemisen ajalla melkoisen omaisuuden. Tämä tuli nyt hänen epäjumalaksensa. Siitä ei olisi saanut kuluu ainuttakaan penniä, mutta lisää siihen olisi pitänyt tulla; tuskin raski hän syödäkään. Tämän tähden vuokrasi hän huoneensakin niin tarkkaan, että itse kärsi suurinta ahtautta. Ken ei määräpäivälleen voinut joka penniä maksaa huoneen vuokraa, hänelle oli armotta matkapassit valmiina, oli asiat miten oli.

Eräässä asiassa ei kapteeni kuitenkaan ollut kitsas. Viinaa hänellä piti vaan olla ja aina vaan viinaa, eikä hän sen hankkimisessa kipullut rahanmenoa, kului mitä kului,

sama se, mutta olla sitä vaan piti. Sitä hän litki aamusta varhain, illasta myöhään, viikot, kuukaudet ja vuodet läpeensä. Seuraus siitä oli se, ettei hänellä ollut selvää päivää vuosikausiin.

Hänellä ei ollut muuta väkeä kuin Tiina niminen lapseton leski emännöitsijänä. Hän oli jo iäkäs ihminen, palvellut kauvan kapteenin talossa. Hän sai kokea kaikki juopuneen konkut, sillä kapteeni ei suinkaan ollut mikään hauska seurakumppani. Myötäänsä hän pöpötti emännöitsijälle, kuinka hän hävittää ja tuhlaa kaikki mitä hän on ankaralla työllä ja säästäväisyydellä saanut kokoon haalituksi. Kun Tiina tarvitsi kapteenilta saada jonkun pennin välttämättömiin, niukkoihin talouden tarpeisiin, oli kapteeni silloin niin kitsas ja pahalla päällä että Tiinalta pääsi viimein itku. Silloin tavallisesti helti rahat ja kapteeni sanoi usein:

„No, no! Älähän nyt tuossa . . ; tuossa on, ja nyt taas olen sitä köyhempi.“

Kun Tiina huomasi, että itku autti, oli hänellä itku paljon löyhemmässä kuin ensiaikoina.

Monta kertaa mietti Tiina lähteäkseen pois tuosta kolmosta kodista, mutta siihen se aina jäi. Hän oli jo kapteenin vaimovainajan aikana palvellut talossa ja kapteenin nykyinen tila tuntui hänestä niin surettavalta, ettei hän hennonnut häntä jättää; lieneepä sekin hänen muuttohaluaan hillinnyt, kun hänellä ei, köyhänä leskenä, ollut mihinkä hän olisi turvaantunut ja tässä oli hänellä kuitenkin jokapäiväinen, jos kohtakin ristin-alainen leipä.

Kapteeni ei antanut siivota huonettaan ensinkään ja siitä oli hänen ja Tiinan välillä alinomainen kiista. Tiina oli puhtautta ja järjestystä noudattava ihminen ja sentähden häntä harmitti kovin tuo kapteenin itsepintaisuus. Välisti koetti hän väkiryssäköllä siivota kapteenin huonetta, mutta silloin nosti kapteeni semmoisen metakan, että Tiinan täytyi tappiolla luopua yrityksestään. Tiina koetti häntä viekoitella joskus ulos ja ensimmältä se jonkun kerran onnistuikin, mutta

kun kapteeni huomasi, että hänen huoneensa oli sillä aikaa puhdistettu, ei ollut Tiinalla enää niitä neuvoja, että hän olisi saanut hänet huoneestansa lähtemään ja tämän perästä ei kapteeni käynyt enään koskaan siihen käpyyn.

Kaiken tämän tähden oli kapteenin huone sangen kurjassa tilassa. Tomua oli jokapaikassa jalkaiskua vahvasti ja hämmähäkin verkkoja riippui täynnä kaikki katot, nurkat, akkunain ja ovien pielet. Kun niihin laskeentui paljon tomua, tuli niihin niin runsaasti painoa, että ne pääsivät toisesta päästä irti. Nämät mustuneet isot levyt heiluivat sinne tänne pienimmästäkin huoneessa tapahtuneesta liikkeestä, ja näitä piti kapteeni töpperöpäissään laivan purjeina. — Pöydällä oli paksut kerrokset piipunporoja ja kynttilänkarsia, joiden seassa ajelehti sikin sokin heitettyjä kellastuneita ja likautuneita paperin palasia.

Tämmöinen asunto se oli, jossa kapteeni parhaiten viihtyi. Siellä hän pöpisi yöt ja päivät, pitäen omia tuumiaan, omaa menoaan. Siellä hän mässäsi tyhjiä tomusten pullojen seassa, joita oli sinne tänne ympäri huonetta viskattu, niin että niitä oli lattia ja kaikki nurkkapielet täynnä. Vuoro-kausien vaiheista ei hän piitannut yhtään mitään ja sen tähden piti hän yöt ja päivät likaantuneet, savustuneet, tomutuneet ja näiden tähden mustuneet akkunakaihtimet kiinni. Kun hän jaksoi ja kykeni, oli hän ylhäällä, mutta jos niin ei ollut, nakkansi hän maata likaiselle vuoteellensa, jota ei ihmiskäsi ollut saanut vuosikausiin kouhottaa, eikä huolinut siitä mitään, oliko yö tai päivä.

Vaikka huoneessa oli niin paljon tyhjiä pulloja, ettei siellä luullut täysinäisiä olevankaan, piti kapteeni siitä erinomaista huolta, ettei niitä puuttunut. Tiina sai pitää huolen tästä talouden tarpeesta, niinkuin muistakin, sillä eroituksella kuitenkin, ettei hänen tarvinnut siihen tarpeesen teko-itkulla kapteenilta rahaa vuovata.

Kun kapteenilta loppui ryyppiminen, rupesi hän huntaamaan Tiinaa, huolimatta siitä, oliko yö tahi päivä.

Tiina! Tiina, Tiina, Tiina! — — Tiina, Tiina, Tiina,

Tiina, Tiina, Tiiiiiina“, huutaa mölisi kapteeni silloin niin kovalla äänellä, että se kuului kanvas kadulle. Tavallisesti riensi Tiina heti saapuville kuulemaan kapteenin määräyksiä.

„Tiina, tuo viinaa!“ äyhkäsi kapteeni käskevästi ja lyhyesti, hänen nähtyänsä.

Tiina koetti kaikin tavoin hillitä kapteenin juoma-intoa. Ainoana kapteenin seuralaisena koki hän hänelle usein puhella, kuinka turmiollista ja vaarallista tuommainen ankara juominen on, mutta silloin kapteeni suuttui, tömistä jalkojaan ja sanoi:

„Se on asia, joka ei koske sinuun.“

Usein koetti Tiina itkemälläkin kapteenia luovuttaa väkevien nauttimisesta, mutta tässä asiassa ei se auttanut vähääkään, vaikka muulloin sai hän sillä tempulla kapteenin helytymään. Yrittipä hän joskus kapteenia hillitsemään silläkin lailla, ettei hän bankkinutkaan kasahan viinaa ja intti kivenkovaan, kapteenin sitä tahtoessa, ettei hänellä ole enään mitään antamista. Mutta kapteeni suuttui sen kuultuansa niin että hän nosti aika metakan, uhaten ajaa paikalla hänet pois talostansa. Seuraus koko yrityksestä oli se, että Tiina sai laputtaa aikakyytiä viinan hakuun, olipa se yö tahti päivä.

Tämmöisissä oloissa eli kapteeni omaa yksinäistä ja kurjaa elämäänsä. Siellä pienessä likaisessa huoneessa möyhäsi ja mässäsi hän pullojensa seurassa, puhua möristen itseksensä. Ehtimiseen kiroili hän kaitselemusta, kun se oli häneltä ryöstänyt hänen vaimonsa ja lapsensa. Toisinaan hän taasen oli olevinaan merellä ja silloin komenteli hän verkoisinaan kilpuavia hämmähäkkejä, pitäen niitä merimiehinä.

„Öyh — oh — huh! Raa'at ja märssyt! Iso purje kokoon ja raakapurjeet levälleen! — Tiedättekö te että myrsky tulee? — — Kuuletteko te siellä? . . öyh!“ meuhusi kapteeni ja napsi sormellaan hämmähäkkejä.

Semmoista elämää vietti kapteeni ja jokainen sanoi, että hän on auttamaton ja mennyt mies.

Kapteenin huoneissa asui vuokralla kauppias Lenkis vainajan leski. Lenkinen oli ollut alkava kauppias ja melkein heti kauppansa perustamisen jälkeen oli hän nainnut. Heillä oli hyvä toivo päästä elämän alkuun, sillä Lenkinen oli ryyppäämätön, toimellinen ja säästävä mies. Hekin rakastivat toinen toistansa ja toimivat yksistä tuumin alkavan taloutensa eduksi. Kaikki kävi hyvin; he iloitsivat ja olivat tyytyväisiä. Usein he päivän töistensä päästyään istuivat ilta-hämyssä, keskustellen tulevista toimista ja tehtävistä, ja mieli tuntui niin rauhaisalta ja toivovalta.

Sananlasku sanoo: „Ihminen aikoo, Jumala säättää“ ja niinpä kävi tässäkin. He eivät olleet kerinneet olla vielä yhdessä täyttä viittä vuottakaan, kun mies sairastui vaaralliseen tautiin. Lääkärin apua haettiin ja kaikkia apukeinoja käytettiin, mutta mikään ei auttanut, ja tuonen kylmä käsi tempasi miehen keskeltä elämän toivovaa hyörinää tuonen tuville.

Tämän tapauksen aikana makasi vaimo toista lapsivuodettansa. Näin heikossa tilassa ollessansa, olisi luullut vaimon sortuvan suruhunsa, mutta niin ei käynyt, sillä korkeampi voima tuki häntä. Hän ei kironnut sallimusta, niinkuin kapteeni, vaan kristittynä ihmisenä oli hän oppinut ottamaan Jumalan kädestä niin pahat kuin hyvätkin päivät. Vaikka sydäntä suru kirveli ja kova murhe mieltä rasitti, voi hän kuitenkin kantaa tämän katkeran ristin maljan. Vähitellen voimistui ja parani hän niin, että voi jättää vuoteensa ja ruveta toimimaan hiljaisuudessa ja kärsivällisesti itsensä ja lastensa eduksi.

Ensimmäinen tehtävänsä toipumisensa jälkeen oli taloudellisten asiain selvittäminen. Kun heidän taloutensa oli melkein tyhjältä perustettu ja kun se oli vielä vasta alkavainen, meni omaisuus velkojen maksuksi niin tarkkaan, että leski joutui lapsineen puille paljahiille.

Vaikka niin oli, ei leski kuitenkaan joutunut nytkään epätoivoon. Hän vuokrasi syrjäisestä kaupungin-osasta, missä vuokrat olivat helpoimmat, pienen kauppapuodin ja pari pientä

huonetta. Siinä hän rupesi ruokatavarain ja muulla rikkaimain kaupalla elättelemään omaansa ja lastensa henkeä, turvaten niin entiseen elinkeinoonsa.

Vähäiset olivat tulot, mutta vähäiset olivat vaatimuksetkin. Itse seisoi hän tiskin takana aamusta varhain, illasta myöhään, vartoen niitä harvoja pennejä, jotka hänelle päivänpitkään karttuivat. Hänellä ei ollut muuta palvelijaa kuin kesken kasvuinen tyttönen, joka väliaikoina hoiteli lapsia. Itse leski kauppatoimiensa välistä hoiti pientä talouttaan, laitti ruoan, piti puhtauden ja pääasiallisesti hoiti lapsensa.

Tämä uusi koti, jonka leski oli vuokrannut, oli juuri kapteeni Aaltosen talossa. Hän oli tehnyt ensimmäisen vuokraliiton silloin kuin kapteeni palasi viimeiseltä merimatkaltaan. Leski oli siinä asunut jo useat vuodet ja ankaraa ahkeruutta ja säästäväisyyttä harjoittaen, oli hän voinut vuosittain määrällensä kitsaalle kapteenille suorittaa vuokransa. Muutoin oli kapteenin ja lesken väli aivan vieras, sillä tuskinpa kapteeni kaikesti muistikaan ketä kaikkia hänen huoneissaan asui; kun hän vaan vuokrat sai ajallaan, siinä oli kylläksi. Paitsi sitä ei kapteeni pistätellyt vuokramiestensä luona koskaan tuttavuuksia tekemässä, eikäpä näidenkään haluttanut käydä kapteenia tervehtimässä.

Kuudes vuosi oli jo kulumassa siitä kun leski muutti kapteenin huoneisiin asumaan. Hänen makuukamarinsa oli aivan kapteenin kamarin vieressä, niin ettei ollut kuin seinä välissä. Tämän tähden kuului kapteenin jyllästäminen myötänsä makuuhuoneeseen. Ensimmältä teki tämä suurta häiriötä leskelle, sillä kun lapset olivat vielä pieniä, eivät he kapteenin öykymisien vuoksi saaneet lepoa ja sentähden sai äitikin yökaudet valvoa ja puuhata lastensa kanssa. Useasti ajatteli leski hankkia rauhallisempaa paikkaa, mutta vaikka kuinka hän olisi päättänsä vaivannut, ei hän löytänyt missään muualla semmoista, jossa hän vähillä varoillansa olisi saanut rauhallisemman kodin. Olihan siitä kuitenkin hyvä, ettei kapteeni tullut koskaan paukkaamaan heidän huoneesensa, jonka vuoksi he sen puolesta saivat viettää vapaasti rauhal-

lista ja hiljaista elämäänsä. Kun lapset kasvoivat isommiksi ja tottuivat oloonsa, ei kapteenin mässäminen enään heitä niin paljon häirinnyt.

Leski oli järjestystä ja hyvää siivoa barrastava ihminen. Vaikka hänellä oli niin paljon työtä ja huolta, riitti hänellä kuitenkin aikaa hyvän siivon ja puhtauden pitoon. Tämän pitikin hän välttämättömänä, eikä säästänyt vaivojansa sitä saavuttaakseen. Kaiken tämän hedelmänä olikin hänen huoneissaan semmoinen puhtaus ja siisteys, että ne näyttivät puhtailta posliiniastioilta. Missään paikassa ei näkynyt likapilkkaa eikä tomuhiukkaa ja akkunalla kasvoi hyvästi hoidettuja monenlaisia ruukkukasveja ja kukkia; tämä lisäsi paljo somuutta huoneille.

Lesken vanhimman lapsen nimi oli Aina ja nuorimman Helmi. Äiti rakasti hengestä näitä lapsiansa. Ollen itse Jumalaa pelkäävä ihminen, istutti hän jo aikaisin lapsiinsa Jumalallisia totuuksia. Tätä teki hän niin lapsitajuisesti, että lasten pikku ymmärrykset voivat niitä ymmärtää. Ja kun heidän käsityksensä kehkenivät, opetti äiti heitä väkevämmin, aina sen mukaan kuin hän huomasi heidän käsittävän. Näin tavoin käsittivät lapset jo aikaisin kristin-opin päätötudet.

Leski opetti jo nuorena lapsensa lukemaan. Heillä oli luontainen taipumus siihen ja semmoinen halu, että äidin täytyi opettaa heitä, vaikkei olisi kaikesti joutunutkaan.

Aina oli nyt yhdeksän vuoden ijässä ja kävi jo koulua; Helmi oli seitsemännellä ikävuodellaan. Vaikka Helmi oli vielä niin nuori, osasi hänkin selvästi lukea kirjaa. Virsikirja oli hänen mielikirjansa, sillä äiti usein luki sitä lastensa kanssa.

Eräänä kertana kysyi Helmi äidiltänsä:

„Kuka tuolla toisessa huoneessa asuu . . . tuolla, tuolla meidän makuukamarin sivulla?“

„Siellä asuu herra Aaltonen“, vastasi äiti.

„Joko hän on kauvankin siinä asunut?“

„Hän on asunut siinä aina. Tämä on herra Aaltosen talo: hän asuu kotonaan ja me muut olemme vaan vuokralla asuvia hänen talossaan.“

„Miksikä hän huutelee ja paukkaa useinkin yökandet?“

„Setä Aaltosella on paljon murhetta, silti ei hän voi kaikesti nukkua.“

„Minkätähden setä Aaltonen tavasta huutaa: märsyt ja purjeet?“

„Hän on merikapteeni ja paljon kulkenut merillä. Lai-vassa on sen nimellisiä osia ja hän murheissaan muistelee entisiä merillä kulkemisiaan.“

„Mitä murehia hänellä on ja mitä hän murehtii?“

„Häneltä on kuollut vaimo ja lapset ja niitä hän kovin suree.“

„Etpä sinä, äiti, niin kovin sure, vaikka isä on kuollut; makaathan sinä kuitenkin yöllä“, sanoi lapsi ja katsoi äitiänsä silmiin.

„Jumala on vahvistanut minut tynemmästi suruani kantamaan kuin kapteenin“, sanoi äiti ja kyyneleet nousivat hänen silmiinsä.

Helmi kiepsahti äitinsä syliin, pyyhki pienellä kätösel-lään kyynelet hänen silmistänsä ja tarttui hänen kaulaansa.

„Älä itke, äiti. Onhan Jumala niin hyvä ja pitää kyllä huolen meistä“, sanoi Helmi sitten luottavasti.

„Oikeassa olet, lapseni. Hän kyllä pitää huolen meistä, kun vaan turvaamme häneen“, sanoi äiti ja suuteli lastaan poskelle.

„Miks'et sinä, äiti, kutsu setä Aaltosta usein tänne? Täällä meidän luonamme hän ei joutaisi suremaan“, sanoi pikku Helmi.

„Hän ei käy kenenkään luona, hän suree yksinään“, selitti äiti.

„Sen tarpeellisempi on hänet tänne kutsua; hänenhän on kovin vaikea yksin surra, eikö niin, äiti?“

„Hän ei tulisi kuitenkaan, vaikka kutsuisimmekin“, intteli äiti, koettaen salata kapteenin todellista laitaa.

„Mutta jos koettais; minä menen häntä käskemään tänne“, kiilasi vaan pikku Helmi.

„Ei herran tähden, hyvä lapsi! Älä semmoisia puhu.

— Setä Aaltonen ei suvaitse ketään tykönänsä eikä tykönsä tulevan, häntä ei voi kukaan auttaa“, sanoi äiti.

Pikku Helmi kävi totiseksi. Toviin päästä sanoi hän:

„Oletko sinä, äiti, rukoillut setä Aaltosen puolesta?“

„Valitettavasti olen unhottanut niin tehdä“, sanoi äiti murtunein mielin ja hän häpesi kovasti lapsensa edessä.

„Nyt rukoilemme aina setä Aaltosenkin puolesta. Eikö niin, rakas äiti? Olethan itse sanonut, että rukous voi paljon“, sanoi Helmi ja katsoi luottavasti äitiinsä.

„Tehdään niin, rakas lapseni; tästäpuoleen rukoilemme aina setä Aaltosenkin puolesta“, sanoi äiti.

Se oli eräänä pyhänä edellä puolen päivän, kun pikku Helmi, ensin kartanolla juoksenneltuaan ikänsä ja aikansa, kapusi Aaltosen portaita ylös. Päästyänsä eteiseen, rupeesi hän kolkuttamaan suljettua ovea minkä voi, samassa hokien: „Setä Aaltonen! Avaa Helmille ovi!“

Äiti kuuli tuon jyrinän, mitä Helmi Aaltosen eteisessä piti. Niinkuin hengen hädässä olisi ollut, hyppäsi hän sinne, ottamaan lastansa pois. Kun lapsi huomasi äitinsä kiireisen tulon, rupeesi hän kiireemmästi ryskyttämään ovea ja hätäisesti vääntelemään kiinni salvatun lukon messinkistä kamppia.

Samassa ehti äiti perille.

„Mitä, herrantähdän, sinä täällä . . .? Tule heti pois. Setä Aaltonen ei pidä hyvänä sitä, kun sinä täällä semmoista melua pidät“, sanoi äiti hätäntyneenä ja tarttui tyttöön kiinni, viedäkseen hänet pois.

Ensikerran elämässään teki pikku Helmi äidillensä vastusta. Hän kimmerteli ja kiemuroitsi vastaan niin paljon kuin voi, pyytäen, ettei hän häntä veisi pois.

„Ei, ei, äiti, anna minun olla, minä tahdon käydä setä Aaltosen tykönä . . . minä tahdon katsoa setä Aaltosta . . .; päästä, äiti, minut sinne, hänellä on niin ikävä siellä“, koki Helmi hädissään sanoa.

Kapteeni oli pöhnässä kuten ennenkin. Vaikka päivä oli jo puolessa, ei ollut hän vielä pukenutkaan. Aamutakki yllä, housut ja kengät jalassa, istui hän keinutuolissa puoli-horrokseen vaipuneena. Vihdoin tointui hän sen verran, että huomasi porstuassa pidettävän melua. Hän kuuli heleän lapsen äänen useasti mainitsevan nimeänsä ja äänteliän olevan ikäänkuin jonkunlaisessa hädässä.

Hitaasti ja vastahakoisesti nousi hän tuolilta ylös, menäkseen katsomaan, mikä siellä eteisessä on hätänä. Oven luo päästyänsä rupesi hän kiertämään auki lukon salpaa, mutta eksyi sitä sinne tänne väännellessään ja ovi ei vaan auvennut. Onneksi sattui Tiina tulemaan huoneeseen ja hän aukasi oven. Tomu polähti oven auvettua eteiseen ja katkera viinan löyhkä virtasi kapteenin huoneesta. Likaisine tuhkanharmaine naamoineen ja pörröisine päineen ilmestyi kapteeni aamupuvussaan ovelle.

„Mikä täällä on hätänä?“ kysyi hän odottamattoman sävyisästi.

„Antakaa anteeksi, herra kapteeni . . . tuo lapsi on semmoinen, semmoinen — että — että . . .“ yritti äiti häitäyksissään puhumaan.

„Mitä hän tahtoo?“ kysyi kapteeni, katsoen pikku Helmiä.

„Eihän hänellä sen vähemmät tahtomiset ole kuin että päästä teidän huoneeseen, mutta hän häiritseisi vaan teidän rauhaanne“, sanoi äiti.

Kapteeni ei sanonut toviin aikaan mitään, seisoi vaan ovenraossa, pitäen toisella kädellensä kiinni ovenlaidasta ja toisella pieluksesta; näytti siltä kuin hän olisi taistellut jotakin sisällistä taistelua.

„Oletko sinä setä Aaltonen?“ kysyi pikku Helmi yhtäkkiä.

„Olen, lapsi“, sanoi kapteeni, ikäänkuin havahtuen.

„Päästäthän sinä minut luoksesi käymään?“ sanoi Helmi ja katsoi kysyvästi ja rukoilevasti kapteenia silmiin.

„Tulkoon lapsi tänne“, sanoi kapteeni ja poistui ovelta.

Iloisesti ja hilpeästi juoksahti Helmi kapteenin jäljessä huoneeseen ja kapteeni veti oven kiinni.

Kovin pelvollaan vetäysi äiti huoneeseensa. „Mitä vaaroja ja vahingoita voisikaan lapsi saada tuon aina pönnässä olevan ja ketään sietämättömän kapteenin luona ollessaan“, ajatteli hän. Hän olisi niin mielellään mennyt noutamaan lapsensa pois, mutta sitä ei hän uskaltanut tehdä. Omaa huolimattomuuttaan ja velttouttaan piti hän onnettomunden syynä, ja kovasti katui hän, kun ei ollut katsonut lapsen perään, ettei hän olisi päässyt juoksemaan tuohon kovanonnen porstuaan. — —

„Täälläpä sinun huoneessasi, setä Aaltonen, nyt vasta pimeä on“, sanoi Helmi heti huoneeseen tultuansa.

Samassa meni hän akkunan luo, kiipesi varovasti sen alla olevalle pöydälle ja keinotteli auki akkunakaihtimet.

„Miksi täällä kaikki on niin likaista ja siivotonta? Tomua ja hämähäkin verkkoja noin paljon! Sinulla, setä, on ruma asunto“, sanoi Helmi ympärilleen katsottuaan, kiiveten samassa kapteenin polvelle.

„Kenen lapsi sinä olet?“ kysyi kapteeni, pysytellen laasta polvellansa, sillä ei hän hennonut häntä pois työntää.

„Etkö sinä minua tunne? Jopa kummaa! Minähän olen tuon lesken tyttö“, sanoi Helmi kummastellen.

„Hänenkö, joka tässä meillä asuu?“

„Juuri hänen.“

„Lenkisen lesken?“

„Aivan niin. Voi, voi tuota setää! Minä ensin luulin, että sinä narraat minua, kun et sanonut tuntevasi minua, mutta nyt tiedän ettet narraa. Mutta kuinka sinä niin vähän tunnet ihmisiä? Olemmehan asuneet tässä monta vuotta;“ sanoi tyttö.

„Minä en käy missään, eikä muut käy meillä“, koki kapteeni selittää.

„Se on pahasti tehty sinulta, setä. Sinun pitää ruveta käymään muiden ihmisien luona, muutoinhan sinä kuolet ikävään tämmöisessä likaisessa hökkelissä“, selitti Helmi.

„Missäpä minä kävisin ja kukapa tänne tulisi“, sanoi kapteeni.

„Vaikkapa vaan käyt meillä; et usko kuinka toisenlaista siellä on kuin täällä. Siellä on niin, niin valoisaa, puhdasta, siistiä kaikki; käythän, setä, meillä?“ tinki Helmi.

„Enpä tiedä.“

„No miks'et tiedä? — Ja jos eivät muut ensialuksi käy täällä, niin käyn minä, kyllä sitten muitakin käypi, jos vaan annat käydä.“

„Mikä sinun nimesi on?“ kysyi kapteeni, jota lapsen viaton ja yksinkertainen suora puhe alkoi huvittaa.

„Ihi, ihi, ihi tuota setää, kun ei tiedä minun nimeäkään!“ sanoi tyttö.

Samassa kapusi hän seisomaan kapteenin polville, tarttui hänen kaulaansa ja pannen sunnsa likelle kapteenin korvaa, sanoi hän hyvin isolla äänellä: „Minun nimeni on Helmi.“

„Helmi“, sanoi kapteeni ikäänkuin ääneensä ajatellen ja vaipui ajatuksiinsa.

Hän muisteli omaa Helmivainajaansa.

„Onko sinulla murhetta, setä?“ kysyi Helmi.

„Häh — mitä . .? Kuka on sanonut minulla murhetta olevan?“ sanoi kapteeni havahtuen.

„Äiti. Hän sanoi sinulla olevan paljon murhetta.“

„Niin, kyllä minulla on paljon murhetta“, sanoi kapteeni murtuneella äänellä.

Ensi kerran kuuli hän nyt, että löytyi jokukaan ihminen, joka ymmärsi hänellä murhetta olevan ja se tieto teki häneen niin kummallisen vaikutuksen.

„Minkälaista murhetta sinulla on?“

„Minulta on kuollut vaimo ja lapsi ihan saman kokoinen ja niminen tyttö kuin sinäkin olet; hänenkin nimensä oli Helmi“, selitti kapteeni.

„Kylläpä sinulla onkin surua, mutta se ei ole kaikki oikeaa surua.“

„Miksikä niin?“

„Siksikä, kun sinä asut näin pimeässä ja likaisessa

huoneessa ja valvot yökaudet, etkä käy muiden ihmisten parissa ja etkä päästä ketään luoksesi. Sillä tavalla lisäät vaan surujasi. On meilläkin surua, sillä minulta on kuollut isä, mutta voi kuinka paljon puhtaampi ja parempi meillä on sentään; yömmekin me nukumme rauhassa.“

„Mistä sinä tiedät, että minä valvon yöllä?“

„Niin! Miks'en minä tiedä; kuulenhan minä, kun sinä yökaudet välistä huutelet märsyjä, mastoja, purjeita ja raa-koja.“

„Tiedätkös sinä, missä sen nimellisiä kaluja on?“

„Ettäkö minä en tietäisi? Mutta minä vaan tiedän.“

„Sanopas!“

„Ne ovat laivassa, semmoisessa, joka merellä veden päällä kulkee; ja sinä olet herra kapteeni Aaltonen.“

„Kuka sinulle näitä on sanonut?“

„Kukas muu kuin äiti.“

„Mitäs äiti munta minusta sanoo?“

„Hän sanoo, että sinulla on paljon murhetta ja että sinä sen vuoksi yölläkin huutelet.“

Kapteeni vaikenä ja kävi miettivän näköiseksi, eikä Helmikään toviin aikaan häirinnyt hänen mietteitään.

„Mutta kuule, setä! Miksi sinä asut näin likaisessa huoneessa? Onko Tiina paha sinulle, ettei viitsi siivota sinun huonettasi?“ kysyi Helmi totisena kappaleen ajan päästä.

„Ei Tiina ole paha. Hän kyllä siivoaisi huoneen, mutta minä aina estän hänet sitä tekemästä.“

„No sittenhän sinä olet itse paha. Mutta nyt siivotaan huone vielä tämän päivän illalla, eikö niin, setä? Tämöisessä siivottomuudessa tulee sinulle kovin ikävä surressasi, ja sitte minä tuon, tuon . . .“ esitteli Helmi ja sanoi tuon viimeisen „tuonsa“ hyvin liki kateenin suuta, kiekkuksen hänen polvellansa ja kallistaen päätään kapteenin puoleen.

„Hyi kun sinä haiset pahalta!“ jatkoi Helmi ja käänsi päänsä pois päin kapteenista.

„Sanopas minkä sinä tuot?“ sanoi kapteeni, ikäänkuin ei hän olisi kuullutkaan Helmin viimeistä moitetta.

„Enpä sano, koska haiset niin pahalta.“

„Joko Helmikin on minuun suuttunut? Kaikki ihmiset suuttuvat minuun“, sanoi kapteeni puoli tosissaan.

„En minä ole suuttunut sinulle, en, en, en mutta sinun pitää pestä silmäsi ja ajella partasi, ettet olisi noin julma ja ettet haisisi noin pahalta“, sanoi Helmi komentavaisesti.

Kapteeni ei voinut vastustaa lapsen viatonta ja oikeutettua viittausta. Itsekin huomasi hän olevansa likaisessa aamu-puvussa ja pesemättömin käsin ja kasvoin. Hän rupeesi heti touhuun: pesi kasvonsa, ajeli partansa ja sen tehtyensä puki hän vaatteet yllensä.

Sillä välin leikitteli Helmi tyhjen pullojen kanssa lattialla, vyörytellen niitä pitkin lattiaa ja rakennellen niitä suuriin roukkioihin. Tähän työhönsä oli lapsi niin perehtynyt, ettei hän huomannut ensinkään kapteenin pesemis- ja pukemispuhia.

„Miltäs minä nyt mielestäsi näytän?“ kysyi kapteeni äkkiä, seisautuen Helmin eteen.

Kapteenissa itsessäänkin oli jo tietämättään hiukan lapsellisuutta.

„Ohhoh! Olethan nyt jo oikein komea ukko. Arvasihan minä sen. — Eikös nyt ole jo vähän parempi?“ sanoi Helmi päättään kohottaen.

Kapteenia nauratti, vaikkei hän ollut tuntenut sen tarvetta kymmenkuntaan vuoteen.

„Annasta kun minä vielä haistan, haisetko sinä vielä niin pahalta kuin äsken“, jatkoi Helmi, kömpien ylös lattialta ja läheten kapteenia. Kapteeni koki jo varalta köykistyä Helmin tarkastettavaksi.

„Ihi — ihi! Vielä, vielä . . . Ei enään niin pahalta kuin äskettäin, mutta vielä, vielä“, sanoi Helmi nauraa ihmisten ja puistaen pikku nyrkkiänsä kapteenille tarkastuksensa jälkeen.

„Eihän sinua voi tyydyttää mitenkään. Nyt olen pesyt silmäni, ajanut partani ja pukenut, tehnyt aivan niinkuin

sinä käskit, ja yhtäkaikki sinä moitit“, sanoi kapteeni nau-russa suin.

„Sanoinpaan jo sinua komeaksi ukoksi, mutta sinussa on vielä paljon vikaa: sinä haiset vielä ja kielesi sammaltaa — — — Niin ja kuule, setä! Mitä sinä noin paljoilla pul-loilla teet?“ puheli Helmi.

„Minä tarvitsen niitä“, sanoi kapteeni umpimielisesti.

Koko tuona Helmin siellä olon aikana ei kapteeni ollut maistanut pullostansa ainuttakaan kertaa; hän ei edes muis-tanutkaan sitä. Lapsen yksinkertainen suoruus ja ystävyyys oli alkanut luomaan valoa ja lämpöä hänen synkkään ja pi-meään sydämeensä ja tämän tähden oli hän unohtanut pul-lonsakin; sen vuoksi oli hän selvennyt melkein selväksi. Mutta kun Helmi mainitsi pullosta, heräsi hänessä valtaan ankara viinan halu.

Kapteeni kömpi hitaasti ylös keinutuolista ja läheni erästä nurkkaa, johon sikin sokin oli viskattu kaikenlaista ryömää. Sieltä veti hän esille täysinäisen viinapullon ja as-teli sen kanssa takaisin keinutuoliin.

„Mitä sinulla siinä on, setä?“ kysyi Helmi, samassa kuin kapteeni oli saanut korkin auki.

„Enpä sano“, sanoi kapteeni viekkaasti, ikäänkuin pel-jäten tuota ankaraa tarkastelijaansa.

„Anna nyt kun minä katson sitä. Älä ole nyt, setä, paha“, sanoi Helmi melkein rukoilevasti.

Kapteeni ei voinut vastustaa lapsen tahtoa ja hän ojensi pullon hänelle.

Helmi pyöritteli sitä käsissään ja koetti tirkistellä sen lävitse, nähdäksensä, mitä erin-omaista tuossa kapteenilla niin mieluisessa pullossa oli. Mutta kun ei hän sillä tavalla saa-nut mitään selvää, rupesi hän nuuskimaan avonaista pullon suuta.

„Kylläpä nyt tiedän mitä täällä on“, sanoi Helmi, puis-taen pikkunyrkkiään kapteenille ja katsoen kallella päin häntä viehkeästi silmiin.

„Mitä, sanopas.“

„Viinaa.“

„Mistä sinä tiedät että siellä viinaa on?“

„Olenhan nähnyt ja maistanutkin viinaa. Se oli pahaa, hyvin pahaa . . . niin, niin pahaa että . . . .“

„Kuinka pahaa?“

„Niin pahaa, että poltti suutani ja kurkkuani kuin valkeaa . . . ; olin tekehtua.“

„Kuka sinulle viinaa antoi?“

„Eipä kukaan, minä otin sitä itse äidin kaapista. Mutta se oli niin pahaa, etten sitä enään koskaan suuhuni pane; äiti sanoi että se on myrkyä ja että jos sitä ryyppää, niin se on synti.“

Kapteeni kävi totiseksi.

„Ryyppäätkö sinä, setä, viinaa?“ kysyi Helmi sitten ja katsoi totisesti kapteenia silmiin.

„Noo — — enhän minä . . . .“

„Nyt, setä, valehtelit ja se on paha, hyvin paha . . . ; minä tiedän kuitenkin, että sinä ryyppäät“, sanoi Helmi varmuudella.

„Onko kukaan sinulle sanonut, että minä ryyppään?“ kysyi kapteeni.

„Ei kukaan, mutta tiedänhän minä sen sanomattakin“, vakuutti Helmi.

„No mistä vainen?“

„Siitä että henkesi paha haju on viinan löyhkää, ja olihan sinulla tuolla nurkassa viinaa ja nuot pullot tuossa lattialla olet sinä kaikki tyhjäksi juonut“, sanoi Helmi tuomitsevasti.

„Kyllä se on tosi, lapsi kulta, että minä olen juonut, paljon juonut“, sanoi kapteeni murtunein mielin tunnustavaisesti.

„Mutta ethän enään juo milloinkaan, ethän, setä?“ pyyteli Helmi.

„Kun nyt annat minun kerran ryyppätä siitä pullosta, niin sitten en enään tahdo“, sanoi kapteeni, kuten janoinen ainakin.

„En minä anna, en, en. Sittenhän taasen joisit ja juominen on synti.

Minä vien tämän pullon takaisin samaan nurkkaan, jossa se olikin, etkä saa siihen koskea“, sanoi Helmi ja teki niinkuin oli uhannutkin.

„Nyt lähdetään meille, setä, eikös niin? Siellä syömmepuolista ja sitten levähdämme ja sitten . . . tuota, tuota — niin ja viinaa et saa — lähdethän, setä?“ pyyteli Helmi, samassa silitellen kapteenin kasvoja ja keikkuen hänen polvellaan, mihin hän oli kiivennyt pyytämisensä ajalla.

Kapteeni ei voinut missään asiassa vastustaa pikkuhaltiattarensa vaatelijaita määräyksiä ja käskyjä. Estelemättä antoi hän Helmin viedä pullonsakin pois, ja kun lapsi julisti päätöksensä, ettei hän enään anna kapteenille viinaa, tyytyi hän siihenkin, eikä enään sitä toista kertaa häneltä tahtonut.

Kun Helmi hopitti ehtimiseen kapteenia, että lähteä nyt heti heille, vetää nykien häntä kädestä, ei hän hennonut sitäkään vastustaa. Hitaasti ja kankeasti nousi hän tuoliilta ylös ja lähti kangistunein, köntistynein ja vapisevin jäsenin käydä kontturoimaan Helmin jäljessä, joka häntä kädestä veti ovea kohden.

„Älä nyt vaan lankea, setä! Mennään hyvin varovasti. Kas niin . . .! Sinä olet oikein hyvä setä“, kehoitteli Helmi, kun he jyrkkiä portaita laskeutuivat alas.

Näin tavoin pääsivät he kunnialla pihalle.

Helmin äiti oli jo kauvan ollut levoton lapsensa tähden. Puolisen laittamisessa oli hänellä kuitenkin ollut niin paljon hommaa, ettei hän ollut kerinnyt käydä häntä tapaamassa. Päästyään enimmistä töistään, lähti hän kiireesti noutamaan Helmiä pois. Suuresti hämmästyi hän pihalle päästyänsä, kun huomasi kapteenin ja Helmin käsikädessä tulevan heidän portaita kohden. Sitä kummaa ei oltu nähty moneen herran vuoteen, että kapteeni olisi missään käynyt ja vieläpä noin pestynä ja puettuna; ne sitä olivat rouvasta kummaakin kummemmat.

„Äiti! Setä Aaltonen tulee meille“, huudahti Helmi äitinsä nähtyään.

„Antakaa anteeksi“, änkytti kapteeni kävellä könttyttyäessään, tuntien samassa kauheaa häpeän tunnetta.

„Mitäs, Jumalan tähden. Eihän ole mitään anteeksi anottavaa eikä anuettavaa. Sehän on oikein iloista ja suotavaa, että käynte meilläkin. Olkaa hyvä ja käykää huoneeseen“, koki rouva puhella.

Sitten menivät he kolmikannassa huoneeseen.

Huoneesen tultua kehoitettiin vierasta istumaan ja hän istuuntui sohvalle. Siinä vaipui kapteeni syviin mietteisiin. Kuinka toisin kaikki on täällä kuin hänen kotonaan, ajatteli hän. Täällä on valoa, lämpöä, elämää, toivoa ja virkeyttä jokapaikassa nähtävänä. Kaikki olikin siellä hyvässä järjestyksessä ja mitä miellyttävintä puhtaus vallitsi kaikkialla; ei tomun hiukkaa näkynyt missään. Huonekasvit rehoittivat täysissä kukissa, levittäen miellyttävää lemua ja tuoksua huoneisiin: tuo pieni talous näytti kokonaisuudessaan sievältä, puhtaalta ja sangen miellyttävältä kodilta; oli se toki toista kuin hänen omassa likaisessa, pimeässä ja siivottomassa asunnossaan, ja että se niin oli, sen hän tunsi omaksi syyksensä. Turvattoman perheen keskellä vallitsi iloinen tyytyväisyys ja luottamus, vaikka he olivat saaneet kaitsemuksesta kokea yhtä kovaa kuin hänkin. Mistä tämä kaikki tuli ja mikä voi tämän suuren eroituksen matkaan saattaa? siinä kysymyksiä, joita kapteeni ei ollut mies selville saamaan.

Herra ties, kuinka kauvan kapteeni olisi näitä miettinyt, ellei olisi tuotu kahvia ja sillä tavalla havautettu hänet mietteistään.

Kun kahvi oli juotu, kutsui talon rouva vieraansa puoliselle. Äänetönnä seurasi kapteeni toimeliasta emäntää toiseen pieneen huoneeseen, johon yksinkertainen, pieni puolispöytä oli katettu. Miellyttävä lämpymien ruokien haju tunkenesi kapteenin sieramiin, mutta ruoka tuntui kuitenkin hänestä vastenmieliseltä, sillä sydäntä niin kovin ellosteli. Jos

koskaan ennen, niin nyt hyvä ryyppy olisi tehnyt varsin hyvää, mutta mistäpä otti.

Pieni, kolmihenkinen perhe kokoontui nyt pöydän luo, sillä Almakin oli, kuten luonnollista, saapuvilla ja vierasta kehoitettiin samoin tekemään. Äiti ja lapset panivat käntensä ristiin ja äiti luki ruokasiunauksen. Kapteeni tunsi itsensä niinkuin puusta pudonneeksi, eikä ymmärtänyt mitään tehdä; hävettävän tuntui vaan kovasti. Aterioidessa ei kapteeni näyttänyt muistavan ensinkään ruokapöydässä olevansa, sillä ei hän syönyt paljon mitään. Pikku Helmin kehoituksesta söi hän kuitenkin jonkun palan, vaikka vastenmielisestikin ja se tuntui tekevän hyvää hänen unpuneelle ja väsyneelle sydämellensä. Pitkä aika oli kulunut siitä kuin kapteeni oli syönyt, ottamatta syödessään väkeviä useampia aika pamauksia.

„Aterioimisen loputtua luki Alma kiitoksen ravinnon edestä ja sillä se yksinkertainen ateria päättyi.

„Pane nyt, setä, tuohon sohvalle nukkumaan, kovinhan sinä olet unpuneen näköinen“, kehoitti Helmi toiseen huoneeseen tultua.

„Herra siunátkoon minkälainen hällppä tuo lapsi on . . . antakaa anteeksi, herra kapteeni — se ei ole minun tahtoni“, hätäili rouva.

„Lapsi miellyttää minua; minä pyydän: antakaa hänen olla“, sanoi kapteeni.

„Suothan, setä, että huoneesi siivotaan; ikävähän sinun on lukinverkkojen, tomun ja pullojen seassa olla, vai miten?“ kysyi Helmi.

„Suostun; tee, lapseni, minun kanssani mitä tahdot“, sanoi kapteeni lyhyesti ja alakuloisesti.

„Käs niin! Sinä olet oikein kiltti ukko; tiesinhän minä sen. Me olemme täällä ja äiti menee Alman ja Tiinan kanssa siivoamaan sinun huonettasi. Sillä aikaa levähdät tässä sohvalla, sillä ethän taas nukkunut viime yönä ensinkään“, liritteli Helmi, silitellen kapteenin harmaita hivuksia.

Kapteenia tosiaankin uuvutti. Hän ei ollut pitkään

aikaan syönyt eikä nukkunut minkään vertaa ja voimakkaan lämpymän ruoan, vaikka vähäinenkin nauttiminen, alkoi raukaista. Hänen silmänsä kävivät raskaiksi ja pian kallistui hän sohvalle pitkälleen, ja vaipui heti unen valtaan.

Rouva ja Alma lähtivät nyt kapteenin puolelle. Ensinnä menivät he kyökkiin, keskustellaksensa Tiinan kanssa huoneen siivoamisesta. Tiina oli kuullut kaikki kapteenin ja Helmin keskustelut ja hän ei voinut kyllin ihmetellä, kuinka suuren vaikutuksen lapsi oli kapteeniin tehnyt, johon ei mikään muu vielä ollut pystynyt. Hän iloitsi sydämessään tästäkin vähäisestä voitosta ja toivoi kapteenin nyt parantuvan.

Vaikka nyt olikin pyhäpäivä, jolloin ei sopisi työtä tehdä, pitivät he kuitenkin härän nostamisena kaivosta kapteenin huoneen siivoamisen, sillä kenties ei vasta siihen tilaisuutta tarjoontuisikaan.

Rivakkaasti ryhtyivät he yksistäneuvoin työhön. Tyhjät pullot ja muu liika romu kannettiin ylisille ja ne pari täysinäistä pulloa, mitkä huoneesta löytyivät, korjasi Tiina hyvään talteensa. Tomu, irtain lika ja hämähäkinverkot laastiin tarkoin pois ja kannettiin ulos. Huonekalut harjattiin ja puhdistettiin, kaikki huoneessa olevat vaatteet kannettiin ulos, jossa ne tomutettiin ja harjattiin sekä jätettiin tuulettamaan. Kun kaikki nämät työt olivat tehdyt, pestiin lattia valkoiseksi kuin kupukka ja kuivattiin huolellisesti. Vaikka näin paljon oli puhdistustyötä tehty, tuntui kuitenkin huoneessa ummehtunut ja vastenmielinen löyhkä. Sentähden avattiin akkunat ja ulosmenevä ovi, että ilma sai vapaasti virrata huoneen lävitse. Sen jälkeen ruvettiin asettelemaan huonekaluja ja muita esineitä paikoilleensa. Sitten nouti rouva kotoaan pari rehevää ja kukkivaa ruukkukasvia ja asetti ne sievästi, yhden yhdelle ja toisen toiselle akkunalandalle. Nämät olivat Helmin nimikot, joita hän itse oli huolella hoitanut ja nyt hartaasti äidiltään pyytänyt, että hän ne saisi antaa kapteenille.

Kun rouva palasi kotiinsa, oli kapteeni jo herännyt.

Helmi oli hänen kintereillään, tehden hänelle kaikenlaisia kysymyksiä.

„Voi sinua hupakkoa, minkälainen sinä olet. Anna herra kapteenin olla rauhassa — — tule pois mokoma hälpä“, sanoi rouva ja yritti vetämään tyttöä käsipuolesta pois.

„Anna minun olla, äiti, en minä ole sädälle paha“, sanoi Helmi surumielisesti.

„Olkaa aivan huoletta, rouva, siitä asiasta. Minä tunnen sydämessäni myötätuntoisuutta tuota lasta kohtaan. Hän ei ole ensinkään vaivaksi minulle, vaan suureksi huviksi. — Pyydän vieläkin: antakaa hänen olla“, sanoi kapteeni ja siihen täytyi rouvan tyytyä.

„Osaatko sinä, setä, lukea?“ kysyi Helmi kaikessa viattomuudessaan, sitten kun hän oli jälleen rohkaistunut kapteenin puheesta.

„Olenhan minä joskus lukenutkin“, sanoi kapteeni ja hänen suunsa vetäysi nauruun.

„Onkos sinulla virsikirjaa?“

„On kait se joskus ollut, mutta missä nyt lienee“, sanoi kapteeni punastellen ja häveten.

„Se on hyvin pahasti tehty, setä, kun olet pannut kirjasi hukkaan. Et usko kuinka kauniita asioita siinä on. Jos setä kuuntelee, niin minä noudan oman pikku kirjani ja luen siitä sinulle“, esitteli Helmi.

„Kyllä minä kuuntelen“, myönsi kapteeni.

Sukkelasti kuin lintu, livahti Helmi toiseen huoneeseen. Pian palasi hän sieltä, pikkunen virsikirja kädessä. Hän toi pienen tuolin aivan kapteenin eteen, istuuntui siihen, haki virren n:o 90 vanhasta virsikirjasta, otti juhlallisen muodon ja sanoi:

„Kuuntele nyt, setä, tarkasti kun minä luen.“

„Hädässän' huudan Herraa
Kaikesta sydämešt',
Ah, auta tällä kerrall',
Jesu armollisest'“,

alkoi Helmi heleällä lapsen äänellä lukemaan mielivirttänsä. Lukiessaan käytti hän omituista korkoa, nousua ja laskua, ikäänkuin hän olisi tahtonut joka ikisen sanan iskeä kuulijan sydämeen. Hän luki virren päähän asti yhtä innokkaasti kuin oli alkanutkin ja virren loputtua jäi hän paikalleen äänetönnä istumaan; näyttipä siltä kuin virsi olisi vastannut hänenkin tuntoonsa.

Kapteeniin teki virsi kummallisen vaikutuksen. Kyllä-hän hän oli ennenkin kuullut sitä sekä luettavan että veisattavan, lieneepä hän joskus sitä itsekin katsellut, mutta hän oli kuunnellut sitä niinkuin jonkun kuolleen kappaleen kilinää ja katsellut samalta kannalta kuin vanhaa kulunutta ja kelpaamatonta romua katsellaan. Kuinka toisenlaiselta se nyt kuului. Tuntui siltä kuin joku salainen voima olisi kätkeyetty virteen, joka sana sanalta tunkeusi hänen sydämeensä, ja kapteenista rupesi tuntumaan siltä, että koko virsi oli häntä varten sepitetty.

„Onko setä koskaan hädässään huutanut Herraa? — Onhan sinullakin murheita ja tuskia“, kysyi Helmi äkkiä, kuin oli tovin aikaa miettinyt.

Kapteeni ei voinut vastata mitään, katseli vaan alakuloisena maahan.

„Tietääkö setä, että se on rukousta kuin Herraa avukseen huudetaan, silloin kuin murhe ja tuska on, sillä Herra se on, joka tuskista pelastaa? Hän on meidätkin pelastanut, kun olemme Häneltä apua huutaneet“, puheli pikku Helmi.

Kapteeni oli yhä vaiti.

„Onko setä koskaan rukoillut? — etpä sinä puhu enään mitään“, uteli ja kummaili Helmi.

„En minä ole rukoillut“, sanoi kapteeni-alakuloisesti, ja hänestä tuntui siltä kuin hän olisi seisonut tuomarinsa edessä.

„Mutta rukoile nyt tästä eteenpäin, niin sinunkin murhees ja tuskas loppuvat“, kehoitti Helmi.

Kapteeni ei voinut puhua mitään, äänetönnä mielti hän itseksensä vaan.

„Älä nyt, setä, ole noin suruissasi. Onko Helmi ollut sinulle paha? Ei Helmi tahtoisi paha olla“, uteli Helmi, sillä hänelle alkoi käydä sääliksi kapteenin alakuloisuus.

„Ei Helmi ole ollut paha, mutta minä en voi olla nyt iloinen“, sanoi kapteeni, ottaen tytön syliinsä ja hellästi liikistään häntä.

Ilta oli jo niin kulunut, että kapteeni halusi lähteä kotiinsa. Niin hyvin kuin hän taisi, jätteli hän hyvästi, kostellen ja kiitellen, talon väen ja alkoi könttiä kotiansa kohden. Mutta Helmi ei päästänyt häntä yksin menemään, vaan lähti muka taluttamaan.

Kapteeni hämmästyti kovin huoneesensa tultuansa. Mikä muutos täällä oli tapahtunut. Entisen saastaisen, siivottoman, likaisen, pahalta löyhkäävän, tomuisen, hämähäkin verkkoja kaikkialla riippuvan, tyhjillä pulloilla ja kaikenlaisella tarpeettomalla romulla täytetyn huoneen sialla oli mitä puhtain ja miellyttävin asunto. Kapteeni ei ollut uskoa silmiänsä; hän hieroi niitä ja tirkisteli ympärillensä, mutta ei, huone oli kuin olikin hänen huoneensa. Mikä suuri muutos kuitenkin ja mikä ihana näky? Kaikki oli niin siistiä ja puhdasta, kaikki oli hyvässä järjestyksessä, oli valoa ja lämpöä, kaikki tuo tukeurtava löyhkä oli kadonnut kuin siiveltä pyyhkien ja raitis ilma virtasi huoneeseen. Tätä täydenti suuressa määrässä vielä se seikka, kun akkunoilla rehoittavat kukkasat ja puhtaalle lattialle ripotellut tnooret, hienoksi hakatut havut kilvan jakelivat miellyttävää tuoksua huoneeseen.

Hitaasti riisui kapteeni takin pois päältään ja istui keinutuoliin. Siinä hän vaipui mietteisinsä ja rupesi ajattelemaan nykyistä tilaansa. Tuntui siltä kuin hän olisi ilkeästä tontun luolasta siirretty yht'äkkiä paratiisiin. Kenen syy on ollut kaikkeen siihen viheliäisyyteen ja kurjuuteen jota hän on niin kanvan kärsinyt? Niin, kenenkä? Ei kenenkään muiden kuin minun oman itseni ja minä olen tehnyt sanomattoman paljon vääryyttä itseäni ja muita ihmisiä kohtaan, vastasi kapteenin oma sisällinen ääni.

„Niin se on, niin se on“, myönsi kapteeni ääneensä

tuolle omalle sisälliselle syyttäjälleen, samassa huo'aten raskaasti.

Sillä välin oli Helmi juoksennellut paikasta paikkaan huoneessa, tarkastellen kutakin kohtaa erikseen. Hän näytti olevan tyytyväinen kaikkeen ja vihdoin juoksahti hän kapteenin luo ja kysyi:

„Eikös nyt ole vähän parempi?“

„On parempi, paljonkin parempi, lapsi kulta. — Sinä kaiken tämän olet tehnyt“, sanoi kapteeni.

„Tiina, äiti ja Alma tämän ovat tehneet, enhän minä ole mitään tehnyt“, sanoi Helmi.

„Minä ymmärrän sinua, lapseni“, sanoi vaan kapteeni.

„Kyllä Tiina tuopi sinulle iltasta. Pane sitte nukkumaan, sinä tarvitset lepoa“, sanoi Helmi, jätti kättä puristaen kapteenin hyvästi ja toivottaen hyvää yötä, meni hän pois.

Kapteeni ei voinut nukkua koko seuraavana yönä. Niin kummalliselta tuntui hänestä, ettei koko hänen entisessä elämässään ollut niin kummalliselta tuntuva kohta. Koko hänen entinen elämänsä aukesi hänen eteensä niinkuin elävä suuri kirja ja sangen mustalta se näytti. Ainoa valokohta siinä oli se, kun hän rakasti ja oli rakastettu. Silloin oli niin valoisaa, kun hän jumaloimansa pienen perheensä keskellä onnellisena istui ja kuunteli vaimonsa sointuvaa ja viehkeää puhetta ja lapsensa myhäilyä. Sitten taas on ollut kaikki niin pimeää, mustaa ja kolkkoa, ja koko elämä on ollut niinkuin yhtämittäinen paha unen näkö — —. Hyi!

Kaiken tämän ohessa kaikui tuon sekamelskan seasta Helmin lausuman virren sanat ja se lapsen luottava heleä ääni ja omituinen korko, jolla se lausuttiin. Voimallisesti ja usein tunkeentuivat esille lapsen sanat ja kysymykset: „Onko setä koskaan hädässään huutanut Herraa? — Onko setä koskaan rukoillut? — Onhan sinullakin murheita ja tuskia.“ Niin, niin on minulla murheita ja tuskia, mutta en ole huutanut Herraa . . enkä — enkä rukoillut. Voi kuinka onneton olen. Kaikki muut ihmiset ovat minua parempia ja tuo lapsi — hän on enkeli. — Mikä luottamus ja toivo kui-

tenkin on tuolla kärsivällä ja turvattomalla perheellä. -- Ah jospa löytäisin minäkin semmoisen levon ja turvallisuuden.

Tämmöisiä tunteita ja ajatuksia risteili yhtenä mylläkänä kapteenin sielussa. Hän koetti kääntyä kyljeltä toiselle, mutta unta ei vaan tullut. Kello kahden aikana kutsui hän Tiinan luoksensa.

Tiina totteli kuten ennenkin.

„Mitä nyt herra kapteeni?“ kysyi Tiina tultuaan.

„Laita minulle nyt viinaa, minä en saa unta“, sanoi kapteeni melkein rukoilevasti.

„Viinaa?! Mistäs minä sitä antaisin, sillä koko talossa ei löydy pisarettakaan. Ja jos olisikin, mitä pikku Helmi sanoisi, kun saisi tietää teidän taasenkin viinaa ryyppäneen?“ sanoi Tiina totisesti.

„No mutta, hyvä Tiina, tsemä kerta vaan, että minä saan unta — ; vasta en minä tahdokaan“, pyyteli kapteeni.

„Mistä minä sitä annan, kun ei sitä ole.“

„Jäihän tänne pari täysinäistä pulloa, kun minä Lenkin sen perheen luo lähdin“, viittasi kapteeni.

„Pikku Helmi tahtoi ne talteensa kun täältä lähti. Käynkö minä Herättämässä Helmin ja käskemässä tuomaan pullot tänne?“ selitti Tiina viekkaasti.

„Helmi — Oh! Helmiä ei saa sen asian tähden mennä herättämään, vaikka paikalla kuolisin viinan tuskaan“, sanoi kapteeni lujasti.

Tiina lähti.

Kauvan käänteli kapteeni vielä itseään kyljeltä toiselle unta saamatta ja häntä itseänsäkin rupesi, yönpimeydessä kammottamaan kauhea viinan himonsa.

Vasta aamulla vaipui hän uneen.

Päivä oli jo kulunut hyväsestään, kun kapteeni heräsi. Heti kun hän tuli tajullensa, muistui hänen mieleensä pikku Helmi kysymyksinensä ja vaatimuksinensa. Hän muisti kuinka hän oli yöllä Tiinalta tahtonut viinaa ja tunsu nyt häpeällä, että se oli pahasti tehty ja että se oli hänen vanhan helmasyntinsä viettelys, joka tahtoi hänet ainian orjanansa pitää.

Pitkät ajat oli kulunut siitä kuin hän oli näin pitkän ryyppyn välin pitänyt ja nytkin jo tuntui paremmalta kuin pitkään aikaan ennen. Ja vaikka kelpo ryyppy olisi tuntunut nytkin sangen hyvältä, oli hän varsin tyytyväinen, kun pikku Helmi — niinkuin hän luuli — oli vienyt pullo talleensa, ettei hänellä ollut yöllä eikä nyt mitään ottamista.

Se levottomuus, mikä hänen sielussaan illalla ilmestyi, ei ollut yön aikana yhtään vähennyt, vaan suuressa määrässä enennyt. Hän oli ennenkin tuntenut sydämessään surua ja tuskaa, vaimonsa ja lapsensa kuoleman tähden, mutta tämä oli kaikenni toisenlaista, jotakin tuommoista — mitä hän lieneekään — jota kapteeni ei ollut koskaan ennen tuntenut ja jota ei hän voinut itselleen selittää. — „Oih kuitenkin!“

„Tiina!“

„Mitä nyt, kahviako?“

„Niin ja minä vähän puhuisin.“

„Viinaa nyt ei tule“, sanoi Tiina mennessään, ikäänkuin kiistan aluksi.

Pian palasi Tiina kahvin kanssa.

„Kapteeni on nyt nukkunut paremmasti kuin moneen aikaan ennen“, sanoi Tiina tullessaan.

„Olen, Tiina . . . Mutta kuulepas! Oletko missään nähnyt vaimovainajani virsikirjaa?“

„En. Tarvitsetteko sitä? Kyllä minulta saatte“, sanoi Tiina kummastuksissaan.

„Tahtoisin niin mielelläni vaimovainajani kirjan. Luulen sen olevan ylisillä jossakin romuläjässä; olisin varsin kiitollinen kun sen löytäisit“, sanoi kapteeni.

Tiina lähti. Kauvan sai hän penkoa kaikenlaisia kassoja mitään löytämättä. Kun hän jo epätoivoisena oli poislähtemäisillensä, havaitsi hän eräässä nurkassa jonkun tomuttuneen tavaralaatikon. „Kunmas katson tuotakin“, ajatteli hän ja lähestyi laatikkoa. Sen luo päästyänsä, huomasi hän sen olevan täynnä vanhoja kirjoja. Oitis rupesi hän purkamaan ja tarkastelemaan sitä. Eipäs aikaakaan kuin

sieltä hänen käteensä tuli tomuiseen koteloon pistetty paksu kirja. Heti aavisti hän, että se oli hänen etsittävänsä. Häntäisesti sivalsi hän kirjan kotelosta ja silmäsi sen nimilehteä. Ei hän joutunut panemaan syyttämiään komuskoita takaisin laatikkoonkaan, vaan riensi saaliinsa kanssa alas. — Hän oli löytänyt etsittävänsä.

Levottomana odotti kapteeni Tiinan palaamista. Hän tunsu sanomattoman paljon laimin lyöneensä, kuin hän on niin kalliista aarteesta ollut välinpitömätön. Tuntui siltä kuin kaikki olisi yhtäkaikki, kun hän vaan saisi vielä käsiinsä tuon rakkaan muiston, jolle hän vasta hiljan oli oppinut arvoa antamaan.

Näitä kapteenin miettiessä astui Tiina huoneeseen.

„Löysitkö?“ kysyi kapteeni hätäisesti.

„Löysin. Tässä se on“, sanoi Tiina, ojentaen samassa kirjan kapteenille.

Pikimmältään silmäsi kapteeni nimilehteä. Aivan oikein. Siinä oli hänen vaimovainajansa omalla kädellä kirjoitettu nimikirjoitus; se oli siis hänen. Sanaakaan sanomatta puristi kapteeni sitä rintaansa vasten ja kyyneleet juoksivat hänen silmistänsä. — Mikä verraton aarre, josta ei hän ollut ennen mitään pitänyt.

„Osaatko sinä, Tiina, lukea?“ kysyi kapteeni tovin päästä akkia.

„Rippikoulun aikana kiittivät papit ja muut minua hyväksi Inkijaksi, mutta eihän tuota ole sitten paljon joutanut . . . luulen kuitenkin osaavani — mitä sitten?“ sanoi Tiina.

„Luepa nyt virsi yhdeksänkymmentä“, kehoitti kapteeni, ojentaen kirjan Tiinalle.

Tiina selaili kirjaa puolelta ja toiselta, mutta nimitettyä virttä ei vaan löytynyt.

„Ethän sinä löydä koko virttäkään“, sanoi kapteeni viimein kyllästytneenä.

„Eikö se ole yhdeksänkymmentä on on?“ kysyi Tiina ihmeissään.

„Onhan se yhdeksänkymmentä jo puolellakin vakuntuk-

sella“, sanoi kapteeni ja hänen suunsa vetäysi väkisinkin hymyyn Tiinan luvunlaskun tähden.

„Annas kun minä haen sen“, jatkoi hän sitten.

Tiina ojensi hänelle jotenkin hämillään kirjan ja pian löysi kapteeni etsittävänsä virren.

„Lue nyt tuo“, sanoi kapteeni ja ojensi kirjan Tiinalle, osoittaen sormellansa tarkoitettua virttä.

„Hädässän' huutaa Herra“, alkoi Tiina tohtuneena.

„Ei, ei, se ei ollut oikein; katso tarkemmin“, keskeytti kapteeni.

Tiina koetti katsoa tarkemmin. Hän tirkisteli kirjaan, isonteli ja pienenteli silmiään, sysäsi kirjan etemmäksi ja veti taasen lähemmäksi. Tuota tovin tehtyään sanoi hän:

„Niin tässä seisoo ja niin minunkin kirjassani on.“

„Ei kummassakaan niin seiso, mutta eihän sinusta Tiina ole lukijaksi, annasta kun minä koetan“, sanoi kapteeni.

Vastenmielisesti ja loukatun tunnolla antoi Tiina kirjan hänelle.

Kapteeni koetti nyt parastansa. Mutta hänen silmänsä hämärsivät ja pää humisi niin kummallisesti, eikä hänenkään lukemisestansa tullut tolkkua. Tiina melkein iloitsi kapteenin saamattomuudesta.

„Ei meistä, Tiina, kummostakaan ole lukijaksi; kävisitkö kääskemässä pikku Helmin tänne?“ sanoi kapteeni.

Luottaen lukutaitoonsa, totteli Tiina melkein vastenmielisesti.

Kauvan ei viipynytäkään, ennenkun Helmi tuli.

„Onko nyt vähän parempi, setä?“ kysyi Helmi hymyillen huoneeseen tultuansa, juoksahtaen samassa kapteenin luo.

„On parempi ja pahempi, lapsi. Tuntoni on niin kovin rauhaton; semmoinen ei se ole ennen koskaan ollut. — Lue vielä se virsi, jonka illalla luit“, pyyteli kapteeni lapsen tavalla.

„Aivan mielelläni, setä“, sanoi Helmi. Hän veti tuolin ähelle sänkyä, istui tuolille ja alkoi lukea.

Kapteeni näytti nielevän jokaisen sanan ja kummas-

tuksella kuunteli Tiinakin lapsen selvää lukua. Hänen mielestään tuntui siltä kuin hän olisi kuullut jotakin outoa, ennen kuulematonta ja jokainen sana tuntui kultarakeina iskeentyvän kiinni hänenkin sydämeensä.

Kun Helmi oli lukemisensa lopettanut, ei kukaan puhunut toviin aikaan mitään, kapteeni huokasi vaan pari kertaa syvästi.

„Sinä sanoit, setä, että sinun nyt on parempi ja parempi: miksi sinun on paha?“ kysyi Helmi.

„Minä en ole hädässäni huutanut Herraa, enkä rukoillut, Helmi“, sanoi kapteeni.

„Rukoile nyt“, kehoitti Helmi.

„Minä en osaa, enkä uskalla; minä olen niin paha“, sanoi kapteeni tunnustavaisesti.

„Niin, mutta Jumala antaa anteeksi pahoillekin, kun vaan murheissaan ja tuskissaan Häntä avukseen hunttaa kaikesta sydämestään. Sehän on tämän virren ensimmäisessä värsyssä. Ja kuulepas vielä mitä tässä toisessa värsyssä sanotaan“.

Helmi luki toisen värsyn toistamiseen.

„Niinhän tässä sanotaan, että Jumala on armosta rikas ja hidas vihaan sille joka vikansa tuntee ja rientää katuun“, selitteli Helmi lapsellisessa viattomuudessaan.

„Kyllähän siinä niin sanotaan, mutta lieneekö sitä minulle sanottu“, sanoi kapteeni.

„Se on sanottu kaikille ihmisille ja niin sedällekin. Jumalan sanaan pitää meidän turvamme panna ja tähän on Jumalan sanaa“, vakuutti Helmi.

„Niinhän se taitaa olla, mutta minä olen niin kovin paha“, väitteli kapteeni epäilevästi.

„Minä tunnen selvästi, että tulen sairaaksi. Ruumiini tärisee ja vapisee kuin haavan lehti ja tuskan hiki juoksee päältäni. Minä luulen, että tauti keskeentyisi, jos ma saisin hyvän ryyppyn viinaa. Minä tiedän kuinka paha se sinusta on, mutta anna nyt minulle, Helmi, yksi ryyppy . . . yksi ainoa ryyppy vaan, muuta en tahdokaan. — Armahda nyt murheellista ja sairasta setää“, pyyteli kapteeni sitten.

„Viinaa ei ole, se on korjattu pois. Viina on sinut noin onnettomaksi saattanut, jota valitat etkä tahtoisit kuitenkaan sitä jättää. Etkö huomaa, että tämä on kiusaus, joka pyytää sinua langettaa? Helmi on nähnyt, kuinka pahoja juomaria ihmiset ovat ja sentähden en antaisi sedälle viinaa, vaikka minulla olisi sata kannua. Helmi ei tahdo, että setä on paha. Sinä sanoit ettet tahtoisit enään viinaa ja kuitenkin tahdot“, sanoi Helmi päättävästi ja kummas-tellen.

Kuten kapteeni oli ennustanut, tuli hän todellakin sairaaksi. Pitkällinen juominen oli täyttänyt hänen verensä viinan myrkyllä ja nyt kuin näin äkkinäinen muutos tuli hänen elämäänsä, rupesi ruumis kaipaamaan tätä niinkuin käärme myrkkyänsä ja tätä ei kapteenin heikontunut ruumis kestänyt.

Lenkisen leski hankki lääkärin kapteenin luo. Oitis huomasi tämä mitä laatua tauti oli. Hän koki määrätä mitä voi taudin lievitykseksi, mutta yhtäkaikki pysyi kapteeni vuoteella.

Helmi oli melkein myötäänsä sairaan vuoteen vieressä, lohduttelemassa ja hoitelemassa häntä. Ei kapteeni tullutkaan hänettä aikaan, sillä kova kaipio tuli hänelle, kun vaan Helmi viipyi enemmän aikaa poissa. Suurella hartaudella kuunteli hän lapsen viattomia, ystävällisiä ja totuudellisia mietteitä ja selityksiä, ja hän katsoi häneen niin hartaasti ja luottavasti kuin lapsi olisi ollut hänen ainoa tukensa ja turvansa.

Vaimovainajansa virsikirja tuli nyt rakkaimmaksi ja kalleimmaksi omaisuudeksi kapteenille. Yksinään ollessaan luki hän suurella hartaudella Helmin osoittamaa virttä; tuntuipa siltä kuin ei hän kyllästyisi sitä koskaan lukemaan. Hän luki sitä sieltä täältä muualtakin ja aina löysi hän sieltä yhtä ja toista ennen käsittämätöntä ja ymmärtämätöntä. Ja vähitellen rupesi uusi valo koittamaan kapteenin sielussa.

„Mikä verraton aarre minulla toki kuitenkin on ollut, jota en ole ennen osannut pitää missään arvossa“, huudahti

kapteeni eräänä kertana, puristaen kirjaa rintaansa vastaan ja suuret kyyneleet vuosivat hänen silmistänsä.

Pari kuukautta kesti kapteenin sairaloisuus. Tämän koetuksen ajalla oli hän kokonaan voittanut viinan himonsa ja nyt oli hän himojensa herra. Kyynel silmissä kiitteli hän Helmiä, kun ei hän antanut hänelle viinaa vielä sittenkään, vaikka hän sitä tuskissaan pari kertaa niin hartaasti pyysi. Tätä turmeluksensa jälkimaininkia hän nyt häpeällä katui ja tunnusti, että jos hän silloin olisi saanut himonsa täytetyksi, ei hän olisi päässyt erillensä pahimman vihollisensa vallasta.

„Tuo lapsi minut pelasti“, sanoi kapteeni usein, tarkoittaen Helmiä.

„Jumala sen on tehnyt“, sanoi leski eräänä kertana.

„Se on kyllä totta, että Jumala johdatti hänet minun luokseni, mutta Hän osasi valita aseensa. Kukaan muu ei voinut minua pelastaa perikadosta, eikä ojentaa oikealle tielle, mutta lapsen viatonta ilmituomaa totuutta en voinut vastustaa“, vakuutti kapteeni vakavasti.

Kapteeni rupesi rakkaan virsikirjansa ohella lukemaan myös raamattua ja yhä enemmän ja enemmän selkeni hänen sisällinen ihmisensä. Kuinka rakkailta ja arvokkailta tuntuivatkaan kapteenista nyt nuo pyhät kirjat, joita hän tähän saakka oli pitänyt tyhjinä houreinä.

Lesken perhe ja Tiina tulivat nyt kapteenin parhaiksi ystäviksi, vaikkei hän ennen ollut heitä pitänyt muuna kuin köyhinä, kurjina, typerinä ihmisinä, mitkä ovat vaan vaivana ja vastuksena muille ihmisille. Hänestä tuli ahkera kirkossa kävijä ja eipä vähää kummastusta herättänyt ihmisissä, kun hän ensikerran kirkkoon meni; mies mieheltä kulki kuiske: „Aaltonen on aivan selvä ja on tullut kirkkoon!“

Kapteeni rupesi talouttansakin puuhaamaan toiseen laatuun. Hän pyysi leskeltä, saadaksensa ruveta asumaan ja elämään yhdessä tämän perheen kanssa. Siihen leski ilolla suostui. Kapteenin ja lesken kamarien välinen ovi avattiin ja laitettiin reilaan. Tällä tavalla tulivat huoneet hetikin paljoa väljemmiksi ja kun ensimmäinen muuttopäivä tuli, ei

kapteeni vuokrannut enää yhtään huonetta ja nyt tuli heille välkeä ja avara asunto, niin ettei heidän tarvinnut yhtään kitistellä.

Kun Tiina huomasi nämät muutospuhat, tuli hän alle päin, pahoille mielin. Eräänä kertana tapasi kapteeni hänet itkemästä.

„Mikäs Tiinaa nyt vaivaa?“ kysyi kapteeni.

„Mihinkä minä turvaton ja onneton ihminen nyt joudun?“ sai Tiina itkunsa seasta sanoneeksi.

„Niin, siitä ei ole tullut mitään puhutuksi. En esinkään ole ajatellut saattaa sinua hunnikolle. Sinä saat edelleenkin jäädä luokseni, jos vaan haluat. Kuinka voisinkaan sinut laittaa mierolle, nyt kun minustakin viheliäisestä on ihminen tullut, joka olet minun tähteni niin paljon kärsinyt niinä hirveinä aikoina. — Ei niin, Tiina: eläkäämme edelleenkin yhdessä veljinä ja sisarina“, lohdutteli kapteeni.

„Tämä vaikutti Tiinaan niin, että hän lakkasi heti itkemästä ja tuli iloiseksi kuin käki.

Kapteenille tuli nyt oikein hyvät päivät. Hänen murheensa oli haihtunut kuin tuhka tuuleen ja hänen ei tarvinnut sitä enään viinalla pois huuhtoa. Hän oli löytänyt murheensa avun toisesta lähteestä, nimittäin Jumalan sanasta, jonka pikku Helmi oli hänelle julki tuonut ja johonka hän nyt kaikesta sydäimestänsä turvasi. Ystävällinen pieni perhe ympäröitsi häntä ja itsekukin heistä koki kilvan palvella ja kunnioittaa kapteenia.

Helmi piti erinomaista huolta kapteenin toimeentulosta ja huoneesta. Hän ei antanut kenenkään muiden hoitaa kapteenin kamarissa olevia ruukkukasveja, sillä hän tahtoi omin käsin hoitaa ja ruokkoa niitä; ne olivatkin reheviä ja hyötyisiä ja levittivät miellyttävää tuoksua huoneeseen.

Yhtä viattomia puheita puheli Helmi nytkin kapteenille kuin ennenkin.

„Onko nyt parempi kuin ennen, setä, sanopas?“ kysyi Helmi eräänä kertana.

„On paljonkin parempi, lapseni, paljonkin parempi, oikein hyvä“, sanoi kapteeni.

„Niin, mutta minä en antanut sinulle viinaa“, sanoi Helmi ja katsoi veitikkamaisesti kapteenia silmiin.

„Et sinä antanut ja sinä teit oikein, lapseni“, sanoi kapteeni ja sulki lapsen syliinsä.

„No, mutta nyt minä annan, jos vaan tahdot“, sanoi Helmi, samassa silitellen kapteenin poskia.

„Mutta minä en huoli vaikka kuinkakin tarjoaisit; setä on Jumalan avulla voittanut kiusauksen ja sinun kauttasi Hän sen toimitti“, sanoi kapteeni ja kyyneleet nousivat hänen silmiinsä.

„Ei, ei vainkaan. En minä tahdo, että setä viinaa ryyppäisi . . . ilman aikojaanhan minä vaan narrasin — — Älä nyt ole pahoillasi, setä . . . Ei Helmi ole paha sedälle“, koki Helmi lohdutella, kun näki vedet kapteenin silmissä.

Helmin parissa viihtyi kapteeni paremmin kuin kenenkään muiden. Kesäisinä aikoina leikkivät he ulkona ruohonäkkistä, olivat piilosilla ja muilla semmoisilla, juuri kuin lapset. Talvisina aikoina tekivät he lumiukkoja ja laskea kihnasivat kelkalla mäkeä omatekemässään mäessä pihalla tahi akseerauttivat kapteenin kamarissa Helmin tinasotamiehiä ja nukkeja, joita kapteeni oli hänelle hankkinut; aivan niinkuin lapset. Kun aika kului ja Helmin piti ruveta koulua käymään, ikävöitsi kapteeni häntä kotiin tulevaksi niinkuin lapsi ja kun hän tuli, iloitsi hän aivan kuin lapsi — — niin, kapteeni oli todellakin tullut lapseksi sekä ulkonaisen että sisällisen ihmisen puolesta.

Edellisestä on kulunut aikaa viisi vuotta. Tämä on ollut kapteenin iloisin, rauhällisin, murheettomin ja valoisin aika. Lapsellisella uskon luottamuksella oli hän vastaanottanut ne armolupaukset, jotka hän Jumalan sanasta oli löytänyt ja hän oli käsittänyt levon sielullensa.

Eräänä päivänä nurkui kapteeni itseänsä pahoin vovaksi. Levottomuus ja pahoin vointi kiihtyi nopeasti ja pian oli kapteenin laskeentuminen vuoteelle. Helmi oli koulussa ja kapteeni kaipasi häntä ja tämä kaipaaminen kävi niin tiheäksi, että täytyi mennä häntä käskemään.

Kun Helmi tuli, oli kapteeni jo hyvin kipeä. Kasvot olivat tulehduksissa, otsa oli polttavan kuuma, suonet löivät ankarasti ja tuskan hiki juoksi päältä.

„Setä on nyt kipeä, lapseni“, sanoi kapteeni Helmin nähtyänsä.

„Hyvä Jumala! Sepä nyt oli odottamaton kohtaus“, sanoi Helmi ja meni koettelemaan sairaan polttavaa otsaa.

Tuntiessaan sen kuumuudesta hohtavan, kasteli hän kii-reesti käsiliinan, kylmässä vedässä, väänsi sen kuivaksi ja kääri sairaan pään ympäri.

Sairas vähän rauhottui.

„Nyt minä kuolen, Helmi, sen tunnen selvästi“, sanoi sairas.

„Jumala varjelkoon.“

„Minä osaan jo rukoilla, Helmi . . . olen jo aikaa sit-ten rukoillut.“

„Minä tiedän sen, ja iloitsen siitä.“

„Olenhan jo elänyt kylläkseni tämän maailman synnil-lisellä tiellä . . . olen jo vanha mies . . . ; kuolen mielel-läni, sillä tunnen selvästi, että Jumala on Poikansa tähden antanut syntini anteeksi“, jatkoi sairas.

„Hänhän se on, joka suuresta armosta meille anteeksi antaa kaikki synnit ja rikokset“, koki Helmi sanoa.

„Sinä ohjasit minut elämän tielle“, sanoi kapteeni.

„Jumala sen teki. Mitäs minä heikko lapsi olisin voinut ilman hänettä“, sanoi Helmi ja kyynleet juoksivat hänen kirk-kaista silmistänsä.

„Niin, vain sinä olit Jumalan sormi; Hän sinut lähetti luokseni“, väitti sairas luottavasti.

Helmi ei nyyhkytykseltänsä voinut vastata mitään.

„Olen ollut peräti kiittämätön, jopa tylykin kaikesta

hyvydestänne, jota minua kurjaa kohtaan olette osoittaneet. Armotta olen äidiltäsi kiskonut vuotuiset huoneen vuokrat, vaikkei ole tainnut kaikesti suuria varoja olla. Tahtoisin kysyä: mitä sinä tahdot vaivoistasi, sillä sinä olet paljon vaivaa minusta nähnyt?“ puheli kapteeni.

„Mitäs Jumalan tähden . . . Ei mitään, ei mitään. — Mitä vaivaa me olisimme teistä*) nähneet. Onhan meillä ollut niin paljon parempi ja väljempi . . . Ei mitään. Yhtä kuitenkin pyydän, jos se ei olisi teidän mielestänne liikaa. Tänään on huoneen vuokran maksupäivä eikä äidillä ole rahoja kylläksi asti, jonka vuoksi hän on pahassa hädässä. Pyydän siis että loppua odottaisitte jonkun ajan. Jos siihen suostuisitte tulisi äitini hyvin iloiseksi“, pyyteli Helmi.

„Sitä odotetaan“, sanoi kapteeni lyhyesti, melkein pätylysti.

„Voi, voi kuinka hyvä te, setä, olette. Kuinka iloiseksi äiti tuleekaan, kun saapi tämän tietää. Hän, raukka, on kovin sitä surrut“, sanoi Helmi, muuttaissaan uutta käärettä sairaan pään ympärille.

Heti kun kapteenin sairaus huomattiin, oli menty lääkäriä noutamaan. Tämä tuli nyt.

„Sanokaa minulle totuus, herra tohtori, minä jaksan tyyneesti kaikki kuulla“, sanoi kapteeni lääkärille.

Tämä tutki huolellisesti sairaan tilaa. Sen tehtyä tuli hän hyvin mieltävän näköiseksi. Sitten selitti hän sydämen halvauksen olevan tekeillä. Hän määräsi lääkkeet ja hoidon; muun muassa käski hän pitää jääkääreitä myötäänsä sairaan pään ympärillä. Sitten lähti hän.

Helmi istui nyt myötäänsä sairaan vuoteen vieressä, hoidellen häntä tarkoin, kuten lääkäri oli määrännyt. Sairas oli niin heikko, ettei hän voinut puhua ja tämän olikin lääkäri kieltänyt. Tämän tähden eivät sairas ja hoitaja puhuneet mitään, mutta kapteeni katsoi tavasta niin luottavasti ja turvallisesti Helmiä silmiin.

*) Hän kutsui kapteenia nyt jo teiksi.

Pari vuorokautta kesti tätä menoa. Silloin sai sairas äkinäisen puistatuksen. Se kesti jonkun sekunnin vaan; hädin tuskin kerkesivät leski ja Tiina Helmin kutsumina tulla huoneeseen.

„Jesus“, kiljahti sairas äkkiä ja hypähti kohoksi, mutta siitä valahti hän hermottomana takaisin ja veriporeet alkoivat pursua suusta. — Hän oli kuollut.

Kauhea hämmästys saavutti läsnä olevat. He eivät voineet mitään sanoa, eikä edes itkeäkään. Kalpeina kuin haamut, lukitsivat he kapteenin kuolinkamarin ja lähtivät pois.

Kun ensi hämmästys oli ohi mennyt, rupesivat he kukin kohdastansa tuntemaan sanomatonta surun kaihoa. Nyt he itkivät ja he itkivät niinkuin ystävän eroa itketään. He tunsivat hänessä kadottaneensa hyvän ystävänsä ja hurskaan seurakumppaninsa. Sekaantuipa tuohon suruun jotakin vierastakin, sillä kaikki ankesi nyt heidän eteensä. Sillä vaikka kuinkakin he olisivat koettaneet sitä estää, tunkeusi väkisin lesken ja Tiinan mieleen taloudelliset huoletkin. Leski tunsii, että hän on pakotettu muuttamaan muualle tästä talosta, joka, vaikkei se omakaan ollut, oli tullut heille rakkaaksi, kun he olivat siinä niin kauvan asuneet. Tiina taas älysi, että nyt hän, yksinäinen turvaton olento, ainakin joutuu hunnikolle.

Niin, mikäpä siihen auttoi, kuollut oli kuollut, eikä se enään eläväksi tullut, vaikka kuinkakin he olisivat surreet.

Pian levisi tieto kapteenin kuolemasta. Tämähän ei ole mitään kummallista, mutta outoa oli se, että samassa levisi myös tieto, ettei kapteeni antanut leskelle muuta kuin odotus-aikaa loppusummalle viimeisestä huonetten vuokrasta, vaikka leski oli häntä niin kauvan hoitanut ja sanomattoman paljon vaivaa nähnyt. Tämän tähden pitivät he kapteenia peräti kiittämättömänä ihmisenä ja pitivät hänen jumalisuuttansa joutavana ulkokullaisuutena. Tiina oli tuon asian kiihkaissut eräälle ystävälleen ja siitä se oli levinnyt ympäri kaupunkia.

Tavallisien hautaus-menojen jälkeen tuli pesän selvitys.

Toimitukseen saapui eräs vainajan ystävä, vainajan sinetillä lukittu kirja kädessä. Toimitusmies mursi sinetin. Se sisälsi vainajalta neljä vuotta sitten tehdyn testamentin. Siinä määrättiin, että koko hänen talonsa, kiluineen kaluineen, niinkuin se seisoo, lankeaa hänen kuoltuaan — Lenkisen leskelle ja hänen tyttärelleen Almalle, kuitenkin sillä ehdolla, että Tiina saa siinä suojaa kuolinpäiväänsä asti. Valmiit rahat ja kaikki saamiset määrättiin Helmille, mutta niiden koroista oli Tiinalle maksettava vuotuinen runsas eläke.

Suuriksi kävivät toimitusmiesten ja vainajan kaukaisten perillisten silmät, jotka suuren perinnön toivossa olivat paikalle saapuneet. He olivat juoppoja ja viettivät irstasta elämää; testamentin tekijä oli heitä nimen-omaan maininnut ja sanonut sen vuoksi tekevänsä heidät perinnöttömäksi. Suuriksi kävivät testamentin saajainkin silmät, sillä mitään semmoista eivät he voineet aavistaakaan, sitä vähemmin toivoa. Heille ei ollut sanaa suuhun tulevaa, niin tyhmistyivät he tuon uutisen kuultuansa. Kauvan siunasivat he vainajan muistoa ja kapteenin haudalta ei puuttunut kesäisinä aikoina tuoreita kukkasia eikä seppeleitä, sillä Helmi piti niistä erinomaista huolta.

Luisulan lapset.

Kirjoitti *N. Niemelä.*

Ulkona vallitsee kireä pakkaneen, ja kylmä viima, nurkat paukahtelevat kiukkuisesti, äreänä räikkyy murea lumi, hiukkasenkin sitä koskiessa. Taivaan rannalla näkyy päivän piirto, johon sirpinteräin tapainen kun ja kirkkaat tähdet sekoittavat heikon valonsa. Kylläpä on tarpeelle turkit, talukset ja muut lämpöiset verhot, jos mieli ulos käydä ja suhilla pysyä, tuommoisessa ilmassa — niin on kyllä, mutta, kaikilla ihmisillä ei ole tuommoisia varustuksia. Ja kumminkin on sellaisienkin ihmisten ulos lähteminen, niinpä tänäkin kertomanamme aamuna. — Mökki oli pieni ja kylmä, tyhjä, viheliäinen, kuoleman ankara käsi oli sen asukkaita raadellut, pois vienyt, ensin isän, sitten äidin, jättäen kolme turvatonta aloittamaan elämää ihmisten armoleipää syömällä — vieraan leipää. Isä oli jo vuosia sitten kuollut, äiti äskettäin maan poveen saatettu; nyt oli hoitajana, kylän irtolaisnainen, lasten tėti. Nyt oli kylälle lähteminen jo aamulla aikaisin. Kantalaan ensin oli mentävä ja sieltä sitten — pitäjän kirkolle, huutoon pantavaksi, niin oli lasten tėti Melkas-Mari sanonut.

Ja siitä sanomisesta oli lapsille tullut tuhannen miettettä ja arvelua, paljon kyselemistä ja tutkistelua — huutoon pano, sehän oli himmeä asia. Ensinnä pelkäsivät lapset, että se olisi jotakin paha, mutta kun Mari vakuntoi, että

se oli aika hyvä asia ja että lapset saavat unsia vaatteita ja hyvää ruokaa tuolla huudossa, rauhoittuivat he vähitellen. Mutta ainoastaan nuoremmat lapset: Anna ja Jussi, näin ajattelivat ja kyselivät; vanhempi lapsista Matti ajatteli kyllä hankin asiaa ja paljonkin, mutta hän, vaikka ijältään vasta yhdentoista vuotias, käsitti ja tiesi, mikä on huutolainen. Matti oli jo äitinsä eläissä muutaman kerran käynyt pitäjällä kerjuussa, oli siellä nähnyt huutolaisiakin, olipa hän nähnyt kepinkin vilkkuvan noiden rukkain seljässä ja hän oli päättänyt oman asemansa paljoa paremmaksi. Nyt oli hän itse juuri tuohon asemaan joutumallaan ja hän tuumi: eiköhän olisi parasta vilistää tiehensä, lähteä kerjuulle. Ja tuo tuuma varmistui hänessä päätökseksi, jonka mukaan hän teki hankkeitaan. Mökin ullakosta löysi hän vanhat tallukat ja niitä hän tarkasteli, paikkasi ja parsi, siksikuin olivat eheänä; muita vaatteitaan ompeli hän lakkaamatta, siksikuin viimeinenkin reikä oli tukossa. Mari tuossa torui, „että suotta aikojaan vaan menee lankaa hukkaan, kyllähän se, joka huutaa hankkii vaatteetkin.“

„Enhän tuonne huutokauppaankaan voi alasti mennä“, tuumasi Matti ja teki vaan työtään.

Kertomanamme aamuna oli Matti ensiksi ylähällä mökissä, hän sovitteli vaaterekaleita päälleen, käveli ja oli levotoin, hän katseli sisartaan ja veljeään, jotka makasivat muurin vieressä, pahaisen olkitukon päällä, ryysyisinä, puoli alastomina, hän käsitti, että kurjuutta tässä oli liiaksikin; ja itkuun puhkesi, nouri tunteikas mieli. Tuohon heräsi Mari; toruen tuota kelvotonta kollottajaa nousi hän äreänä kehnolta vuoteeltaan ja haki kiukkuisena ryysyjä päälleen. Tähän heräsivät lapset muurin vierestä ja valittaen viluaan kiipesivät he kilvassa muurille. Tässä sattui Jussi putoamaan laattialle ja pahasti poraten jäi hän siihen istumaan. Sillä aikaa luikahti Matti ovenraosta pihalle ja mennä vilisti tiehensä. Mari yhä itsekseen kiukutellen haki viimeisenkin vaaterekaleen, minkä majasta löysi, mutta sittenkin näytti epäiltävältä voisiko hän näillä varoilla lähteä talvi-

pakkaseen lasten kanssa, vaikka ei matka ollutkaan pitkä. Hän torui yhä Mattia, joka oli kaikki parhaat vaatteet yllensä ajanut, vaikka piti hän senverran ison pojan käsittää, että huonommat kumminkin tarvitsevat; mutta tuota toraa kuulteli Matti jo kenties virstan päästä.

Monen torun, itkun ja kitumisen perästä sai Mari viimein lapset jotenkin ryysyihin kääriytyksi, mutta aivan vaillinaista sittenkin oli vaatetus. Jussi valitti, että paljas varvas näkyi vielä vuotikkaasta, Annan taas oli käsivarret paljaina. Oltiin jo viimeinkin lähdössä, mutta silloin vasta huomasi Mari, että Matti olikin tiessään; mutta silloin päätti hän tämän liekkiön menneenkin edelläpäin Kantalaan. — Kirs, kars, pani lumi ulkona, heidän ovesta astnessaan. Mari koetti kiirehtiä lapsia, mutta Jussi jäi jo kohta oven eteen seisomaan, itkien ja valittain, eikä luvannut ennen lähteä, kuin löytäisi pienen kelkkansa. Viimein sen löydettyään, tahtoi hän sillä luistaa alamäkeä, mutta silloin pudotti hän toisen jalkineensa, ja taas alkoi itkoa ja valitusta.

— Kuinka toisin sentään olikaan kaikki rikkaassa Kantalassa: iloinen valkia paloi avaran tuvan suuressa takassa, pahnoiksi menneitä olkia oli leveellään laattialla, sillä nyt oli Joulun jälkis-pyhä. Väki on kokoontunut pöydän ympärille nauttimaan hyvin laitettua suurrustaan, kynttilän kirkkaassa valossa keskustellen huoletonna.

Pahnoilla loikoilevat talon lapset, poika ja tyttö, ialtään noin kymmenkunnan paikoilla, emäntä istuu heidän lähellään tuolilla ja puhuu pöydän takana aterioivalle isännälle: „menetkös sinä Erkki Luisulan lasten kanssa tänäpänä pitäjälle?“

„Kyllähän sinne on mentävä,“ vastaa isäntä, mutta millä helkkarin keinolla pysyvät lapset sulilla, tällaisessa pakkasessa, ovathan nuo raukat melkein alastomina.“

„Oo, kyllä sulilla pysyy, mätetään vällyjä rekeen kolmekin paria ja kääritään niihin,“ tuumaili emäntä.

„Se keino auttaa täältä mentäissä,“ sanoi isäntä, „mutta enhän minä heitä tuo samaa tietä takaisin.“

„Etköhän ota yhtä heistä meille,“ tuumaili taas emäntä.

„Sitä olen itsekin ajatellut,“ sanoi isäntä, vanhempi poika noista lapsista, on hyvin tarkkapäinen ja viisas, ikäisekseen, vaikka kyllä hän muuten näyttää olevan aika veitikka, mutta ei sillä taitaisi olla väliä.

„Ottakaa vaan, isä, Matti meille,“ sanoivat lapset, jotka tarkasti olivat seuranneet keskustelua. — „Ettekös riitele keskenänne? — „Emme riitele,“ vakuuttivat lapset.

Ovi silloin aukeni ja sisään astui Mari lasten kanssa, jotka kylmästä kankaina, pitäen pientä itkun kitinää kömpivät sisälle. Kaikkein huomio kääntyi nyt noihin tulijoihin. — „Ai jesta!“ huudahti emäntä juosten lasten tykö, „johan nuo raukat ovat ihan jäässä, eikä ihme tuommoisilla ryyssyillä, vie nyt heitä joutuun lämmittelemään takan eteen. Kun viedäänkin lapset talvipakkaseen, tuomoisilla ryyssyillä.“

„Ei ollut parempia,“ puolusteli Mari.

„Vai ei ollut, eihän kylä niin köyhä ole kumminkaan, olisit hiukankin maininnut, niin olisin vaatteita lähettänyt, mutta en tuota muutoin huomannut,“ torui emäntä.

„Mutta missäs Matti onkin,“ kysyi isäntä saatuaan vuoroa. — Marin silmät levisivät. „Eiköhän se jo aikaa ole ollut täällä, huudahti hän, se lähti jo ennen meitä!“

— Ei Mattia ollut, se oli selvää, isäntä lähetti renkin etsiskelemään toisista taloista; hän arvasi, että poika piilotteli.

Valkian loistossa lämmittelivät lapset ja Jussi valitti itkien, että varvastaan kovin kirvistelee, emäntä kantoi vaatteita ja vällyjä lämpenemään ettei lasten enää tarvitsisi puoli-alastomina lähteä pakkaseen.

Renki palasi kylältä, mutta Mattia ei hän ollut löytänyt, eikä häntä niissä paikoissa, missä hän kävi, oltu tänään nähty. „Vaikea on häntä löytää,“ tuumaili isäntä, „varmaan on hän piilonnut johonkin, kun ei nyt vaan itseään jäädyttäisi.“

Pappilan suuressa tuvassa on väkeä koolla, enimmäkseen miehiä, jotka tupakoivat ja keskustelevat. Muurin vieressä on moniaita lapsia, iältään noin kymmenen vuoden ja siitä alaspäin; heissä on erimuotoisia, eri kokoisia, toiset ovat vilkkaampia, terveempiä, toiset viallisia raukkoja. Mutta kaikki ovat he puetut huonoihin vaatteisiin ja kurjuuden jättämät jäljet näkyvät kaikilla noilla pienillä kasvoilla. On siinä lapsia, joitten isästä ei ikänä ole tietty ja joiden äiti ansaitsee kaikkea muuta kuin äidin nimeä. On lapsia, jotka jo ensi ikävuosillaan ovat kyllin saaneet kokea kaikkea sitä, jota sanotaan mailman kurjuudeksi. Nyt on ihmisten armeliaisuus avuksi ehtimässä, nyt on määrä hankkia, näille huonon onnen osan saaneille, koti ja kasvatust, että kerran heistäkin tulisi työntekijöitä, renkejä, piikoja. Vielä kerran taas on onnen vaaka-lautanen noille raukoille aivan täpärällä, taas on sattumuksen, emme tahdo sanoa sallimuksen, epävarma käsi onnen vaakapainona, sillä tässä määrättävä koti, voi olla koti, mutta voipa se olla muutakin. Yksi kappa rukiita, tai yksi markka rahaa, voi tässä merkitä enempi, kuin ehkä missään muualla. Tämän tietää sokea vanhus, joka keppeinsä nojaten sängyn jalkapuolla istuu, mutta, ajattelee hän, kuolema pelastaa minun jo pian kaikessa tapauksessa.

Mutta aivan harvat tänne kokoontuneesta väestä ajattelevat mitään tämän tapaista, heillä on ihan toisenlaisia tuumia, sen kuulee heidän puheistaan.

„Vieläkös sinäkin Pajula aiot täältä huutolaista,“ kysyy eräs vierus-toveriltaan, „eiköhän sinulla jo ole kaksi entiseltä?“

„On kyllä,“ vastaa puhuteltu, „mutta menisihän siinä usiampikin yksin tein, jos eivät huuda järki halvalla.“

„Kannattaakohan tuo kauppa, kun niitä huutolaisia pitää?“

„Ei tahdo, velikululta, kannattaa; huutavat ne niin rii-vatun vähällä, mikä tarvitsee lasten hoitajaa, mikä lampuria ja karjan ajajaa, ja silloin lasketaan ruokko mitättömiin, että kyllä saa kitua nähdä, ennenkuin omillensa tulee.“

„Niin luulen minäkin.“

„Ja onkos niitten kanssa yksikin peli, ei piisaa sekään, että ruokit nuo, vielä tarvitsee noita opettaa lukemaankin ja jos ei sitä tee, saa papilta tuhannen toria, ikäänkuin ei noista olisi jo vastusta muutenkin. Ei, veli-kulta, ei ole suiukaan mitään hauskaa kasvattaa pitäjän mukuloita, mutta tulee niistä vähän sentään.“

Tällaista ja paljon muuta siinä juteltiin, siksikuin kirkkoherra erään talonisännän seurassa astui sisälle ja alkoi toimituksen. Silloin siinä aprikoittiin, katsottiin, tuumailtiin vieläköhän kannattaisi alentaa, voisikohan tuommoisesta olla jotakin apua y. m. Kysyttiin siinä joskus oliko huntaja semmoisissa varoissa että voi hoidokkaansa elättää, jos tämä myönnettiin, ei mitään muuta vaadittu.

Niin oli jo moni lapsi saanut paikan ja viimein tuli Luisulan lastenkin vuoro, Annan sai torppari Ketola, samasta kylästä kotoisin kuin lapsetkin. Sitten tuli Jussin vuoro ja juurikuin jo oli päätös tuumaisillaan, astui talollinen Mattila huoneseen, se isäntä jonka maan päällä Luisulan mökki oli. „Huutakaas nyt muonamiehenne poika“, huudahti usea. Mattila raappaisi korvansa taustaa, „eihän tuo ole minun velvollisuuteni“, mumisi hän. — „Onhan sentään vähän,“ tuumasi kirkkoherrakin. Mattila raappaisi taas, alenti maksua ja niin jäi Jussi hänelle.

Vaan Mattia ei ollutkaan. Kantala selitti asian miten poika oli kadonnut. „Mutta,“ sanoi hän, „kai hän löytynee ja silloin hoidan minä hänen, enkä pyydä mitään maksua.“ Kaikki katselivat suurin silmin Kantala. „Se on aina semmoinen omituinen mies,“ mutisi toiset.

„Ne pojat pääsivät hyvälle paikoille,“ sanoivat ihmiset, „ei suinkaan ole niitten talojen pöydän päässä hätää.“

II.

Ketolan torppa sijaitsee metsän sisällä, niitun syrjässä vähäisen ojan reunalla, noin kaksi virstaa Koskelan kylästä; lähempänä virstan matkaa ei ole minkäänlaista ihmisasuntoa, eikä mitään yleistä tietä kulje siitä läheltä, torppa on aivan yksinäinen.

Renkejä ja piikoja ovat sen asukkaat ennen olleet, uudesta ovat he torpan metsään raataneet, monta kovaa työpäivää tehneet. Väsymättömiä, tavattoman ahkeria ovat nämät ihmiset olleet ja sen hedelmänä on kunnollinen torppa synkkään metsään syntynyt, varallisuuttakin vähin karttunut, säästävääisiä kun on oltu. Jaakko ja Leena olivat Ketolan asukasten nimet, nämät kaksi henkilöä nähtiin aina yhdessä työssä: kantoa vääntämässä, oja kaivamassa, niitulla, pellolla, metsässä, kaikkialla aina vaan yhdessä.

Näin oli ollut jo vuosia toistakymmentä, mutta silloin tapahtui, semmoinen merkillinen seikka, että torppaan ilmestyi kolmaskin henkilö. Ja tämä ei ollutkaan taipuvainen työntekoon, eikä suvainnut Leenankaan raatamista, vaan vaati tämänkin vielä vierellään olemaan. Kyllähän se oli tavallaan hauskaakin, kun oli tuommoinen pieni, terve miehen alku ilmaantunut, semmoista olivat toisinaan hieman kaivaneetkin, olisi ollut varsin hyvä jos ei tuolla olisi ollut niin paljon vaatimuksia, ettei hänestä kerinnyt paljon mihinkään. Ja niin he päättivät, ett'ei tässä muu auta, vaan on välttämättömästi neljäskin henkilö torppaan hankittava, kyllähän se leipää kuluttaa, mutta ei auta. Silloin lähti Jaakko etsiskelemään lapsentyttöä, mutta palasi aivan pian takaisin. „Kuules, Leena,“ sanoi hän, „Joulun jälkispühänä myydään pappilassa köyhiä lapsia ruokolle, sieltä sen saa lapsentytön ja maksetaankin vielä, sepäs hauska sattuma.“

„Myydään lapsia ruokolle, en tuota ymmärrä.“

„Niin, se onkin niitä uusia konsteja, kyllä Kantalan isäntä sen minulle selitti ja sanoi jo ennekin myydyksi, mutta en minä sitä enää niin tarkoin muista mitä hän sanoi.“

„Mutta kun ei tämä vaan olisi jotakin petoskauppaa, kukahan niistä köyhistä lapsista mitään maksaa.“

„Vaivaskassasta maksetaan, sanoi Kantala, ja täytyyhän tuommoisen miehen puhe uskoa!“

Jo aamulla aikaisin Joulun jälkispyhänä, hankki Ketola pitäjälle, hän veti esille matkarekensä, niin kutsutut „liiat laitiot“, täytti sen heinillä, toi tallista lihavan valkoisen tamman ja oli pian valmis lähtöön. Leena vielä ovella vauroitti, ett'ei vaan tekisi hulluja kauppoja.

Leena sillä aikaa tuvassa lastansa hyssytteli ja lauleli, hän laski mitenkä monta vuotta siitä jo oli kuin hän oli lapsia hoitanut — paljon siitä oli aikaa, jo vuosia kymmeniä, mutta nyt oli hänellekin tapahtunut se ihmeellinen seikka, että hänestä oli tullut äiti ja hän hymyili itseksensä. Usein kävi Leena akkunan luona katsomassa, eiköhän jo Jaakkoa näkyisi lapsepiian kanssa, se hänestä oli varsin hullu tuuma että joku maksaisi köyhäin lasten puolesta. Olipa ennen hänenkin kotonaan ollut köyhyyttä ja nälkää, mutta suurimman hädän aikana oli heitä, lapsia, lähetetty kerjuulla ruokaansa hankkimaan, ei heidän puolestaan kukaan maksanut.

— Ja mitähän Jaakko siellä niin kauvankin viiptyy? eihän se tavallisesti viivyttele — kun'eivät nyt vaan siellä hänen rekeensä panisi jonkunlaista mitätöntä ryökälettä. Ilta rupesi jo hämärtämään, kun viimeinkin metsän laidassa ilmestyi odotettu valkoinen tamma, kohta ehti se jo pihaankin ja reestä nousi Jaakko ja toinenkin ryysyyn kääritty pieni olento. Jaakko talutti tuon, itkevän, ryysyisen olennon sisälle, joka vilusta väristen kurjan näköisena kömpi muurin penkille ja pyrski ja niiskutti aivan kärsimättömästi. Eikä Leena tuolta kurjalta mitään vastausta saanut, mistä hän oli taikka muuta, ja varsin hän tuskautui tuohon tulokkaaseen, ajatellen: niin kävi kun pelkäsinkin.

Astuipa siitä viimein mieskin huoneeseen vällyt kainalossa, silloin Leena vaikeroimaan: „minkätähden toi tänne tuommoista raukkaa, minulle lisävaivaksi, eihän tuolla ole edes minkäänlaisia vaatteita, pitääkö minun se vaatettamankin?“

Mies vaan hymyssä suin riisui vaatteitaan, sen tehtyä istui hän juhlallisesti pöytätuolille ja sanoi vakavana: „tiedä, Leena, tuo tyttö tuottaa meille kaksi tynnyriä rukiita joka vuosi.“ Leena ei tuota ensinnä tahtonut uskoa, mutta täytyihän se, kun mies vakuutti, että tämän asian todistaa vaikka kirkkoherra. „Ja eipä tuo tyttö,“ jatkoi mies, „olekkaan niin raukkamainen, kuin ehkä luulet, ei, vilkas tyttö se on, saat nähdä, mutta hän on nyt viluissaan ja oudoksuu; siinä hullu olin, kun en ottanut vaatteita mukaani, pitihän se tietämän, ett’ei tuollaisilla köyhillä raukoilla ole vaatteita. Jos en olisi Kantalasta saanut vällyjä, olisi tyttö ihan jäätnyt.“

Nyt jo tyytyi Leenakin, lohdutteli tyttöä ja näytteli hänelle pienoistaan, jonka hoitajaksi tyttö nyt oli tuleva; rupesipa Annakin jo paremmin oloonsa tyytymään ja saatnaan syötävää nukkui hän muurin penkille laitetulle vuoteelle,

Pianhan sitä lapset oloihinsa mukautuvat ja niinpä Annakin Ketolassa. Muutamain viikoin kuluttua oli hän jo unhottanut kaivatut veljensä ja kodistunut täydellisesti. Annalla oli nyt tosiaankin paremmat olot, siihen katsoen, ett’ei enää tarvinnut nälkää ja vilua nähdä, niinkuin ennen Luisulassa. Ja kyllä hän tulikin puolta vilkkaammaksi, tuo tyttö muuttui vallan vallattomaksi veitikaksi, niinkuin Leena sanoi. Lapsenhoitajana tietysti täytyi Annan olla, sillä Leena ryhtyi taas töihin entisellä kiivaudella ja melkein yöt päivät, hyrisi rukki ja rohisivat kartat Ketolan tuvassa. Sattui joskus niin, että Leena nukahti rukkinsa viereen ja lapsenpiika seurasi emäntänsä esimerkkiä, ja pikku Mikko luisui lattialle, että kolisi. Silloin syntyi liikettä tuvassa. Isä Jaakko, joka äsken väsyneenä oli nukkumaan käynyt, nousi äreänä katsomaan tuota tapansta, Leena hypähti tuoliltaan peljästyneenä, pikku Mikko huusi ja melusi kaikin voimin, Anna yksin unisena haukotellen, kuulteli toria välinpitämätönnä, sillä muuta ei seurannut pahimmassakaan tapauksessa, Jaakko oli sen sanonut, ett’ei vieraita lapsia saa lyödä, tämän oli Annakin kuullut ja ymmärsihän tyttö hyväkseen käyttäjä tietojansa.

Eräänä sunnuntai iltapäivänä kevättalvella palasi Ketolan Jaakko kirkosta ja silloin oli hänellä myötänsä uutinen, että nyt kuulutettiin luksijat. „Ei tuo niin mitään, ainahan niistä aikaihminen selviää,“ tuumaili Jaakko, „mutta pahaksi onneksi en muistanut ollenkaan, että tuota tyttöäkin pitää lukemaan opettaa ja lukusijoille viedä, mitäs tässä on tehtävä?“

Tuosta uutisesta suurenvivat Leenankin silmät, hänenkään ei ollut mieleensä kukaan tullut, että tuommoista köyhää tyttöä luettamaan vaadittaisiin. Ja se olikin hänelle onto asia se koko lukemaan opettaminen, ei hän paljon muistanut, kuinka se kävi, kun häntä itseä opetettiin. Oli hän sentään rippikoulun iällä osannut jotenkin lukea, mutta se taito oli käynyt takaperin. — Kyllä Anna oli muistanut monestikkin tuota lukemista, mutta se ei hänen mielestään ollut erittäin hauskaa tointa, senpätähden ei hän ollut maininnut siitä mitään. Nyt kun näki miten levottomia hänen tähtensä oltiin, sanoi tyttö reippaasti; „tuokaa vaan minulle kirja, kyllä minä lukea osaan!“

„Osaat lukea! puhunetko totta,“ hundahtivat molemmat, ja silloin alettiin kirjoja etsiä ja löytyipä viimein katekismus ja virsikirja, vaikka vähän tomuisina. Niistä nyt alkoi tyttö lukea ja sujuvasti se lukeminen kävikin. Tosin ei siinä monta sanaa tullut sitä samaa, kuin kirjassa oli, mutta kuulijoissa ei ollut oikaisijaa, ihmettelivät vaan tytön erinomaista lukutaitoa.

Aivan tyytyväisiä olivat Ketolan väet kasvattinsa lukutaitoon ja hyvimpä he kummastuivat, kun pappi lukusijoilla sanoi, että tyttö luki aivan virheellisesti, ja että häntä siitä välttämättömästi oli aikanansa oikaiseminen. — Helppohan papin oli niin sanoa, mutta ei ollut niinkään helppoa opettaa tyttöä, joka nyt kaikessakin tapauksessa oli yhtähyvä lukija, kuin Ketolan väki itsekkin. Leena vallankin oli unohtanut tuon lukemisen konstin, tuokin hän enää tunki puolia kirjaimia ja usein tuli tytön kanssa riita siitä, mikä tuo, tai tuo kirjain olisi; silloin ratkaisi isä Jaakko asian ja tavallisesti tytön puolelle. Sillä Jaakko olikin ahkerampi kirjaimies, usein

hänellä sunnuntaisin oli virsikirja kourassa, siitä hän usein veisasikin karkealla, tavattoman suurella äänellä, jossa ei säveltä ollut hituakaan ja sanatkin olivat, toinen puoli kirjasta, toinen puoli jostain mnaalta. Toininaan tarkasti Jaakko Annan lukua oikaisten sanan silloin tällöin, taikka useasti väärentäenkin, kuinka sattui, mutta niinkuin hän sanoi, niin sen piti olla. Tarkastuksensa pidettyä, löi Jaakko tavallisesti kirjan kiinni, ja sanoi juhlallisesti: „semmoinen luku pitää kelvata vaikka piispalle, sen minä sanon!“

Tuli siitä kesä ja sen muassa tavalliset ulko työt, ja silloin sanoi Leena rukillensa jäähyväiset, ryhtyen kuokkaan ja lapioon. Anna jäi nyt pikku Mikon kanssa kahdestaan oleskelemaan suurimmat osat päiviä ja sai monta ankaraa varoitusta, että katsoisi tarkkaan hoidokastaan. Mutta Annalla oli kanssa monta tehtävää: piti laittaa talous ihka uudestaan; siinä tarvittiin lehmiä, lampaita ja kaikenlaisia kapineita, täytyi yhtenä juosta tuolla rapakon luona, sekoittaa savea, valaa ja kuivata jos johonkin muotoon. Tässä työssä unohtui useinkin pikku Mikot ja varoitukset, eikä ollut mitään tavatonta jos lapsi kehdestä ryömi päistikkaa laattialle ja siinä sai kuhmun otaansa. Hyvät torat tiesi tyttö tästä saavansa, mutta tiesi myöskin, ett'ei siitä sen enempi seurannut, ja sopihan sitä asiaa kaunistellakkin.

Niin ne kuluivat ajat, suvet talvet vuorotellen, lapsesta varttui vallaton pikku poika nulkki ja hoitajasta sukeni työntekijä. Anna oli kätevä ja voimakas, sekä muutenkin virkku tyttö ja oli näin suurena apuna isäntäväellensä.

Leena usein sanoi, että sehän onnen sattuma oli, kun Jaakko tuli tuon tytön huutaneeksi, sehän jo tekee työtä ainakin ruokansa edestä, ja sitten vielä tulee tuommainen joukko jyviä. Olisipa, jatkoi hän, vielä parempi, jos Anna vähän tottelisi, mutta ihan omaa päätänsä seuraa tyttö, ja ompa se kiusallista toisinaan.“

Koska Ketola oli sivukulmalla, etäällä muista asunnoista, kävi siellä harvoin vierasta väkeä, sitäpaitsi oli Ketolaisilla aivan vähän tuttavuuksia, sillä semmoisista ei he välit-

täneetkään. Luonteeltaankin olivat nämät ihmiset yksitotisia, jöröjä ja kymmenvuosien yksinäisyys yhtämittäisessä raskaassa työssä, ilman vähintäkään huvia tai vaihtelevaisuutta, ei ollut sekään jälkeä jättämättä. Ei siis mikään ihme, jos vieraan tullessa torppaan oltiinkin hetkinen ääneti ja sitten aloitettiin tuo koko seudulla kuuluisaksi tullut keskustelu, joka harvojen kysymysten muodossa esitettiin: „Onko nyt käynyt voi-kauppiaita? mitä voi maksaa? Onko kaupungissa käyty? Mitä siellä voi maksoi j. n. e „Leenalla oli navetassa kaksi punikki lehmää, niistä osasi hän kelpo tavalla riistää maitoa ja valmistaa maidosta voita; voi hinnalla siten maksettiin verot talon isännälle ja pantiin aina muutamia kolikoita arkun pohjalle säästöön. Ja mitä usiampia noita kolikoita arkun pohjalle karttui, sitä kiihkeämpi halu tuli niitä sinne enempi saada ja sitä tärkeämmäksi tulivat edellämainitut kysymykset.

Mutta sitä vilkkaampi oli Anna; Ketolan asukasten jörömäisyys ei vaikuttanut häneen mitään. Kohdattuana jonkun henkilön, esiintyi hän tuhansilla kysymyksillä ja kertomuksilla heidän oloistaan; outoinkin kanssa tutustui hän heti. Hän sai kasvaa melkein vapaasti ilman mitään kuria, tai neuvomusta, sillä niistä torista, mitä joskus sai, hän viisi välitti. Muuten oli hän kelpo tyttö, ahkera ja tarkka vieläpä aivan rehellinenkin, hän koetti olla mieliksi kasvatusvanhemmilleen, vaikk'ei hän heidän puheistaan pitänyt suurta väliä.

Niin yksinäisissä oloissa, kuin Anna kasvoikin, ei kuitenkaan ollut ulkomailma häneen aivan vaikuttamatta; ainahan sitä oli Ketolankin torpasta yhtä ja toista asiaa kylälle, ja niitä asioita toimittamaan oli Anna tavattoman halukas. Pian saikin hän melkein kaikki asiat toimekseen ja kunnolla hän ne toimittikin. Täyttä vointia juoksi hän silloin menen tullen, saadakseen sen enempi olla kylässä, seuraa nauttimassa. Ja tarkkaan muistiinsa hän ahmi kaikki näkemänsä, kuulemansa, laulut, pnheet ja tarinat ja kertaili niitä sitten itseksensä.

Isommaksi tultuaan sai Anna usein sunnuntai iltapuolisin käydä kyläilemässä ja mitä hän täällä näki ja kuuli painui ehdottomasti hänen mieleensä, niitä hän sitte kuvitteli viikkokaudet yksinäisyydessään. Mutta, ikävä kyllä, nuot kuvitelmat eivät aina olleet puhtahinta laatua, niissä piili monta huonoa itua, jotka aivan helposti voivat juurtua yksinäisyyden rauhassa,

— Jo oli Annan huuto aika lopussa; nyt oli jo aika mennä rippikouluun. Kiihkeällä halulla, vaikka taidostaan hieman levotonna, kävi hän tuohon nuorisokokoukseen, jonka läpikäytyä hänestäkin tulisi aika ihminen.

Anna osasi nyt jo jotenkin selvään lukea sillä hän oli hyvämuistinen ja teräväjärkinen, eikä hän isommaksi tultuaan tahtonut olla muita huonompi, seupätähden oli hän, miten mahdollista kokenut parantaa virheellistä lukutaitoaan.

Rippikoulussa käyminen, tuli Annalle pian mieluiseksi huvirekkeksi, siellä hän sai paljon uusia tuttavvia, joiden seurassa aika hauskaasti kului. Enemmän huoletti häntä vaateuksensa, tosin oli hänellä jo useampiakin pukuja, joita sopi vaihdella, mutta kaikki nuot oli tehty Ketolan torpassa, eikä siellä pidetty niin paljon koreista väreistä väliä, kuin kestävydestä ja lämpimyydestä. Toisin sitävastoin oli toisilla tytöillä: keveät, heloittavan väriset puvut. Oikeen alakuloiseksi tuli Anna, vertaillessaan noihin omia harmaitaan. Ja sitten toisella kertaa hän taas kotona puki ja riisui, katsoi ja tarkasteli, toisinaan oikein itki, kun ei saanut tyydyttävää pukua päälleen. Ketolan torpan päätti hän jättää ensi syksynä, ainahan muualla saa edes sen verran palkkaa, että saa kunto liinan päähänsä. Koko tien hän tuskitteli, siksikuin joutui toisten tyttöin pariin, jossa tuo ikävä seikka hieman unohtui.

Syksyllä Anna todellaan läksi pois Ketolasta, hänen mielensä hehkui päästä kylään, ihmisten senraan, ja vaikka miten olisivat Ketolaiset häntä houkutteleet, vaikka mitä luvanneet, ei hän suostunut jäämään. — Tapalasta sai hän pään pestin ja oli näin valmis lähtemään, alottamaan uutta

elämän uraa. Hän lähti Ketolasta hyvästi vaatetettuna, sillä Ketolaiset olivat päättäneet tällä tavoin palkita hänen palvelustansa. — Niin mieluista kuin muutto Annalle olikin, itki hän kuitenkin kalpauksen kyyneleitä, jättäissään kasvatus-vanhempansa ja liikutettuna olivat nämätkin tästä perheen hajoamisesta. Mikko juoksi vielä jonkun matkaa jälessä, itkien ja huutaen Annaa takaisin,

III.

„Missähän se Heikkikin taas niin kauvan viipyy, varmaankin taas juomapaikassa?“ kirkui Mattilan emäntä, suuri ja vahvakas nainen, korkealla kimakalla äänellä, niinkuin hänen oli tapansa. „Missä lienee se renki Kallekin, että lähettäisin hänen hakemaan? Ei, kylällä ne juoksee kaikki. Miina, tuo se kahvipannu sieltä jontuun ja juokse sitten talinsillalle katsomaan, joko Heikkiä näkyy.“ Näin kirkui emäntä yhtenäen, käveli akkunalta akkunalle levotonna. — Joskus, vaikka se aivan harvoin tapahtui, oli isäntä piitynyt johonkin hetkeksi ryyppyjä ottamaan ja menettänyt markan pari, ja se oli emännästä kauhea asia, ei ryyppäämisen, mutta sen rahan hukkan tähden. Rahan menettäminen, sepä se oikein sydäntä viilti. Sillä rahaa, sitä piti koota ja lainata, tiesi Mattilan emäntä; sitä ei hän käsittänyt mitenkä rahaa koota, sillä hän oli typerämpiä talouden hoitajia, mutta sen hän tiesi, että saatu raha pitää panna korkoja kasvamaan ja mitä enempi, sitä parempi. Isäntä oli toimimies, osasi hyvin järjestää talouden hoidon, vaikka hän muuten oli tyhjämiäinen itserakas hotakka.

Väkijuomille oli Mattila aivan perso, ja vaikka häneltäkin muuten raha kitsaasti heltisi, sekosi aina viinaankin muutama markka. Juovuksissa ollessaan oli hän aika poika; mitään tässä mailmassa ei ollut hänen arvoistansa, työssä

eikä toimissa, tätä saarnasi hän lakkaamatta korkealla äänellä, samalla arvostellen muitten ihmisten toimia mitä raaimmalla tavalla.

Vaan selvänä palasi Mattila tällä kertaa pitäjältä, kumppanina Luisulan Jussi, huutolainen; Mattila ajatteli, mitähän nyt emäntä sanoisi tuosta uudesta tulokkasta. Ett'ei hän aivan hyvää ollut sanova, sen hän hvvin tiesi, ei sen tapa koskaan ollut hänen tekojaan ylistellä. Eikä hän itsekkään ollut aivan tyytyväinen tuohon nuteen mieheensä; eihän se tainut olla muutakuin vaivoiksi tuommainen poikakloppi. Mutta — ajatteli hän — tulee siitä kolmatta tynnyriä rukiita, ja tuleehan tuo toimeen omain lasten ruoan jäännöksillä. — Tällaisia, ja vielä paljon muuta, ajatteli Mattila ajaessaan kotia päin, ehtimiseen valitteli Jussi viluansa ja jalkainsa palelemista, mutta ei Mattila noita valituksia ottanut kuuleviin korviinkaan, sanoa tokaisi vaan; „ole vaiti poika, kohta pääset lämmittelemään.“

Roussilla oli Mattilan emäntä vastassa, huudellen siitä kuten alttarilta: „Missä siellä olet kokopäivän kuhnaillut? Mitä sinä nyt meinaat, kun vätelet kerjäläisiä? Käyhän niitä kylliksi ilmankin — Mikä tuo on tuommainen retamo, onko se Luisulan mukuloita?“

Reen vieressä seisoi Jussi itkeä viristen, siksikuin isäntä oli hevosen sa korjannut ja käski häntä huoneeseen; silloin kömpi tuo puoliksi jäänyt raukka sisälle ja asettui muurin loukkaasen lämmittelemään.

Sisälle päästyään jutteli isäntä, että poika tulisi jäämään taloon hoidettavaksi ja että sille oli annettava ruokaa ja hiukan vaatetta. Mutta tästäpä emäntä äänen otti: — hän nyt muka rupeaisi hoitamaan tuommoista retvanaa. „Ei ikänä se tapahdu,“ sanoi hän. „Onhan siinä täitä ja syhel-mää, ja jokalajia, tnommoisessa! Onko nyt vielä ikänä hullumpaa kuultu tai nähty,“ jatkoi emäntä toriansa, „kun otteele tuommoisia taloonsa, onhan tuossa itsellä lapsia ainakin yhtä kauniita kuin tuo Luisulau mukulakin!“

Mutta isäntä selitti, ettei tuo ollut miksikään häviöksi,

sillä siitähän maksetaan runsaasti. „Eikä sinun tarvitse sitä ruokota tai muuta,“ sanoi isäntä, „onhan tässä kyllin käsky-läisiä. Enkä minä häntä olisi muuten huantanutkaan, mutta olivathan Luisulaiset meillä työssä monet vuodet ja olihan mökki meidän maan päällä.“

„Ja meidänkö sitten pitää hoitaman vielä mukulatkin? siitä syystä, kun Luisulaiset ovat meillä joskus työssä olleet?“

„Ei maar’, eikä tätä tarvitse ilman mitään hoitaa — mutta kuinkas taisin minä muuta, kun Kantala otti yhden ilman mitään ja minulle tyrkyttivät toista.“

Tuli siitä viimein kinastuksesta loppu ja päätettiin poika pitää talossa; käytiin nyt yksissä katsomaan tuota riidanalaista henkilöä, joka tuolla muurin loukkaassa itki ja valitti. Vasta silloin huomattiin, että pojan jalat olivat tyynni paleltuneet, pappilasta tullessa.

Riisuttaessa kehoja jalkineita jäätyneistä jaloista, kiljui ja valitti Jussi surkiasti. Pahasti mutisten poistui emäntä kammariin, katsomasta tuota kohtausta; ei hän muka saanut tuommoista katseltua.

Pienet pojat Kalle ja Hermannin katsoa tähytivät lakkaamatta tuota valittavaa raukkaa, viimein toivat he leikkikalujaankin Jussin nähtäväksi, joka tästä rauhottui, katsellen ja ihmetellen poikain kapeita. Sitten sai Jussi ruokaa ja kävi maata yhä valitellen kipeitä jalkojaan.

Aikoja kului, Jussin paleltuneet jalat paranivat, vaikka varpaat saivat eri muodon, kuin niillä ennen oli, ja jäivät rumiksi kynsittömiksi möhkäleiksi. — Huomasipa Mattilan emäntä, että tuommoista poika nulkkia sopi käyttää pieniin palveluksiin ja nyt sai poika ruveta kaikenlaisia pieniä töitä toimittamaan. Noita tehtäviä karttui aina vain enempi. „Jussi, menes tuomaan lastuja! menes tuomaan hiukan vettä! tuo pian, älä kunnalle!“ Ja nyt sitä, nyt tätä tehtävää, senkin seitsemää lajia, ett’ei poika suinkaan ollut liikettä vailla. Ja palkinnoksi kaikesta vaivastaan sai hän ainoastaan toria, sillä Mattilan emännällä oli se oikein alituisena tapana, milloin oli piikatytöt toruttavana, milloin renkipoika,

ja väliaikainen, alinomainen nuhdeltava oli hän, huuto-Jussi. — Päivä päivältä kävi Jussi väliäpitämättömäksi emäntänsä käskyille; hän liikkui hiljaa, viivytteli tahallaan kauvan jokaisella pienemmälläkin asialla, ja oli tottelematon, niin paljon kuin uskalsi. Hän oli jo tullut huomaamaan, ett'ei hänen parhaatkaan toimensa kelvannut mihinkään, kaikessa tapauksessa sai hän kuulla toria ja uhkauksia, mitään sen parempaa ei tullut hänen osakseen.

Jussi oli vuotta vanhempi Mattilan vanhinta poikaa. Ensi aikoina elivät he hyvässä ystävyudessa ja leikkivät yksissä, miten lapset ainakin, ei he vielä tunteneet sääty eroitusta. Vähitellen kuitenkin muuttui toiseksi tuokin asia. Sillä kuullessaan miten Jussia alinomaa toruttiin, kun hän sitävastoin sai olla miten tahtoi, rupesi Kallekin ajattelemaan, että tuo Jussi mahtoi olla aivan huono olento, kun aina teki niin suunnattomat vahingot ja olisi ansainnut selkäsauvan seitsemän kertaa päivässä, — niinhän emäntä usiasti saneli. — Kalle oli vallaton poika, kun sitävastoin Jussi oleskeli enimmäkseen hiljaa. Pian oli Kallen mieltä yhä kiusata Jussia, repiä ja tyrkkiä häntä, siksikin sai toisen suuttumaan, silloin tapahtui usein että Jussi löi kiusaajaansa tavallista kovemmin. Mutta silloinpa nousikin melu talossa: Kalle parkaisi ja huusi, valittain miten kovasti Jussi häntä löi, ja kaikki läsnä olevat toruivat yksin suin, tuota kelvotonta huutojullikkaa; kaiken tämän ylitse kuului emännän ääni niinkuin tuomiopäivän pasuuna.

Pian muuttuivat nämät tapaukset tavallisiksi iltahuveiksi koko talon väelle: usein, varsinkin silloin, kun isäntä ei ollut huoneessa, ärsyttivät ajattelemattomat renkipojat Kallen Jussia kiusaamaan. Sitä sitten kelpasi kuulla, miten Jussi kiljui ja kielsi, jopa usein itkeä virisi. Ja kun sitten sattui semmoinen tapaus, kuin äsken kerrottu, vierittivät he syyn Jussin niskoille, joka muka aina suuttuu leikistä. Eipä asia tällaisissa tapauksissa aina jäänytkään paljaakseen torumiseen; usein joutui isäntä paikalle, ja sen enempää syytä kyselemättä, kuritti hän poikaa, muka tuollaisesta hirmu-

työstä. Tällaiset tapaukset saivat Jussin entisestä ärtyisemmäksi; hän tunsi, että hänelle tehtiin väärin, ja ett'ei hän millänn lailla kyennyt puolustamaan; sillä olipa hän vaan kelvoton poika nulkki — huuto-Jussi. — Toisinaan sattui isäntäkin näkemään Kallen kujeita, hän kielsi silloin Kallea: „Anna sen pahan olla; mitäs siihen viitsit kajota, semmoiseen vitisijään,“ sanoi hän, ikäänkuin tuo huutolaispoika olisi ollut liika huono talollisen pojan kinsoteltavaksi.

Jussin lukutaito Mattilaan tullessaan oli vasta hiukan alulla ja vähän aikaa talossa oltuaan unhotti hän sen kokonaan. Kun sitten talvella lukusijat olivat tulemassa, koetettiin häntä hiukan opettaa, mutta semmoisesta opetuksesta ei ollut mitään apua ja seuraus oli, ett'ei Jussi lukusijoilla osannut mitään. Siitä sitten seurasi toria Jussiparalle, ikäänkuin lukemaan oppiminen olisi ollut hänen omassa vallassaan, annettiin toki pieni muistutus talon haltijoillekin, että pitäisivät parempaa vaaria hoidokkaastansa.

Mutta nämät muistutukset eivät olleet ollenkaan Mattilaisten mieleen, varsinkin emäntä piti ankaraa möryä. Jokaiselle talossa kävijälle selitti hän, miten talon isäntä hyväntaluisuudessaan, armeliaisuudesta oli tuon pojan taloon ottanut ja kuinka siitä oli senkin seitsemän vaivaa ja harmia. Ja sitten päällekaupan toruvat vielä papit lukusijoilla ja tekevät muistutuksia — pitäisikö tuota nyt vielä päällepäätteksi maisteriksi koulutettaman.

Kouluun siitä Jussi kuitenkin pääsi toisena talvena, Kraatarin Kaisan kouluun: siellä ne kävivät muittenkin kyläläisten lapset, semmoisten jotka eivät itse opettaneet. Siellä kävi Mattilan Kalle ja sinne pantiin Jussikin isännän tahdosta vaikka ei tämä ollenkaan emännän mieleen ollut. Sehän nyt oli ihan hullua, Mattilan emännän mielestä, kun piti maksaa opettajan palkkaa ja evästää huutolaista lukukouluun — mitä hyötyä tällaisesta voisi tulla?

Olihan se kanssa tavallansa oppilaitos, se Kraatarin Kaisankin koulu; vanha puolisokea ämmä siellä istui pienessä pirtti pahasessa, täyttä voimaa rukkia polkien, pitkä tikku

toisessa ja aapiskirja toisessa kädessä, ympärillään muutamia lapsia. Yksi siinä katsoi kirjaansa, lukea tankaten ja siirrellen tikkuaan sinne tänne, tietämättä sen paremmasta johdonmukaisuudesta, toinen tähyteli katossa matelevaa pientä elävää, kolmas oli uneen uinahtanut. Mutta sitten tapahtui hetken päästä, muutos: rukki seisattui, tikku asetettiin paikolleen, kattoon töllistelijän silmät käännettiin kirjaan päin ja nukkuva herätettiin. Sitten seurasi pienet torat, huomautus seinän raossa riippuvasta vitsasta, hiukkasen opetusta perässä lukemista ja taas sama näytös uudelleen. Paitsi näitä rukin vieressä istujointa, oli isompia lapsia sijoitettu kukin eri nurkkaansa, katkismus kädessä, lukea lopottivat nämät kovalla äänellä ja erisävelillä, johon Kaisa aina toisinaan tiuskasi: „ei se niin ollut, Matti! älä väärin lue Miina!“ ja muuta semmoista. Kaikki tämä melu sekosi yhteen kummalliseksi sekasotkuksi, joka kuului aivan naurettavalta. — Ainoastaan talviajat oli Kaisan koulu toimessa, eikä hän silloinkaan hennonnut rukkiaan jättää, vaan aamusta iltaan, hyrisi rukki ja lapset lukivat Kaisan mökissä. Tarkkapäiset ja ahkerat lapset oppivat kuitenkin siellä jotenkin lukemaan, mutta typerämmät, huono-oppisemmat eivät oppineet juuri mitään, paitsi juuri pikkuisen ulkolukua. Sillä ulkolukua se olikin, jota Kaissa opetti, vaikka kirja muodon vuoksi oli kädessä, Hän luki edellä, oppilas matki perässä, siinä koko opetusjärjestelmä. Moni oppi sillä tavalla sisäluvunkin, mutta älyä siinä tarvittiin.

Pahaksi onneksi eivät Mattilan koululaiset sattuneet olemaan tuollaisia älyniekkoja, ja silläpä saivatkin he käydä perässä lukijan kurssia, varsinkin Jussi, joka ainoastaan muutamana viikon koulua kävi, ei oppinut juuri mitään. — Ja kylläpä saikin Jussi monet kerrat päivässä kuulla, että hän oli kaikkein huonoin ja typerin koko lapsilaumasta, ja ettei hänestä ikänä miestä tule, pahanpäiväistäkään. Hän sai tyrkkäyksiä, tukkapöllöä ja muuta seulaista herkkua montavertaa enemmän kuin muut. Kaisalla oli se paha tapa, että hän, vaikka itsekin köyhää kansanluokkaa, lastoi köyhem-

pien lapsia, vaikuttiko tässä sitten paremmat lahjat, vai rik-
kauden kunnioitus? Kaiketi molemmat. — Jussi oli mökki-
läispoika ja huutolainen, huono taidostaan, kasvikumppaneinsa
sorron-alainen, silläpä joutui hän khta ikävään asemaan.
Hetä Jussin kouluun tultua, osoitteli Kalle häntä sormillaan
tovereillensa, sanoen pilkkaavasti: „tuo on meidän huuto-
Jussi retvana, minä olen sen monta kertaa pannut poraa-
maan, vaikka on minua vanhempi.“ Tällätavoin joka taholta
sorrettuna, tuli Jussi pian lukutovereinsa pilkkatauluksi ja
niin muuttui hänelle koulunkäynti kahta pahemmaksi kuin
kotoolot. Ja sitten vielä kertoili Kalle kotona, miten monta
tukkapöllyä, toraa ja tyrkkäystä Jussi tänäinkin oli saanut,
vieläpä ett'ei Jussi ikänä opi lukemaan, sen oli Kaisa mo-
nesti sanonut. Ja sitten kertoi hän, miten Jussia oli nar-
rattu ja miten se oli porannut, toisinaan oli se ollut paha ja
lyönyt häntä matkalla j. m. s. — Ja koko talon väki nauroi
ja pilkkasi Jussia. „Ai Jussi parkaa,“ sanottiin, „eipä siitä
vaan tule pahanpäiväistäkään miestä!“

Jussi istui nurkassa ja ajatteli, että olisihaan sitä
hänelläkin yhtä ja toista valittamista, eipä hän ollut eväis-
täkään saanut, muuta kuin pikkuisen leivän palan. Kalle
ne oli kaikki syönyt ja jakanut toisille tovereille, sitte oli
häntä tuipittu ja revitty suotta-aikojaan. Mutta turhaksi
tiesi hän niistä puhumisen, sitä olisi vaan naurettu.

Kalle ei mistään vihasta Jussia kiusannut, mistähän
semmoista olisikaan lapsen sydämmeen tullut. Mutta ensi
päivästä oli häntä opetettu helveksimaan tuota huutolaista ja
pitämään itseään paljoa parempana olentona. Ja näkipä hän
jokapäivä, että hän paljoakin parempi oli, eipä hänen tarvin-
nut alinomaa juosta sinne tänne käskyjä toimittamaan, eikä
kantaa puita ja vettä, ja annettiinpa hänelle ja toisille lap-
sille kaikenlaisia herkkupaloja, kun sen sijaan Jussin piti
syödä heidän loppujansa. Senpätähden kiusasi ja ärsytti
Kalle tuota halveksittua, samalla mielellä kuin joku ärsyttää
koiranpenikkää ja suuttuu siitä, jos tuo puree liika rajusti.
Samalta kannalta katseli asiaa Mattilan isäntä väki, ja sitä

myöten menettelivät muutkin, ajattelematta asiaa sen syvemmin. Ei tullut kukaan ajatelleeksi, että tuossa huutolais-pojassa oli ihminen kehkeytymässä, ei huomannut, että tässä oli heikko ihmistaimi, jätetty turvatonna tuulien valtaan. Ei huomannut kukaan miten kovasti tämä taimi kaipasi päivänpaistetta, edes pikkuisenkaan säälivää ihmisrakkautta, ei, kukaan sitä niin pitkälle ajatteli, olipa tuo ainoastaan huutolaispoika!

Vuosi vuodelta muuttui Jussi äkäisemmäksi ja huolimattommaksi, tehtävänsä teki hän veltosti ja ainoastaan pakottamalla, hänestä tuli todellakin sommoimenkin kiusakappale. Sillä vähitellen oli hän saanut päähänsä sen varman ajatuksen, ett'ei hän ole semmoinen kuin muut ihmislapset. — Olihan Mattilan emäntä sen julistanut jo ensi näkemästä ja sitten sitä kertonut monet kerrat päivässä, ja samaa virttä oli isäntäkin monesti veisannut. Ja sitten koko talon väki oli häntä aina pilkkanansa pitänyt, ja vielä päälle päätteeksi leikkiverinsakin pitivät häntä aina alla kynnen, pilkattavana. Eipä Kraatarin Kaisakaan muita lapsia niin paljon torunut ja häväissyt, kuin häntä — ja sitten vielä pappi lukusijoilla, sekin sanoi häntä laiskalukijaksi ja julisti, ett'ei hänestä miestä tule. — Eikä hän tosiaankaan osanutkaan lukea, toisinaan koetti hän saada selvää tuosta kons-tista, mutta mahdotointa se oli — ominpäin, ja jos hän joltakulta neuvoa kysyi, sai hän tavallisesti vastaukseksi: „kyllä sen ikäinen poika jo saa ominpäinkin lukea.“ — Kaikki nämät todistivat varmasti, että huuto-Jussi on aivan toista kuin muut pojat, ei sillä ollut oikeutta omistaa mitään pikku kapineita, ei nauttia mitään herkkupalaa. Kaikista näistä teki Jussi sen johtopäätöksen, että hänen oma mitättömyytensä oli kaikkiin syynä ja sitämyöten rupesi hän itseään pitämään viheliäisenä raukkana, jolla ei ollut minkäänlaista arvoa. — Tämä tunto teki hänet välinpitämättömäksi, äreäksi jöröksi, mitäpä hänen muka oli väliä, miten hän kuluttaisi aikaansa, eipä hän muuta ollut, kuin huuto-Jussi, viheliäinen vaivainen. Hän päätti, ett'ei maksanut vaivaa olla

niin tarkasti kuuliainen isäntäväkensä käskyille, mitäpä hyötyä siitä olisi? Usein pistäysi hän piiloon johonkin soppeen, nauttien siellä iloista vapautta, loikoillen huoletonna. Silloin kuului yli kyläkunnan Mattilan emännän kimakka huuto: „Huuto Jussi! mihinkä riivattuun se Jussi nyt meni!“ Mutta Jussi pari hammasta piilossaan ja vääristetyllä suulla matki tuota vihattua Huuto-Jussi sanaa, kiroillen tuota riivattua, Rääkkälän ämmää“, niinkuin hän itseksensä nimitteli emäntäänsä. — Mattilan emäntä, vaikka muutoin ahne ja kitsas, oli kuitenkin jommoinkin herkkusuu, aina hänelle oli tuorena vehnäpullat, pannukakut ja muut semmoiset, ja noista herkuista saivat lapsetkin hyvän osan. Mutta Jussin osalle ei tullut koskaan pienintäkään palaa, ja hartain silmiä katseli hän, miten toiset herkkujansa nauttivat. Siinäpä oli Kallella taas mukava ärsytyksen tilaisuus, hän houkutteli Jussia tekemään kaikenlaisia vaikeita töitä, luvaten hyvän kappaleen pannukakkua tai muuta. Jussi silloin oli valmis tekemään vaikka mitä, mutta eipä hän luvatussa palkinnosta saanut juuri sanottavia, naurua vaan päin silmiä. — Anteliaampi sitävastoin oli nuorempi poika Hermanni, jolla ei ollut semmoista kiusantekijän luonnetta, häneltä sai Jussi monta pientä herkkupalaa. Mutta noitten herkkupalain myötä sai Jussi ankan mieliteon, joka aina kasvamistaan kasvoi. Ja sitten ei hän enää voinut itseään hillitä, vaan koki näpistellä, mitä vaan hiukkaseinkin sai ja näin sai taas uusi puhe alkunsa.

Jussin näpistelemiset tulivat tietysti aivan pian tunnetuksi, ja kyllä silloin nousi aika melu ja elämä, ikäänkuin olisi kymmenkunta suurta rosvoa ollut kuritettavana. Jussi istui halkoläjässä melkein koko talonväen ympäröimänä, siinä sai hän muutamia tuimia tukkapöllyjä ja moniaita lyöntejä päreen syrjästä — ja sitten seurasi koko joukko uusia nimiä: „varas, rosvo, penikka, lurjus ja roisto,“ kaikki höystetyinä mitä suloisimmalla välisaarnalla. — Kuria, ja häväisemistä siinä kyllä oli tarpeeksi asti, mutta ei ainoatakaan hyväsydämmistä lempeää neuvoa, ei pienintäkään johdatusta

nuorelle langenneelle. Luonnollinen seuraus oli että Jussi tuota nutta varas nimeään ei pitänytäkään suotta, vaan näpisteli edelleen yhä mitä sai.

Erään kerran istui Mattila hyvästi päihtyneenä asuintuvan pöydän päässä, siinä hän ylisteli suurta viisauttansa ja mahtavia tekojansa, samalla manaten kelvottomia naapureitansa kelpo tavalla. Silloin tuli emäntä kammarista, kirkuen, että Jussi roisto on taas vienyt hänen kaksi korppuansa hyllystä. Tästä suuttui juopunut mies ja sivaltain pöydältä kaljahaarikan juoksi hän nurkkaan, missä Jussi oli ja lyöä läimäsi sinne täyttä voimaa. Jussi silloin huusi surkiasti, ja olisipa pojan tainnut aivan hukka periä, jos ei huoneessa oleva renki olisi apunn rientänyt. Peljästyipä tätä tapausta jo suulas emäntäkin ja riensi miestään hillitseemään, jotta varkaan kuritus jäi siksensä. Mutta Jussi ei tällä kertaa lakanutkaan valittamasta, vaikka kiellettiinkin, silloin käytiin katsomaan ja havaittiin Jussin käsivarren olevan ihan värässä, riippuvana.

Poikki se oli Jussiraukan käsivarsi ihan selvästi, siinä ei puolustus auttanut, selvää oli sekin, että isäntä haarikalla oli sen poikki lyönyt. Eikä nyt haluttanut emäntääkään turhanpäisesti kirkua, jättipä isäntäkin naapurinsa haukkumisen kesken.

Tämän tapauksen todellisuutta koettiin pitää salassa miten mahdollista, heti lähetettiin renki hakemaan haavansitojaa, pitäjän lukkaria, mutta ensiksi varoitettiin häntä, ett'ei puhuisi asiaa todenmukaisesti, vaan kertoisi Jussin itse kätensä poikki langenneen. Pahemmin pelättiin Jussia itseään, sillä olisihan asia saanut aivan kumalan muodon, jos poika olisi täyden toden kertonut. Ensikerralla kättä sidotuissa oli Jussilla kuitenkin niin paljon kärsimistä, ettei kyennyt mitään puhumaan ja toisella kertaa saatiin hän lahjoilla vaikenemaan, vaikka kyllä hän tällä kertaa oli varkauteenkin viaton sillä Kalle-poika se oli ne korput näpistänyt. Nyt sai Jussi maata ja oleskella monta viikkoa rau-

hassa toralta ja pilkalta, sillä niin kauvan kuin käsi oli kipiä, pysyi asia tuoreessa muistossa.

Pojan tultua vanhemmaksi ruvettiin Jussia vaatimaan jommoiseenkin työhön. Hänellä olikin ensi alussa jommoistaikin halua varsinaiseen työntekoon; jos olis ollut johtajaa, olisi siitä ehkä voinut jotain tulla. Mutta nyt se kävi niin, että Jussi taitamattomuudessaan teki työnsä ihan nurinpäin ja siitä seurasi toria, naurua ja pilkkaa ja päällepäätteeksi arvostelu; „ei sinusta, Jussi, ikänä miestä tule pahanpäivästäkään, mene tiehes koko kloppi!“ Jussi meni ja päätti mennessään, ett'ei hän tästä lähin tahdo koettaakaan, koska ei hän kumminkaan mitään saa, eikä osaa, saahan sitä haukkumista muutenkin kuulla.

Kerran piti Jussin liiterissä sahalla halkoja katkoa, mutta saha ei ottanut käydäkseen, hyppeli vaan sinne tänne, viimein soikahti se väärään, poikkimenneeseen käsivarteen ja loukkasi sitä kipeästi. Silloin suuttui Jussi ankarasti, heitti sahan nurkkaan ja istui pölkyn päälle, itkeä nyyhkyttäin. Siinä katseli hän väärää käsivarttansa ja muisteli kaikkia niitä haukkumasanvoja ja pikkulyöntejä, mitkä hänelle oli Mattilassa tulleet osakseen. — Pitikö hänen vielä sitten työtä tehdä — eipä talon koirakaan työtä tee, eikä sitä sentään niinkään halveksita kuin häntä — eipä sen ollut kypälää poikki lyöty, vaikka oli joskus omin lavin leipäpalasen kiepannut. — Mutta hän joutui kohta rangaistavaksi, jos joku talossa jotakin näpisteli, ei siinä kysytty oliko hän todella syyllinenkään. — Eikä ollut ketään, joka olisi häntä puolustanut, tai neuvonut — kukahan sitä viitsi huuto-Jussista, pitäjän vaivaisesta pitää lukua, olisihan se ollut itsensä halventamista.

Siinä hän istui ja itki pölkylä, ajatellen tavatonta huonouttansa, siksikuin kimakka ääni kuului: „Huuto-Jussi, tuo nyt jo puita kiireesti!“ Silloin Jussi irvistävällä sunlla huusi, matkien: „Huuto Jussi! väy, väy, Rääkkälän ämmä! tule ottamaan puita, tule!“ — Jussi oli kiukkua täynnä, hän sanoi isännälle, että tämä kyllä huoletta voisi lyödä poikki

toisenkin käsivarren häneltä, kyllä hän pitäisi suunsa kiinni, kun vaan saa palasen pannukakkua. Ja Kalle-poika saisi kyllä varastaa, miten paljon tahansa, kyllä hän niistä edevastauksen ottaa ja lyönnit vastaan ottaa, kun kerran muutenkin varkaan ja lurjuksen nimen on saanut. Näitä selityksiänsä lateli Jussi itkien kiukussansa, eikä häntä saatu lakkamaan, hyvällä, eikä pahalla. — Poika on tullut hulluksi päättivät silloin Mattilan haltijat.

Suviaikoina oli Jussin jokapäiväisenä työnä, ajaa karja laitumelle ja taas iltasilla kotiin. Toisinaan sai hän paimenlaukun selkäänsä ja oleskeli koko päivän metsällä karjan kanssa. Silloin nautti hän iloista vapautta, loikoillen aholla seljällänsä, pilviä tähystellen. Tänne ei kaikunnt Mattilan emännän kimeä kirkkuminen, eikä kuulunut tuota vihattua „Huuto-Jussi“ sanaa, täällä sitä sai kerrankin olla rauhassa. Vähät huoli Jussi lehmistä, vaikka olisivat virstain päässä olleet, hän tahtoi kerrankin olla täydessä rauhassa, ja nauttia elämää huoletoina. Ei hän kaivannut ketään kumppania, eipä hänelle semmoisista ollut mitään iloa ennenkään ollut, ainahan hän oli ollut kaikkein sorrettava. Kyllä hän halusta olisi tahtonut olla toisten ikäistensä seurassa ja heidän leikkeihinsä osaa ottaa, jos olisi ollut semmoinen kuin muut, mutta hänpä olikin vaan huutolais-Jussi, ja tuommoisen on paras olla yksinänsä. — Näitä ajatteli hän, maaten seljällänsä aholla, katsellen varpaittensa päitä, miten ne olivat typätyitä ja ruman näköisiä, — eipä Mattilan isäntä ollut niille suojaa antanut, vaikka hän pyysi, nyt sai hän kärsiä pilkkaa toisilta pojilta varpaittensakin tähden.

Usein sattui niin, että aurinko teki jo laskua, ennenkuin paimen ollenkaan muisti karjaansa, silloin oli hänen mahdotoin enää ehtiä kotia tavallisella ajalla, mutta eipä hän siitä suurin välittänytkään. Hän jurotteli vaan itseksen nurkissa, matkien torumisia ja vasta sitten kuin jo kaikki oli levolla, kävi hän sisälle.

Oli enää vaan yksi suvi jäljellä Jussin olo ajasta Mattilassa, tänä suvena tuli hänen käydä rippikoulu ja sitten

syksyllä sai hän mennä mihinkä tahtoi. Mutta huonoapa se oli rippikouluun meno kun tuskin ollenkaan osasi lukea. Koetettiin sitä nyt kyllä hiukan ajaa taitoa päähän, sillä tiesivätpä Mattilaiset, ett'ei se olisi heille kunniaksi, jos ei poikaa ripille laskettaisi. Ja laskettiinpa syksyllä Jussi ripille, vaikka ei juuri korkeilla kiitoksilla. Nyt kehuivat Mattilan haltijat, miten hyvin he olivat tuon häijynkurisen pojan kasvattaneet ja opettaneet. — „Täysi juutalainen se on ollut,“ jutteli Mattilan isäntä, „on siitä ollut monta vaivaa ja harmia, ett'ei uskoisi yhdestä pojasta olevan, — ja sen minä sanon,“ jatkoi hän kerskaillen, „että jos olisi ollut joku toinen paikka, niin ei poika nyt olisi ripillä käypä mies, kyllä se on semmoinen velikululta ollut.“

Rippikoulua käydessään sai Jussi hiukkasan uusia elinvoimia, kyllä hän tosin sielläkin oli niitä huonompia, mutta olihan muitakin huonoja, eikä hän aina ollut kaikkien pilkattavana, olipa niitä jotka hänenkin kanssansa puhuivat ja seurustelivat.

Ja sitten laskettiin hän ripille, sentähden kuin oli tuomoinen hiljainen siivo poika, niin kirkkoherra sanoi, toivattain hänestä kunnan renkiä, toivoipa lukutaidonkin aikaa-myöten paranevan. Jussi rupesi nyt ajattelemaan, ettei hän taidakkaan kuitenkaan olla niin huono ja mitätön, kuin Mattilaiset sanovat, ehkäpä hänkin sentään tulisi paremmin toimeen, jos pääsisi johonkin toiseen taloon. Hän aikoi nyt opetella väkisinkin jotakin tekemään, että sitten kelpaisi jollekulle rengiksi, sittempä sitä alkaisi hänellekin paremmat päivät. — Mutta kovin se tuntui raskaalta työnteke ja aivan huonosti se sujui häneltä, monesti päivässä sai hän kuulla pilkkaa ja toria mitättömyydestänsä, entinen alakuloisuus valloitti taas mielen. Kamalaksi kuvailivat Mattilaiset Jussille edessä olevia aikoja, — eihän löytynyt sitä ihmistä, joka häntä viitsisi ottaa ruokkiaksensa, hukka hänen peri ilman armotta. Ja alakuloisella mielellä ajatteli Jussi noita kurjia aikoja, mutta ei häntä sentään haluttanut Mattilassa olla, jos olisi pidettykin, siellä oli hän jo saanut kyllänsä.

IV.

Lähdemme nyt seuraamaan Mattia, joka pakolaisen reissulla retkeilee maailman pitkiä polkuja. Hän ei ole mikään arka itkusilmäinen raukka, ei mikään maakuva kerjäläisrekale, hän on rohkea, hurjapäinen ilveilijä, joka sukkeluudella osaa hankkia leivän ja särpimen. Semmoinen ei hän tosin ollut silloin, kuin Luisulan mökistä karkasi kylmänä pakkas-aamuna, silloin oli hän kurja itkevä poika raukka, joka vieläkin pahempaa peläten, pakeni tiettyä kurjuutta kohden. Ja kyllä hän tunsu itsensä turvattomaksi raukaksi, istuessaan yhden ja toisen muurin pankolla leipäpalaa kaluten. Ei ollut ketään, joka olisi hänestä välittänyt, jos joku suvaitsi hänelle jotakin sanoa, oli se kaikkea muuta kuin hauskaa. Niin, kyllä hän oli niinkuin joku kehnonlainen kulukoira, juoksi talosta taloon leivänpala taskussa, mutta takaisin ei hän aikonut palata, eikä huutoon mennä — ei!

Pian olikin hän täydellisesti perehtynyt kerjuupojan elämään, unohtanut kaikki ikävät mietelmät ja nurkassa nurruna istumiset. Olihan sitä maailmalla niin paljon huvia ja oppimista tarjonna, siellä sai kuulla tuhannenkin laulua, satua ja sukkeluutta, ja kaikki ne menivät Matin muistoon niinkuin naulaan. Sitten hän lauloi ja jutteli iltakandet tehden kymmeniä konsteja, joita ihmiset katselivat, ihmettelivät, ja joista palkinnoksi tuli, milloin korppu, milloin vasikilantti, milloin mitäkin. Oli se hyvää tai pahaa, hyödyllistä tai hyödytöntä, kaikki painui heti hänen muistonsa. Kaikki oli Matin mielestä huvittavaa, sanomalehti tai kirja, jota ei ollut ennen nähnyt, huvitti häntä yhtähyvin kuin rivot puheet ja siivottomat laulutkin. Jos hän näki jonkun kirjoittavan tai lukua laskevan, asettui hän heti tuon taakse tähystelemään ja koetti ottaa selville, mitä sillä tai sillä tarkoitettiin. Jokaisen kirjan, jokaisen vähäpätöisimmänkin paperin minkä sattui käsiinsä saamaan, luki ja tarkasteli Matti läpitse, ainahan siinä oli jotakin sukkelaa, jotakin semmoista, jota ei ollut ennen nähnyt, ja se häntä huvitti.

Talvella oli lumen pinta, suvella hiekkainen maantie hänelle kirjoitustauluna, niihin kirjoitteli hän haukkumasaanoja ja kaikenlaisia sukkeluksia, pitkät matkat tienvieriä myöten. Lautaseinät, veräjälaudat ja yleensä kaikki missä oli sileä valkoinen pinta, käytettiin myöskin samaan tarkoitukseen. Nuot kirjoitukset ja kuvat eivät suinkaan monestikkaan olleet aivan siveellistä laatua, olivathan kuitenkin juuri sitä samaa, mitä maailma yleensä suosii, kuulemiaanhan Matti kirjoitteli. Tuon alinomaisen harjoituksen kautta, tottui hän pian aivan sujuvasti kirjoittamaan ja sillä tavoin oli taas yksi suuri taito opittu. Nyt alkoi kirjeiden lähetteleminen, saatuaan jostakin palasen paperia, kirjoitteli Matti siihen hyvän joukon kaikenlaisia vekkulin lauseita, sitten kirjoitti hän osoitteen jollekin ylpeälle talokkaalle, useimmiten semmoiselle, joka ei itse taitanut kirjoitusta lukea ja näin oli kirje valmis paikalle saatettavaksi.

Monessa paikassa pidettiin Mattia oikeana ihmeenä: että kerjupoika osasi laulaa, ilveillä ja konsteja tehdä, se ei vielä ollut mitään tavatonta, olihan niitä semmoisia ennenkin nähty, mutta erinomaisen sujuva lukutaito ja nopea kirjoittaminen, se oli jo jotakin toista. Harvoin osasivat parempainkaan ihmisten lapset tuolla tavoin lukea, vielä vähemmin kirjoittaa, saati sitten kerjäläispojat, ne eivät tavallisesti osanneet mitään.

Suurilla työpaikoilla Matti tavallisesti oleskeli: siellähän sitä oli enempi kuultavaa ja nähtävää. Erittäinkin miellytti häntä rakennustyöt, siellä hän hyppeli ja kiipesi kuin orava ylhäällä rakennuksella, tehden työmiehille pieniä apua. Jos joku varoitti häntä liiasta rohkeudesta, hyppeli hän yhä rajummin ja ilveili varottajaa vasten silmiä. Oltuaan päivän vaikka miten suuremmoisella rakennuksella, tiesi hän tarkkaan kunkin eriosaston levyn, mitan ja korkeuden, hän oli jo ehtinyt laskea kuinka monta syltää hirttä oli rakennuksessa kuinka monta tänäpäpä saatiin j. n. e. Ja sitten illalla seurasi hän työmiesten mukana, usein joutuen johonkin viinakapakkaan, siellä hän ilveili ja lauloi oikein suun täy-

deltä, ansaiten näin monta lanttia. Ensinnä ei hän tahtonut viinaa maistaa, vaikka sitä aivan useasti tarjottiin, hän kun ehtimiseen juoksi juoppoin asioilla, mutta tottui hän siihenkin kuitenkin vähitellen. Eräänä kertana, kun hän taas ilveillä juoppoin parissa, tuli hän aivan hukkajovuksiin ja laatui tantereelle. Herättyään tunsu hän jalkansa kipeäksi ja muutenkin voivansa aivan pahoin, ja hän tiesi mistä tämä kipu ja pahoin vointi tuli. Ontuvana läksi hän käydä klenkuttamaan maantietä kohden. „Tämmöinen se onkin oikein täysi kerjäläinen kun ontuukin, „yks-kolmatta, yks-kolmatta,“ mutisi hän mennessään, „sais nyt väan kyytiä, hurraisin pois koko se seudulta.— Maantiellä ajoi eräs herrasmies kieseillä. niitten taakse sukelsi Matti salaa ja kuljettuaan hyvän matkan rupesi laulamaan.

„Eipä se Matti enää viinaa pisaraakaan maista. —
Armias herra se kieseillänsä kuljetti ontuvaista.“

Silloin vasta huomasi herra ja tiuskasi poikaa pois menemään. Matti hyppäsi maantielle ja lakki kourassa kiitelti kyydistä.

Vaikka Matin luonne oli tavattoman taipuvainen kai-kenmoisiin kujeisiin, ei hänellä kuitenkaan ollut varastamisen halua. Pisti hän kuitenkin kerran erään talon pöydältä kymmenen penniä taskuunsa ja meni menojojansa. Kun jo oli kävellyt hyvän matkaa, istui hän kivelle ja rupesi katselemaan rahojansa, niistä oli usioita lantteja rääsypnssipahaisessa, ja hän muisti tarkkaan minkälaisesta palveluksesta hän kunkin oli saanut. — Tuon oli hän saanut viinan tuomisesta Tuomiston Jussilta, tuon karjan ajamisesta Rekulan Liisalta, tuon haikara-juoksusta Lampelan leikkivalkealla, ja minkä mistäkin. Rehellisesti saatuja oli ne kaikki muut, paitsi tuo yksi — se oli varastettu. Ja sitä hän mietti ja ajatteli, minkätähden hän oikeastaan oli varkaksiin ruvennut, eipä hän ollenkaan tarvinnut tuota kymmenpenniä, jo aikoi hän palata takaisin ja viedä rahan samaan paikkaan, mutta silloin muistui taas mieleensä uusi kuje, hän haki paperin ja kynän

lakkaristaan ja kirjoitti: „Armollinen Heiskalan emäntä! Otin kymmenenpenniä teidän pöydältänne, se oli ensimmäinen varkauteni, ja luulen myöskin sen olevan viimeisen. Tästä saatte hakea korvausta Huiskalan Hellussa, tulevana vuonna tähän aikaan. Matti maali kylmä kaali j. n. e. Kirjeen lähetti hän matkustavaisilla paikalle, sanoen sen saaneensa, tuolta toisesta pitäjästä.

Isommaksi tultuaan otti Matti osaa kaikenlaisiin töihin, ja oppi pian käyttämään mitä työasetta hyvänsä. Alituisessa liikkeessä olivat hänen jäsenensä hehittyneet voimakkaiksi ja sulaviksi, kirvestä ja sahaa käytteli hän kuin paras mies, ja kaikenlaisia taidokkaasti valmistettuja pikkukapineita oli hänellä aina taskussansa. Sattui talvisin, että Matti illalla taloon tultuaan haki kaikenlaisia hylkyjä laudan päitä, niitä hän sitten kalkutteli, huvitellen talonväkeä kaikenmoisilla kertomuksilla iltakauden. Mutta sitten aamulla oli hänellä sievä pikku astia emännälle annettavaa, ja tämä oli syntynyt melkein talonväen huomaamatta renkein työkaluilla. — Rakennustöitä rakasti Matti yhä, ja kesäisin ajoin oleskeli hän melkein yksinomaan suurilla rakennuksilla, hän otti nyt jo toisinaan työhönkin osaa. Usein sieppasi hän piilun työmiehiltä ja alkoi rohkeasti veistää hirttä, miehet silloin pelkäsivät hänen puun pilalle kolovan ja käskivät panna kirveen pois. Mutta silloin selitti Matti, että hän se onkin niitä etevämpiä timpermanneja ja parhaita nurkan kopistelihoita, ja yhä toimessaan jatkoi hän: — „Juuri tuosta paikasta on sitä veistäminen, jos mielihän suoraa saada. Nähkääs hyvät ystävät kuinka lastut loikahtelee kuin lampaat, — ja sitten se on suora, sileä, ja kaunis koko sivu — noin pojat, työ käy mieheltä.“ Sitten vasta antoi Matti kirveen pois, ja miesten täytyi myöntää, että hän tosiaankin käytteli sitä varsin taitavasti.

Joskus oli Matti työssä päiväkauden ja sai silloin useasti hyvänkin palkan, mutta jos häntä silloin pyydettiin pitemmäksi aikaa, katosi hän koko senduilta. Matti ei oikeastaan kammonut työtä, sitä teki hän usein hyvälläkin halulla,

mutta vuosikausia kuljeskeltuaan, oli hän tuohon niin tottunut, ett'ei monta päivää viihtynyt yhdessä kohdin. — Eikä hänellä ollut missään erityistä tuttavaa, tai kotoa, jonkatähden olisi kannattanut yhdessä kohdin viipyä. Siinä, missä häntä hyvin kohdeltiin, oleskeli hän päivän pari, tehden kaikenlaisia pieniä palveluksia, missä taas oltiin epäkohteliaita, piti hän nuhdesaarnan, joka tavallisesti päättyi pötkimisellä kähäpälämäkeen.

Neljän vuoden kuluessa oli Matti ehtinyt käydä ja tarkastella, melkein jokaisen Suomen kaupungin ja maalaisseurakunnan, ja joka seudulta oli hänellä hupaisia juttuja kerrottavana. Mutta syntymäseudustansa ja vanhemmistansa ei hän koskaan maininnut mitään, ja jos joku häneltä niistä kysyi, sai hän vastaukseksi: „pukki poiki kalliolle, hyvät ihmiset korjasi.“ Taikka sanoi hän olevansa Vasikka-veräjän rusthollin vanhempi poika, vähän tuolta puolen hevoskukkuran.

Ei hän käynyt koskaan lähelläkään kotiseutuansa, ensinnä pelkäsi hän joutuvansa huutoon, jos kiinni saataisiin, ja sittemmin, kun jo hyvin oli tottunut kulkulaiselämäänsä, pelkäsi hän joutuvansa tarkemman peräänkatsannon alaiseksi, jos kerran näyttäisi itsensä.

Vasta ollessaan jo neljäntoista vuotias, pitkä poika soljukka, tunsu Matti eräänä kevänä halua nähdä synnyinseutuansa. Tuskinpa oli enää koko isänmaassaan hänelle mitään uutta nähtävää, ja hän päätti nyt aloittaa uutta kiertokulkua. Eihän minua enää kotiseudullani kukaan tunne, ajatteli hän, varsinkin jos karttelen tutumpia ihmisiä. — Näillä mielin läheni hän lähenemistään kotiseutuansa ja eräänä lauantai iltapäivänä ehti hän jo syntymäkylänsä läheisyyteen. Ensimmäinen tunnettu henkilö, jonka hän kohtasi, oli torppari Ojaluoma, joka pani aita peltonsa ympärille. — Vanhastaan muisti Matti Ojaluoman äreäksi mieheksi ja päätti hiukan ilveillä hänen kanssaan. Pyytäen leivänpalasta palkaksi, lupasi hän antaa aidan tekijää, ja monen väittelyn perästä sai hän luvan koettaa miten työ häneltä sujuisi. Sill'ain alkoi Matti täyttä voimaa aita alustella ja oli pian jättänyt

torpparin hyvän matkaa. Vähän ajan päästä palasi hän torpparin tykö, ihmettelemään tuon tavattoman huonoa työkykyä. „Minäkin olen niitä huonompia,“ sanoi hän, „en minäkään kerjäämättä toimeen tule, mutta sinä äijä raasu olet vielä kymmentä vertaa huonompi, kyllä sinä jo saisit ruoti-sakin olla, on siellä monta parempaakin.“ Mutta silloin oli jo Matin pötkiminen pakoon, muutoin olisi seipään tyvi tehnyt tuhoja, „Hullua miestä kun suuttuu todesta asiasta,“ ilveili Matti, hiljaksensa juosta lönkötellen äijän edellä.

Torppari palasi työhönsä, itsekseen kiroillen tuota hävytöntä nulkkia, mutta vähän ajan päästä sai hän uutta kiu-kuttelemisen aihetta, sillä Matti oli tuonnempana asettanut seipäät terät ylöspäin ja pitkän matkan päähän toisistansa.

Tällaiset tapaukset kuuluivat Matin jokapäiväisiin tehtäviin. Ihmisten kanssa ilveileminen kaikenlaist pienten ilkitekojen tekeminen olivat hänen mielitöitään, niitä hän harjoitteli missä vaan sopi.

Kanniina rauhaisana sunnuntaipäivänä loikoili Matti tuuhean katajapensaansuojassa, lähellä Koskelan kylää. — Tuolla se näkyi Luisulan mökki mäen nyppylällä, jotenkin samanmoisena kuin ennenkin, oli siihen kai muutamia puita asetettu lisää porstuaksi, oli kai kattoakin hieman korjattu, mutta muuten oli se sama. Lapsia paitasillaan juoksi ulos mökin ovesta; — köyhiä lapsiraukkoja kai olivat, eihän rikkaat Luisulassa asu. Mutta oli kai heillä vanhemmat hoitajina, siinä kyllä. — Tuo sama Luisula se oli hänenkin kotitalonsa, se mahtava rustholli, josta hän monesti oli puhunut mailmalla kulkeissaan. Hän muisti vielä kuinka Luisulassa leipäpalaa tasattiin perheen kesken ja miten siellä nälkä vieraana majaili. Mutta samassa muisti hän kaikenlaista muutaakin — muisti hellän äidin, joka kyynelsilmin jakoi niukkaa ravintoa, muisti miten hän suurella huolella korjaili

rikkiöimiä vaaterekaleita ja miten hän työskenteli, valvoi ja huolehti. Mitään sen tapaista ei ollut hän mailmalla kohdannut, ruokaa ja juomaa sitä hän kyllä sai, monesti sai hän ihmiset naurutuulelle ilvekertomuksillaan, hän sai rahaa ja makeisia, — mutta kukaan ei hänestä sen enempi pitänyt väliä, kukaan ei häntä kohtaan osoittanut mitään erityistä lempeyttä; ihmiset, kylät ja talot, kaikki oli hänelle umpi-outoja, ventovieraita.

Mutta tässä oli jotain tuttavan tapaista, jotakin puoleensa vetävää, houkuttelevaa: — tuollahan se oli Tapalan talon asuinrivi uudesta päreillä katettu — olleekohan tuo vallaton Samuli poika jo kylläkin suuri mies — ja Kantala sitten tuolla mäen syrjällä — sinne hänen piti kerta mennä, mutta ei mennytkään, meni pä-hui, hai, hop. — Olisipa nyt hauska nähdä, mitenkä lapset ovat kasvaneet — mutta sinne ei taida olla hyvä mennä — kuka tietää mitä siitä tulisi.

Tuolla niitä käveli jonkko nuoria poikia kylätiellä, Matti tunsi kiihkeää halua käydä sinne katsomaan, keitä nuot olisivat — mutta mitenkäs hän kehtaisi sinne mennä — kehtaisi? — mistä se nyt tuli semmoinen outo tunne? eipä hän ollut ennenkään mitään hävennyt — ei, mutta jos nuot hänen tuntisivat?

Sitten alettiin kirkosta palata: siinä niitä tuli nuoria, vanhoja, miehiä ja naisia; ja olipa joukossa aina joku, jonka Matti luuli tuntevensa; nyt niitä tuli joukko nuoria poikia, poikkesivat Koskelaan — siinä oli varmaankin Kujalan Kalle ja Kraatarin Eero, ne hän tunsi: Sitte tuli jo Kantalakin emäntinensä, ajaen hyvällä hevosella ja heiluvilla kieseillä, olipa siellä tyttönenkin takana — oli. — Kaikki ne kiiruhitivat kotiansa, ystävänsä, omaistensa luoksi, nauttimaan kodin hiljaista rauhaa. — — Mutta hän, Matti raukka, kerjäläis-poika — minne menisi hän? ei ollut huonointakaan mökkiä, jota hän voisi kodikseen sanoa, ei ystävää, joka hänestä vähintäkään huolisi. Kulkulais-elämä kuvautui hänen eteensä synkkänä, häpeällisenä, ja ensikerran elämässään juolahi Matin mieleen kysymys: mitä tästä viimeinkin tulee? Ja

sitten itki hän pensaan takana piilossaan, oikein itsekkään tietämättä mitä.

Matti oli vielä lapsi, mutta järkevä ja kehittynyt, täydelleen tutustunut mailmaan ja sen tapoihin. Luonteeltaan oli hän hellätunteinen ja taipuisa, vaikka siihen mailmalla kulkeissaan oli joku määrä koiramaista äreyttäkin sekaantunut. — Entiset muistot ja kotipaikan ihastuttava näky ikäänkuin loitsimalla loitsivat esiin kaikki hellemmät ja jalommat puolet Matin luonteessa, ja samassa huomasi hän, ett'ei hänen nykyinen elämäntapansa enää sopinut känelle.

„Nyt se on loppu kerjäläismatkalle, jupisi Matti, nousten seisolle: „voinhan minä tehdä työtä jokalajia, miksi siis hoilottelen maailman kulkurina.“ Hän istui taas katajan varjoon, otti lakkaristansa vanhan säämyskäisen pussin ja tyhjensi sen sisällön eteensä kedolle. Siinä oli koko joukko hopea ja vaskirahoja, joita hän alkoi lukea.

„Kuusitoista markkaa viisikymmentä penniä,“ puhui hän itseksensä, „kyllä siinä kerjäläisen rahoiksi, voinhan niillä saada itselleni kunto vaatteet, ja eipä nämätkään ryysyni ole vielä aivan pilalla. Kyllä kai luulevat minun nämät rahat varastaneeni, jos ne jollekulle näytän, mutta voinhan siltä olla huoleton, olenhan ne rehellisesti saanut kaikki — kaikki paitsi tuon kymmenen penniä — taitais olla paras jos heittäisin tuon tuulen tietä.“ — Matti katseli rahaa, kierteli sitä käsissään, oli jo heittämässä, mutta vetikin kätensä takaisin, ja pisti sen takaisin taskuunsa. „Mitä hassuttelen,“ mutisi hän, „eihän asia sillä parane, jos suotta ajojaan rahan hukkaan.“ — Muuten ei tämä rahan varkaus ole ainoa konnan työ, mitä tehnyt olen — ajatteli hän — on niitä muitakin yhtä pahoja — pahempiakin. — Nyt lähdän Kantalaan, päätti Matti, siellä kukaties saan näyttää mihinkä kerjuupoika kelpaa, ja jos minua ei siellä suvaita, laputan toiseen seufuun.

Kantalan isäntä istui asuinrivin rousilla, jutellen muutamain miesten kanssa, kun Matti rohkeana, päättävänä, asteli esille. Ojentain kättä tervehteli hän kaikkia läsnä olevia, samalla ilmottain, että hänelle olisi isännälle kahden-

keskistä asiaa. Isäntä vei Matin kammariinsa ja siellä alkoi Matti puhua:

„Tunnette kai, hyvä isäntä, vielä Luisulan Matin? Olihan teidän määrä minua kerran kyyditä pitäjälle huutoon pantavaksi. Mutta minä en mielestäni tykännyt koko asiasta ja pötkin pakoon. Siitä asti olen juossut ympäri maata oikeen kelpo tavalla, herrana kerjäläisenä, ja pitänyt oikeata Joutilas-Matin Joulua. Mutta äsken juolahti mieleeni, että taitais olla paras jättää jo kerrassaan koko juoksut ja ruveta työmieheksi, ja nyt kysyn teiltä: voisitteko koetteeksi ottaa työhönne tämänlaista poikaloikkaria?“

Kantala katseli terävästi tuota rohkeaa puhujaa ja sanoi vähän mietittyänsä: „silloin kuin karkasit olin päättänyt ottaa sinun kasvatikseni, mutta nyt en tiedä.“

„Jos olisin sen tiennyt, enpä olisi käpälämäkeen lähtenyt; mutta mitäs te olisitte tehneet semmoisella nulikalla kuin minä silloin olin? Vaan nyt minä voin tehdä työtä, niinkuin muukin. Kyllähän minä jo maailman kulkijanakin voisin kiertää klopoja työstäni, mutta minä mielittelisin kotia, en viitsisi enää olla kulkukoiran tavoin joka tuulen ajeltavana.“

Vähän ihmeissään katseli Kantala tuota omituista poikaveitikkaa; hän huomasi heti, että hänen edessään oli järkevä olento, jolla oli enemmän elämän kokemusta kuin kymmenellä muulla tuon ikäisellä, ja hän sanoi hetkisen aprikoittuaan: „Saat koetteeksi jäädä taloon, jos lupaat olla siivolla.“

„Kyllähän munten lupaan siivolla olla, mutta tämä läpi tässä nenäni alla on toisinaan niin huonossa kunnossa, ett'en voi sitä täydelleen hallita, ja silloin tunkee sieltä ilmoille semmoisiakin sanoja, jotka eivät kaikkein mielestä kuulu aivan kauniilta.“

„Sitäpä juuri pelkään, että olet maailmalla oppinut paljon huonoja tapoja ja olet semmoisena pahennukseksi toisille nuorille.“

„Tämä, saattaa olla turha pelko, kyllä sitä maailmalla oppii vähäisen jokalajia: jos oppii paljon pahaa, oppii siellä

hitusen jotakin parempaakin ja kaikkihan ne ovat hyvät tarpeen aikana.“

„Mutta minä luulen, että on menneet vanhatkin opit, kuinkahan esimerkiksi lienee lukutaidon laita, ethän ole ollut lukusijoilla moneen vuoteen.“

„Vähänpä sitä lukusijoilla lukemaan opitaan; muuten laulen siinä konstissa toimeen tulevani ja kestäväni ankarampaakin arvostelua, kuin lukusijoilla on tavallista.“

„Jää sitte taloon niinkuin tahdot, minä toimitan sinulle päivällistä, ja huomenna saat koettaa miltä työnteko tuntuu.“

„No sitten se sujuu kaikki niinkuin käsi hibaan — mutta vartokaas, minä annan teille täältä muutamia klopoja noin viisitoista markkaa, niillä pyydän hankkimaan minulle vaatteita, sillä nyt kun muutan ammattia, ei enää ole sovelias julkisuudessa käyttää vanhaa viskapukua.“

Kantala katseli rahoja, sitten katsoi hän terävästi Mattia silmiin, joka jatkoi: „Varastanut, arvelette kai? Ei maar' elekkaan yhtä kirpun kipenää varastettua — täällä on taskussani varastettu kymmenpenni, mutta se onkin kaikista suurin varkauteni.“

„Kantala katseli rohkeaa puhujaa. Hän on, joko rehellinen tai tavattomaa hävytön, päätti hän.“

Matti kävi tupaan talonväkeä tervehtimään. Sydämensä tykytti tavallista rajummin, kun hän kohtasi entisiä lapsuuden tovereita, hän tuli melkein ajoksi, sanattomaksi, tervehtiessään Kantalan lapsia. — Olipa jo viidettä vuotta kulunut siitä kuin Matti oli nähnyt tuttuja kasvoja, hän oli sillä aikaa paljon muuttunut ja samassa määrässä oli Kantalan lapsetkin muuttuneet, mutta oli siinä kuitenkin vielä jotakin tuttavan tapaista, joka mieleen toi monta himmeää entis-ajan muistoa.

Samana sunnuntai iltapuolla oli Matti jo perehtynyt talon aloihin, niinkuin olisi vuosikausia siellä ollut, koki hän sentään olla jotenkin alallansa ja puhua tavallista vähemmän.

Kantalassa oli riihi rakennettavana ja sinne läksivät miehet maanantai aamuna; sinne sai seurata Mattikin, puita kuorimaan, niinkuin isäntä sanoi. Mutta kaikkein ihmeeksi osoitti Matti pian voivansa kirvestä käyttää muuhunkin, eikä vaan pelkkään kuoren kiskomiseen.

Ja pian tulikin hänestä oikia mestari, hänellä niitä oli kymmenittäin kaavoja mielessä, hän muisti tarkkaan, mitenkä siinä tai siinä paikassa rakennettiin, ja semmoinen sanottiin olevan hyvä. Ja sitten tuumittua ja aprikoittua päätettiin Mattin neuvo aivan käytännölliseksi ja tehtiin sen mukaan.

Ylipäänsä oli Matti tyytyväinen, oloihinsa Kantalassa ja työskenteli ihmeteltävällä taidolla, mutta toisinaan tunsikin hän kuitenkin kiihkeätä halua palata entiseen elämäänsä. Silloin oli hän laiska ja välinpitämätön, teki kureja ja lauleli rivoja lauluja. Mutta ei hän sentään todella aikonut paikkaansa jättää, vaan palasi, hetkisen laiskana loivoteltua, taas työhönsä. Kantalan lapset, jotka olivat samalla ijällä kuin Mattikin, kohtelivat häntä ystävällisesti ja sepä olikin paras vetovoima, joka pidätteli häntä paikallaan, sillä hän tiesi, että vaikka maailmalla löytyykin jokalajia muuta, puuttuu siellä kuitenkin ystävyttä.

Matti sai pian ruveta koulumestarin virkaan, opettaa talon lapsia kirjoittamaan, ja tämä olikin hänelle hupaisin toimi, siinä hän hääräsi paperilappujen kansa, kirjoittain mallia ja laskien sukkeluuksia yhtenänsä. „Piirustappas, Elsa, tuohon juuri tuolla tavalla — kyllä se käy laatuun — onhan sinulla sormet kuin hienoimmalla Helsingin röökyllä — ja Iivari kirjoittaa jo melkein paremmin, kuin minä; mutta sopivampi hän olisikin tähän korkiaan koulumestarin virkaan, kuin minä, täysin palvelut kerjäläinen — ahaa! nyt piti tehdä ässää, mutta kävi liika rässää, sitten tulee kaksi äätä, ennustamaan poutaista säätä.“

„Olisi parempi, jos olisit vähemmällä höperöittämisellä, sanoi Iivari, hieman suuttunena.“

„Niin kai, mutta Kangasten Toponen sanoi minun leu-

kani olevan sitä sorttia kalua, että sen täytyy aina häälyä, muuten se kuivaa ja kräpistyy, niinkuin vanha kenkäräjä.“

Sitten täytyi Iivarinkin vähän naurahtaa ja hupaista se oli kaikille.

Vaikka Matti kotonakin oli suulas ja vallaton, osasi hän kuitenkin hillitä itseänsä; mutta, päästyään ulommaksi kylän vallattomain veitikkain seuraan, oli hän sama kerjäläis-Matti, kuin ennenkin. Silloin ei hänen ilveillään ollut mitään rajaa, ja hän oli valmis mihinkä konnankuriin tahansa. Tällaisena oli Matti aivan mukavana aseena kylän hurjille pojille, nämät häntä ärsyttivät pilkkaamaan ohikulkevia ja tekemään kaikenlaisia kureja ihmisille, puolustuen häntä, jos pahoin kävi.

Mutta rupesipa Matti kuitenkin vähitellen huomaamaan, ett'ei ollut miksikään kunniaksi olla veitikkain ärsytettävänä ja kyläkunnan komelina ja sitämyöten rupesi hän siivommin oleskelemaan.

Toisena kevännä tuli Matin mennä rippikouluun. Hän oli nyt jo entisestään paljon muuttunut, monta pahaa tapaa jättänyt. Eikä hän enää koskaan tuntenut halua lähteä maailmaa kulkemaan, olipa hän nyt jo kunnollinen renki, ja hänellä oli koti ja ystäviä. — Eikä hänelle kukaan ikäisistään piisannut, ei työnteossa, eikä muissakaan konsteissa. Olipa papit lukusijoillakin sanoneet häntä parhaaksi lukijaksi ja ihmetelleet, mitenkä hän maailmalla niin oli edistynyt voinut. — Ja kylläpä hän sen tiesi itsekkäin ilman kenenkään sanomatta — ja osasipa hän muutakin, ei ainoastaan lukea, osasi enempi, kuin joku arvokkaanpikin mies. Tämmöistä tiesi Matti itsestäänsä ja hän kohosi omassa mielessään puolta suuremmaksi — miksi ei hänestä voisi tulla vaikka mikä — mikäpä hänelle olisi mahdolloin? — Talonisäntä — vaikkapa herrasmies — miksipä ei?“

Hyvästi puetettuna, iloisena ja rohkeana, sekä varmana hyvästä taidostaan, kävi Matti rippikouluun, ja hän ajatteli, mahtaneeko olla kylläkin monta, jotka lukevat paremmin, kuin hän.

Samalla kertaa kävi Kantalasta rippikouluun toinenkin henkilö, talon tytär, Elsa. Tämä ei ollut niin rohkea ja varma taidostaan, vaikka kyllä hänkin oli kunnollinen lukija ja tarkka tyttö. Elsa oli ujo, hiljainen tyttö; ensi aikoina joutui hän hämilleen aivan kohta, jos pappi vaan katsahtikin sinne päin, ja aina hän pelkäsi, kuinka tuon Matin käynee, joka aina esiintyi niin tavattoman rohkeana, vieläpä teki pieniä kujeita ihan papin nenän edessä. Mutta olihan Matti etevämpi kaikkia muita poikia; ainahan hänellä oli vastaus valmiina, jos vaikka mitä kysyttiin, ei hän koskaan joutunut hämille. Ja kaikissa leikeissä sitten, eihän niissä Matin kanssa kukaan piisannut likimainkaan, hänellä niitä oli konsteja kymmeniittäin, eikä toiset tieneet muuta kuin ihmetellä. Ja ainahan oli Matti valmis antamaan, jos ketä vallattomat kiusasivat — ja sitten tuo tapaus tuolla peltotiellä: siellähän Elsa joutui pahaan pulaan vallattomain poikain kanssa — yks kaks, oli Matti paikalla ja ojissa kieriskelivät vallattomat. — Eikä nuot tuommoiset tapahtumat olleet ollenkaan vähäpätöisiä viidentoistavuotiaan tytön mielestä, ne kohottivat tavattomasti Matin arvoa hänen silmissään.

Matti puolestaan olisi ollut valmis vaikka tuleen juoksemaan Elsan puolesta, niin paljon hän piti tuosta hiljaisesta työstä. Joka vaan hiukkasenkin loukkasi Elsaa jollakin tavalla, ei jäänyt Matilta kostamatta, siitä sai olla varma, vaikka ei kosto aina ollutkaan aivan ankaraa laatua.

Rippikoulussa voitti Matti itselleen monta hyvää ystävää, mutta samalla ei puuttunut kadehtioitakaan. Harmitti se monta upeaa talollisen poikaa, kun hän, tuo mökin poika ja kerjäläinen, kulki aina kaikkein etupäässä ja joka paikassa tunkeutui etevämmäksi muita. Senpätähden ei sivullapäin puuttunut puheita „kerjäläisloikkarista ja Luisulan Goljatista,“ niinkuin muutamat Mattia pilkalla nimittelivät. Sattuipa Mattikin joskus kuulemaan noita nimityksiä ja silloin alkoi ankara prosessi, joka toisinaan kävi niin pitkälle, että tuli Kirkkoherran tutkittavaksi. Silloin sanoi Matti rohkeasti,

ett'ei hän suvaitse mitään outoja liikanimiä, eikä ole mikään kerjäläinen enää, jos sitä ennen onkin ollut.

Oli lauantai-ilta Heinäkuussa, aurinko lähenei jo laskuaan, kylän karja palasi laitumelta, ilma oli lämmin ja tyven. Matti istui kivellä kujan vieremällä suitset kainalossa, hänen piti mennä hakemaan hevosta, jolla sitten Elsan kanssa huomen aamulla kirkolle ajaisivat, nauttimaan ensikerran Herran ehtoollista. — Tuollahan se tuli Elsakin, karjaa ajaen, keveänä, viehättävänä. — „Kiiruhdas vaan, että ehdit kotia kylpemään,“ sanoi tuo kannis tyttö hymyillen tuttavasti. — „Annas kun levähdän, olen hieman väsyksissä,“ vastasi Matti. — „Olet väsynyt, kuka sitä ikänä on Matista kuullut? Sinä teet niin liika paljon työtä, ei sinun pitäisi tehdä niin paljo!“ sanat lausuttiin hellällä osanottavaisuudella, ja sitten poistui tyttönen. — Matti katseli hänen jälkeensä, siksikuin hän katosi näkyvistä karjoineen, sitten oikasi hän jäseniänsä ja puhui itseksensä: „Väsyksissä minä, miks'en? eihän ole helppoa riistää voittoa täysin varttuneilta miehiltä — ei — mutta peräksi en anna, en totta vie — minä tahdon olla jotakin, jota ei kaikki poikanulkit ole; he saavat minua vieläkin ihmetellä! — Mutta mitä on kaikesta etevyydestäni, olenhan köyhä rotta, äskeinen kerjäläinen, siihen hän katoovat minun kaikki etevyyteni! — Hm, olempa kyllä nähnyt, mikä maailmassa on todella arvokasta. — Ajat muuttuvat, tiedän mä, mikä ennen oli sopivaa, ei enää pian olekkaan. Niin kauvan, kuin ollaan lapsia, ei tehdä niin tarkkaa eroitusta renki pojan ja talollisen lapsen välillä — mutta sitten alkaa toiset ajat, luulen minä. — Hm, kuka tietää, missä olisin ilman tuota tyttöä, hänen ansionsa se on, että olen tämmöinenkin mies, kuin olen. — Ha, ha, ha, lapsi? neljän-toista vuotias nulkki. — Eipä kukaan käsitä mitä tuomoinen nulkki voi ajatella, varsinkin jos se on laajalta hais-tellut mailmaa. — Mutta vielä on aikaa — vasta on vuosia viisitoista — eikä häntä minulta helposti riistetä, ei!“

Tavallista vakavampana hääräsi Matti sunnuntaiaamuna hevoisensa kanssa Kantalan pihassa, hän tutkisteli ja tarkasti

jokaista hihnaa ja solkea valjaissa, odotellessaan Elsa, joka vielä sisällä viipyi. Viimein tuli tämä, silmät itkusta punaisina, saatuaan monta neuvoa ja sydämellistä sanaa läksiäisiksi. Matin mielessä liikkui tuhansia tuumia ja aatteita: hän kyllä tunsi ja tiesi tämän päivän tärkeyden henkissessäänkin suhteessa, sillä rippikoulun ajalla oli hänkin ruvennut ymmärtämään Jumalan pelkoa, mutta samalla lensi hänelle mieleen koko edessä oleva tulevaisuus, uusina ja yhä uusina kuvina, jotka syntyivät, kasvoivat ja haihtuivat aivan valttomasti. — Ja sitten kirkossa: hän vastaili kyllä raikkaalla, selvällä äänellä ja teki lupauksensa täydellä todella ja hyvillä aikomuksilla — mutta sitten tahtoi taas ajatus lentää omia teitänsä. Oli yksi henkilö kirkossa, jota hän ei voinut olla muistamatta — hänen täytyi aina useasti katsahtaa sinne päin, jossa tuo oli — hän ei olisi sitä oikeastaan tahtonut, hän olisi tahtonut ajatella ihan toisia asioita, mutta ei käynyt laatuun.

Yhä edelleen palveli Matti Kantalassa, hänestä oli nyt jo sukeunut ihan toisenlainen olento, kuin hän oli tullessaan. Tosin oli hän nytkin vielä toisinaan aika veitikka, mutta tämä veitikkamaisuus oli ihan toista laatua, kuin ennen kerjuupoikana. Pois oli jäänyt tuo raaka ilveilevä puhetapa ja irvistävä kerjäläis-naama, ja Matista oli tullut miellyttävä iloinen poika. Kantalassa pidettiin häntä kuin omana poikana; alusta alkain oli häntä lemmellä kohdeltu; niin että hän todella tunsi olevansa kotona. Ja juuri tuo kodin hiljainen lempeys se oli, joka niin pian tasoitti hänen rajun, pilaantuneen luonteensa, ja herätti hänen paremmat ominaisuutensa täyteen eloon. Yhä suuremmassa määrässä voitti hän isäntänsä — ja kotoväkensä luottamuksen, sillä vaikka vielä aivan nuori, oli hän harvinaisen tarkka ja taitava, käsitti erinomaisen pian kaikki asiat, joten voitiin sentähden uskoa hänelle mikä toimi tahansa. Kantalan isäntä oli itseksään hyvillään, kun oli saanut noin erinomaisen miehen ja aikoja myöten aikoi hän Matille hyvästi palkita. — Mutta eipä kukaan tuntenut niitä tuumia, joita Matti päässään hautoi, kun

hän usein miettivänä yksinänsä istui. Silloin ajatteli ja mietti hän mitenikä parhaiten, kunniallisilla keinoilla, voisi vähässä ajassa ansaita rahaa, ja hän päätti, että renkinä ollen voidaan sitä ansaita aivan vähän. — Ja rahaa, sitä hänen nyt kaikessa tapauksessa piti saada, vieläpä runsaasti — hänen täytyi pyrkiä ihan toisenlaiselle asemalle, kuin missä nyt oli — muutoin ei kävisi hyvin. — Elsa hänen piti joskus saada, sen hän tunsi koko olennessaan — vaan tällä asemalla ei sopinut — olipa hyvä, että oli vielä runsaasti aikaa. — Hei kyllähän maailmassa oli rahoja! — ja kyllä hän oli mies niitä sieltä ulos kiskomaan; eihän tarvittu kuin joku tuhat. — Kyllä Elsa hänestä piti, sen hän näki aivan selvään, ja siinä se oli koko temppu — rohkeutta vaan!

Se oli kyllä totta, että Elsa piti Matista enemmän, kuin yhdestäkään muusta olennoista; eihän tyttö sitä niin aivan käsittänyt mistä se tuli, kun tuo Matti oli hänestä paljon rakkaampi, kuin veljensä, rakkaampi, kuin kaikki muut, ja sentään tunsi hän jommoistakin ujoutta; eipä hän oikeen vapaasti voinut Matin kanssa puhua, tuskimpa silmiinkään katsoa. — Ja sitten kerran syksypuoleen ilmoitti Matti hänelle, että hän aikoi lähteä maailmalle ja kysyi, mitä hän siihen sanoisi — no luonnollisesti hän kielsi, oikeen itkien pyysi jäämään. Mutta silloin selitti Matti, että hän juuri hänen, Elsan, tähden katsoi paraaksi lähteä ja, että juuri siinä tapauksessa, jos Elsa hänestä pitäisi, oli tuo tarpeellista. — Lopulta alkoi Elsakin hiukkasan asiaa käsittää, ja täytyi hänen myöntää Matin olevan entistäkin viisaamman ja paremman. Vaan eipä hän ollut ennen ajatellut mitään — nyt sinne nuoreen tytön sydämmeen tunkeutui tuhansia uusia ajatuksia; ne saattoivat rinnan raskaasti aaltoilemaan, pusersivat kyyneleenkin silmästä. — Sitte hän lupasi vuottaa vaikka koko ikänsä — lupasi vielä paljon muuta sellaista, jota nuori kuudentoista vuotias tyttö voi luvata.

Sitten se tapahtui jonakuna kanniina syyspäivänä että Matti ilmoitti isännällensä, aikovansa taas lähteä mailmalle. — „Hullunako nyt olet?“ Kantala sanoi, „joko nyt taas

mieles tekee vanhaan ammattiis?" — „Ei maar juuri," vastasi Matti, „mutta onhan niitä toimia muitakin."

— „Mikä sinun on sitten meillä hätänä?"

— „Ei mikään, täällä on hyvä kaikin puolin, mutta minä en aijo jäädä rengiksi koko iäkseni, — ylöspäin, paremmalle asemalle, se on aikomukseni — mutta siinä ennen kaikkia tarvitaan rahoja, ja juuri noita lähden mailmalta haalimaan."

— „Luuletko sitten sieltä niitä niin saavasi, jos et juuri aivo varkaisiin ruveta?"

— „Varkaisiin! sen sanan olisitte voineet jättää pois, mikään ei oikeuta teitä tuota lausumaan — mutta neljän vuoden aikana kerjuulla käydessäni, ehdin katsahtaa vähän joka paikkaan ja silloin luulen huomanneeni, että hiukkasen järkeä käyttämällä voisi jotakin ansaita! — no niin! luulen kykeneväni vähän sinne ja tänne, vaikka katon harjalla kiikkumaan."

— „Voit tehdä mitä tahdot, vaikk'en minä sinun tuumias oikeen hyväksy."

— „Hm, mutta ettehän taitaisi hyväksyä, jos joku renkipoika tulis tytärtänne kosimaan, varmaankin olisi vanhalla pohjalla oleva talollinen suotuisempi."

— „Mitä riivattua semmoiset tähän kuuluu?"

— „Kuuluu ainakin sen verran, että edellistä pidetään paljon huonompana olentona kuin jälkimmäistä, vaikka se useasti onkin aivan väärin."

Sitä sitten Kantala toisinaan itseksensä ajatteli, että mitähän Matti noilla kosiomiehillä tarkoitti, — jotakin liikkui tuon poika klopun kallossa?

„Taitaa se niinkin olla, että noilla suurilla työpaikoilla voi enempi ansaita, kuin rengin palkan" sanoi Kantala keran Matille, „mutta tavallisesti nuot rahat menevät kaiken maailman teitä, eikä miehelle jää muuta, kuin tyhjäät käsäiset kädet oljelle."

„Niin kyllä," vastasi Matti, „helpostihan se menee työmiehen palkka, jos sen kanssa huolimattomasti menettelee;

tavallisesti ovatkin vapaat työmiehet hurjia, ajattelemattomia veitikoita, joilla ei ole mitään tarkoitusperää, jota kohden pyrkisivät ja niin elävät he päivästä päivään, sen mukaan kuin Kaasi kannattaa.“

„No luuletko sinä sitten olevasi toista sorttia?“

„Luulempa niinkin, minä aivon ansaita ja säästää, sillä minulla on jommoinkin tarkoitusperä, johonka pyrin, ennenkuin tulen aivan vanhaksi äijäksi.

„Olleekohan tuo kylläkin korkea?“

„Eipä mitään — ainoastaan semmoinen, että uskaltaa ihmisten kuullen, jotakin sanoa.“

„Etpä sinä nytkään ole liian arka sanoissasi.“

„Empä niin: mutta se on samallaista, kuin jos joku uhkarohkea, hävytön soittaisi pahaa kellorämppää toisten keskustellessa, kukaan ei pidä mitään tuommoisesta äänestä, vaikka se jotakuta saattaa hiukan naurattaa.“

Sitten syksyllä pisti Matti kapineensa kokoon ja läksi, liikutetulla mielellä, kiitellen talonväkeään. „Minä lähdän vaan työhön,“ sanoi Matti, „täällä on minun kotini, missään muualla en voi niin elää, kuin täällä.“

— „Ei tainnut olla vahingoksi, vaikka Matti menikin pois,“ sanoi Kantalan emäntä kerran salavihkaa miehelleen, „Elsan on usein silmät itkusta punaiset, hän piti Matista tavattomasti — Herra ties' mitä siitä olisi aikaa myöten voinut tulla.“

„Meni se, ja saattaa se palatakin,“ mumisi Kantala itsöksensä; hänellä oli vieläkin mielessä nuo kaksi kosiomiestä.

— „Joka kerran kulkuri on, niin kyllä se kulkurina pysyy,“ tuumasivat useat, kun kuulivat Matin lähteneen Kantalasta.

V.

Samana syksynä, kun Matti Kantalassa lähti, tuli Anna palvelustyöksi Tapalaan. Pestirahansa oli hän viimeiseen penniin antanut reppuryssälle, ja saanut yhtä ja toista koristusta, jotka nuoren tytön silmiä huikaisevat. Mutta aivan riittämättömät olivat nuo rahat olleet, nytkin vielä oli hän paljon jäljellä, ei hänellä ollut vielä puoliakaan niistä kai-kista, mitä vanhemmilla palvelustyöillä ja muilla varakkaam-milla oli. Täytyi siis vartoa kärsivällisesti seuraavaan syk-syyn, joka oli tuova lisää.

Tapalan isäntä oli toiskertaan naimisissa; ensimmäi-sestä avioliitosta, oli hänelle ainoastaan yksi poika, joka jo oli nuorukais-ikään ehtinyt, toisesta sitävastoin oli useampia pie-nokaisia. Tapalan haltijat kokivat ainakin ulkopuolisesti olla hyvin jumalisia ja näyttäytyä muita paremmiksi. Emäntä oli tuolta toisesta päästä kylää, erään talon tätityttäriä. Parhaalla ajallaan ei hänen ollut onnistunut päästä naimisiin, vaikka oli rahojakin, meni jo kolmaskin kymmen eikä vielä-kään tahtonut kuulua kunnollista kosijaa. Näin isolla ijällä ei enää oikeastaan sopinut nuorten tyttöin seuroissa käydä, eikä ne hänestä juuri paljon pitäneetkän. Mutta sitte tapah-tui kuitenkin se ihmeellinen seikka, että Tapalan isäntä kosi häntä emännäksensä. Nyt se vihdoinkin jäi tuo vihattu tädin kölli ja vaihtui kauniilta soivaan emäntä nimeen.

Annaa ei isäntäväen hurskauden maine oikein miellyt-tänyt, mutta kun talo oli ihan keskellä kylää, arveli hän siellä sentään aikojen kuluvan — ja sitten oli toinenkin pal-velustyttö ja pavi, kolme renkiä. Eihän siinä isäntäväen jumalisuus paljon häntänne arveli, hän. — Eikä se jumalisuus sitte ollutkaan niin aivan ankaraa, eikä todellista laatua, ainoastaan silloin tällöin tuli isännälle, tai emännälle, propeteeraamisen aika, niin kuin Anna sanoi, ja tämä tuli ainoastaan silloin, kuin ei asiat menneet mielenmukaan,

silloin sai kuulla osansa itseksikin, nähdä minkälainen oikeastaan oli. — Pianhan Anna mukautui uusiin oloihinsa, hänellä oli nyt paljon enempi raskaita tehtäviä, kuin Ketolassa, mutta mitäs siitä lukua; olihan täällä kylässä kuitenkin kymmenenkin vertaa hauskeempaa, täällähän alinomaa sai olla nuorten, iloisten ihmisten seurassa, ja sitäpä hän juuri harhaittain halusikin. Anna oli ikäänkun laululintu; tanssien ja laulellen teki hän työnsä, tuokiossa oli hän lentänyt naapuritaloon ja sieltä takaisin, mikään ei voinut häntä paikoillaan pidätellä. Kyllä hän toisinaan sai toriakkin juoksemisestaan, mutta siitä välitti hän aivan vähän ja eli vaan omalla tavallansa. — Kunnan palvelustyttö hän oli ja toimitti hyvin tehtävänsä, sen sanoi Tapalan emäntäkin. „Mutta,“ lisäsi hän, „hän on semmoinen maailman riekko, niinkuin ne nuoret vallitettavasti tähän aikaan ovat; aivanhan ne rientävät sin pään kadotusta kohden!“

Sunnuntaisin, silloin kuin ei kirkossa ollut, istui Tapalan isäntä silmälasit nenällä pöydän takana; siellä lukea pahoiti hän hikipäässä raamattua. Nuoruudessaan oli hän ollut huononpuoleinen lukija ja nyt vanhempana ei hän enää tullut sen paremmaksi, vaikka usein harjoittelikin. Hänen lukemisenensa oli kankeaa ja vaikeasti ymmärrettävää, joka teki kuulijaan väsyttävän vaikutuksen. — Emäntä istui tuolilla pöydän vieressä, häällytellen ruumistaan, ja siinä täytyi istua palvelustyttöistäänkin sen, jonka vuoro ei ollut olla kirkossa. — Nämät olivat tuskallisia hetkiä Annalle, ei sen vuoksi, ett'ei hän olisi raamatun lukemista kärsinyt, vaan sen yksitoikkoisuuden tähden, joka vallitsi tässä seurassa, ja josta ei ikänä tahtonut tulla loppua. Isännän lu'usta ei hän kuullut niin mitään, sydän oli täynnä synkkää levottomunta, jopa kiukuakin. — Viimein kuitenkin kuului kulkusten kilinä, kirkkotieltä, ja isäntä taukosi lu'ustaan. — Silloin aloitti emäntä pienen puheensa, joka tavallisesti kuului näin: „Näin, niin ihmisparat, niin sitä siinäkin sanottiin, niin se on pahaa ja syntistä maailman lopun edellä, ja kyllä siitä loppu tulee jo tuohon käteen, niinhän se kuului.“ Emäntä tosin ei enää

muistanut sanaakaan, miten se kuului, sillä hän oli jo hyvät tuokiot taistellut unen kanssa, mutta, että mailman loppu oli ihan tulossa, sen hän tiesi muuten.

Ja tiesipä Annakin että tuskan hetket nyt olivat menynyttä ja iltapuoli oli iloa ja vapautta, ja elämä tuntui taas niinkuin keväinen päiväpaiste.

— Tuli sitten kesä monine hauskoine huveinensa; tanssittiin ulkona kedoilla, leikittiin ja lauleskeltiin. Koko kylän nuorisö olivat Annan ystäviä, sillä hänen iloinen viehättävä luonteensa miellytti jokaista.

— Sulosilmäinen, punaposkinen, soleva ja notkea kuin nuori vesa, hyvä sydämminen, lempeä ja iloinen, semmoinenhan se oli Anna, sellaisiahan niitä tapaa useampia palvelustyöissä. Ken tietää kuinka suuri aarre löytyisi tuollaisessa hempukassa? Arvattavasti voisi tuollainen olento tehdä onnelliseksi miehen, joka todellisella lemmellä osaisi sitä hentoa kukkaa kohdella. Mutta aivan pienessä ajassa saattavat olot muuttua kokonaan toisiksi ja iloisesta viehättävästä tytöstä saattaa pian tulla kurja, maailman hylkimä, raukka. — Salainen vaara väijyy lempeän illan hämärässä, esiintyy niin kauniissa viattomassa muodossa, hetkessä valloittaa se nuoren, ajattelemtoman tytön sydämen ja silloin käy, niinkuin nuorten palvelustyttöin niin useasti on käynyt.

— Tapalassa, niinkuin tiedämme, oli tuommoinen mieheksi varttuva poika; lapsuudessaan oli hän vallaten velikulta, teki kaikenlaisia pieniä pahoja kyläläisille, jotka arvelivat: pojasta mahtanee tulla aika koira maailmaan. Mutta kuinka kävikään; jo rippikoulun ijällä näytti Samulin luonne kokonaan muuttuvan; pian oli hän samalla mielellä, kuin Tapalan haltijatkin, rupesi paheksimaan nuorison syntielämää ja puhui kauhulla heidän kujeistansa.

— Eipä hän sentään malttanut pysyä vuoteellansa, kun kesä-öisin kuuli nuorisojoukon laulua kylän raiteilta, hän hiipi akkunan pieleen, tirkisteli ulos, ja pian oli hän ovesta pihalle pajahtanut. Sitten seurasi hän tuon vallattoman joukon

jälkiä, tunsi halua käydä seuraan, vaan pelkäsi siitä tulevan pahan kolauksen hyvälle maineellensa.

Tuli sitten joku arkio-yö, eikä kylässä kuulunut olevan nuorisoa liikkeellä, eikä nuo alati voineet yötä päivää valvoa, silloin tuli Samuli entistä levottomammaksi, käänteli ja väänteli vuoteellaan. Ja kun arvasi talonväen nukkuneen, pisti hän takin päällensä ja pujahti ulos.

Niinkuin pahaa aikova rikoksen tekijä hiivi hän salaa kylän nurkissa, kurkisti tuon ja tuon pirtin takaa, eikö ketään olisi näkyvissä ja jos silloin sattui näkemän, jonkun, pakeni hän kuin pahin varas.

Ensi alussa palasi hän takaisin, hetkisen viivittyään, ja nukkui vuoteellensa, mutta kohta ei hän enää niin pian palannutkaan, hän oli öisillä retkillään saanut rohkeutta toimintaansa. — Nuori pulska poika, varakkaan talon perillinen, semmoinen on jotakin suurta nuoren piikatyön mielestä; jos semmoinen ihailtava sankari kolkuttaa aitan ovea, olisipa hulluutta olla avaamatta. Ja silloin syntyy tuhansia iloisia toiveita; tuo rikas nuorukainen on niin lempeä, niin uskollinen ja hyvä, kyllä se nyt muka todella rakastaa ja siitä seuraa loistava tulevaisuus — nyt sitä on toivo päästä talon emännäksi, nyt ne kerrassaan jäävät palkkapiian ja mökin muijan päivät.

Pian oli Samuli noihin öillisiin retkiensä niin tottunut, että hän aivan harvoin pysyi koko yötä kotona. Ajan pitkänsä ei tuo tietysti voinut täydelleen pysyä salassa, olipa yksi ja toinen nähnyt Samulin nurkissa juoksentelevan. Sitä ei ensinnä oikeen uskottu, mutta vähitellen muuttuivat nuo huhut varmaa varmemmiksi. Mutta kauvan aikaa osasi Samuli monen tekosyyin nojalla itseänsä puolustella.

Ensi alusta oli Samuli halulla silmäillyt talon uutta kaunista piikatyttöä, mutta Anna näyttikin hänestä aivan vähän välittävän, haki vaan iloisia seuroja ja lauleli huolettomasti. Eikä Samulin ensimmäiset kokeetkaan näyttäneet luonnistavan, Anna vaan karttoi häntä entistä enemmän. — Jotakin salaista vastenmielisyyttä tunsi Anna ensi hetkestä

Samulia kohtaan ja kun hän huomasi, miten tämä usein kahdenkesken koetti häntä imarrella, hän melkein peljästy. — Kyllähän Anna jo vuosikaudet oli kuvitellut itsellensä tulevaa sulhoansa, mutta ei nuot kuvitelmansa koskaan ulotuneet renkipoikaa, tai käsityöläistä ylemmäksi, ja, kun hän nyt huomasi, että Samulilla oli jotakin ontoa mielessä häntä kohtaan, pelkäsi hän ett'ei asiat olleet oikialla paikalla. — Mutta kun hän, päivän työtä tehtyään, illalla kävi vuoteellensa, ei hän voinut estää mieleen tunkeutuvaa ajatusta, että taitaisi se joskus tulevaisuudessa olla hyväkin, kun ei aina tarvitsisi niin kovin työskennellä, ja kyllä se sentään oli kelpo poika Samulikin. Tämä ajatus kasvoi kasvamistaan siksi, kuin se oli melkein yksinvaltiaana Annan sydämissä. — Kerran, kun hän eräänä iltana ajoi karjaa laitumelta, kohtasi hän Samulin, joka asettui hänen eteensä polulle ja pyysi kiihkeästi häntä seisattumaan. Ja sitten puhui ja vannoi tuo kiihkoinen nuorukainen niin paljon ikuisesta rakkandesta, että Anna raukka jontui vallan ymmälle, eikä voinut virkkaa mitään. Hän riuhtaisi itsensä irti ja juoksi karjan perään. Mutta siitä asti oli hän täydelleen valloitettu ja muuttui kokonaan toisenlaiseksi, ei hän enää välittänyt niin paljon iloisista seuroista, ja, jos joskus menikin senlasiin, ei hän enää ollut sama kuin ennen. Poissa oli tuo vapaa ja hilpeä käytöstapa, joka ennen oli hänen omituisuutensa, iloinen hän tosin oli vielä, mutta ei samalla tavalla kuin ennen; jonkinlainen levottomuus näkyi hänen vilkkaissa silmissään. Uusia korioita hetuleita ilmestyi yhä enemmän hänen puvussaan, viimein koreat puikkorenkaatkin korvissa välkähtelivät — ja yhä ylpeämmäksi muuttui hän. Entiset ystävät ja palvelussisarensa ei hänelle enää oikeen seurakumppaneiksi kelvanneet, sillä olipa hän talonpojan morsian, ja tunsu itsensä siksi. Mutta silloin olikin jo astuttu siveyden rajain yli, hienot siveettömyyden taimet versoneet, taitavan kasvattajan hoidossa.

Oli taas keväinen sunnuntai-ilta, kylvöt ja muut kasvit olivat kauniilla oralla, joita maamiehet katselivat hyvillä toiveilla. Niinpä oli Kantalan isäntäkin katselemassa kylvö-

jään ja kohteli palatessaan Tapalan ukon, joka kanssa palasi pelloitaan. Siinä sitten, kaikenlaista jutellessa, sanoi Tapala muun muassa: „Meidänhän ne työt tahtovat jäädä vallan takapajulle, on liika vähän väkeä ja nekin niitä näitä lon- tuksia, nyt sitten vielä täytyy ajaa piikakin pois.“

— „Ajaa piika pois, mistä syystä sitten?“

„Mistäkö syystä? — mistäs muusta kuin siitä, kun roisto on antanut itsensä pilata ja piankin ehkä saa lapsia.“ —

— „Jaa jaa, kyllä se on ikävä asia, kun tuollaisen kelpo tytön on käynyt niin pahasti, mutta eihän teidän kuitenkaan sovi tyttöä pois ajaa, teillä hän on paremmin kotonaan kuin muualla.“

— „Meilläkö? minä en pidä huoria talossani, se on to- tinen tosi, miksi ei silloin totellut, kun monesti varoitin hän- tä juoksemasta kylässä syntiseuroissa, miksi ei totellut?“

— „Jaa jaa, mutta ehk’ette kieltäneet tarpeeksi monta kertaa; minä olenkin kuullut, että teidän oma poika on An- naa koreillut korvakelluttimilla ja kaikenmoisilla hetuleilla, olisi ehkä aivan kohtuullista, jos Annasta tulisi talon miniä.“

— „Ja luuletko sinä sitten meidän Samulin piikoja pi- tävän, joka on siivoimpia nuoria miehiä maailmassa.“

— „Ei kerkiä kehuaan; yökoipari hän on ollut kau- van aikaa, vieläpä pahinta sorttia.“

— „Valehtelet!“ tuskaisi Tapala suuttuneena.

— „Enpä sentään,“ sanoi Kantala vakavasti, „jos jä- tänkin jutuiksi, mitä olen muilta kuullut, on minulla kyllin omia silmin näkemiäni, tuskin on vielä viikkoa aikaa, kun omin käsin talutin hänen pois piikain makuuhuoneesta, koska pidin sopimattomana, että hän siellä kaiket yöt vetelehtii.“

Tapalalla ei ollut mitään sanottavaa; vihoissaan lähti hän kotoaan kohden, ja vielä samana iltana täytyi Annan ruveta korjaamaan kapineitaan, ei ollut enää armoa vähääkään.

Koditonna, petettynä, hyljättyinä, tuollaista ei Anna ikänä ollut tiennyt elämältä pelätä ja sempä tähden tuntuikin se kahta katkerammalta. Hän tiesi ett’ei hänellä enää ollut mitään odotettavaa petolliselta sulholtansa; nyt hän jo täy-

delleen käsitti, mikä tarkoitus oli Samulin lemmen lupauksilla. Ja kyllä hän oli noitten lupasten vakavuutta epäillyt alusta alkain, mutta ei hänessä ollut voimaa vastustamaan niitä monenlaisia haukutuksia, joita yhä unsia ilmestyi.

Kinkku ja häpeä astuivat nyt entisen iloisuuden sijaan, köyhyys ja kopiseva tyhjyys joka paikassa — Anna oleskeli yönsä ladoissa ja muissa ulkohneissa, ei taipunut hän pyrkimään kenenkään asuntoon, kenties ei oikeen uskaltanutkaan Monta kertaa oli hän aikeissa itse lopettaa elämänsä, mutta ei hänellä sentään ollut rohkeutta toteuttaa aikeitansa, hän eleli siis vaan kurjaa elämäänsä ja tulevaisuus kuvantui vieläkin kurjemmaksi. Mutta eipä saanut hän kauvan tälläkään tavalla rauhassa olla; kyläläiset päättivät, että kyllä tuolla naisella varmaankin on jostaakin pahaa mielessä, kun tuolla tavoin piilottelee, ja silloin rupesivat kylän akat jommoiseenkin vartijatoimeen. — Olipa kerran yksi niin rohkea, että rupesi Annaa julkisesti torumaankin tuollaisesta olost, samassa lisäten; „jos muuten tahdot, voit saada vähäksi aikaa sijaa minunkin pirttini nurkassa.“ — Mutta kyllä tiesi Anna, ettei kylän häijyimmän akan pirtin nurkassa ollut juuri hauskat oltavat; sentähdon pakeni hän, sydän entistä synkempänä. Hän juoksi vähän matkaa kylästä olevalle siljalle, ja päätti nyt varmasti lopettaa elämänsä, hypätä siljalta alas koskeen — hän seisattui käsipuulla, katseli virran juoksua ja kuulteli sen hiljaista kohinaa, mieleensä muistui lapsuutensa ajat Ketolassa, usein hän sielläkin oli katsellut pienoisen virran hiljasta kulkua, vaan aivan toisella mielellä, kuin nyt. Ja juuri tällä hetkellä iski mieleensä ensikerran ajatus; mitäs jos kävisin Ketolaan — nuo jäykät ihmiset olivat kuitenkin parhaimpia, mitä hän oli kohdannut maailmassa: ainahan ne puhuivat suoraa totuutta ja toimivat sen mukaan ihan toisin kuin maailmalla — miksi olikaan hän sieltä ollenkaan lähtenyt, olisihan siellä nyt hyvä — mutta mitenkäs hän voisi ja kehtaisi sinne mennä takaisin, josta hyvinä päivinä oli niin ylpeästi suotta-aikojaan lähtenyt? — Kyllä se oli vaikeaa. — Mutta tässä oli kysymys elämästä

ja kuolemasta, tässä ei ollut tinkimisen varaa. — Ja miksi ei hän koittaisi kaikkia, ennenkuin käy lopettamaan nuoren elämänsä? Kauhistuneena tempasi hän itsensä irti sillan käsipuusta ja alkoi vakavasti astella Ketolan torppaa kohden.

— Ketola vaimoineen, poikineen palasi juuri työstä, kun he pihassa kohtasivat vaalean, surullisen näköisen Annan. Ihmetyksissään asettui koko perhe Annan ympärille seisomaan. — Tietämättä mitään lausua Anna puolestansa rupesi katkerasti itkemään, eikä voinut silmiinkään katsoa entisiä kasvatus vanhenpiansa. Viimein toki poikanen lapsen rohkeudella tarttui Annaa käteen ja sanoi, „tule Anna pirttiin!“

Siitä sitten pääsivät vanhemmatkin alkuun, kertoivat pojan sanoja ja kyselivät, miksi hän itkee.

Monen tuumimisen ja arvelun perästä, tuli vielä samana iltana päätökseksi, että Anna saisi jäädä torppaan. „Olisi vallankin hyvä“. sanoi Jaakko, „jos pysyisit täällä enemmän aikaa, etkä kohta taas ensi tilaisuudessa lähtisi maillalle hulluttelemaan.“

Mutta Anna tiesi, että päätös oli päätös, joka pysyi, hän tiesi että hänellä taas oli koti, jossa sai elää miten tahtoi ja hän päätti taas ruveta elämään undestaan.

Kylässä alkoi touhu ja hakeminen Annan katoamisen johdosta, luultiin hänen koettavan sikiötään salata: Toiset olivat hänen nähneet menevän joelle päin, ne luulivat, eikä syyttä, hänen koskeen hypänneen. Ja viikon päivät kesti tämänlaista levottomuutta, siksi kuin saatiin tietää missä hän nyt oli.

Tapalan Samuli käveli vaan pyhyiden hännystakissa ei hän ollut asiasta tietävinäänkään.

VI.

„Heikkilä“ nimellinen talo oli vähän matkaa kylästä peltojen takana; isäntänä siellä oli parhaassa iässä oleva mies, ankaranluontoinen ja ahkera työntekijä. Renkeinä hänellä tavallisesti oli nuoria alaikäisiä poikia, joilla hän osasi teettää työtä kelpolailla, ja jotka palvelivat pienestä palkasta. Kuuli hän sitten, eräänä syksynä, että Mattilassa oli poika, joka sai hündöstä vapautensa ja joka ei enää tulisi talossa eteenpäin olemaan. Mattilaan silloin läksi Heikkilän isäntä renkiä pestaamaan, toivoen saavansa hyvät kaupat. Mutta siellä selitettiin hänelle, ett'ei tuommoista poikakloppia kannata ensinkään ruokkia, eihän se mitään viitsi tehdä, eikä osaa, sitäpaitsi on se vielä luonnostaan tavattoman ilkeä — „ja“ lisäsi Mattilan emäntä — „meillä häntä on hyvin kasvatettu ja opastettu, mutta se oli semmoinen vesa, ett'ei se mistään parantunut.“ — „Jaa jaa,“ mumisi Heikkilä, „taitaa kyllä niinkin olla, mutta ainahan tuon ikäinen poika sentään voi jotain toimittaa.“ — Heikko ja huono raasu, ajatteli hän sitte katseltuaan poikaa, ei totta tuommoiselle kannata kallista palkkaa maksaa. — Kuules Jussi! etkös sinä tulisi meille rengiksi?“ Jussi ei tiennyt mitä tähän oikein pitäisi sanoa — hänkö rengiksi? sehän oli aivan tavatonta. — „Niin voudiksi,“ ehätti Kalle sanomaan, „etkö nyt, tuhmikko kuule mitä Heikkilä sanoo? oivallinen se voudiksi onkin tuo meidän Jussi, sen minä takaan.“ Heikkilä naurahti hiukan, ja Jussi loi Kalleen kiukkuisen katseen vaan samalla itsekseen mumisi: „kyllä minä tulisin jos huolitaan.“

„Kyllä minä huolin, mitäs minä turhia kyselisin,“ sanoi Heikkilä, „mutta sen tahdon ilmoittaa, että meillä tarvitsee tehdä työtä saantonsa mukaan, enkä minä nyt ensinnä voi sinulle suurta palkkaa maksaa. Vaan jos näytät mies olevasi, niin sitten lisään — tästä saat nyt hiukan pestiä,“ jatkoi hän, antain Jussille markan rahan. — Se oli ensimmäinen

mäinen markka, melkeimpä ensimmäinen raha Jussilla, ja hän katseli sitä mielihyvillään. Mutta siitäkin oli hänelle pian enemmän kiusaa kuin iloa, sillä heti karkasivat pojat hänen kimppuunsa, ihmettelivät ja uhosivat tuota suurta aarretta. He tuumasivat, että mitenkäs se Jussi nyt uskaltaa maatakkään panna, kun oli rengin pesti taskussa, kun ei hän nyt vaan rosvojen pariin joutuisi.

Ja muutaman päivän perästä rupesi Jussi hankkimaan talosta pois, ja silloin tuli Mattilaisille ankara laskeminen, mitähän tuolle annetaan myötä? Ei häntä sopinut alastoinna menemään panna, mutta ei sille olisi hyviä vaatteitakaan kannattanut antaa. „Niitä uusia vaatteita, jotka hänelle suvella ripillä käydäkseen tehtiin, en anna suinkaan, vaikka mätänis,“ sanoi Mattilan emäntä, ne auttavat kyllä Iivarille. Jussi itki ja kyseli, mitävasten niitä sitten oli hänelle tehtykään, koskei niitä annetakkaan. Isäntäkin tuumasi jo antaa pojan saada vaatteensa, mutta silloin avasi emäntä taas kiljuvan kitansa, ja silloin oli ranhallisinta olla ääneti.

Huonoilla, melkeimpä ryysyisillä vaatteilla läksi Jussi Mattilasta, ja tämä tuotti vielä enemmän kiukkua tuota lapsuutensa kotoa kohtaen. Hän itki ja kiroili mennessään, pui nyrkkiänsä taloa kohden ja mutisi: „Huuto-Jussi! katsele nyt Mattilan emäntä, jo se nyt menee, jopa nyt pääset siitä riivatusta elukasta — joka sinua palveli ja passasi, sai lyöntiä ja haukkumista, ja sitten päälle päätteeksi nämät koreat ryysyt.“

Pian tuli Heikkilä huomaamaan, ett'ei Mattilaiset olleetkaan aivan turhia laskeneet Jussin huonosta työkyvystä, sillä uusi renki todellakaan ei osannut tehdä juuri mitään. Ensi alussa oli Jussilla kuitenkin ankara halu oppia jotakin tekemään, ja tuli siitä kuitenkin aina sitä ja tätä valmista, varsinkin kun ei hänen täällä tarvinnut kuulla niin paljon pilkkaa ja toria kuin Mattilassa.

Tuli sitten talvi kylmine pakkasineen ja luminietoksineen, ja silloin muuttuivat Jussinkin olot kahta kamalamiksi: vaatteensa, nekin vähät, mitä hänellä oli Mattilasta,

olivat tyyni pilalle kuluneet, ja mitä hänelle talosta annettiin, oli usein aivan riittämätöntä.

Tuskimpa kerkesikään Heikkilä muuta ajattelemaan, kuin työtään, talvisinkin nousi hän ylös jo kello kahden, kolmen aikana, sitten lähdettiin metsälle, oli pyry tai pakkanen, ja silloin oli Jussinkin lähteminen, ei siinä kysytty, pysytkö sulilla vai et.

Kurjana, hytisten ja tutisten, istui Jussi reen kulmassa, isäntä ja toiset rengit pakoittivat häntä liikkumaan, jotta pysyisi lämpimänä, mutta silloin rupesi Jussi pahasti poraamaan ja intti, että sitten hänen tulee vaan paremmin vilu. Eikä tuo väite ollutkaan perätön, sillä hänen vähät vaatteensa olivat pahoja napittomia riekaleita, joista kävellessä löi yksi lieve sinne, toinen tänne, ja tuon tuostakin vilkahti osa alastontakin ruumista vaatetten lomista. Ja sitten sai hän kuulla, joka muuten olikin totta, ettei hänestä ollut apua niin rahtuakaan, ei kuorman teossa eikä hevosen ajossa, kylähän hänen puolestaan saivat kuormat mennä sinne tänne pitkin tienvieriä ja sinne kaatua; Jussille oli siinä kyllin, että pysyi mukana. — Kun sitten oli iltapuhdetta kulunut jo hyvät tuokiot, käytiin viimein sisälle ja kun Jussi sai muurin liepeillä hantoa kohmettuneita jäseniänsä, tuntui se aivan hauskalta. Mutta sitä iloa hämmänti tieto, että pian taas oli ulos pakkaseen lähdettävä.

Kerran taas, kun pakkanen oli ollut tavallista ankarampi, Jussi entistä viivuisempi ja laiskempi, istui hän, hyvin ansaitut torat saatuaan, muurin penkillä lämmittelemässä. Siinä päätti hän itseksensä, että hänen elämänsä tätä nykyä oli kurjaakin kurjempi, joka kyllä oli totta sekin. Mitäpä minusta, ajatteli hän, kyllä se on tosi, ettei minusta ole mieheksi — taitaisi vielä käydä laatuun, jos olisi vaatteet, mutta nyt minä jäädyn auttamattomasti. Hiljaa nyyhkien kävi hän vuoteellensa ja väänteli itseään rauhattomasti, mutta sitten, kun arveli talonväen nukkuneen, hiivi hän hiljaa ylös, puki itsensä, otti korista jonkin leivän ja pujahti ulos kirkuvaan pakkaseen. Hiljaa juostessaan kylää kohden arveli

hän, että tämä mahtoi olla rohkea teko. Mutta ei hän sitä sentään kerinnyt niin paljon miettimään, pää-asia oli että pääsisi kylään jonkun lämmitettyyn saunaan makaamaan.

Näin olivat ne mieheksi pyrkimisen aikeet, jotka Jussia syksyllä hieman innostuttivat, saaneet viimeisen iskunsa. Tämä olikin melkein välttämättömyys, sillä liikaa olisi vaatia ketään pakkasessa puolialastomana kuljeksimaan ja työtä tekemään. Tämä todella olikin ainoa syy, minkätähden Jussi paikastaan lähti, sillä muutoin tyytyi hän oloihinsa paremmin kuin koskaan ennen. Hän oli tälläkin kerralla osunut väärään paikkaan, tosin ei nyt pilkkaajain ja kiusantekijäin pariin, mutta kovaluontoisten ihmisten, semmoisten, jotka tuskin joutuuvat omaa itseänsäkään hoitamaan, saati sitten toista. Hoitoa hän olisi tarvinnut, henkistä ja ruumiillista, mutta mistä sitä tulee kaikille, tarvitsijoita on niin paljon.

Ei ollut sekään mitään hauskaa elämää, jota Jussi kylän kulkurina vietti, sillä tässä hänelle entisten lisäksi ilmestyi uusi kamala kumppani, joka useasti uhkaili hyviinkin ankaralla tavalla, tämä hiljainen kamala kumppani oli nälkä. Vilua hänen nyt sen sijaan tarvitsi vähemmin kärsiä, sillä eipä ihmiset voineet olla niin julkeita, että olisivat hänen pakkaseen ajaneet, varsinaisena asuntona hänellä oli saunat ja muutti hän aina sen mukaan, missä lämpöisempi oli.

Mutta nautti Jussi toisinaan kuitenkin lihaviakin ateriota. Milloin oli jossakin talossa sonnan ajo, tai joku muu kiireisempi hevostyö, silloin sai Jussikin hevosen ajellaksensa ja silloin ei ollut nälällä mitään sanomista. — Kyllähän Jussi kylää kulkiessaan sai osakseen monta ankaraa sanaa ja pilkkaa yllin kyllin, mutta vähitellen oppi hänkin laskettelemaan suustansa kaikenlaista vastapainoa ja täten hämentämään pahimmat pilkat. Muutoinkin rupesi hänestä lapsuuden raukkamaisuus aikaa myöten katoamaan. Tosin ei hänellä nykyään ollut itsestään mitään yleviä ajatuksia ja mistä niitä olisi syntyä voinutkaan, mutta vähitellen ilmaantui hänessä jommoistakin koiramaista ylpeyttä, tai oikeammin sanoen hävyttömyyttä. Parin vuoden kuluttua ei hän enää ollut niin

aivan raukka ruumiinsakkaan puolesta, hän oli tavallisen miehen mittainen, vaikka muuten heikko. Mutta sitä myöten kuin ruumis kasvoi, kasvoivat myös kaikenlaiset paheet, ja ilkeydet — Alusta alkain oli Jussi ollut näpistelijä ja näin tehnyt itsensä kyläläisten vihattavaksi. Mutta niin kanan kuin tuo näpisteleminen rajoittui leipäpalasiin ja muuhun syötävään, ei siitä pidetty suurta lukua; vasta kun Jussin rupesi mieli tekemään muitakin tavaroita, kohdeltiin häntä hie-man ankarammin. Ei kuitenkaan se ankaraus kovin käynyt pitkälle; usein palasi Jussi jo toisena päivänä, aivan turvalisesti samaan taloon, josta toisena oli varastanut.

Missä oli kortti- tai juomaseuroja, siellä oli Jussi aina juoksupoikana, ja näin pääsi hän seuraan osalliseksi, vaikka tosin ala-arvoisena miehenä. Kiiluvin silmin kurkisti hän silloin, voisiko jostakin rahapennisen napata. Tämä toimi onnistui toisinaan paremmin toisinaan huonommin, usein siitä vaan seurasi selkäsauna.

Yhdeksäntoistavuotiaana oli Jussi jo kohtalaisen pitkä, kuiva ja suora nuorukainen, kasvonsa ei alkuaan olleet ru-mat, mutta vilkkuva, ilkeä katse, antoi niille pahan näön. Kyläläiset nimittivät häntä nimillä, jotka ei aivan kauniilta kuuluneet; tavallisimpia olivat: roikale- ja revake-Jussi, Jou-tilas, ynnä muita sellaisia. — Ei Jussi sentään ollut enää aivan ryysyinen rekale, sillä toisinaan teki hän vähäisen työtä ja oli hänellä jo muitakin keinoja, joilla sai rahoja kokoon.

Eipä hän enää ollut aivan itkusilmäinen raukkakaan, hä-nestä oli tullut kavala ilkiö, joka sydämessään vihasi kaik-kia onnellisempia, eikä kammonut mitään konnantyötä, jota vaan uskalsi tehdä. Kun sisimmässä povessaan asui tunne, joka sanoi hänen muita huonommaksi, ja sen mukaan päätti hän elääkin.

Mattilaisia kohtaan asui hänessä katkera viha, sitä taloa ja sen haltijoita kartti hän jo kaukaa. „Poika häpee, kun hän tuommoiseksi on ruvennut, vaikka hyvän kasvatuksen sai,“ sanoivat Mattilaiset. Mutta häveliäisyyden oli Jussi jo

aikoja sitten heittänyt, eikä suinkaan sentähden karttanut entisiä kasvatusvanhempiaan; syynä siihen oli yhä karttuva viha, ja ne koston tuumat, joita hänellä alinomaa oli mielessä.

Jussilla ei tietysti ollut monta ystävää, jos sitä nimeä ollenkaan voi käyttää tällaisten miesten tovereille. Mutta eipä hän kuitenkaan ollut ainoa laatuaan; löytyi niitä semmoisia, jotka hänellekin seurakumppaneiksi sopivat.

Kerran oli Mattilassa renkinä Mikko niminen mies, toisesta pitäjästä kotoisin. Kuljeksivana työmiehenä oli hän seudulle ilmestynyt ja sittemmin rengiksi ruvennut. Aika veitikka näytti mies olevan alusta alkain, hän joi ja pelasi, milloin vaan oli tilaisuutta, sekä näytti epärehelliseltä. Tästä miehestä sai Jussi seurakumppanin, oikeinpa hyvän toverin. Useasti seurustelivat he yhdessä ja silloin melkein aina juvuksissa, heillä näytti olevan yhteinen kukkaro ja tuo kukkaro ei ollut suinkaan tyhjä, se oli varma asia. Mutta yhtä varma oli, ett'ei nuot rahat olleet kummankaan ansaitsemia, sillä Jussi teki työtä entistäkin vähemmän, eikä Mikonkaan pieni palkka voinut niin riittää pitkälle.

Oli syksy, uusikuun aika, yö musta ja pimeä. Kaksi miestä istuu peltokedolla, katajapensaan varjossa; heidän välillään on pullo, josta toinen mies ehtimiseen tarjoo toiselle. „Ryypääs nyt aika kulaus asian alkajaisiksi,“ sanoo tarjooja muun muassa. Toinen ottaa ryyppyn, tarjoo pullon takaisin ja sanoo: „etpä vielä ole sanonut, mikä tuo asia onkaan?“

— „Jaa, tämä onkin aika asia, tuhannen markan asia — eikä siinä tarvitse kuin hiukkasen hyvää järkeä!“

— „Mikä tuhannen markan?“ sanoi toinen ja siirtyi likemmäksi.

— „No kuultele sitten, tämmöinen se on: Heikkilä maksoi eilen velkansa meidän ukolle — tuhannen markkaa kauniita seteleitä, — rahat ovat piirongin laatikossa, avain pei-

lin salakomerossa — minä olen kunnan renki ja tiedän tarkkaan talon asiat. — Nyt minä ajattelen, että tuo tuhannen markkaa saisi yhtähyvin olla meillä, kuin tuolla häijyn-ilki-sellä, rikkaalla Mattilan äijälläkin.“

„Ja sillä riivatulla ämmällä,“ ehätti toinen sanomaan, „saakeli soi! Paljaasta koston halusta tahtoisin ne ottaa häneltä, vaikka en itse saisi penniäkään, mutta kyllä ne taitaa ottamatta pysyä!“

„Kyllä tietysti nahjuksilta, mutta järkevä, reipas mies nappaa ne yks, kaks!“

— „Milläs lailla se voisi laatuun käydä?“

— „Aivan helposti, minulla on jo asia selvillä: huomenna on lauantai, tulee pimeä, kaikki väki käy kylpemään, tietysti minä myös, yks, kaks pujahdan minä kammariin, karautan rahat akkunalle ja juoksen saunaan, siksi kuin toisetkin. Sinä tietysti vartoot varalla, otat pois akkunan puolikkaan, sieppaat rahat ja sitten aika kyytiä toiselle puolen kylää.“

„Minnekkäs minä sitten panen rahat?“

„Oh hoh, kyllä maar' onkin kiperä kysymys, huomenna sinulla on kyllä aikaa katsoa semmoista paikkaa; niitä on semmoisia sadoittaisin. — Mutta semmoinen se pitää olla, ett'ei siitä kukaan tiedä mitään ajatella, joku seinärako, tai kiven halkeama. Huomenna menet sinä kuokkamaalles ja olet siellä kaiken päivää, ei missään tapauksessa saa antaa ihmisten mitään aavistaa, muutoin menee huonosti.“ Hän puhui huolettomasti, aina kuitenkin kuullelleen, eikä ketään olisi lähellä, mutta jota enemmän hän puhui, sitä pelokkaamaksi kävi toverinsa ja sanoi epäröiden:

„Mutta mitenkäs me sentään uskallamme noin suurta aummaa?“

— „Oi Jussi nahjusta,“ ilveili toinen, „vuosikausia on hän varastellut leipäpalasia ja kymmenpennisiä, joutunut kymmenen kertaa kiinni ja päässyt irti yhtä monta kertaa. — Ei Jusuni! ei maksa vaivaa pitää varkaan nimeä tällaisten

tähden. Kun kerran ottaa, pitää ottaa oikein tuntuvasti ja sitten taas olla ilman.“

„Pahoin pelkään, että viet minun väärälle tielle, vaikka ei minun ole väliä, sen huonompaa, kuin olen, ei minusta enää voi tulla!“

„Jesta poo sitä poikaa! sehän on ihan vanhurskas! — katsoppas tätä poikaa, enpäs minä vaan ole huono, viheliäinen, — aika huoran mukula, saunan lonkossa kasvatettu, pienestä pitäin opetettu tämän maailman tavaroita tasimaan — mutta kiinni en ole joutunut, enkä hevillä joudukkaan. Olen jo jutellut, miten mennä vuonna Holan äijältä nappasin kuusi sataa markkaa; niillä rahoilla on useasti kastettu Jussi pojankin kaulaa. Mutta ne rahat ovat pian lopussa, toisia pitää hankkia, nyt olisi hyvä tilaisuus. Tulisi noin viisi sataa mieheen ja se huvi kaupan päälle — aatteles minkälainen elämä siitä nousee Mattilassa; parin päivän perästä ei tietysti löydy yhtä harakkaa koko kylässä.“

— Jussi kavahti ylös, „se käy laatuun,“ sopersi hän, „minä teen vaikka mitä, jos sillä hiukkasen voin kostaa Mattilaisille! mitä huolin minä, jos kiinnikkini joudun; ei minun päiväni sillä paljon pahane.“

„Kiinni! ei helkkarissa, sillähän olisi koko asia pilattu, pitää menetellä järjellisesti. Ensiksikin ei noilla rahoilla auta liiaksi leveillä — ryyppy nyt, veikkoseni! Kuule! jos niin huonosti kävis, että kiinni joutuisit, älä silloin minua asiaan sekoita, ei se hyödytä ollenkaan; jos minä joudun, lupaan minä sinulle samaa. Nyt menen ja hellitän hiukkasen akkunan nauvoja, että sinä saat helpommin irti — vielä ryyppy, veikkoseni!“

Kun Mattilan emäntä lauantailtana kylpemästä tullessaan kävi kammariin, havaitsi hän akkunan puolikkaan pois otetuksi ja tuulen puhaltavan huoneeseen. Silloin kiljaisi hän kamalasti ja syöksyi ulos, kompastui kynnyksiin ja huusi: „varkaita, rosvoja, auttakaa, oi voi! Isäntä hyökkäsi kammariin, pojat kintereillä ja — oi hirmua! — akkunan puolikas oli poissa, piirongin laatikko auki, rahat tipotiessään —

oi ijankaikkinen! Sitten juostiin, kirottiin ja raivottiin. — Emäntä vakuutti, että häntä lyötiin päähän, hän kun peljästyksissä päänsä ovipieleen kolasi.

Kun ensi mellakka hiukan haihtui, rupesi isäntä kovasti uhkaavana Mikkoa syyttämään. Mutta huoletonna vastasi veitikka: „ei, hyvät ystävät, minussa ole kahta persoonaa, ja niinkuin näitte, menin teidän kanssaune kylpemään ja yhdessä teidän kanssanne haudoin ja hassasin viimeisenkin synnillisen himon ruumiistani. Mitäs te minua suotta syyttelette?“

Silloin kääntyi epäluulo luonnollisesti Joutilas-Jussin puoleen; hän on vanha varas ja tuntee paikat, niin arveltiin. Ja sitten lähdettiin miehissä kylälle Jussia hakemaan, joukkoon yhtyi vielä muutamia kylän miehiäkin, pian paisui joukko kymmenmiehiseksi.

Jussi oikoili Toivolan sannaan penkillä hyvillä mielin, mutta pelkäsi hän sentään, että hampaat helisivät. Ei hän tosin sitä huomannut, että kukaan olisi häntä teossaan nähnyt, mutta erittäin levoton hän sittenkin oli. — Ja nyt! nyt jyrisee, tullaan panemaan varasta kiinni — pako mahdoton — hui hirveää!

Siinä se seiso i Jussi miesjoukon keskellä nolona peloissaan, ja miehet puhuivat tuhannesta markasta, jonka hän äsken oli varastanut. Jussi tiesi sen kyllä itsekin, että oli varastanut, eikä hän tainnut muuta ajatella, kuin että nuot kylän miehetkin sen tiesivät, koska niin suoraa päätä häntä syyttivät. Hieman vaikeaksi tulikin hänelle antaa oikein lujaa kieltävää vastausta, ja viimein tunnusti hän peloissaan kaikki tyyni.

Saadakseen Jussia tunnustamaan, lupasi Mattila jättää koko asian sikseen; mutta saatuaan rahat kouraansa vaati hän heti Jussin kiinni panemista, ja lähetti hänet parailaan pidettäviin syyskeräjiin.

Siellä sai Jussi tuomionsa, vesikoppia, vankeutta; semmoisethan varkaalle kuuluvat, vaan Jussi virkkoi, naurahtain kylmästi: „Tuleekohan tuosta päivät paljoa huonommaksi, kuin ovat olleet tähän asti?“

Ja vanhurskaat vaimot, semmoiset kuin Tapalan emäntä ja moni muu, valittelivat mailman pahuutta, ja ihmettelivät, kun ei koko Luisulan lapsisarjassa ollut yhtään kunto ihmistä, vaikka isä ja äiti olivat koko hyviä ihmisiä.

VII.

Pianhan ne kyläläisiltä unohtuivat koko Luisulan lapset, olivathan ne niinkuin olleet ja menneet. Anna tosin vielä joskus pikimmiten näyttäytyi kylässä, mutta eihän sillä ollut sen suurempaa merkitystä, hänellä oli tyttö ja hän asui metsätöissä, se hänestä tiedettiin.

Ainoa paikka, missä heitä paremmassa muistossa pidettiin, oli Kantala. Useasti muisti vakava Kantalan ukko, lahjakasta, uhkarohkeaa renkipoikaa, joka lähti maailmalle, muka siinä tarkoituksessa, että voisi saada paremman aseman. — Olihan Kantala kerran löytänyt kirjeenkin; tosin siitä oli poissa lähettäjän nimi, vieläpä sekin, kenelle se oli lähetetty, mutta sittenkin sai Kantala siitä monta tietoa entisten lisäksi.

Kyllähän arvasi ukko, minkätähden Elsa niin jyrkästi hylkäsi kaikki ne edulliset kosiotarjoukset, joita alituisen oli tarjonna, mutta hän ei virkannut sanaakaan, hiukkasen vaan huultaan puraisi. Eipä ollut hänellä yhtään halua antaa tyttärtään maan kuleksijalle, jota yleisesti pidettiin rosvona ja jonka veli istui linnassa varkaudesta.

Toiselta puolen, mitä voisi hän sanoa, jos tuo rohkea, pulska nuorukainen yhtäkkiään astui hänen eteensä talonisäntänä ja pyysi Elsaa vaimoksensa; sillä täytyihän myöntää, että mies, joka omalla työllä ja taidollaan on koonnut jommoisenkin omaisuuden, on paljoa etevämpi upporikasta perijää, joka ei ole tehnyt mitään omaisuutensa eteen. Eikä Kantala pitänyt ollenkaan mahdottomana, että Matista talokas tulisi, olipa se poika tavattoman järkevä. Sitten tuo kirje? — puhuttiinhan siinä kymmentuhannen urakoista,

kolmentuhannen voitosta y. m. — Ja Elsa sitten, olipa se aina vaan hilpeällä mielellä, vaikka äiti ehtimiseen jamasi ja jankkas häntä sulhasille menemään; varmaankin tiesi tyttö jotakin Matin asioista. Näin ajatteli ja tuumi Kantalan ukko, puhumatta siitä kumminkaan sanaakaan, ei edes omalle emännälleen.

Kerran eräänä Syyskuun päivänä huomasi Kantalan Elsa, katsahtaissaan akkunasta ulos, nuoren miehen, hyvällä hevosella ajavan taloa kohden. Hiukkasan aikaa katseltuaan, poistui hän huoneesta, punastunein kasvoin. Tämän huomasi Kantalan tarkka isäntä, joka toisella puolella huonetta säkkejä tarkasteli, kävi akkunan luo ja silmäsi ulos. — „Tuon arvasin,“ mutisi hän itsekseen, heitti säkkikasan käsivarreltaan ja kävi vierasta vastaan. „Kuules Antti,“ huusi hän pojalle, joka pihan perällä hakoja kakkasi, „tules ottamaan tämän vieraan hevonen ja vie se talliin!

Siinä hän se oli entinen Luisulan Matti ihka elävänä, paljon vaan oli poika miehistynyt; tullut aivan herrasmiehen näköiseksi, niinkuin Kantalan emäntä sanoi. Suoraan ja arvokkaasti, mutta entisellä vilkkaalla tavallaan tervehteli Matti entistä isäntä väkeään; kaikesta näkyi, että hän oli vielä sama Luisulan Matti, mutta nyt täysin varttuneena miehenä

Ei kulunut montakaan tuntia, kun Matti jo oli kertonut koko historiansa siitä asti, kun Kantalasta läksi. — „Se meni kuin itsestään,“ sanoi hän, „ensin kymmenen, sitte sadan, sitte tuhannen markan urakoita. Ja viimein oikeen kymmentuhannen töitä; siinä tulee rahoja kokoon, niinkuin mitään roskaa. — Sitten ne työmiehet,“ jatkoi hän, „eihän ne tarvitse muuta kuin joitakuuta sukkelia sanoja, kun jo huhtoovat kuin hullut — yhdessä työhön ja työstä pois, kas se on jotakin, josta työn menestys on riippuvainen.“

— Nyt oli Matti kuullut, että Toivolan talo viho vii-

ojat, joista ennen tuskin enää sijaakaan näkyi, oli kaivettu suoriksi ja syviksi ja koko maa muokattu ihka uudella tavalla.

Pian muuttui kyläläisten avrostelut ja käytös Mattia kohtaan kokonaan toisenlaiseksi; harvoin enää kuului puheita varkaasta ja rosvosta, ja Matti oli pian suotuista vieras joka talossa. Ei enää pidetty minään mahdottomuutena, että semmoinen mies voi koota rahoja lyhyessä ajassa. Ja sitten tiedettiin, että huhut Matin äärettömistä rahasummista olivatkin perättömiä, tiedettiin hänen Kantalasta rahoja lainanneen — kenties olikin ne parhaasta päästä Kantalan rahoja, joita Matti käytti talonsa parantamiseen.

Onni ja menestys näytti seuraavan Toivolan nuorta isäntää kaikilla aloilla, työväkensä kanssa oli hän aina hyvässä sovussa, ollen itse työssä etumiehenä. Se pilava leikkillisuus, joka piili Matin lauseissa, viehätti jokaista, jopa niitäkin, jotka sanoivat häntä liian ylpeäksi ryhdikkään käytöksensä tähden.

Mutta yhä vielä oli Matti naimatonna, ja emännöitsijän virkaa hoiti eräs vanhanpuoleinen palkkapiika. Siihen toimeen oli Matti ensinnä aikonut sisartaan, mutta käytyään Ketolan torpassa, näki hän Annalla siellä olevan paremman kodin kuin ensinnä uskoakkaan voi, ja sammassa huomasi hän, ett'ei Annalla ollut ollenkaan halua tämän kodin jättämiseen. Mutta tyytyväinen näytti hän olevan nykyiseenkin emännöitsijään, koska ei halunnut naimisiin mennä, vaikka kyllä puhemiehet parastaan kokivat.

„Tuohan on aivan kiusallista,“ Kantala itsekseen ajatteli, — „mikäpä lienee mielessä tuolla miehellä? Tyttö on kyllä jo naimajässä, mitä hän vielä mahtaa varrota?“

Kantala oli jo vanhentunut, poikansa, parhaassa miehuuden ijässä, hankki tuoda miniää taloon; ukko ajatteli luopua talonhallituksesta nuorempien eduksi, mutta olisihan ensin sopivaa pitää häitä tyttärelensä.

Viimein se ilmestyikin kosija. eräänä kevätiltana, pitäen tyttöä kädestä, astui hän suoraan ja rohkeasti Kantalan van-

husten eteen, kysyen tahtoisivatko nämät antaa tyttärensä Luisulan Matille, entiselle kerjäläiselle. — „Ota hän“, sanoi Kantala, „ja olkoon hän sinulle hyvä emäntä, sillä semmoisen sinä ansaitset paremmin, kuin moni muu.“

— „Se, mitä olen,“ sanoi Matti likutettuna, „on suurimmaksi osaksi teidän, ja erittäin tämän tytön ansio; täällä minussa eloon heräsi ihminen, joka mailmalla kulkeissani jo oli aivan turmeltunut. Täällä, hupaisan kodin suojassa, kasvoi ja varttui ihmiselliset tunteeni ja petomainen raakuus väheni — ja tämä tyttö sitten“, jatkoi hän kiihkeästi, „on autanut minulle intoa toimissani; rakkauteni oli tulinen ja luja ja minä tiesin Elsankin minua rakastavan, vaan samalla tiesin, ett’ei hän ollut renkipojalle sopiva. Koska tunsin kykeneväni johonkin, päätin pyrkiä paremmalle asemalle, se on jo osaksi onnistunut ja nyt jo haluaisin täyttää suurimman toiveeni.“

„Niin se on, vaan kukahan tätä olisi uskonut,“ sanoi Kantalan emäntä silmät kyynelissä, „minä hieman pelkäsin jotain tään tapaista jo aikoja sitten, en olisi mielelläni autanut tyttärtäni rengille, enhän voinut aavistaa, että asiat voivat niin paljon muuttua.“

Kun sitte pyhästä pappi saarnastuolissa julisti Matti Toivolan avioliittoon aikovan, kuunteli monikin herkillä korvin, kukahan morsian olisi, mutta kotia tultuaan väitti jokainen jo kauvan sitten asian arvaaneensa.

Eihän tästä enää ole pitkiä sanottavia. Häät olivat pulskanlaiset talonpoikaishäät, morsiuspari näytti iloiselta ja onnelliselta, niinkuin luonnollista olikin; perustuihan heidän liittonsa todelliseen rakkauteen.

Joku aika häittänsä jälkeen näki Matti kerran iltasella, pelloilta tullessaan, miehen piilottelevan nurkkain takana. Hän päätti heti ottaa selvon, kuka tuo olisi, ja läksi häntä etsimään. Mies aikoi ensinnä paeta, mutta päätti kai sen turhaksi, koska jäi nolona seisomaan. Katseltuaan miestä vähäisen, huomasi Matti hänessä jotakin tuttavan tapaista ja heti iski mieleensä ajatus: tuo on varmaankin veljeni. Mitä kauvemmin hän katseli, sitä varmemmaksi tuli tämä ajatus; tuommoinen kurjannäköinen, roistomainen rekale varmaankin veljensä oli. — „Mikä sinä olet miehiäsi?“ kysäisi Matti viimein. Mies ei vastannut mitään, katseli vaan alaspäin.

— „Oletko sinä veljeni Jussi?“ — kysyi Matti taas.

Jotain myöntävää murinaa kuului miehen kurkusta ja hän aikoi kääntyä pois.

Vaan Matti ei häntä enää päästänyt, melkein väkival-
lalla laahasi hän Jussin sisälle, joka yhä nurisi ja pyysi
päästä pois. — Toisena päivänä nähtiin jo Jussi, paremmissa
vaatteissa, työssä Toivolassa; melkein pakolla oli Matti hä-
nen siihen asettanut. Ja Toivolaan Jussi sitten perästäkin
jäi; tosin murisi hän ensinmältä useasti, eikä tahtonut työtä
tehdä, uhkasipa toisinaan jättää koko talon, mutta tekemättä
se kuitenkin jäi — Onneksensa huomasi Jussi, että hänellä
nyt oli paremmat päivät kuin milloinkaan ennen ja sen huo-
mattua pysyi hän paikoillaan.

Surukseen näki Matti, että Jussi kasvatuksensa ja luon-
teensa puolesta oli täysi raakalainen ja että hän tällaisena
oli ainoastaan kiusaksi. Tätä epäkohtaa päätti hän heti
parhaansa mukaan korjata ja ryhtyi heti opettajatoimeen.
Kyllä se ensialuksi oli vaikeata työtä, sillä Jussi oli aivan
halutoin ja murisi kiukuissaan; mutta vähitellen sai Matti
yhtä ja toista parempaa aatetta hänelle päähän ja sitä myö-
ten rupesi murinakin lakkaamaan. Vähitellen tuli Jussille
oikeen jommoinkin opinhalu; silloin opeteli hän lukemaan-
kin, joka taito jo aikoja sitten oli kokonaan unohduksiin
jäänyt. Myöskin jumalanpelko rupesi Jussille koittamaan,
kun Elsa sunnuntaina talonväelle luki Raamatusta.

Eipä kumma siis jos vuosien kuluessa Jussin villi luonne
muuttui hiljaiseksi ja hyväntahtoiseksi, ja koko talon väki
kohteli läntä hyvin, sillä tiesivätpä he hänen isännän veljeksi.

Kylälle ei Jussi halunnut mennä, kotonakin oleskeli
hän parhaasta päästä itsekseen, samoin töissä, milloin vaan
tilaisuutta oli. Mitäpä hänellä kylällä olikaan, muuta kuin
muistoja kurjasta nuoruudesta, alinomaisista näpistelemisistä
ja varkauksista. Olipa vielä jäljellä vanha ikävä tunne, joka
sanoi hänen huonommaksi, kuin muut, eikä tämä tunne ka-
donnut veljen talossakaan.

Vaan Matti oli kylälle ja pian koko kunnalle välttä-
mätön henkilö; hän oli hyvä kirjoitusmies, tarkka luvunlas-
kija, paljon lukenut kirjallisuutta, sekä muuten järkevä; aina-
han semmoinen mies oli tarpeesen. Ja päivä päivältä nousi
hän arvossa kuntalaistensa silmissä. — Vaivaishoito ja erit-
räinkin turvattomat lapset oli Matin alinomaisena huolen esi-
neenä, niitä hän tarkasteli ja hoiteli miten voi. Erittäin
hellästi katseli hän pieniä kerjäläislapsia ja koetti heille opettaa
jotakin hyvää. Kaikissa toimissaan oli Matilla apuna lem-
peä vaimonsa, jota hän rakasti enin mailmassa, ja luki kaikki
hyvät toimet hänelle ansioksi.

Salliman oikkuja.

Kirjoitti *Alkio.*

I.

„Mutta kovinhan nyt onkin kylmä, kun oikein nenänpäättä riitelee ja varpaita tahtoo koperoon vetää . . . Ai! . . . oikein jalat nujaltelevat tilaltaan tuossa roustikossa. Mikähän lieneekin, kun ei jo lunta tule enempää, vaikka Marraskun lienee jo puolivälissä . . . Tuo kengän paulakin kun retajaa irralla . . .“

Heistrokin Liisa laski kannettavansa mytyn viereensä maantielle ja rupesi sitomaan kenkensä paulaa. Sen tehtyään alkoi taas matkaansa jatkaa ja itseksensä pakista:

„Nuo pellavatkin ovat oikein raskaita, vaikka kylähän siinä painavat ne Juntan emännän antamat leivätkin . . . Hyvä se on se emäntä, kun aina mulle antaa kehruunsa, vaikka kyllä olisi akkoja siellä likempänäkin. Ei sillä kehruulla paljoa kostu, mutta aina vähin ja kun Juholla nyt vaan työtä piisaisi talven yli, niin kyllä sitä Jumalan avulla taas elettäisiin kesään . . . Jumalan kiitos, ei meillä vielä kuitenkaan ole niin kovaa kun Nurkanperässä — millä elänevätkään talvensa yli, kun niitä lapsiakkin on niin paljo . . . Mutta, mitä?! tulipalohan se tuolla ruskottaa meidän mäeltä! ja meillä ei ole kuin mukulat kotona, voi herra . . .!“

Hän kiljui viimeiseksi sydäntä särkevällä epätoivon

äänellä siunaten ja hyökkäsi juoksemaan. Sydän leiskahteli ensinnä muutaman kerran kovasti, niin että luuli rintaluihin koskevan. Veri täytti kaikki suonet pakotukseen, mutta sitten se ikään kuin hiljaksen alkoi norua, jonka ohessa voima tuntui pakenevan jaloista niin, ettei kyennyt juoksemaan ensinkään nopeasti, vaan tarvitsi voimiansa luonnottomasti ponnistaa, saadakseen jalkansa pakoitetuksi edes hitaasen liikkeeseen.

„Ihan varmaan se on kotona ja lapset kun siellä vaan ovat kahden kahdestansa . . . oih! Herra . . .“

Liisa raukka koetti ponnistaa voimiansa ja yhä tähdätä katsettansa paloa kohden, jonka loimotus yhä kasvoi. Jokainen ulos tuleva henkäys sai kipeän valituksen äänen sydäimestä lähtemään.

„Oih!“

Siihen hän seisahti. Rintaan pisti niin kovasti että veti oikein käppyrään koko ruumista. Pistos kuitenkin pian sen verran asettui että taas saattoi lähteä, vaikka se vieläkin tuntui, . . . ennen olis saattanut kuolla ennen kuin paikalleen jäädä.

Mutta sitten sattui mieleen ajatus, että miksi juuri heidän kohdalle pitäisi tuollainen onnettomuus sattuman . . . ehkäpä se onkin jonkun muun . . .

„Oi herra, kun se olisikin muiden tupa, joka palaa!“ hän ääneensä huudahti. Tuon olettamisen mahdollisuus sai rinnassa sen verran jalan sijaa, että viimauksena lensi läpi koko ruumiin rauhoittava tunne ja hän pidättyi katselemaan.

„Sivulta se on näkyvinään, eikä aivan meidän tuvan kohdalta.“

Toivo elähtyi rinnassa yhä elävämmäksi, ja jalkoihin palasi uusia voimia niin, että hän nyt saatoi nopeammin kylää kohden rientää.

Alkoi jo kylästä huutoja ja hälinää korviin kuulua, mutta sanoja ei eroittanut vielä. Hermoissa vaikutti taas niin kummallinen voipumus, kun pelon ja toivon tunne sydämessä vaihteli. Koetti kuuluaan teroittaa. Mitä ne

huutavat? Saako kuulla hirveän musertavan totuuden, että oma tupa on tuleessa, vaiko pelastavan, hurmaavan ilon sanoman, että se olisi jonkun muun?

Rakennus-ryhmä sattui eteen, niin ettei itse tulipalo voinut nyt näkyä, ainoastaan kammottava punainen hohde pilvissä.

„Kun olisikin noita huutoja erottanut selvään . . . olisi vaan saanut tietää ettei se oma rakas koti ole, niin siihen olisi istunut tien viereen lepäämään . . .

Jalat eivät roustikossa enään arastaneet, vaikka niiden kohtalo tuossa kylätiellä oli vielä, jos mahdollista, kovempi. Hiki juoksi pitkin ruumista ja tippui nenänpäästäkin loppumattomana norona.

„Herra Jumala! nyt en enää jaksa,“ hän huokasi ja seisahtui. Ja kun kerran seisahtui, niin omituinen painava puuttumus laskeusi jalkajäseniin. Ei luullut edemmäksi jaksavansa . . . Ja niinhän se nyt tuntui sydämessä, ettei tuo palo kotona ollut . . . Jonkun toisen mökkihän liekin!“

Tiellä hän seisoi ikäänkuin taidotonna ja tietämättä mitä piti tehdä. Kylästä kuului rattaiden pärinää ja epäselviä huutoja.

„Heistro . . .“ Se kuului selvästi. Varmaankin joku kysyi tulipalopaikkaa, johon tuo vastaus hündettiin . . .

„Oo-o-i!“

Liisan huuto oli kauheata epätoivoa ilmaiseva ja hypäys kun hän liikkeelle lähti, mitä luonnottominta ponnistusta kysyvää. Mutta samassa jonkullainen hermottomuus kohtasi ja hän valahti tielle. Roustikko koski polviin ja kyynäspäihin kovasti, nahkaa läjään vieden. Tämän tuottamaa kipua ei nyt joutanut huomaamaan . . . sydän oli toisaalla ja tuntokin siellä.

„Voi lapsiani!“

Todellisuuden tieto sai hänen voimiansa ponnistamaan. Kylänraitilla hän jo juoksi, nelisti ja ähki niin, että matkan päähän kuului. Saavutti siinä Pekkolaisen joka hitaasti

astuskeli myös palopaikkaa kohden. Ei joutanut Liisa mitään puhumaan kun häntä sivuutti.

„Sinullapa kiirettä on,“ virkkoi Pekkolainen hymähtäen ja välinpitämättömästi, kun tunsi Liisan.

„Entä jos . . . omanne palaisi teidänkin, niin . . .“ Liisa yhä vaan riensi eteenpäin ja piti Pekkolaisen puhetta ankarana ivana.

„Noo, paloipa tuollainen Nurkanperä keneltä tahansa, ei se niin . . .“

„Nurkanperä! Meidän tupahan siellä palaa?“ Liisa vähän seisahti.

„Te-eidän,“ veti Pekkolainen pitkänsä, „Nurkanperän Matin mökki se on! . . . Vieläpä juttua, korkeintaan kymmenen markan arvosta olisi polttopuita tullut siitä mökistä, ei mitään muuta.“ Pekkolainen koetti puheensa saada hyvin halveksivaksi, ääntänsä asian mukaisesti muodostelemalla.

„Todellako?“ Liisa kiljasi jo ennen kuin Pekkolainen ehti lopettaakaan. Hän oli seisautunut autuaallista toivoa tuntien ja Pekkolainen, jota hän itsekin sata kertaa oli suurimmaksi köyhäin nykkyriksi noitunut, oli hänen mielestään kuin Jumalan enkeli.

„Katso itse . . . voot!“

Pekkolainen oli astunut pari askelta Liisan ohitse ja osoitti kädellään palopaikkaa, joka siinä huoneitten välistä hyvin näkyi.

„Teidän tupa näkyy tuossa valkean valossa ihan selvästi, ettei sillä ole pennin hätää. Nurkanperän räjä siinä palaa,“ toimitti Pekkolainen.

Liisa heti sai selville, että niin oli asia. Hän näki oman kotinsa seisovan ihan eheänä ja ikäänkuin lämmittelevän tuolla mäenrinteessä Nurkanperän kustannuksella. Akka istahti siihen tienviereen ja sydämeen pakkautunut hirveä tuska vuosi pois kuin perattua kanavaa myöten ja sen ohella sieltä lähti paksuna, voimallisena virtana mahtava kiittolisuuden tunne, joka suussa ja kielellä muodostui sanoiksi:

„Jesukselle kiitos olkoon!“

Pienenlainen oli tupa, joka paloi. Paljon oli väkeä paikalla, enimmäkseen hovin vuoksi, sillä eihän sitä viitsinyt sammutus toimiin ruveta moni, koska vahinko oli niin pieni, — vanha, ränstynyt, läjään jo muutenkin menevä hökkeli! Tupakkaa oli tuossa miesten mukava polttaa ja lämmitellä . . . seisoa parahiksi kaukana, ettei poltanut, eikä kylmäksikään käynyt. Ja akkain ja tyttöjen oli paljon mukavampi joutilaina likimaissa seisoa ja siunaillen päivitellä, kuinka se on surkeata kun koti palaa, vaikkapa huonoinenkin. Ja ne, jotka ainoan toimesta olevan paloruiskun kanssa työskentelivät, näkyivät sitä enemmän huviksensa tekevän, kuin tarkoituksella saada tulen voima häädetyksi. Kun ruiskusta vesi loppui, niin komensivat noituen kaikkia joutilaita veden hakuun ja saivat siten toimeen, että ainakin näennäinen sammutustoimi oli aina voimassa. Muutamilla naapurimökkien miehillä oli nähtävästi tosi tarkoitus saada jotain toimeen, sillä nokisina ja märkinä koettivat he purkaa palavaa rakennusta.

Katsojain joukossa oli yleisenä mielipiteenä, että vahinko tuossa tulee varsin vähäinen.

Pekkolainenkin siinä seisi eräässä ryhmässä, kädet selän takana ja suussansa mälliä mämmelsi, toisesta poskesta toiseen, — se muuten oli hänen tapansa. Muuan nuorimies tuli siihen, asettui seisomaan Pekkolaisen viereen, iski piippuun ja rykäsi kuin lautamies.

„Ei tuossa suuri vahinko tuflut,“ sanoi hän ja antoi suunsa muodostua ymmärtäväiseen, vähän ylimieliseen hymyyn ja katsahti Pekkolaiseen. Tämä ei ollut huomaavinsa nuoren miehen puhetta, katseli vaan suu hymyssä tuleen päin, ikään kuin osoittaaksensa, että hän sen seikan tietää juuri paikalle, mutta ei viitsi tässä semmoisille miehille juttelemaankaan ruveta.

„Korkeintaan 40 markan vahinko tuossa tuvassa ja irtainta ei lie ollut paljoa,“ lausui joku, jolla, vakavuudesta päättäen, näytti olevan tarkoituksena lausua tasapuolinen arvostelu.

„Kukahan lempo olisi tuosta rähjästä 40 maksanut!“

ärjäsi Pekkolainen kiukkuisesti, ikään kuin häneltä olisi tuota summaa vaadittu, ja katseli voimallisesti ympärilleen. Luultavasti hän otaksui, että useimmat muuttivat mielipidettään siinä asiassa jo tuon ärjäisemisen kautta, sillä kiivaus katosi hänen kasvoiltaan ja tavallisuutensa mukaan toisella suupielellään hymyillen, alkoi hän kertoa:

„Äsken kun tänne päin kävelin, tuli Heistrokein Liisa niin kauheasti ähkyen ja puhkuen kylästä päin, ettei eteensä nähnyt . . . oli vähällä minut kumoon laukata. Hän luuli, että heidän tupa palaa. Voi turkkilainen, kun ämmällä oli hätä, hä, häh . . . Mutta kun sanoin, että Nurkanperän tupa se on, joka palaa, niin siihen läsähti tielle Jumalaa kiittelemään, ettei se nyt heidän ollutkaan. Siinä minä jo sanoin että korkeintaan kymmenen markan polttopuut tuosta mökistä olisi saanut . . . ettei sen sammuttamiseen mitään niin ankaraa „rottomia“ ole. Eikä akalla enää ollutkaan mitään kiirettä, kun kuuli ja näki ettei oma mökki palanut; tuskin olisi huolinut vaikka kaikki muut mökit olisivat mäellä palaneet, hä häh.“

Pekkolainen katseli suoraan tuleen.

„Pian tuon vertanen on vaikka omalta kylältä koottu,“ hän vielä jatkoi ja rykäsi päälle.

„Joo,“ sanoi äskeinen nuori mies, „pian se on ollut tuommainen koija.“

„Mutta väärin te puhutte miehet,“ rupesi joku vastustelemaan, „ei sitä tule tupaa kymmenellä markalla huonokaan. Ei se ole muuta kun turhan päiväistä komeilemista kun tuollaisia puhutaan!“

„Voi velikulta, mitähän sinäkin ymmärrät mailman asioita“, rupesi Pekkolainen vastustajaa kukistamaan.

„Ymmärrän ainakin yhtäpaljon kuin tekin.“

„Mitä sinä . . . et mitään!“

„Kyllähän se nyt niin on,“ sanoi eräs isäntä, aikoen mennä asiassa keskitietä, „ettei tupaa saa sillä hinnalla, mutta pian se olisi ollut Matin korjattava tuo, ei olisi enää pitkältä koossa pysynyt . . .“

„Eei,“ yhtyi Pekkolainen, „läjään olisi mennyt tuota päätä kuin tyhjä säkki ja vielä mahdollisesti tappanut kaakarajoukon sisälle.“

Tuo oli yleisen mielipiteen mukaan niin hauskaisti sanottu, että sillä täytyi pyrskähtää nauramaan, joka lopulta, kun sitä vielä joukkoon evästeltiin, muuttui sydämelliseksi kaakotukseksi.

„Mutta se siinä nyt on paha,“ puhui äskeinen isäntä, „mihin Matti-parka saa talvikortteerin joukkoineen.“

Joku tosin myönsi, tuon olevan ikävän seikan, mutta hyvin suuri osa jatkoi kaakotusta ja ilvettä, kun oli kerran niin hausalla tavalla sille tielle päästy.

Erään vanhan vaimon tunteet loukkantuivat joukon huvituksesta, hän kun sattui siitä ohi kulkemaan.

„Olisi joutanut noista pulmusista, joita tuolla äitinsä ympärillä häärii kuin varpusia ohraläjällä, muutama vähetä mökin kanssa,“ nauroi muuan hienotunteinen nuorukainen.

Pekkolainenkin, joka sivumennen sanoen, oli itse lapsiton, siitä taas yltyi hartaasti nauramaan. Mutta kaikilla ei nauru enää ollut yhtä raikas, sillä useat rupesivat nolostuneilta näyttämään.

„Toisen vahingosta älä riemuitse, sillä onni sinunkin kanssa leikitsee.“

Tuo äskeinen vaimo, hän se oli, joka profeetallisella äänellä tuon virkkoi, Pekkolaista katsellen.

Isku tuli parhaasen iloon. Se varmaankin kosketti tunteita useankin rinnassa ja erittäinkin Pekkolaisen, joka nähtävästi sävähtäen kääntyi vanhan Marketan puoleen ja koetti jatkaa kaakotustaan näyttääksensä ettei pienet asiat häneen koske. Mutta muutkin näkivät, että koski.

Nuoret miehet eivät niinkään arkoja olleet itsestään ja pilkan laskeminen Marketasta alkoi heiltä käydä varsin sujuvasti. Marketa pakeni pois, ainoastaan tarpeen mukaan ja terävästi kieltänsä piesten. —

Palosta pelastetun rääsyläjän vieressä istui Nurkanperän Sanna vaikerehtaen. Puolivuotiaasta tyttöä piti hän räa-

syihin käärittynä sylissään ja koetti imettää. Helmaan nojasi itkien ja viluansa valitellen kolmivuotias Tuppu, lakittomin päin.

„Voi, voi, voi,“ valitti viisivuotias Liinu tuskissaan pihetaroiden äidin vieressä.

„Lapsi-raukat, älkää te edes niin kovin itkekö . . . minä oikein kuolen! . . .“ huudahti äiti, ratketen tuskallisesti vaikertamaan.

Ympärillä seisoi joukko akkoja, osa itkien ja osa valettavilla puheillaan osanoittavaisuuttansa ilmaisten.

„Monella tavalla se hyvä Jumala vetää puoleensa meitä kurjia syntis-raukkoja.“ huokasi siinä Korvisen emäntä ja pyyhki esiliinansa nurkalla silmäkuoppiaan.

„Niin,“ liitti siihen painavasti eräs naapurimökin vaimo. „älä nyt Sanna parka anna murheen taakan niin raskaasti painaa mieltäsi . . . Pitää aina ajatella, että jota Jumala rakastaa, sitä hän myös rankaisee.“

Lapsi itki sylissä ja Sanna koetti sitä tyystyttää. Kyllä hän uskoi, että asia niin oli kuin naapurin akka sanoi, että jota Jumala rakastaa, sitä hän myös rankaisee. Mutta nyt tuntui se niin kovalta, niin raskaalta, että luonto tahtoi kappinaan nousta.

„Hoh . . . Herra armahda, kuinka minulla oli hätää! ei yksikään us-ko!“ Heistrokin Liisa hohkasi ikään kuin painavia tunteita itsestään karkottaaksensa, ja viimeisen sanan lopputavun hän kiljasi itkuun pillahtamalla. Hän nimitäin oli jo äsken kertonut, miten hän luuli kylästä tullessaan oman tupansa palavan.

„Kyllähän sen arvaakin, kun jokainen menee omaan poveensa,“ sanoi joku.

„Ei yksikään sitä arvaa, joka ei ole koettanut omalla kohdallaan, niin kuin minä,“ itki Heistrokin Liisa.

„Niin no, . . . mutta et sinäkään sitä nyt niin kovin ole koettanut . . . eihän sulta mitään ole palanut. Sanna yksin tässä joukossa sen kokenut on ja tietää,“ sanoi äskäinen vaimo nurjasti Liisaa katsellen. Heistrokin Liisa oikein

kiukustui, kun tahtoi tuo mokoma valheeksi tehdä hänen tunteitaan.

„Tiedän minä sen asian paremmin kuin sinä!”, hän huusi vimmatusti. Mutta samassa alkoi lapsi taas Sannan sylissä kipeästi itkeä ja muut käänsivät huomionsa sinnepäin.

„Soo lastani, so . . . soo . . . Voi rakas taivaallinen Isä! mitä minä olen tehnyt niin paljon kauheampaa syntiä, kuin muut, ettäs näin rankaiset?. mitä, mitähän?” Ja hän itki niin katkerasti.

„Kun meitä yksin näin kūrītetaan. Te saatte kaikin mennä lämpöiseen kotiinne ja panna omaan sänkyynne makaamaan mutta me . . .”

„Kyllähän sitä muitakin rangaistaan, yhtä yhdellä ja toista toisella kertaa . . . ei se kaikille yht' aikaa tapahdu,” sanoi joku.

„Niinhän se on,” alkoi sanoa Helpon Tiina, „mutta siihenkös se katsoo ihmis-sydän. Oli se kuka hyvänsä niin nurkumaan sitä tulee, kun vahinko omalle kohdalle sattuu . . . Ei ole yksi parempi kuin toinenkaan.”

„Jopahan,” myönsivät muutamat, mutta Heistrokin Liisa sanoi:

„Kyllähän, mutta ei saisi toivottaa onnettomuutta muille silloin kuin itselle on juuri tapahtunut. Silloinhan ei kukaan kykenisi toistaan auttamaan.”

„Enhän minä ole kellekään tällaista onnettomuutta toivottanut?” kysyi Nurkanperän Sanna osanotoilla.

„Et olekaan juuri . . . Mutta sanoit sinä sitä, että kun sinulta vaan yksin paloi.”

„No älä nyt hyvä ihminen niin kovin mun sanojani seulo . . . Ei sitä niin huomaa mitä sanoo, kun on tuskassa. Lapsi-raukkani . . .” Sanna huiskutti Miinaa käsivarrellaan ja koetti korjata huiviriekaletta paremmin Tupun päähän joka siinä kihnatessa oli takaraivalle luistanut.

„Tuppu-parkani . . .”

Huolien aalto ryntäsi taas päälle raskaana kun tunsi

että Tupun oli niin kova vilu, pää oikein tutisi. Miina kitisi yhä, tietysti vilun vaikutuksesta hänkin.

„Voi hyvä armias Isä! . . kun tuokin raukka nyt tässä vilustuu ja tulee pahemmin kipeäksi kuin on ollutkaan . . . Vaikka kuollahan tässä täytyykin meidän kaikkein . . ihan jok'ainoan, kun ei ole enää sitä huonoistakaan kattoa, jonka alle päänsä kallistaisi.“ Hän painoi Tuppua hartioista helmaansa ja itki.

„Menisit nyt lastesi kanssa jonnekin pyytämään yösijaa, viluhan niiden tulee kovin, eikä tässä enää pitkälle käy oleminen“, sanoi joku toisesta kylästä oleva vaimo.

„Kuka antane yösijaakaan tällaiselle joukolle?“

„Herran tähden, mitä sinä puhut“, huudahti sama emäntä, „eihän ihmiset nyt niin armottomia olle missään maailmassa! . . Vaikka meille tulisitte, jos ette likempänä sijaa saa.“

Puhe loppui siihen muutamaksi minuutiksi, sillä likellä asuvat eivät mielellään ruvenneet puhumaan tuosta asiasta. Useimmat tunsivat, että jos tuohon jotain sanoisi, niin olisi se välttämätöntä käskeä kotiinsa, ja siihen ei ollut halua.

„Heistrokin Liisaa, kuinka pyhkösi itsensä pois, kun ruvettiin puhumaan yösijan annosta“, ihmetteli Korvisen emäntä. „Hyvät ihmiset, kuinka on tyly, vaikka juur'ikään kertoi, kuinka hänellä oli hätää, kun luuli oman tupansa palavan. Voi sentään sitä ihmisluontoa . . . Olisi nyt luullut kaksinkäsin vetävän naapuriensa kotiinsa, kun tällainen onnettomuus tapahtui.“

„Sanoa Heistrokin Liisaa! Tuskissa ne ystävät koetellaan“, lausui Helpon Tiina.

„Tule meille Sanna lastesi kanssa“, jatkoi hän. „On siellä ainakin lämmintä tulevaksi yöksi, vaikka ei muuta olisikaan. Mutta sitä lintu linnulle, jota linnulla itselläkin.“

„Kiitoksia Tiina.“

Sanna katseli tuleen, joka vielä jokseenkin voimallisesti paloi, sillä se oli juuri läjään räjähtänyt. Tunsi jonkullaisia kiitollisuuden tunteita niitä kohtaan, jotka siinä vielä sam-

mutus puuhissa hyörivät, vaikka kaikki pelastamisen toivo oli jo aikaa ohitse mennyt.

„Siinä se oli koti“, sanoi Sanna ajatuksissaan.

Yksi toisensa perään lähtivät akat pois — kotiinsa.

„Eikö niitä leipiä saatu pois yhtään, Liinu?“ kysyi Sanna tytöltään.

„En minä ole ainakaan nähnyt.“

„Ei kattoo pään päällä . . ei ainoatakaan leipää! . .“

— Siinä hän yksinään istui kivellä, kyynäspää polven ja käsi posken nojassa, tuo Nurkanperän Matti, ja tuijotti tuleen, jonka ympärillä vielä viimeiset sammuttajat häärivät ja koettivat sitä, nyt äkillisen innon valtaamina kokonaan masentaa, ettei muka enää ryhtyisi hävittämään niitä muutamia, jo osiksi hiiltyneitä hirrenpätkiä, joita oli revitty irti seinistä, ennen kun kokonaan paloivat.

Tuota puuhaa Matti koneellisesti katseli, vaikka ei hän sitä ajatellut. Miehen sydämellä oli raskas taakka, oikein hirveän painava. Puutetta oli heillä ollut ennenkin, mutta sitä olivat he kaikin jo tottuneet sietämään . . se oli tullut jokapäiväiseksi elämäksi. Vaan kuitenkin oli ollut aina lämmintä ja kotoista tuossa vanhassa mökissä . . .

Mutta nyt?

Tuossahan hän ne näki, kaikki neljä lastansa itkevän ja juoksentelevan, mihin milloinkin, ikään kuin kodittomat lampaat . . viides äidin sylissä, ja ne olivat hänen. Ei kukaan muu ihminen mailmassa ollut velvollinen niistä huolta pitämään. Hän yksin oli heidän elättämisestään edesvastauksessa yhteiskunnalle ja kasvatuksesta Jumalalle.

Nyt koti oli tuossa, ahnaiden liekkien uhrina, savuna ilmaan mennyt ja osa hiilinä ja tuhkana jäi siihen vielä jälkeensäkin katkeraksi muistoksi tästä hirmuisesta yöstä.

Ei ollut leivän palaa, ei edes kuivettunutta silakan päätä omasta varasta, jolla tyydyttää omaa ja edes lasten nälkäisiä vatsoja aamulla. Niin aamulla. — Missä sitä aamua nyt sitten vastaan otetaan? Tässäkö entisen kodin rau-

niolla kylmässä pakkasessa . . kuolla siinä kaikin ja kadota kodin kanssa yht'aikaa?

Eihän siitä elämisestä enään puhuttakaan . . työtä ei saa kuin silloin tällöin . . Mökin hintaa ei ikänä enää saa kokoon . . Tuo entinenkin oli häärahoilla ostettu! Ei kukaan ainakaan ota huoneesensa tällaista joukkoa pitemmäksi aikaa. Mahdollisesti vuorokaudeksi tahi pariaksi riittää ihmisten armo ja sillä tavoin saa kulkea sitten vuorokausi ja talo, koskaan lakkaamatta, kuin Jerusalemin suutari, siksi kuin väsy . . . ja kuolee nälkään. Raskas huokaus nousi ahdistetusta rinnasta. Hän oikasi lyhyttä vartaloansa ja katseensa kiintyi Aukusti-nimiseen seitsen-vuotiseen poikaansa, joka oli ottanut vapaaksi heitetyn ruiskun suihkupillin käsiinsä, koettaaksensa, muka hänkin, vettä tuleen ohjata. Huviksensa lapsi tahtoi koetella, kuten ehkä useat muutkin tässä . . Ei sieltä tullut vettä, kun ei kukaan aisoista painellut.

„Sinä siinä! . .“

Muuan nuorekas mies tempasi äkkäisesti pillin pojan kädestä ja tyrkkäsi ymseästi. Samassa muutamat alkoivat painella aisoista. Pillin piteliä käänsi vesisuihkun Aukustin niskaan. Surkeasti poika kiljahti, horjahti ja satutti kätensä palavaan tuhkaan samalla kuin kylmä vesi ilkeästi valui niskasta alas pitkin ruumista.

„Hä-hä-hä-hääh! . .“ nauroivat aisoista painajat ja suihkun-ohjaaja.

Julmasti kiroten ryntäsi Nurkanperän Matti hätyyttäjän kimppuun ja pukkasi hänet suullensa maahan. Suihkupilli joutui kahakassa piteliänsä kädestä omiin hoteisiinsa ja satui laskemaan terveellisestä sisällöstään hyvän kulauksen samaisen nuoren miehen naamaan, saattaen tämän samalla toisten huviksi kovasti äkältelemään.

„. . Ei saata antaa edes lasten olla rauhassa . . oikein täytyy ylenmäärin suuttua . .“ puhui Matti syvällä äänellä. Mutta samassa, kun oli miehen kumoon survassut, hän ikään kuin hämmästyti tekoansa ja alkoi vetäytyä pois päin.

Poika tuli isänsä luo itkien:

„Kättäni polttaa, isä, ja minä olen niin märkänä, kun tuo Jaska . . .“

„Suus kiini! Jaska on rikas ja röyhkiä . . . Mutta ei sitä köyhääkään sentään tappaa saa“, Matti alkoi pauhata. Kiukku ei tahtonut lähteä luonnosta . . . ei saanut itseänsä hillityksi, vaikka tahtoi, sillä asia kävi kovin aatamille.

Jaska oli hirmuinen, kun ylös nousi . . . hän haukkui ja kirosi.

Ihmiset kuuntelivat pystyssä korvin. Kumpasenkin riitapuolen asiaa ruvettiin puollustelemaan. Mattia se kovasti masensi kun vielä muutkin ihmiset rupesivat tuon konnantyötä puolustamaan . . . eivät edes häpeä.

Jaska pakkasi riivatusti Matin kimppuun. Mutta Matti ei ollut tappelumiehiä . . . pakeni pois päin ja toivoi saavansa rauhassa olla ja katui jo äskeitäkin menettelyänsä. Kun poika valitti kättänsä polttavan niin Matti vei vesiastian luo ja käski sinne pistää.

„Polttaako vielä? kyseli isä.

„Ei se enää niin . . .“

Jaska pauhasi:

„. . . kehtaa, sen kuvainen, kimppuun ruveta käymään, kun ihmiset sammuttamaan ovat tulleet . . . muutama kerjäläinen, mutta odota! . . .“

„Ei se sinulta paljaastaan vahinko ollut . . . varsin sinä sen pojan päälle vettä panit“, uskalsi joku huomauttaa. Mutta häntä rupesivat useat muutkin vastustamaan, ei ainoastaan asianomainen; vahingossa väittivät tuon tapahtuneen.

„Ja jos ei niin vahingossakaan, vieläpä kuin juttua . . . Kerranko sitä tehdään sellaista leikkiä . . .“

Matti kuuli kaikki ja tunsu yhä katkerammaksi koltalonsa.

„Polttaako vielä?“ hän pojalta kysyi.

„Alkaa se taas polttaa“, uikutti poika ja pani käden uudestaan veteen.

Vähitellen ihmiset palopaikalta siirtyivät lämpöisiin koteihinsa rauhallisin tuntein. Muutamia joutilaimpia enään siinä hehkuvan hiilustan ympärillä hääräili. Sanna, Miinaa kannellen, liikkui sinne tänne, nähtävästi ilman mitään tarkoittamatta. Liikkui vaan ja unohti että yö oli tulossa eikä yösijaa ollut. Lapset toisinaan siitä huomauttivat, kysellen mihin mentäisiin. Mutta ei äiti siihen juuri mitään vastannut . . . Eihän tästä mihinkään sopinut liikkua ennen kuin tuli sammuu . . . Tuo oli jonkunlaisena vaistomaisena tunteena rinnassa.

Matin kanssa eivät he olleet koko iltana saattaneet puhua juuri mitään toisilleen. Kun sitä koetti, niin tuntui siltä, kuin suru olisi raskaammin painanut kuullessa kumppaninsa valituksia . . . lohdutusta eivät he uskaltaneet toisiltaan toivoakaan.

Mutta välttämättömyys sai vihdoin Matin asioita käytännöllisemmältäkin kannalta ajattelemaan. Astuen vaimonsa luo hän sanoi:

„Minnekähän me tästä nyt?“ Ei tullut kysymystään pidemmälle jatkaneeksi. Olihan se aivan luonnollista, että Sanna osasi tuosta jo aavistaa mitä hän tarkoitti.

„Voi hyvä Jumala! . . .“

Vaimo alkoi itkeä.

Lapset häärsivät hiilustan ympärillä lämmintänsä etsien.

Matti tunsi että häneltäkin pakkasi itku, mutta koetti rohkaista itseänsä.

„Tuota . . . ei se nyt itkulla mahtane paremmaksi tulla . . . Jonnekin tässä täytyy mennä suojaan pyytämään.“ Matin ääni tahtoi sortua.

Sanna katseli ympärillensä ja huomasi nyt vasta ettei montaa ihmistä ollutkaan enää paikalla. Ei ketään naapureita näkynyt . . . ei valkeatakaan heidän tuvistaan . . . Heistrokissakin jo maattiin

„Ei tuo Heistrokkin Liisa edes heille käsenyt yöksi, vaikka on niin iso tupa ja vähäsen väkeä“, virkkoi Sanna.

„Tietäähän sen, että vastahakoisia ne ovat vastaan ot-

tamaan . . eihän ne mielellään . . mutta tähänkö sitä nyt sitten pitää kylmettyä ja kuolla?”

„Kuolema, kuolema tässä tulee ihan paikalla, ei näin kurjia ole mailmassa muita!“ valitti Sanna.

„Mutta eihän nyt niin armottomia olle ihmiset, etteivät luoneen lämmintä anna, jos pyytämään menette, kun on tällainen vahinko tullut“, arveli muuan poikanen, joka vielä myös oli paikalla.

Tuo tuotti jotain rohkeutta ja lohdutusta Matin rintaan. . . Sitä tekee hyvää, niin vähäinenkin hyväntahtoisuuden osoitus, kun on oikein sen tarpeessa.

„Niin, kyllähän ne nyt sentään, vaikka vastahakoises-tikin antavat, kun pyytämään menee. Enköhän mene Heist-rokkiin?“ kysyi Matti vaimoltansa.

„Meidän on vilu, saako mennä Heistrokkiin äiti?“ tuli Liinu sanomaan ja Aukusti tuli perässä valittaen.

„Täytyyhän sitä jonnekin mennä pyytämään . . koet-taisit sinne Heistrokkiin. Helpon Tiina kyllä käski heille, mutta hänelläkin on niin pieni tupa eikä ole tottunut lasten kitinää yöllisellä ajalla kuulemaan ja sinne on niin pitkä.“

Matti lähti Heistrokkia kohden astumaan. Päässä ris-teili niin monellaisia synkeitä ajatuksia ja sydän tuntui ko-vin raskaalta. Ei ollut miehellä ennenkään suuria ollut maal-lista varallisuutta, oliban sen verran, että oli joukkoineen päässyt päivästä toiseen kituuttamaan. Mutta tuo tupa-rähjä oli ollut edes koti. Nyt ei ole kotiakaan ja, — Jumala ties' koska enää sellaista saakaan, — saako koskaan . .

„Nuo kelvottomat rääsyt ja lapsiliuta ovat nyt ainoa omaisuus!“

„Kaikkein toisten mökkiläisten perheet saavat niin rau-hallisesti nyt nukkua kodeissaan ja minun yksin . . Miksi ankara sallimus antoi mökin palaa minulta, juuri minulta, kaikkein köyhimmältä?“

Ja Matin luonto tahtoi nousta kapinaan sallimuksen toimia vastaan.

Hänen korvaansa oli kuulunut, kun joku äsken kertoi, että Pekkolaisten oli tätä vahinkoa arvostellut kymmenen markan arvoiseksi.

„Kymmenen markan!“

Olisi tuossa ollut Pekkolaisten, niin kimppuun olisi käynyt, mokoman tunnotoman . . .

Jo kopisti hän Heistrokein ovella ja lujasti kopistikin. Kovin kiukutti vielä, kun Pekkolaista ajatteli.

Heistrokein tuvasta ei kuulunut mitään vastausta. Matti siirtyi ikkunan alle ja koetti lasiin päristää.

„Yösiijaa minun olis pitänyt joukolleni pyytää, kun . . .“

Hän kuunteli. Ei hiiskaustakaan kuulunut sisältä. Vielä pari kertaa hän sormenpäillä koetti ikkunaan kopistaa.

„Voi hävyttömiä!“ hän ääneensä virkkoi, niin, että sisään varmaankin kuului. „Kyllähän tuon nyt jo kuulevat, mutta ei ole vaan yhtään halua auttaa . . . kerjäläisiä, rikkaita kun ovat nyt meidän rinnalla . . .“

Kohta avasi mökkinsä oven Helpon Tiina, kun koputuksen kuuli. Siunasi hartaasti, kun Sanna kertoi, ettei Heistrokein Liisa ollut yösiijaa antanut.

„Voi sentään“, hän sanoi, „entä ei yhtään sitä mennä omaan poveensa . . . ei yhtään, hmh.“

„Ei ne ajattele sitä“, sanoi Sanna. „Minä sanoin sitten Matille, että mennään Tiinan luo, kyllä se antaa.“

„No Jumala armahda, minkä sitä sitten mennään, jos ei ihmisiin. Haetaan nyt navetasta vähän olkia pahnaksi tuohon lattiaan, että saatte koettaa levolle panna.“

II.

Uni ei tänä yönä vaivannut Mattia eikä Sannaa. Lapset nukkuivat jokseenkin hyvin muunt, paitsi Miina, tuo pienin, joka lähes yhteen jaksoon äänteli ja vaati äidin häntä vaalimaan ja hoitelemaan.

„Kovinpa se lapsikin nyt on levoton“, virkkoi Matti yöllä, „saaneeko Tiinakaan unenrauhaa.“

Tiina käänsi kylkeä sängyssä ja ähkäsi. Tuo koski Sannan tunteisiin, sillä hän ymmärsi sen merkityksen kyllä. Eihän Tiina ollut lapsen itkuun tottunut, yksinäinen leski-ihminen, eikä koskaan ollut lapsia ollut . .

Tuntui niin pahalta Sannasta, kun tiesi hyvän tekijäänsä rasittavansa.

„Mitäs tähän nyt tehdään“, hän vähän ajan kuluttua huokasi, „kun aamu edes pian joutuisi ja lopettaisi tämän yön.“

Tiinakin taas ähkäsi ja kääntyi vuoteellaan. Matti huokasi raskaasti, käänsi itseänsä hänkin. Oljet ratisivat alla ja synnyttivät ääntä. Pelotti, että sekin häiritsisi Tiinaa . . .

Ehtoolla, kun Tiina niin ystävällisesti vastaan otti, oli Matin mieleen johtunut, että tässä hän sitä nyt saadaankin sijaa toistaseksi. Tuo oli mieleen hiukan rauhoittavasti vaikuttanut . . Nyt sekin toivelma haihtui. Ehkä jo huomenna saa uutta kortteeria lähteä hakemaan ja sitten yhä edelleen, joka päivä . . kukatiesi kuinka kauan.

Ylös hän kömpi hiljaa, sillä sydämen levottomuus alkoi taas kasvaa sietämättömäksi. Ei hän ollut itseänsä edes riisunut, siispä ei ollut pukemisenkaan vaivaa.

Tiinan vanha kello seinällä klimputti juuri kolme. Tuli-
tikulla raapasi Matti valkeata, etsiäkseen Tiinan kirvestä.

„Mitä sinä nyt?“ kysyi Sanna.

„Kirvestä vaan etsin. Olisin jotain polttoainetta men-
nyt aamuksi noutamaan, kun ei tässä untakaan saa ja on niin rauhaton mieli.“

Vaimo ei enää puhunut mitään. Hän ei tahtonut häiritä, kun Miina oli vähäksi aikaa saanut lepoa. Matti löysi kirveen oviloukosta, vesikorvon takaa, otti oven haasta ja meni nlos. Sanna nousi, Miina sylissä, ovea hakaan panemaan.

„Jassoon,“ Tiina äännähti, kun kuuli Sannan ovea hakaavan. Hänkin aikoi sitä varten nousta.

„Kyllähän niitä puita nyt olisi ollut, ettei sitä varten olisi tarvinnut yösydännä metsään mennä,“ sanoi Tiina lauhkeasti. Mutta Sannan mielestä oli siinä kuitenkin jotain tyytymättömyyden vieskoista.

„Hän sanoi, että kun ei untakaan saa, niin meneehän sinne edes kävelemään aikansa kuluksi,“ koetti Sanna puolustaa.

„Jopahan . . . Kyllä se surkea tapaus oli teille.“

„Oli se.“

Sannan teki jo mieli nousta, mutta ei uskaltanut, kun Tiinakin vielä tuntui niin unelias olevan.

Tuppu ja Liinukin toisinaan unissaan alkoivat itkeä, kun kaikellaiset möröt ja painajaiset unta häiritsivät. Äidin täytyi aina mennä korvaan kuiskuttamaan ja tajulle saattamaan. Ja kun lapset huomasivat että äiti oli lähellä, että oli lämmintä ja munten hyvä olla, niin nukkuivat taas pian kun äiti vakuutti, ettei enään näe pahaa unta. Aukustikin toisinaan uikerehti kätensä kanssa, vaikka sitä oli ehtoolla rasvalla voideltu.

Miinaa ei äiti uskaltanut ollenkaan käsiltään pois panna . . . Pelotti, että pahemmin sitten ehtii huutamaan, ennen kuin tyystytetyksi saa ja yhä enemmän tulee Tiinaa vaivatuksi.

Rahia vastoin Sanna nojasi pahnolla istuen, eikä paljon henkeänsäkään raatsinut vetää silloin kuin Miina hortoili. Aina kun lapsi sylissä kirahti, värähti sydän ja huomio Tiinan puoleen kääntyi . . . josko olisi jotain tyytymätöntä ähkinää sieltä kuulunut.

Silmät olivat Sannalla olleet kauan kipeät. Ylellinen itku oli ne taas tehnyt ikään kuin loppumattomiksi vesiläh-

teiksi. Vaikka itkua ei nyt enää yhteen jaksoon piisannutkaan, niin silmistä silti vuosi suolaista vettä pitkin poskia ja kun niitä karhealla paidan hihalla yhteen mittaan pyhki, niin rupesi lopulta polttamaan silmälautoja kovin. Hyvin hän itsessään tunsii, että kun olisi kotona ollut, niin ylös olisi heti noussut ja valkeata takkaan tehnyt . . . ehkä sitten olisi silmiäkin karvastelemasta laannut

. . . Jos vielä tulevat kipeiksi ja rupeavat oikein pakkamaan, niin sitten on ainakin hukka käsissä . . .

Tämä se vasta masensi ja silmistä tulevat vedet kuumensi, sillä ne rupesivat olemaan kyyneliä. Sydäntä alkoi kovemmin ahdistaa. Onnettomuuden ja vielä suuremman kurjuuden mahdollisuuksia oli niin monta, eikä yhtään asiaa, joka vähänkin olisi helpottanut tuskaa ja pientäkään toivoa herättänyt.

Kovin rupesi tekemään mieli nousta ja tehdä tulta takkaan. Hän oli jo monasti ennenkin kokenut, kuinka juuri mustan yön hiljaisuudessa huolet hirveämmin painavat, ja miten aamulla tulen takkaan teko ja toimiin ryhtyminen niitä karkottavat ja olon helpommaksi tekevät. Tuota hän ajatteli ja sitä levottomammin odotti aamua.

Kello löi 4.

Tiina oli ollut hetkisen horrossa, mutta kuuli kuitenkin tuon.

„Neljäkö se löi, kello?“ hän Sannalta kysyi, kun ei itse ollut oikein tolkulla.

„Neljä. Mounenکو aikaan Tiina tavallisesti ylös nousee?“

„Kuinka sattuu, väliin makaan kello kuuteen ja nousen toisinaan viidenkin aikana,“ puhui Tiina unisella äänellä.

„Mitähän teidän niin on lukuakaan aikaisesta noususta, kun on yksinäinen ihminen ja muutenkin . . .“

Tiina oli vähän aikaa vastaamatta. Sitten hän kysyi:

„Haluttaisiko Sannan jo nousta?“

„Niin . . . ei minusta väliä. Ette tekään saa sitten nukuttua ollenkaan . . . häiriynnytte vielä pahemmin . . . Meistä on teillä niin paljon vaivaa.“

„Nouse vaan ja tee tuli takkaan, taitaa sulle kovin tukalaksi käydä yö. Kyllähän minä nyt tämän yhden yön aina jaksan. Tuolla on puuvärkkiä loukossa ja tuohta muurin otsikolla, tulitikkulaatikko on siinä pöydällä. Minä vielä vähän aikaa makaan, jos sattuu unta silmiin tulemaan.“

„Jollei teidän mielenne siitä vaan pahastu, niin kyllä minä mielelläni . . . Tuntuu niin tukalalta tämä yö, kun ei unta saa ollenkaan ja kamaloita ajatuksia vaan päässä liikkuu, kaikellaisia . . .“

Sanna koetti laskea Miinan olkien päälle, kun sai hänen vähän rauhoittumaan. Nousi sitten ja teki tulen takkaan. Pani pataan vettä Tiinan lehmää varten ja toimitteli kaikellaisia Tiinan aamu-askareita; kahvipannunkin oli Tiina käskenyt tullelle panna. Huolista osa unehtui tämän puuhailemisen ohessa, kun Miinakin nyt vähän piteimmältä sai rauhaa eikä häirinnyt.

Sanna istuutui takan ääreen tuolille. Syviin ajatuksiin hän vaipui, laski kädet helmaan ja katseli liikahtamatta tuleen.

. . . Jospa saisikin tässä nyt talven yli olla . . . Mutta kun Tiina jo äsken sanoi, että „kyllähän hän nyt tämän yhden yön kestää . . .“ Ei taida olla tässäkään turvaa pitteimmälle, eikä lupaa olla . . .

Jos koettaisi rukoilla Tiinaa ja pyytää olla tässä edes Joulun taakse? . . . Olisi silloin jo kappale talvea kulunut ja kodittomuuteen tottunut . . .

Mutta eihän tuotakaan raatsisi tehdä, Tiina kovin vaivantuisi.

„Hyvä Jumala, mihin tässä kuitenkin joutuu!“

Matti tuli sisään, laski kirveensä nurkkaan, kävi istumaan havutukille takanviereen ja pani tupakaksi. Nojasi sitten päänsä muurinpilariin harvaksensa savuja vedellen.

Vaimo katsahti mieheensä . . . tokko edes vähän iloisemmalta Matti jo näyttäisi? . . . Samaa ajatellen Mattikin silmänsä, ikään kuin salaa, Sannaan loi. Varmaankin

pettivät kumpasenkin toiveet, koska ei mitään puhetta syntynyt. Äänetönnä vaan kumpanenkin tuleen katseli.

Matti katsahti pahnoille. Siinä niitä rauhassa nukkua viisi kappaletta . . . Kohta ehkä alkavat nousta ja ruokaa tahtoa! . . . Sisällä vävähti niin omituisesti, oikein ruumista huiskautti, juuri kuin olisi pelännyt jostain putoavansa. Sannakin huomasi tuon liikunnon ja katsahti Mattiin syitä tutkien.

„Eikö sieltä saatu sitä ruoan puolta yhtään pois?“
kysyi Matti.

„Eipä siinä mitään näkynyt, kun tänne ehtoolla kannettiin, mitä oli pelastunut. Kun minäkin kotiin ehdin, oli mahdotonta enään mitään pelastaa, kaikki oli vallan ilmi tulessa.“

Mies oli vähän aikaa vaiti. Jonkullaisella tyytymättömyyden tunteella hän sitten sanoi:

„Olisi edes vähän vanhempi tuo Tuppu, niin antaisin selkään että . . .“

„Eihän tuo lapsiraukka sitä ymmärtänyt välttää. Liinu sanoi, että villi-kissa oli pyörähtänyt sängyn alle. Sitä oli poika mennyt päre-valkeoissa etsimään ja valkea oli ottanut sängyn olkiin.“

„Olisi Liinu heti mennyt edes Heistrokkiin huutamaan.“

„Kunpa olisikin. Mutta kun sanoi, että hän koetti napolla vettä panna, raukka. Suuri Jumalan ihme, että he ymmärsivät tuvasta pois tulla aikansa, etteivät sinne pаланeet! Sitten se vasta olisi ollut . . .“

Vähäisen väliajan perästä jatkoi vaimo:

„Aukusti ja Hemmu selkäänsä tarvitsisivat, kun ei koskaan pidä totteleman ja kotona pysymän, vaikka minä nytkin niin kovin varoitin lähteissäni, että älkää vaan sillä aikaa menkö kylään, taikka annan raippoja.“

„Olisit voinut itsekin pysyä kotona.“

„No olisin, olisin, mutta kuka voi arvata että tuolaista tapahtuisi, kun siunaaman ajaksi vaan menin Pertun-Mikkoon.“ Sanna alkoi itkeä. Matin teki mieli vielä nuhdella ja panna tyytymättömydessään syytä hänen selkäänsä.

Olisi tahtonut sanoa, että se siitä nyt tuli palkaksi, siitä kylänjuoksusta.

Tuossa muistui mieleen, että hän oli usein ennenkin vaimoansa kylänjuoksusta nuhdellut, kun ihmiset kylässä morkkasivat hänelle aina siitä että akkansa joutilaana vaan kaiket talvet lollittelee, eikä mitään käsityötä yritä. Vihaksj tuo oli pistänyt, kun ihmiset tuollalailla sekautuivat heidän asioihinsa. Kiukuissaan hän tuosta tapasi Sannalle puhua aina silloin kun pahoin sopi. Mutta ei asia sillä ollut parautunut. Kotiriita oli sen johdosta vaan aina ankara syntynyt, jossa Sanna Matin voitti. Mattiin sen johdosta oli vakautunut ajatus, että tekisi kai tuo edes huviksensa, jos pystyisi.

Nuorempana Matti oli tuuminut, että saisi tuo oppia . . . eihän se niin kummaa ole naisten töihin harjantua. Mutta ei siitä siihen aikaan, kun vielä muutenkin arasteli akkansa mieltä loukata, tullut oikein selvään ja varsinaisesti puhuttua, hiljainen ja säyseä kun oli luonnostaan, sekä tunki ettei itsekään paljon osaa miesten töitä, muuta kun noita tavalisia, joita päivämiehenä tehdään. Siitä Sanna aina huomautti ja juuri sillä saikin Matin suun paraiten tukitukseksi.

Sen täytyi Matin ajatuksissaan myöntää aina, etteivät he oikein toimellisia ja kykeneviä olleet kumpanenkaan. Mutta vähitellen tottui oletamaan tuota kohtaloa sallimuksen määräämäksi, jota ei voi itse millään toiseksi muuttaa.

Parasta siis olla nurkumatta, tyytyä . . . Tälle suunnalle Matin ajatukset taas harhailivat niin kauaksi, että unohti ruveta riitelemään akallensa. Aivan usein ennenkin oli niin käynyt ja monta riitaa siten välttynyt.

„Mihinkähän tästä nyt ruvetaan menemään?“ Matti vähän ajan kuluttua alkoi kysellä.

„En ymmärrä.“

Tuon pitemmälle ei keskustelu päässyt, sillä ei kumpasellakaan ollut mitään ehdotusta esiin tuotavana.

Tiinakin nousi ylös jo ja rupesi kahvia juomaan. Kaatoi Sannalle ja Matillekin. Niin merkillisen hyvälle se heistä

maistuikin tällä kertaa . . . niin hyvälle, etteivät milloinkaan ennen muistaneet, kuten itse Tiinalle kertoivat.

Lapset heräsivät, miltei yhteen aikaan. Heille oli hauskaa tuossa pahnain päällä vehkeillä niin kauan kuin äiti käski pukemaan ja korjasi pois oljet. Lapset eivät yleensä osaa kestäväää murhetta kantaa. Hetkellinen ilo sen poistaa.

Mutta kun huvi katosi, niin tuli nälkä mieleen. Sitä ilmoitettiin alussa vaan niin kuin totutusta tavasta, eikä siis erityistä intoa osoitettu. Uudet olot myöskin johonkin määrin viihdyttivät ja estivät oikein todellista leivän ikävää saapumasta. Mutta kunnes mökin vähäpätöiset untuudet rupe-sivat kyllästyttämään, saapui nälkä myöskin todellisena, oi-kein vatsan vaatimuksena. Pienemmät rupesivat siitä jo itkien puhumaan. Vanhemmat ymmärsivät, että se ei nyt enään viihtyisi muusta kuin leivästä.

Ja kun lapset itkivät, niin melkeinpä vanhemmatkin, ainakin sydämessään. Matti lähti kylään onneansa koetta-maan. Vaan sitä kävi pitkäksi odottaa, ja Sanna pani Hemmun, Aukustin ja Liinun myös kylään. Vielä, Tiinalta salaa, ulkona sanoi heille suoraan, että ei ole nyt ruokaa itsellä. Käski olla siivosti kun ihmisten tupaan menevät, niin kyllä saavat ruokaa. Neuvoi vielä erittäin mihin mennä, ja jos mitä annetaisiin, vastaan ottamaan ja kotiin tuomaan.

Hyvin kohtelivat ihmiset Mattia kylässä ja surkutteli-vat kaikkialla, missä vaan sisällä pistäysi. Mikä antoi lei-vän, mikä vähän silakoita, jauhoja j. n. e. Muutamat lupa-sivat vanhoja vaatteitakin katsella antaaksensa ja käskivät toiste tulla noutamaan.

Kyläläisten yleinen osanottavaisuus liikutti huolestunutta. Matti uskalsi jo ruveta vähin toivomaan, että elämä tästäkin lähin saattaa ruveta päisin käymään. Puutteen kuolemi-sen pelko unohtui, niin että sitä tuskin muisti ensinkään, kun koko pussillista ruokavaroja, kylästä vaimollensa käteen toi. Vaimo rupesi ilosta melkein itkemään, saatana mie-hensä tuomiset. Ei hän ollut uskonut, että kyläläiset noin-

kaan paljoa heistä välittivät . . . Tylymmiksi oli luullut heitä, kuin he todella olivat.

Ja toisen ilahtunut mieli vaikutti terveellisesti toiseen ja muodosti sointuvaa tyytyväisyyttä muutamaksi hetkeksi.

Lapset tulivat kotiina iloisin ja täysinäisin vatsoin, sekä toivat vielä jonkunverran ylimmääräisiäkin ruokavaroja. Olivat kukin saaneet jonkun vaatekappaleenkin, kylän lasten hylkyjä, ja ne, ne vasta tosi riemua tuottivat.

Tiinakin rauhoittui, kun näki, että noilta raukoilta oli ainakin ensi hätä poistettu, ettei hänen tarvinnut ruveta pienistä varoistansa syöttämään. Tuota hän ei olisi voinutkaan tehdä ilman uhrausta, sillä hänkin oli köyhä ja elatuksensa hankittava kymmenen kynnen nenästä.

Yöllä häntä oli oikein kiukuttanut toisinaan, kun ei ollenkaan tahtonut unen rauhaa saada ja melkein hän jo päätti, ettei tuota viitsisi kärsiä pitemmälle . . . onhan muut ihmiset siihen yhtä velvollisia kun hänkin, köyhä yksinäinen leski, jota ei liioin kukaan auta.

Ikävältä ja vastenmieliseltä oli muuten tuntunut tuo alituinen huokiminen, jota pahnoilta kuuli. Se johtui siitä, kun mieli oli nyrpeänä unettomuuden tähden, ja unettomuutta luuli tuon huokimisenkin vaikuttavan. Ja kun mieli myrryiseksi kääntyi, niin ei enää tullut ajatelleeksi sitäkään, kuinka raskaat syyt noilla pahnoilla makaavilla oli huokimiseen.

Mutta päivän kuluessa, kun yölliset ikävyydet mielestä haihtuivat, ja kun näki kuinka nöyrä ja arka Sanna oli lapsia huomauttamaan pienimmistäkin vallattomuuksista, — johtui mieleen ajatus, että antaa heidän nyt olla tuossa jonkun päivän, niin kauan kuin jaksaa sietää . . . ja taitaapa tuohon tottua, hän ajatteli.

Tuo samainen asia Mattiakin päivän kuluessa pahimmin rasitti. Mutta kyläläisten osanottavaisuus häntä siinäkin suhteessa rohkaisi kokolailla. Illan tullessa jo uskalsi Tiinankin kuullen sen puheeksi ottaa, ajatellen: jos ei anna, Tiina tässä olla, niin antanee joku muu tulla tupaansa . . .

„Minnekähän sitä nyt lähtisi tässä pyytämään kortteeria talven yli?“ hän alkoi päivitellä.

Akat olivat vaiti. Tiina kehräsi ja Sanna imetti Miinaa.

Jo hellitti Tiina rukin polkemista, katsoi lankaa rullalla, väänsi hiukan ruuvia. Pyöräytti sitten pari ympärystä, ruuvasi taas ruuvia ja alkoi harvaksensa sanella:

„Olkaahan nyt tässä pari yötä vielä . . . taitapa sitä tilaa nyt olla.“

Tiina puhui, niin kuin se, joka tietää toista ilahuttavansa jollain lupauksella, joka samalla tuottaa itselle jonkullaista uhrausta.

Sanna oli levottomalla mielellä odottanut, mitä alkaisi kuulua. Tiinan vehkeistä hän jo edeltäkäsin näki, että tämä aikoi jotain sanoa, ja että se oli semmoista, joka Tiinan pakoitti taistelemaan itsensä kanssa.

Kohta Tiinan lopetettua, Sanna ilahtunein mielin virkkoi:

„Kyllähän se olisi kovin hyvä, jos Tiina voisi meitä suvaita nyt vielä . . . jonkun aikaa. Kyllä Jumala teille siunaa hyvyytenne.“

Matti otti vastaan Tiinan lupauksen, ikään kuin jonkun kauppahdotuksen, johon kannattaa suostua.

„Noo, jos Tiinan vaan sopii,“ lausui hän vakavasti, Sannan lopetettua, „niin kyllä me nyt olisimme tässä . . . Tuota, en minä sitä nyt ajattelisikaan, että aivan ilmaseksi köyhäin ihmisten vaivoina . . . Tottahan sitä nyt vielä jotain saa kokoon, kun tässä vähän ehtii asettua ja silmänsä saa.“

„Ja puita sun sopii ainakin vetää metsästä, ettei Tiinan puita tarvitse poltaa,“ lausui Sanna.

„No se on tietty, eihän tässä nyt Tiinan puilla ruveta lämmittelemään!“

Tiina huomasi vaistomaisesti, että vierailta oli aikomus asettua olemaan kauemmaksi kuin hän oli parhaimmallakaan tahdollansa tarkoittanut; ehkäpä koko talveksi. Melkein jo katui ollenkaan luvanneensa, muutamaksikaan päiväksi, kun eivät näkyneet enään murheissansakaan olevan . . . huo-

lettomilta, melkein iloilta näyttivät, eivät edes oikein kiittäneet . . .

Tuo haihdutti säälin tunnetta Tiinasta . . . Maksamistakin puhui Matti . . . pyh! Siinä olisi kyllä, jos muualta saisivat elatuksensa, ettei vielä elättämään tarvitsisi ruveta . .

„Kyllä Tiina on kovin hyvä meille, parempi kuin kukaan muu. Eipä he käskeneet kukaan yöksi edes kotiinsa tulla, kun paljaan taivaan alle jäämme,“ rupesi Sanna sanomaan samassa kun Tiinan ajatukset noin epäedullisille aloille liikkuvat.

„Niin . . . noo . . . mitähän se nyt sitten . . . Kuka pas sitä ihmisille maailmassa apunsa tarjoo jos ei ihmiset,“ puheli Tiina selvästi tuntien itsessään että hän oli saanut hyvitystä Sannan puheesta.

„Hyää on Tiina meille, ja oikein niin kuin Jumalan sallimasta leski ja yksinäinen, että sopii ottaa tällaisen joukon tupaansa,“ liitti Matti akkansa kiitoksiin.

Tiina tuli jokseenkin tyydytetyksi, mutta ei oikein saanut itseänsä rauhoittumaan ennen kuin tuli sanotuksi:

„Koettakaahan nyt olla muutama päivä, siksi kuin saatte sopivamman tilan.“

„No niin,“ äännähti Matti, eikä tuntenut enää itseänsä yhtä onnelliseksi. Sanna ei puhunut mitään, hän vaan ajatteli ja ymmärsi.

Matti rupesi kuulustelemaan työtä. Kahtena päivänä sai hän eräässä talossa halkorankain hakkuuta ja ansaitsi 50 penniä päivältä ja ruoan. Sitten oli kahtena päivänä vapaa-aikaa, kunnes taas kolmantena pääsi erääsen taloon silppukonetta vääntämään. Nyt seurasi pitemmältä aikaa, jolloin ei kukaan tarvinnut.

Noin kolme viikkoa elettiin niillä varoilla, joita kyläiset ensi liikituksen valtaamina olivat lahjoittaneet. Lapset

kuleksivat, osalta vanhempain pakoituksesta, ympäri kyliä kerjäten. Mutta tulos niukkeni sen mukaan kuin ihmisten liikutus palon johdosta kylmeni. Vaan tämä se oli ainoana elinkeinona. Mitään muuta ei saanut, kun ei talokkailla työtä ollut antaa.

Noin kerta päivässä kävi Matti puita hakemassa metsästä. Loput päiviä hän istuskeli takalla ja mietiskeli itseeseen yhtä ja toista hommaa, johon kuvitteli soveliaaksi ryhtyä. Toisinaan pakkasi riita akan kanssa tulemaan, kun mielten tyytymättömyys ei enään voinut kätkössä pysyä, vaan pyrki ulos huolestuneista sydämistä.

Eräänäkin päivänä alkoi akka sanoa: „Tuossa kaikki päivät istuu ja itseänsä takkakivellä hantoo, eikä mitään koeta yrittää . . .“

Ei Sannan tyytymättömyys pääasiallisesti Mattia koskenut, mutta siihen oli sopivin nyt kylläisyyttään purkaa.

„Mitä minä . . . kun ei kukaan tarvitse työhön. Enhän minä tyhjistä vai työtä saada!“

„Tekisit jotain puusta.“

„Puusta,“ matki Matti, „millä minä teen, kuin kaikki työkalut paloivat! . . Enhän minä paljailla käsilläni mitään saa. Ja paljonkohan noista naperroksista sitten saisi.“

„No, aina jotain, mutta kun ei mitään yritä.“

„Hmm,“ mumisi Matti.

„Pyytäisit joltain työkaluja lainalle,“ jatkoi akka.

„Lempoko heitä kerjäämään! Koettaisit itse jotain tehdä, niin kuin kehrätäkkin. Kehruuta aina saa . . . saapa Tiinakin.“

„Miten minä kehrään, kun ei rukkia ole!“ tiuskasi akka, „ja kuten näet tämän lapsen kanssa kyllä on tuskaa, kun ei yhtään tule yksinään toimeen.“

„Eihän tuo enään niin kipeä ole.“

„Niin, no, joskohan nyt on vähän parempi, mutta näet itse ettei siltä mitään toimeen saisi, . . Ja mitä saa, niin noiden toisten vaatteiden korjaukseen se aika menee.“

Tiinankin jo täytyi sekautua asiaan.

„Hyvät ihmiset, älkää aina pitäkö tuota alinomaista jankutusta,“ hän sanoi.

„Mitäs, kun tuo aina minulla hännää,“ puollusteli Matti.

„Hännää,“ matki akka, katsoi syrjittäin nurjasti Mattiin eikä jatkanut puhetta sen pitemmälle.

Matin pisti vihaksi. Ei niin paljoa sen tähden, että Sanna häntä jukitti jotain tekemään, vaan kun arveli Tiinankin tiedossa olevan, että hänellä tahtoo peukalo olla keskellä kämmentä. Ja muutenkin . . . minkä hän sille teki, kun eivät talokkaat työhön tarvinneet . . .

Toisinaan huvitti Mattia ajatella uutta mökkiä. Ei tuon ajatuksen johdosta juuri mieli iloiseksi käynyt, sillä kovin näytti mahdottomalta. Siihen se aina päättyi, että, jos jotain oikein hyvää ansiota ilmestyisi niin . . .

Se häntä aina riemastutti, kun oli luvannut Tiinalle hyyryä maksaa . . . Tuon johdosta ei näyttänyt niin kovin kerjäläiseltä.

Itse ei hän enää viitsinyt kerjäämään mennä, vaan söi mieluummin niitä paloja, joita lapset kotiin toivat. Lastensa täytyi pakosta antaa tuota ammattia harjoittaa, eikä tuota juuri luontokaan vastustanut. Rumempaa olisi ollut pyydellä, jos ei paloa olisi tapahtunut . . . Eikä siinä ruokaa paljoa palanut.

Yhä karvaammaksi kävi mieli, kun ajatteli, että lapsia on niin tiheään tullut, eikä ole yhtään edes kuollut . . . Rikkailta niitäkkin vaan kuolee ja vähemmän noille näyttää niitä tulevankin . . . Joutaisi olla Pekkolaissellakin edes tusina, eikä meillä yhtään, niin sitten tuota taitaisimme mekin ämmän kanssa elää jotakuinkin, päivästä toiseen . . .

. . . Ei ole meikälaisillä edes mitään hyötyä muku-loista. Kun köyhät vanhaksi tulevat, niin ei heitä omat lapsensa koskaan jaksaa elättää . . . Vaivaishoidon niskoille saadaan tässä vanhana joutua talollisten kirottavaksi ja lasten vuorostaan käy useinkin samoin, kun vanhenevat . . . Kun talolliset saavat lapsensa täysikasvuisiksi, niin itse rupeevat syytingille, rauhassa syömään ja lepäämään . . .

Matti kynsäsi päätänsä. Meni nurkasta, jossa heidän ruokavarojansa oli, hakemaan leivän palan. Silakankin hän sieltä löysi. Takkakivellä istuen hän rupesi jyrsimään leipää ja haukkasi aina silakkaa joukkoon, vähäsen, että olisi pittemmälle piisannut. Sitten joi hän vettä päälle, kaivoi piipun perät suuhunsa ja rupesi, päättä muurin otsikkoon nojaten seisoskelemaan ja takan perään katselemaan . . .

Sanna paikkasi lasten vaatteita, Tiina kehräsi ja välinsä he juttelivat kylän asioita. Matti kuunteli toisella korvalla, mutta ajatteli omia asioitaan.

III.

Joku oli kehoittanut Mattia pyytelemään talokkaita tuomaan hirsiä tuvan aineiksi. Hän ensinnä hyvinkin innostui tuohon tuumaan erittäinkin kun hänen asiassa neuvoa kyselyänsä, useammat eivät tuumaa vastustaneet, vaan arvelivat: „Taitaisipa tuo käydä päisin.“

Mutta sitten kun aikoi tositoimeen ryhtyä, rupesivat muut mökkiläiset pelottelemaan. Arveltiin, että ei ne talokkaat niinkään hevin tule köyhäin talkoisiin, rikkaille kyllä vievät suuriakin hirsiä ystävyiden vuoksi . . . Mutta köyhä kun ei jaksakaan niin kestitä, eikä sen ystävydestäkään kukaan välitä, niin tuskin tulevat ensinkään . . .“

Mattia rupesi arveluttamaan.

„Jos olisit edes puolen manttalin isäntä,“ sanoi kerran kin eräs mökkiläis-naapuri, „ja sinulla olisi sitten vielä jotain kunnan luottamus-virkoja, niin saisitpas tottavie, vaikka kaksikerroksisen tuparadin värkit! Ei yksikään olisi tuomatta, jota vaan pyytäisit. Mutta nyt se on toista kun olet tuossa tilassa, kun tietävät että sinä tarvitsisit kipeästi, niin eivät vaan monetkaan tuo . . . eivät he sinun ystävydestäsi välitä.“

Matti ymmärsi että se niin oli. Mutta kun toiset taas arvelivat, että olisi parhainta koettaa, „eivät nuo mitään vie jos eivät tuokaan,“ niin päätti hän koettaa. Alkoi kulkea talosta taloon omassa kylässä. Pyyteli, että edes jonkullaisia säippänoitä tuotaisiin. „Täytyy tässä ruveta yrittämään, ei auta . . .“ hän saneli.

Muutamat toivat suoraan esiin esteitensä: Oli ollut niin lyhyeltä ajokeliä, ei oltu vielä ehditty paljon mitään itsellekään ajaa; muitakin talkoisin pyytäjiä oli jo kulkenut niin, että muutamat epäilivät josko niihin kaikkiin voi Joulun-alla ehtiäkään; muntamalla oli huono metsä ja täytyi itsekin hirssiä ostaa, kuin rakennus-puita tarvitsi, kuten itse kertoivat. Jotkut vahvasti lupasivat „auttaa.“

Kävi Matti Pekkolassakin. Ei uskaltanut menemättä olla, koska Pekkolainen oli rikas . . . ja saattaisi häneen joskus tarvita, köyhä kun oli itse. Hampaan kolossa Mattilla kyllä oli, mutta sen täytyi siellä pysyä, ainakin toistaseksi.

Lupasi Pekkolainen tuoda, kun Matti asiansa puhui.

„Huono jo olikin se sun tupasi,“ sanoi sitten vielä, lämmitellessään takkapaisteella selkäänsä ja hymyillen, niin kuin Mattia kiusatakseen.

„Huonohan se oli,“ myönsi Matti, „mutta olisihan siinä nyt vielä mennyt.“

„No parempi on nyt, kun saat uuden,“ jatkoi Pekkolainen ja keikisteli, saadakseen kasvamisen alussa olevaa vatsaansa pulleammalta näyttämään.

„Niin . . . jos saan uuden.“

„Kun puut saat, niin ei siinä sitten enää muuta tarvita kuin miestä kirves-varteen.“

„Hm. Eikö isännällä nyt olisi mitään työtä antaa?“

Matti tahtoi pistää nauvoja isännän tekemiin reikiin.

„Ei meillä nyt . . .“ Pekkolainen päätti ravistaen sanoi ja muuttui totisemmaksi, „ei nyt tarvita. Maanviljelijä on, kuule Matti, nykyään köyhemmässä tilassa kuin itselliset. Ei kannata teettää mitään, kun ei ole mistään tuloja.“

Pekkolainen näytteli oikein surkeata naamaa. Mutta Matti-kaan ei ruvennut surkuttelemaan edes. Vaan ikään kuin ei olisi toisen puhetta uskonut, sanoi:

„Mutta milläs tavalla köyhät itselliset nyt niin kovin hyvin voivat, kun ei saa työtä? Älkää, isäntä, puhuko niin karkeata leikkiä.“

„Kyllä tekevällä aina työtä on ja puhtaan palkan saa kouransa.“

„Mutta kun ei kukaan anna niitä töitänsä tehtäväksi! Kun ette tekään anna, niin kuka sitä sitten meidän kyläsäkin antaa?“

„Menee muihin kyliin, jos et omassa kylässä saa.“

„Entä jos ei niissäkään anneta; ja muuten, niin työväkeä on kyllä niissäkin joutilaina.“

„Joutilaina,“ matki Pekkolainen, „ovat vaan niin komeiksi paisuneet tähän-aikaan, etteivät viitsi tehdä työtä ollenkaan kohtuus palkoilla.“

„No antakaa vaan halkojen hakuuta, niin hakkaan teille kyllä kuudenkymmenen pennin palkasta sylen!“

„Ei meidän nyt tarvita halkoja.“

„Jotain muuta työtä sitten.“

„Kuulithan sinä jo kun minä sanoin, ettei minulla nyt ole mitään työtä antaa“

„Mitä varten haukutte sitten olinomaa, että itselliset ovat laiskoja, kun ette anna työtä.“

„Minunko sitä nyt yksin pitäisi antaa, kyllä niitä on muitakin.“

„Niillä on kaikilla tekiöitä.“

„Älä nyt kovin . . .“

„No, kun te tahdotte ikisoki vääntää, että työtä on kyllä, eikä sitä ole ja puhutte sellaisia pirullisia, että itselliset nyt voivat paremmin kuin talolliset . . . kehtaatte tuollaisia puhua, niin rikas kuin olettekin. Ei se ole muuta kuin hävytöntä pilan tekoa.“

Matti lähti pois kiukuissaan.

„Kakaroista olet sinä ainakin rikkaampi kuin minä,

he he hä hää . . .!“ ilkkui Pekkolainen Matin perään. Tuo nosti Matin kiukkuu kaiketi. Sakea veri oli ruvennut aaltoilemaan. Porstuanovella hän kirosi kovasti, löi jalkaa lattiaan ja palasi pari askelta takaperin, aikoen mennä Pekkolaisen niskaan ja tappaa paikalle . . ., muutaman nylkyrin, irvihampaan, köyhän koiran! Mutta hän palasi takaisin, kun muisti kuinka suuri ja väkevä Pekkolainen oikeastaan on. Matkallaan ei saattanut luonnoltaan enää minnekään poiketa asialleen, vaan meni, hammasta kiraten, suoraapäätä kotiin

---

Talkoot olivat olleet. Hirsiläjensä vieressä seisoi ja katseli Nurkanperän Matti.

„Yksi, kaksi, kolme . . .“ Matti luki viiteentoista saakka, sitten ne loppuivat. Käsi kävi korvalliselle. Vähän näkyivät välittäneen köyhän tarpeesta . . . „Kun tiettiin ettei täällä suuria sunhun tule, niin ei tultu . . . Karpiseen vaan mentiin päätänsä täyttämään . . .“

„Eipä tullut paljoa puu-värkkiä,“ virkoi muuan mökin mies, joka tuli Matin ääreen.

„No ei niitä paljoa . . .“

„Karpisessa tietysti ovat kaikki niin tarkoin. Huonosti sattui kun sen kanssa samalle päivälle.“

„Huonostipa kyllä, jos eivät jälestäpäin tuone.“

„Ei ne paljoa välitä köyhäin talkoista. Hyvin harvat menevät niihin auttamisen tarkoituksessa, pääasiallisesti vaan suolensa tähden.“

Mattikin hymähti hiukan.

„Lienevät nyt saaneet kyllänsä Karpisessa,“ hän sanoi.

„Sen tietääkin,“ sanoi toinen nauraen, „Lautamies on aina ollut hurja kestiä pitämään muutenkin ja on sellainen pilapuheinen, niin senkin vuoksi sinne menevät.“

„Hm . . . ei tässä ole köyhällä sellaisia avuja,“ huokasi Matti. „Mutta sitä minä kummastelen, että Pekkolainen pani renkinsä tuomaan, vaikka minä hänen kanssansa riitelin.“

„Noo, se nyt oli luultavasti joku sellainen pään pistos . . . arveli ehkä että muutkin tuovat. En usko että hän olisi välittänyt jos tiesi etteivät muutkaan tuo.“

Kumpanenkin lähti kotiinsa. Matti rupesi ajattelemaan kävellessään, että kyllä kait ne vasta tuovat ja siitä mieli vähän ilahtui. Mutta sitten muisti että viina oli jo melkein kaikki loppunut. Se oli harmillista, kun velaksi oli ottanut tuopin hinnan ja vielä vähän kahviinki.

Tuota hän meni toisinaan ääneensä puhuen ja toisinaan ajatellen ja väliin ajatukset kääntyivät harkitsemaan: tulleeke koko puuhasta mitään? Uskoi hän siitä lopulta tulevan, koska taas ääneensä virkkoi:

„Mutta on siinä nyt jo alku. Eivät ne hääviä ole, vaan jos kaikki, joita pyytänyt olen, tuonkin verran tuovat, niin saa siitä jo kehää . . .“

IV.

Vähiin supistui kyläläisten hirtten veto Matille. Kun aikansa hankkivat, ja „ehtiihän tuonne vastakin,“ hokivat, niin rupesivat vihdoiin ajattelemaan: „Vähänpä näkyvät tuonne muutkin vieneen, eikä ne siitä paljoa lisäänny jos vienkin, kun ei muutenkaan tuon enempää näy tulevan.“ Lopuksi, kun vielä vähän paremmin ehtivät „parempia liikutuksiansa“ kuullettaa, niin päättivät kukin itsessään: „olkoonpa sinään . . . Kukapa niitä kaikkia kerjäläisiä voi täyttää!“

Ja tällä tavalla rauhoitettiin pian omattunnot, jotka toisinaan tahtoivat moittia välinpitämättömyydestä ja tyrkyttää armeliaisuuden tunteita eleille.

Nurkanperäisten olo kävi yhä tukalammaksi, kun ei näyttänyt tuvan puuhastakaan mitään tulevan ja — leipä oli lasten hankittava kerjäämällä.

Koetti Matti jo kunnan yhteistäkin apua saada. Puhui asiansa kuntakokouksen esimiehelle ja pyysi tämän kuntako-

kouksessa esittämään että hänelle annettaisiin palovahingon korvausta. Esitys tehtiinkin, mutta ukot arvelivat, että olisi voinut vakuuttaa. Muntamat tosin puollustivat, mutta eivät saaneet ääntänsä kuuluviin. Törkeitäkin leikkiä laskettiin, ja Mattia kiusattiin, ikään kuin tällä olisi ollut hyviinkin leikkinen asia. Jotka vakavamasti puhuivat, sanoivat: „Mahdat mennä vaivais-apua pyytämään hoitokunnalta.“ Toiset käskivät lähteä pitäjälle apua keräämään, niin jokainen vähän liijostaa.

Näillä neuvoilla varustettuna sai Matti lähteä kuntakokouksesta.

Isännät arvelivat tehneensä Mattia kohtaan varsin jalomielisesti ja uskoivat että hän meni hyvinkin rauhoitettuna kotiinsa.

Mutta mikä lieneekään vaikuttanut, Matilla ei ollut kokouksesta tullessa niin iloinen mieli kun otaksuttiin.

Yksin hän käveli . . . ei tahtonut muiden seuraa pitää.

„Kolmenkymmenen päällä ja nyt jo vaivaisapua nauttimaan ja . . . kerjuulle . . .“

Tuo oli ajatus, joka koski niin voimallisesti, että muodostui ääneensä lausuntuiksi sanoiksi.

Sanna oli odottanut varmallalla toivolla, että kunta ei hyljäisi avun pyyntiä, vaan antaisi niin paljon, että saataisiin ruveta uutta tupaa hankkimaan. Mutta kun Matti tuli kotiin ja sanoi kerjuulle käsketyt, niin Sannalle kuohahti kiukku päähän ja hän hundahti:

„Eivätkö he sitä tietäneet, että sinne osataan ilman heidän käskemättäänkin!“ Äänen väreet ilmaisivat sanomaton katkeruutta.

„Eivätpä näkyneet tietävän. No, vaivaismakasiinille kanssa käskivät mennä.“

Tuo tuntui jo Sannasta paremmalta:

„Paljonko luvattiin sieltä?“ hän kysyi.

„Ei luvattu mitään, käskettiin vaan mennä sinne.“

Vähän päästä muuttui Sannan kiukku epätoivoiseksi valitukseksi. Olihan hän niin varmana pitänyt, että kunnalta saa nyt palo-apua. Tuosta oli jo oikein iloinnut edeltä käsin ja nuhdellut itsensä siitä, että ennen oli niin itseänsä syvän murheen alaiseksi antanut, kun asuttiin hyvään ihmisten keskellä . . . Maksettiinhan palorahaa rikkaillekin, niin tietysti köyhille siinä. Ei tullut akkaparka ajatelleeksi, eikä uskoneeksi kun tuota toivoansa kasvatti, että edeltäpäin vakuuttaminen niin välttämätöntä olisi ollut. Turvausi pääasiallisesti siihen, että armelioiden ihmisten sydämet taipuvat apua antamaan tuvan ostoa varten, kun kuulevat kuinka kovaa heillä on elämä. Ja nyt sai hän havaita, ettei armelioiden ihmisten sydämet heltyneetkään, kun ei tupa ollut vakuutettu. Hän alkoi purkaa kiukkuansa kunnallis-hallituksen pylväitä vastaan, sillä ei hänen mieleensä asia mitenkään muuten selvinnyt, kuin siten, että kieltämiseen ei ollut muuta syytä, kuin hyvän tahdon puute.

Samana päivänä tuli Sannalle ja Tiinalle riita. Kyllähän sitä oli sananharkkaa jo ennenkin akkain välillä ollut, mutta niin isoksi ei se vielä tätä ennen ollut paisunut, että Tiina olisi katsonut soveliaaksi isäntä-valtaansa käyttää.

Matti ei ollut kotona, kuin se tapahtui.

Lasten mellastamista oli Tiina ensin ruvennut moittimaan ja sanonut Sannalle:

„Antaisit noille, sen värkeille edes selkään! . . . ovat kuin päättömät lampaat.“

Tuo kävi Sannan aatamille. Ei olisi jaksanut kärsiä tuollaisista muistutettavan, kun muutenkin puutteet päivä päivältä kovemmiksi kävivät ja vatsassa miltei alinomainen nälkä kurrasi.

Vimmattuna hän sieppasi puuloukosta kepin ja alkoi sillä hutkia poikia.

„Senkin riivatut . . .!“

Pojat kiljuivat kuin hengen hädässä ja kovasti se kos-

kikin tuo äidin sauva ja teki mustelmia runuille. Pihalle yrittivät mutta äiti oli ovelta edessä.

Tiinan täytyi sekautua asiaan.

„Johan sinä nyt hulluna olet . . . Vaivaiseksihan tuot tuolla tavalla piekset . . . Äläs sinä riivattu . . .! anna tänne se puu!“ Tiina tavotteli puuta, jolla Sanna poikia kuritti. Rähinä oli kova, oikein ankara. Melkein jo näytti siltä, että Tiina ja Sanna siinä oikeastaan tappelivatkin, mutta vihdoinkin sai Tiina punn pois ja heitti loukkoon.

„Muutama hullu . . . lyöt vaivaiseksi mukulat. Ei se ole mitään kristillistä kurittamista tuollainen, aatamia vaan kasvattaa . . . kun sinnissänsä lyö mielipuolen tavalla,“ panneskeli Tiina henkäyksissään.

„No mitäs kun tekin siinä aina motkotatte, että “kun ei noita kuriteta . . .“

„Koska minä sitä nyt niin kovin olen motkottanut?“ kysyi Tiina kiivaasti. „Kyllä lapsia kurittaa saakin ja noita sun omiasi kaiketikin, mutta sinä et vaan hoksaa kohtuutta . . . lyöt kuin hevosta. Kurittaisit joskus oikealla tavalla niin tottelisivat edes vähän, mutta mitä sinä . . .“

„Mitä teidän siihen tulee!“

„Älä nyt kovin nokkaasi nostele!“

Näin alkoi riita. Ei se tarvinnut kovin pitkälle mennä, ennen kun Tiina sanoi, että sepä nyt on kumma, jos ei hän vieläkin ole isäntä mökissään, ja että hän on sekin akka, joka näyttää oven tuommoisille, aivan paikalla!

Kun riidan ensi kohaus oli ohi mennyt, niin Sanna jo oli vähällä ruveta katumaan ja pyytämään! Tiinalta anteeksi. Mutta Tiina oli sapettunut niin hirveästi, että hän alkoi käyttää yhä terävämpiä sanoja, kun näki että vastapuoli on muutenkin jo kukistumassa. Riidassa oli hänellä niin hyvä puoli, kun sai esiintyä jalomielisenä lasten suojelijana aluksi ja lopulta käyttää tilaisuutta hyväksensä, kehittää riitaa siihen määrään, että saisi määrätä liika-väen mökistään tiehensä.

Sannakin oli ihminen, vaikka kohtalojen sortama. Tiinan yhä jatkuttama riitelemine, sai hänen uudestaan kiehu-

maan, omaksi vahingokseen. Ei joutanut enään muistelemaan taivas-alle joutumista, kun Tiina, hänen mielestään, niin ylpeästi isännyydestään kerskui „ . . . tuollaisen mökin isännyydestä! Vieläpä mökkiä . . .!“

Tuota hän ensin ajatteli ja sitte jo sanoikin Tiinalle. Jatko vielä, ettei lämpimässäkään olisi pysynyt, mokoma, jos ei hänen Mattiansa olisi ollut, „mökkisi nurkkaan olisit kylmettynyt kuin rusakka ikään! . . . aivan ihan varmaan!“

„Voi nyt yhdeksäntoista!“ huusi Tiina, „minä olen jo viisitoista vuotta vetänyt yksin puuni metsästä, ilman Nurkanperän Mattia, enkä ole vielä koskaan vilua, enkä nälkää nähnyt, Jumalan kiitos!“

„Jopahan! . . . hyvin olet pysynyt lämpimässä, kun olet ihmisten aitoja polttanut!“

Tuota Tiina kiroten sanoi mustaksi valheeksi ja ilmoitti vastapainoksi, kuulleensa, että Nurkanperässä olisi ihmisten lampaita tapettu.

Nyt Sanna oikein mustui kasvoilta ja samaalaatua oli puhekin jota suusta tulvasi.

Kovin akat riitelivät. Mitä vaan sylki hävyttömämpää ja toista loukkaavampaa suuhun toi, sitä sydämen riemulla kohta toiselle ilmoitettiin katkerana sappena.

Matti tuli kotiin, juuri kuin akkain kiukku vielä viimeisiänsä säkenöitsi, kuten sammuvaan hiilustaan heitetty suolan rakeet.

Iloisempi tavallistaan oli Matin naama kun pihalla tuli. Vaan tupaan astuessa äimistyi, kun ensi sanoista kuuli että akat riitelivät.

„Mikä nyt on tullut?“ kysyi hän. Akat tukkivat ensin suunsa . . . eivät puhuneet niin mitään. Mutta kun Matti jatkoi utelemistaan, niin rupesivat vähitellen kumpanenkin selvittämään omaa puoltansa riidassa. He alkoivat uudestaan riidellä, sillä kumpanenkin selvitti asiaa toisensa mielestä väärin. Matti pyyteli heitä ja saikin asettumaan, kun rupesi kertomaan, että hän aikoi vaihettaa Pertun Mikolta hevosen noilla hirsillä.

Tuo oli niin nutta kuulla, mitä Matti aikoi hevosella tehdä, että akat alkoivat pystössä korvin kuunnella. Matti kertoi, kuinka hän oli kylässä tavannut erään lumppujen kerääjän, ja tullut sille päälle, että hänellekin tuo puuha olisi varsin sovelias. Oli hän jo ajatellut sitäkin, että sopisi mennä hevosella aina sinne missä rautatietä rakennetaan ja ruveta siellä hevosineen työhön. Pertun Mikon kanssa oli hän jo kauppaa haastanut ja Mikko luvannut vielä 5 markkaa hirsien ja hevos-koninsa väliä.

Matti oli asiaan hyvin innostunut. Tiinan suu vetäysi salaperäiseen hymyyn. Sen Sanna huomasi ja samalla kuin itse rupesi Matin puuhasta oikein erinomaisia toivomaan, uskoi vahvasti että Tiina kadehti, jos heidän nyt noin hyvin kävisi. Teki kovin mielensä sanoa Tiinalle jotain, mutta luonnon asetuttua rupesi järki saamaan enempi valtaa.

Kun pinnalta rupesi Matin mielestä näyttämään siltä, että akat olivat rauhan tehneet, rupesi hän kyselemään Tiinalta, josko saisivat edes huomiseen vielä olla.

Taas rupesi Tiina nakkelemaan vihaisesti nenäänsä. Sanoi, ettei hän juuri paljoa piittaa, koska Sanna oli niin ilkeästi haukkunut y. m.

Sannaa kylmäsi. Olisi jo mielellään antanut olla äskeisten puheitten puhumatta. Ei enään tehnyt mieli ollenkaan sanakiistaan ruveta. Ajatteli vaan, että ei sen köyhän saisi koskaan suuttua.

Matti alkoi hyvittää Tiinaa, koetti jos jollain tavalla lepyttää.

Tiina ei ollut mikään peto. Antoi kun antoikin vihdoin perään ja lupasi yö sijan, ehdolla, että huomenna korjaisivat itsensä „parempiin paikkoihin.“

Helpoksi ei käynyt saada uutta kortteeria. Joukko oli liian suuri . . . ei kukaan sanonut olevan tilaa tuvassaan,

eikä missään ollut sellaisia joutilaita huoneita joita olisi saanut ilmaseksi hyyrätä.

Matilla oli oikein taas hätä kädessä, semminkin kuin Tiinakin oli kokonaan taipumaton enään pitennystä myöntämään

Kun mies oli aikansa juossut tiloja kuulustamassa, tuli hän suutuksissaan kotiin — Tiinan kotiin, vei akkansa pihalle, saadakseen siellä kahteen kynteen nuhdella häntä eilisestä riitelemisestä Tiinan kanssa.

Sannalla oli itsessään jo kyllä tuskaa, niin ettei Matin olisi sitä tarvinnut lisätä. Mutta ei mies tuota ymmärtänyt. Ymmärsi vaan, että akan hulluttelemisen tähden tässä nyt taas taivas-alla ollaan ja käski Sannan itse mennä nyt hankkimaan tila, kun oli kerta ollut niin hyvä saamaan koko joukon sitä vaille.

Sanna koetti vastustaa, mutta ei hän sillä pitkälle päässyt, kun Matilla oli nähtävästi asiassa niin suuri oikeus. Kyllä hän koetti sitä sanoa, että joskus ihminen suuttuu, olipa se sitten vaikka kukakin, kun oikein kiusautuu. Mutta sitä ei mies ottanut huomioonsa, tuomitsi vaan vaimoansa.

Kaksinkerroin sai Sanna nyt tuntea, kuinka vaivaista se on kun ei ihminen saa luontoansa pidätetyksi. Ajatteli jo, että kun ei köyhässä olisi ollenkaan itsekkäisyyttä ja vanhaa aatamia, niin paremmin masautuisi rikasten armoille. . . Kun köyhä suuttuu, niin ei sitä kukaan anteeksi anna, kun ei kenelläkään ole siihen pakkoa. . . . Köyhillä on pakko aina heti unohtaa rikkaiden haukkumiset, ei koskaan uuitä saa jälkeensä muistella, jos vähänkin armoa toivoo.

Matti meni tekemään kauppaa Pertun Mikon kanssa. Siihen oli nyt täysi pakko. Epäilysten täytyi poistua, koska melkein ainoalta elämisen mahdollisuudelta näytti maata kiertämään lähteminen.

Kaupat siis tehtiin. Hevoskaakki arvosteltiin 12 markan arvoiseksi, hevoskalut 3 markan, ja rahaa sai Matti vielä väliksi 5 markkaa, sekä luvan pariaksi kolmeksi päiväksi muuttaa Pertun Mikoon.

Mutta kun kylässä saatiin tietää, että Matti oli lah-

aikoi harjoittaa. Neulat hän tiesi itsestään ja konvehdit ja sormistimet.

Kauppias neuvoi yhtä ja toista; pantiin vähän kutakin. Vaan kuin tavarain hintaa yhteen laskettiin nousikin, se 25 penniä yli Matin varain. Nyt rupesi Matti pyytämään tuota helpottaa. Mutta kauppiaan ei kannattanut . . . helppoon oli koettanut muutenkin panna. Matti arveli, että sopsisihan kauppiaan tuon vertasen nyt vaikka lahjoittaa köyhälle miehelle. Kauppias hymyili, pudisti päätä ja ehdotti että otetaisiin jotain pois tavaroista, siksi, että rahat riittäisivät. Arveli itsekseen että „pässiaporvarit“ muutenkin nylkevät niin että saa monasti niille myydä alle oman rahan . . . Vielä näille nyt kenkkäämään ruveta! . . . Kun sille oppivat niin varmaankin joka kerta saman tempun undistavat!.

Tavaroista otettiin pois sen verran, että Matti sai rahoistaan vieiä 15 penniä takaisinkin.

Kaikellaisia vastuksia ilmestyi matkaan lähtöä estämään. Niille tuli etukädessä hätä, joilla oli saatavia Matilta. Ei hänen velkansa yleensä suuria olleet, eikä hänelle koskaan olisi paljoa uskallettu velaksi antaakaan, mutta sattumattalaisuoksissa oli niitä karttunut. Niitä oli viisiäkymmeniä penniä ja markkoja, korkein 3 markkaa.

Joka näkemässä olivat saamamiehet ennenkin Matille saatavistaan puhuneet ja osoittaneet suurta valppautta . . . kaikella tavalla koetelleet, josko Matti enää asiaa muistaisikaan. Kyllä hän ne aina oli tunnustanut, mutta kun ei ollut sattunut rahaa olemaan, niin maksamatta olivat jääneet.

Nyt ne oikein kilvassa kulkivat Pertun Mikossa ja Mattia tahtoivat kahteen käteen puhutella. Kun Matti heidän kanssaan lähti tuvasta pihalle, jo mennessään hyvin tietäen mistä asiasta kysymys oli, niin hän tavallisesti kuuli tuon salaisen asian seuraavaan tapaan:

„Tuota . . . eikö sen Matin nyt sopisi mulle maksaa sitä seitsemääkymmentä viittä penniä? Olisin tässä tarvinnut,“ sanoi muuankin talon isäntä.

„Kyllähän minä maksaisin, mutta ei minulla nyt ole, velikulta. Odota nyt siksi kuin tulen takaisin, jos sattuisin jotain saamaan kokoon.“

„Olethan saanut Pertun Mikolta rahaa hevosen ja hirsien väliä?“

„Noo, sain minä 5 markkaa, mutta sillä olen ostanut kaupakalua.“

„Etkös sinä saanut makasiiniltakin jyviä?“

„Sainhan tuolta 6 kappaalia yhteensä, mutta . . .“

„On vaan niin ilkeätä,“ pahotteli isäntä, „kun se on niin kauaksi jäänyt, unohtuikin pian . . .“

„Mitä joutavia sinä nyt, mitä se unohtuu. Kyllähän minä tuon vertasen maksan kun jaksan, mutta en minä nyt jaksa.“

Katseltiin hetkinen ilmaan kun ei tuntunut olevan mitään sanomista. Pahat oli isännällä paikat. Ei uskaltanut julkisesti suututtelemaankaan ruveta . . . olisi Matti ehkä ruvennut tyhjäksi tekemään, kun ei ollut vieraitamiehiäkään olemassa, joilla olisi voinut saatavansa toteen näyttää. Parempi siis oli toimia leppeämmästi ja ikään kuin narrailemalla.

„Etkö tulisi siitä työhön edes kahdeksi päiväksi?“

„Olisit ennen ottanut, niin olisin kyllä tullut, kun on ollut kyllä aikaa, mutta nyt ei minun sovi kun täytyy lähteä.“

„Niin kyllähän sen näkee ettei sinulla ole tahtoakaan maksaa, mutta tule toinen kerta hätäsi kanssa!“

Isäntä näytti ankaralta pois lähteissään. Asteli vakavana kotiin päin vannaon tehden päätökseksi ettei hän enää anna tuollaisille. Ajatteli, ettei siitä nyt juuri häviö tule tuosta . . . Tunsu sen johdosta itsensä onnelliseksi ja rykäsi mahtavasti. Velkojiansa karkuun hän muuten arveli Matin tositeolla menevänkin, häntä ja muita.

Matti katseli hetkisen isännän perään ja haukkui häntä mielessään aika kitupiikiksi. —

Muntamat velkojat käyttäytyivät suuremmin ja siis röyhkeämmin. Haukkuivat taitonsa mukaan. Kaikki he pitivät kunnianansa jälkeensä kertoa sopivissa ja sopimattomissa tilaisuuksissa:

„Jäi minunkin siltä raadolta saatavaa . . . Kävin vaihtelemassakin, mutta parempi olisi ollut, kun olisi vienyt . . .“

Jos satuttiin kysymään: „Paljonko sinulla oli häneltä saatavaa?“ niin useinkaan eivät sanoneet summaa oikein. Sitä joko suurennettiin, taikka salamielisen näköisenä ei sanottu ollenkaan . . . annettiin uteliain kyseliäin vaan arvella, että liene ollut joku kymmen. . .

Tämä asia antoi pienellä kustannuksella usealle vähäksi aikaa sopivaa mahtailemisen aihetta.

Matti kyllä arvasi, että tuolla tavalla tehtiin. Siispä hänen tapansa oli, kun tuli velkoojainsa luota Pertun Mikon tupaan, kertoa halveksimalla, kuinka tuokin on kovin muuttaman pennin vaivainen, „pitäiskö minun nyt rahaksi muuttuman!“ Nauroi sitten päälle ja alkoi morkkaamaan ihmisiä nytkiöiksi. Arvelj, ettei hän rikkaana ollessaan viitsisi toki jalkojaankaan vaivata lähtemällä muntaman pennin saatavaa tahtomaan.

V.

Eräänä päivänä siitä sitten oltiin valmiit lähtemään.

Hiirakko seisoj vakavana, huuli lerpallaan ja käänsi tuo tuostakin laiskasti päätänsä katsomaan kun kuormaa pantiin. Sitä ehkä kummastutti tuo lukuissa hyöriä lauma ympärillä. Huokasikin toisinaan raskaasti ja pitkään. Mahtoiko vaistomaisesti tuntea isäntäväkensä kovaa kohtaloa . . . mahtoiko aavistaa että lautakopsa hänen perässään olevalla reellä, tulisi toistaiseksi olemaan seitsemähenkisen perheen ainoa koti? . . .

Niin, mutta mitä hiirakko-vanhus tuollaisista . . . Se

ehkä vaan huoli omia asioitaan ja harmitteli kohtaloaan. Ei muistanut varmaankaan aikaa, jolloin olisi saanut vatsansa täyteen syödä, sitä ainakin todisti kuihtanut, romuinen luuranko, jota nahka kuitenkin vielä koossa piti. —

„Tpruu hiirakko!“ Aukusti piteli suitsista ja kuvitteli mielessään kuinka muhkealta se näyttäisi kun hän saisi ajaa. „Isä, eikös näin pidetä ohjaksista kun ajetaan?“

„Mitä sinä, mutta minä . . . Katsos noin se pitää käydä . . . noin! Eikö niin isä?“ Hemmu näytti taitoansa ja sai hiirakon kärsimättömästi liikahtamaan.

„Noo siinä . . . olkaa siivolla!“

Isä ei joutanut poikia kehumään, kun oli muuta touhua.

Tappu ja Liinu käärittiin reen perään vanhoihin vällyrauskoihin. Sinne Sanna Miinalle ja itselleenkin myös tilaa teki. Muuten sujoteltiin rekeen kaikellaista kamaa, jota matkalla katsottiin sopivaksi mukaan ottaa, s. o. melkein perheen koko omaisuus.

Hemmua ja Aukustia vaadittiin ottamaan sijansa reen etupuolelle, mutta he anastivat oikeuden istua kaidepuille, saadakseen katsella mailmaa ja nauttia hevosella ajamisen riemusta. Matti vihdoinkin itse istui poikittain reen pohjaan ja sitten sai hiirakko lähteä.

Heistrokkin Liisa sattui juuri kulkemaan pihan poikitse.

„Joko siinä nyt lähdetään?“ hän hymyillen kysyi, ikään kuin olisi tahtonut ulospäin näyttää, pitävänsä asiaa hyvinkin tavallisena.

„Jo,“ vastasi Sanna vasten mielisesti. Pertun Mikon vaimoon kääntyen, hän huusi:

„Hyvästi nyt Anna!“

„Hyvästi, hyvästi!“

Ei saattanut Sanna hyvästiä huntua Heistrokkin Liisalle . . . oli mielestensä kovin ulkokullattu ihmiseksi ja muistui pahalta mieleen, kun ei ollut paloyönä huonesensa laskenut.

Akat jäivät Pertun Mikon pihaan katselemaan menevään perään. Totiseksi muuttuivat kumpanenkin, eivätkä vähään aikaan mitään virkanneet toisilleen.

„Kirjava on tikka metsässä, mutta ihmisen ikä kirjavampi,“ huokasi vihdoin Heistrokin Liisa.

„Niin on, niin on, kova on tässä mailmassa köyhän kohtalo,“ liitti toinen.

„Kova se on, J:la paratkoon, noidenki.“

„Kyllähän niitäkin moni nauraa ja pilkkaa ja pian sanotaan että se on oma syykin tuohon tilaan joutua, mutta ei se ole niinkään oma syy . . . Kun olisi raukoilla edes se tupa-pahanen pysynyt palamatta, niin ei olisi tarvinnut noin joukolla lähteä. Mutta kun ei ole kotoa ei kortteeria, niin kovaa se on kun lapsiakin on niin monta ja pieniä.“

„Niin, hyvä ihminen, sano muuta. Sinä iltana kuin se palo tapahtui . . .“ Heistrokin Liisa alkoi taas kertoa vanhaa juttua itkien.

Hyi kun on kylmäkin,“ keskeytti Anna. Akat menivät tupaan, lämpimälle takkakivelle istumaan ja keskustelemaan.

Mutta koditon joukko ajoi hiljaksensa pois, ohitse entisten kodin raunioitten, mistä nokisia jätteitä vielä lumen alta törötti.

Itketti Sannaa taas, eikä hän viime aikoina ollutkaan usein ollut vieras sille tunteelle. Ei Matti juuri itkenyt, mutta vakava ja miettiväinen hän oli. Pojat kaidepuilla käänsivät ja väänsivät itseänsä istumaan jos johonkin laihin. Vilkasta keskustelua he välinsä pitivät. Se tuotti heille iloa mikä vanhemmille syvää murhetta. Lapset tuskin olisivat hevosta vaihettaneet tuohon vanhaan kotiin. Tuppu ja Liinukin tahtoivat peittojen alta katsella. Hekin olisivat itsensä onnelliseksi tunteneet jos olisivat saaneet olla tuossa, missä Hemmu ja Aukusti. Väliin yhtä ja väliin toista paikkaa valittivat ahdistavan ja puhuivat äidillekin siitä. Äiti ei ottanut tuota huomatakseen. Hän oli omiin ajatuksiinsa kiintynyt, oli vaipunut muistelemaan entisiä nuoruuden aikoja, jolloin piikana palveli, missä milloinkin ja ainoana suruna oli, kun emännät joskus ilkeästi puhuivat ja haukknivat. Hän muisti, miten silloin oli useinkin itkenyt enemmän kiu-kusta ja itsekkäisyydestä, kuin todellisesta syyistä. — Ei ne

syyt ainakaan tällä kertaa mielessä niin todellisilta näyttäneet . . . muisti miten oli silloin aina miestä ikävöinyt ja mielessään kuvitellut, että kun sen saa, niin huolet loppuvat ja tulee niin hyvä olla. Mutta nuo ajat nyt muistuvat niin onnellisilta.

Tuli sitten Matti. Ei hän siitä muistanut alussa paljoa välittäneensä, mutta vähitellen rupesi tykkäämään . . . ja siitä koitui kokoon avioliitto. Ruunuhäätkin pidettiin.

Tässä Sannan ajatukset enemmän aikaa vilpyivät. Kävi viileitä väreitä läpi ruumiin ja sydämen valtasi hetkiseksi omituinen kovemman tuskan puuskaus, kun ajatuksiin johtui, mitä kaikkea hän silloin uneksi ja toivoi häittänsä verrattomassa humussa . . . Väkeä oli ollut siellä niin paljon . . . rikkaitakin . . . ja kaikki nähtävästi olivat niin hyvin viihtyneet . . . Hän ja Matti olivat isäntänä ja emäntänä olleet . . . Kaikkeen oli heiltä määräystä odotettu, kaikkeen neuvoa kysytty.

Ja säästöä ne olivat tuottaneet toista sataa markkaa, jolla ostettiin tupa . . .

Ei tuosta ollut vielä kovin pitkä aika, ainoastaan 10 vuotta.

Nyt on jo näin . . . edessä eletävänä vielä mahdollisesti monia kymmeniä vuosia . . .

„Herra Jumala armahda!“ Sannan sydän oikein koon kutistui ja pakoitti ääneensä huokaamaan. Matti kyllä tuon kuuli, mutta ei se hänen huomiotansa herättänyt . . . Hänenkin ajatuksensa kulkivat yhtä surullisilla aloilla ja tuo huokaus tuntui ikään kuin omasta rinnasta tulevalta.

Pojat kaiteilta katsahivat äitiin.

„Mitä äiti siunaa?“ kysyi Aukusti.

„Ei mitään . . . ole nyt vaan . . .“ Äiti ei suonut itseänsä häirittevänsä.

Poikiin vaikutti masentavasti, sillä he aavistivat äidin nyt olevan kovin pahan olla.

Kerjäläis-joukoksi heitä nimitettiin, mihin vaan tulivat. Kun kylmä säälimättä hätyytteli, niin sai kuleskeleminen paikainkin mielestä ikävän muodon. Kun taipale oli ajettu ja kyläkunnissa jonkun talon pihaan tultiin, niin pojat etumaisina tnpaan kopistivat. Liinu ja Tuppu perässä sekä perimäisenä äiti Miinaa kantaen. Ennen kuin äiti ehtikään, olivat lapset jo tavallisesti takkakiven vallanneet, missä hampaitansa lotistaen kohmettuneita jäseniänsä sulailivat.

Äiti tavallisesti Hemmun ja Aukustin tullessaan syrjään karkotti päästäksensä Miinaa lämmittämään. Pojat tottuivat lämmittämään itseänsä teuhaamisella. Tuohon äitikin luotti, kun heiltä lämmittelemä-tilan ryösti.

Ihmiset tavallisesti alussa aina katselivat äänettöminä ja vakavina tuota tulokasten käytöstä. Ei vakavuudessa ollut aina surkuttelua huomattavana, moittimista yleisemmin, kun suloisen kotorauhan häiritsivät ikävän näköiset repaleiset kerjäläiset.

Vasta silloin useinkin talonväen puolelta ensimmäinen lause äännettiin, kun joku pojista sattui talon kapineita koskettamaan . . . ja siihen ei paljoa aikaa tarvittukaan.

„Anna olla rauhassa poika!“ Ääni oli aina moittiva ja ankara. Pojat tuohon pian siksi tottuivat, etteivät paljo välittäneet. He olivat vaistomaisesti oppineet tietämään että tuollainen kielto tuli enemmän kärsimättömyydestä, kuin peläten kalun vahingoittumista. Jospa hitaasti laskivatkin luotansa kielletyn kapineen, niin silmät kuin samassa kiintyivät johonkukun toiseen esineeseen, kädetkin unohtuivat sitä kääpälöimään . . . He olivat lapsia hekin, vaikka kerjäläisiä . . . Heidänkin luontonsa kaipasi huvitusta ja mieli oli utelias, kuten muillakin lapsilla.

Mutta sitä vaan eivät ihmiset suvainneet että he olisivat saaneet huvitella. Asian mukaisempi oli nähdä heitä myrryisinä ja sorrettuina paikallaan istuvan. Kenenkään mieleen ei olisi pujahtanut samallaisista asioista muistuttaa siisteihin vaatteihin puettuja lapsia, kuin näitä muistutettiin. Mutta se nyt oli seikka sellainen . . . syntihän olisi

ollut antaa kerjäläisen suun vetäytyä tyytyväisyyden hymyyn!

„Eipä ne pojat saata olla koskematta talon kapineita!“

Tuo uudistettu muistutus oli tavallisesti hyvin ankaralla äänellä lausuttu. Silloin äiti sekautui hätäytyneenä asiaan:

„Pannetteko heti pois, kun kuulette, että käsketään!“

Oppivat niin tottelemattomiksi, kun pitää tässä talosta taloon reduta, että . . .“

Pojat nolostuivat hätyyttämistä ja tottelivat.

„Mistä kankaa nämät kulkevaiset ovat?“ kyseltiin.

Äiti kertoi, jatkoi vielä tuvan palosta y. m.

Kun Matti ehti tupaan, niin hän jo piippuun pannessaan rupesi kyselemään josko akoille lumppuja olisi keräytynyt.

Akat yleensä eivät olleet aivan ketteröitä lähtemään rääsypankkojansa penkoamaan. Mieluummin kielsivät, asiasta pikemmin päästäksensä.

Matin kaupanpuuhat kävivät, semminkin ensin alussa hyvin huonosti niin, että pelotti jo het' sillään konkurssin edessä olevan. Mutta vähitellen siihen harjautui, kunnes pakko ja toimesta alo opetti uusia keinoja.

Jonkun verran tuotti voittoa, kun ensimmäiset vaihtotaransansa olivat loppuneet ja lumppuvarastonsa möi eräälle joka suuremmissa määrässä tätä kauppaa harjoitti. Enempääkin oli Matti toivonut. Mutta osaksi vähensi sekin säästöä kuin yöpaikoissa täytyi tavaroilla heiniä hiirakolle vaihettua ja ruoan puolta pienemmille lapsille.

„Tulevathan nuo nyt ilmankin toimeen,“ tapasi Matti sanoa, kun Sanna varoja pyysi maitotilkan ostoon lapsille.

„Hyvä ihminen,“ vastusteli Sanna, „mitä nuot toimeen tulevat kuivalla leivällä ja silakoilla . . . Joskus edes tarvitsevat maitotilkan, lapsiraukat . . . ei noilla muutenkaan ole herkulliset olot . . .“ Sanna helti ja Matti rupesi vastahakoisesti taskujaan kaivelemaan.

Pojat olivat oppineet koko hyviksi kerjäämään. Leipäpalanen, — useinkin jo ennen jyrstetty — ja siihen kellahtunut silakka päälle, oli tavallisin annos, mitä taloloissa saivat.

uollaiseen anteliaisuuteen olivat ihmiset niin tottuneet, että

harvalle mieleenkään juolahti ajatella, että kerjäläinen mitään munta tarvitsisi. Jos joku sitä ajattelemaan sattui, niin leipäpalasta antaessaan, käski mennä toiseen paikkaan piimää pyytämään . . . valittivat itsellään olevan sitä niin vähäsen.

Mutta ei silti nälkää, nimittäin leivän nälkää, tarvinnut nähdä eikä kestää.

Äidillä, kuin hän pienempäin kanssa yksikseen kuleksi taloissa, oli parempi onni. Ihmiset antoivat tuoreempia ruokia, niinkuin perunain- ja punronloppuja. Pojat kun tuon huomasivat pakkausivat äitinsä joukkoon herkuttelemaan. Mutta ihmiset eivät silloin antaneetkaan . . . Olihan ihan mahdoton tuollaisen jonkon vatsoja täyttää! Parempi kun ei anna juuri mitään, — niin ajattelivat ihmiset. Äiti keksikin keinon: ajoi pojat erikseen juoksentelemaan toisissa taloissa, niin sai itse pienemmille lievempää ruokaa.

Matti oli aina, niin kauan kuin kyläkunnissa viivyttiin, aivan eri joukkoa. Hän ei kerjäämään ryhtynyt suorastaan, pyyteli van paikottain palovahingon apua ja harjoitti rääsyyliikkettään.

Äiti koetti itseänsä varten aina parhaimman näköisiä taloja valita, joissa toivoi olevan varoja köyhää sääliä, ja käski poikia muihin menemään. Oli niin vaikeata ja raskasta alinomaa lasta kantaen talosta taloon kulkea. Siispä, kuin parempia ihmisiä tapasi, viipyikin niiden parissa siksi, kuin kylästä pois mentiin. Mutta helpoksi ei käynyt aina semmoisia paikkoja löytää. Monasti sattui tietämättänsä semmoisiin menemään missä pojat jo olivat käyneet. Niissä emännät toisinaan alkoivat haukkua. Sanoivat, että tähän aikaan on hyvin hävyttömiä kerjäläisiä, kun tahtovat oikein talot kuiviin syödä! . . . eivät yhtään häpeä mokomat, kuin kulkevat moneen kertaan, sama joukko, yhden talon . . .

Silloin ei auttanut vaikka Sanna sanoi, ettei hän tietänyt poikain täällä käyneen ja, ettei hän suinkaan emännältä riidan päälle tahtonut. Kun hän masennettuna semmoisista paikoista kääntyi pois päin menemään, niin jotkut emännät hänelle oven suuhun leivänpalasan veivät, motkottaen:

„Ei suinkaan siitä muulla pääse kuin antamalla! . . . Jos ei niille anna, niin sitten pitkin mailmaa mölöttävät, että siellä ja siellä oltiin niin kovia . . . Tuos on, ota nyt!“

Paha oli tuosta kädestä vastaan ottaa, mutta ei uskaltanut kieltääkään, sillä sitten vasta olisi pärinää noussut, kerjäläisten ylpeydestä. Tuon oli hän kohta, tämän matkan alussa karvaasti kokenut ja oppinut. Parempi siis ottaa vastaan niin pääsee vähemmällä haukkumisella, hän ajatteli. Mutta karvaalta se maistui tuo leipä . . . kylä vei jo nälän, sen paljas näkeminenkin. Katkerat kyynleet vuosivat sydämen tuskallisten tunteiden vaikuttamina, kun vapisevin polvin asteli noiden uhkeain talojen portailta alas, Tuppu ja Liinu hameen helmasta kiini pitäen, ja Miinaa kantaen useinkin paksuissa kinoksissa rompi toisiin taloihin. Silmillään koetti taloja tutkia, missä mahdollisesti saisi edes haukkumiselta rauhassa olla, kun ei mitään pyytäisi. „Ei se sillä tavalla selvinnyt missä armelioita ihmisiä asui. Onnensa nojaan täytyi vapisten ja peläten koettamaan mennä . . . Eivät nuo sentään lyöneet koskaan ja haukkua pääsi pakenemaan. Sisään tullessa täytyi vaistomaisesti seisautua muripieleen sydämen kovasti taistellessa ja silmäin pelokkaasti vakoellessa tuvassa olijain katseita.

Kun sattui onni, että kovan kohtauksen perästä armlieaita ihmisiä löysi, jossa esim. istumaan käskettiin, niin siihen hän jäi pitemmäksi aikaa lepäämään. Ja kun siinä ihmiset kaikellaista kyselivät ja ystävällisesti puhuivat, niin tuli jo mainituksi siitäkin kuinka kova ja ilkeä oli ollut tuon (naapurin) emäntä . . . Sitähän sitä kieleltä pyrki ulos tulemaan mikä paraillaan sydämessä liikkui. Tuntui niin helpottavalta, kun muutkin ihmiset rupesivat toisten kovuutta ihmettelemään ja samalla ikään kuin hänen puoltansa pitämään. —

„No ettekö ole saaneet työtä?“ kyselivät muutamat osoittaen käytännöllisyyttään ja samalla näyttäen tietävänsä että paljas laiskuus oli tuon joukon matkaan ajanut.

„Eihän sitä saanut,“ koetettiin vakuuttaa.

„Eipä tainnut olla haluakaan,“ jatkettiin toiselta puolen.

„Hyvät ihmiset! luuletteko että sitä vaan noin huvikseen näin kuleksitaan? Olisitte tilaisuudessa päivänkin kulkea meidän teitä, niin ettepä enää asiaa leikiksi tekisi.“ Tuota sanoessa alkoi ääni värähdellä, kumpi sitä vaan sanomaan sattui, Matti eli Sanna, ja kyseliän täytyi ruveta epäilemään entisiä mielipiteitään asiasta.

Yösi Jain etsinnässä useinkin kohtasi suuria vastuksia. Mikä missäkin oli estelemiseen useimmilla syynä: oli itselläkin paljon väkeä, toiset olivat hyvin suorapuheisia, sanoivat ettei heillä ole mikään kerjäläisten kestikievari, ja osoittivat toisiin taloihin. Näissä toisissa taloissa taas valitettiin, kuinka heillä on tuommoisia joukkoja melkein joka yö, eikä heillä mielestään ole velvollisuutta paremmin antaa kuin muillakaan . . . Joutaisivat ne antaa toisetkin . . . Menkää nyt vielä katsomaan edes tuonne . . .

Tällä tavalla meni monasti, vaikka jo hämärässä alkoi pyytää, hyvinkin myöhäiseen. Lopulta sellaisissa tapauksissa, kun tahtoi ulos yön selkään jäädä, täytyi niin nöyrästi rukoilla, että kovakin sydän toisinaan heltyi.

Tapasivat he helliviäkin ihmisiä. Muuten olisikin kohdalo käynyt ehkä liian raskaaksi, mutta toivo, että taas ehkä tapaa „oikein hyviäkin ihmisiä,“ piti vireillä jonkullaista rintuvaa elämänhalua. Vaikka kuvitelmat siinä subteessa niin usein pettivätkin, niin — kuitenkin eleli toivo.

Eräänä lauantaina osuivat he jonkun taipaleen kulettuaan varakkaaseen taloon, mistä ainoa lapsi oli viikko sitä ennen haudattu.

Kun Sanna tuli laumansa kanssa tupaan, niin emännältä pääsi itku.

„Hyvä Jumala, kuinka on monta!“ hän puoli ääneen huudahti, lapsia tarkoittaen.

Sanna huomasi tuon. Äkkäsi siitä, että nyt oli saavuttu tunnollisten ihmisten pariin.

„Monta niitä on . . . ja kun tällä tavalla pitää talosta taloon kulkea, niin se on niin katkeraa, että . . .“

Äiti heltyi. Laitteli lapsia lämmittelemään, sillä kylmä

oli ulkona ja vilu jokaisen. Tupun hän asetti istumaan takalle hiilten rajaan ja piteli käsillään takanperässä Miinaa, kun sekin kitisi ja värisi. Suuremmat tukkivat itse itsensä niin lähelle kuin mahdollista. Mutta ei siitä paljoa lämpöä lähtenyt, koska hiilet olivat jo kauan sitten räytyneet.

Säälien katseli emäntä tuota vilusta värisevää joukkoa, piikainkin rudit seisahdivat ja silmät kiintyivät kummastuneina tuijottamaan hyörinään takan ympärillä.

„Mistä te olette?“ kysyi emäntä.

Sanna mainitsi kotipaikkansa.

Matti oli tullut jo hänkin tupaan ja ruvennut piippua latailemaan.

„Kumma että olette noiden pienten kanssa uskaltanut lähteä näin kylmällä talvella, kun ette ole kotiin jäänyt?“ jatkoi emäntä Sannalle.

„Eihän sitä leikin olisi lähdetty, mutta kun tupa paloi tässä syksyllä, niin täytyi lähteä.“

„Vai tupakin paloi! No terveinäkö pysyvät nuot lapset?“

„Terveitä ne ovat, jokseenkin.“

„Tuo pieninkin?“

„Ei hänkään juuri kipeä ole, ja hukkaan tässä joutuisikin jos vielä sairastaisivat . . . sitä on muutenkin niiden kanssa tekemistä.“

„Ja meillä kun kaikki kuolevat aina. Kolme on ollut ja kaikki kuolleet, nyt kaksi viikkoa takaperin viimeinenkin kahden vuoden vanhana.“

Muistot elpyivät emännän mielessä ja pakoittivat itkemään, samalla kuin hän tunsu sydämessään kovaa kateutta tuota köyhää vaimoa kohtaan, jolla lapsia oli noin viljalta.

„Niinhän se on aina!“ sanoi Sanna huudahtamalla, „että rikkailta, jotka kyllä halusta antaisivat lapsensa elää ja voisivat niitä elättää ja kasvatta, niin niiltä ne vaan kuolevat . . . Köyhillä ne elävät . . . eivät kuole vaikka annetaisiinkin. Ei Jumala huoli anti paloista.“

„Ja niin kuin minä ainakin olen koettanut hoitaa . . . niin kuin silmäterääni . . . ja kuolevat ne vaan,“ itki emäntä.

„Eei siihen hoito auta,“ vakuutti Sanna, „mitäpä nämät, niin kuin meidänkin mukulat, hoidon hyvyiden eläisivät, kun pyryssä ja pakkasessa saavat kärsiä vilua ja nälkää . . . Eei, kyllä se niin on, kuinka se sallitaan!“

„Niinhän se täytyy olla. — Tee sinä Tilta valkeata takkaan, että nuot lapset saavat lämmitellä,“ käski emäntä toista piikaa.

Sannan sydämessä alkoi liikkua harvinaisen lohdullisia tunteita.

Kun valkea takassa iloisesti roihusi ja lämmitti, kun tiesi, että tämä valkea oli ensimmäinen joka kuukausien kuluessa oli taas sytytetty lämmittämään juuri heitä, kun tässä oli vapaus takan ympärillä hyöriä ja omistaa tuota herttaista lämmintä yhtä vapaasti kuin ennen omassa mökissä, niin se tuntui selittämättömältä tuo emännän hyväntahtoisuus. Olisi voinut Sanna emäntää syleillä ilman ulkokultailematta. Useammiten oli hän tottunut siihen, että kun kylmästä tuli ja valkean ääreen pakkasi, niin sanottiin aivan orjailematta:

„Älkäähän nyt koko takkaa vallatko!“

Tuohonkin oli jo ehtinyt siksi tottua, ettei siitä enää kaikin ajoin järin kovasti loukkautunutkaan. Pojat tuota tuskin ollenkaan pahoittelivat. He olivat tottuneet tuntemaan ihmisiä yleensä yrmysinä ja vastaamaan sitä härkähäpäisyydellä. Sama koulu teki äitiin hiukan toisellaisen vaikutuksen: se uuvutti hänestä vähitellen tunteen, vaatia itselleen edes välttämättömpimpiä ihmisellisiä oikeuksia. Lapsia kun syyttömästi kolhittiin, sitä ei hän tottunut sietämään, siinä suhteessa ei tunteet laimenneet . . . ne ennemmin kiihtyivät.

Mutta nyt?

Mikä merkillinen tunne sattoi tuon emännän noin sääliväisesti kohtelemaan köyhää?. Oliko se Jumalan sallimasta että köyhäkin voisi elämän toivoa säilyttää . . . ja kun Mii-nankin oli niin vilu? . . .

Sannalle ei se muuten selvinnyt, kuin Jumalan sallimaksi hän sitä ajatteli.

Onhan Jumala köyhäinkin Jumala ja salli heidänkin

joskus synkässä elämässään valokohtia tavata, että voisivat uskossa pysyä, kun näkevät että Jumala on aina läsnäapunsa kanssa kun hätä on suurin.

Sanna tunsii, muuten hataran, uskonsa vahvistuvan. Tuli iloiseksi ja puheliaaksi. Kielsi Mattiakin kylään menemästä ennen kuin itsensä lämmittelisi hyvin ja puhui hänelle vielä pari muutakin iloista sanaa, jota ei ollut tapahtunut sitten tuvan palon.

Matti teki niin. Hän tunsii joitain saman suuntaisia tunteita kuin vaimonsakin, vaikka mahdollisesti hämääremässä muodossa. Kumpasenkii ajatukset pakkausivat sanoiksi, tyytyväisyyttä ja ihmettelyä ilmoille tuomaan.

Emännän liikutus kasvoi, kun huomasi, miten vähäisellä uhrauksella oli saanut kurjuutta kärsivän perheen onnellisuutta tuntemaan. Se teki niin hyvää hänellekin. Ja jonkullainen sisällinen pakotus vaati häntä panemaan ruokaa pöydälle ja käskemään tuon joukon syömään.

Ei hän tullut tällä kertaa ollenkaan ajatelleeksi, että ruokavarat tuon kautta vähenisivät talosta. Ja jos sellainen ajatus olisikin mieleen johtanut, olisi hän varmaankin sille nauranut.

Kun isäntä tuli kotiin, ei hänkään yrminyt Nurkanperäisiä. Yötä saivat he olla talossa ja vielä kappaleen seuraavaakin päivää. Sannan ei tarvinnut tällä aikaa ulkona liikkua, vaan vaateita sai hän rauhassa korjaella sillä aikaa kun Matti ja pojat kylää kiersivät.

Seuraavana päivänä, kun matkaan lähtivät toivottivat he Jumalan siinausta talolle. Raskaampi oli lähtö kuin monesta muusta paikasta ja kyynelet vääntyivät äidin silmin.

Hiirakko sai vaan hiljaksensa astuskella, sillä ilmakin oli kauniin puoleinen ja kiire ei painanut päälle. Edessä oli taas yhtä tuntemattomat alat kuin ennenkin. Mutta sen verran kokemus oli antanut heille ennustus-voimaa, että milloin vaan jotain vähäistäkin onnellisuutta saivat nauttia, sitä heti kintereillä seurasi vastakohtaisuuden rasittava kummitus. „Jos vastakohtaisuutta nyt seuraa taas samalla mitalla tuon

myötäkäymisen kanssa jota tuossa siunatussa talossa kohdatiin, niin . . .“ Sitä Sanna ajatteli ja taikamainen pelko sai hänen valtoihinsa, ryösti kaiken sen onnen jota äskeisiä kohtauksia muistellessa muuten olisi saattanut tuntea.

Matti istui vakavana, kuten ainakin, kaiteella ja katseli ympäristöä. Pitkän vaiti olon perästä hän vihdoinkin rykäsi ja virkkoi:

„Ei ruvennut tämä lumppuun keräyskään kannattamaan, ettei . . . ettei . . . olisi tarvinnut kerjätä.“

Sanna äänähti jotain ilmoittaaksensa että hän oli kuulut puheen.

Vähän ajan kuluttua Matti taas huokasi ja sanoi perään.

„Kyllä se on surkeata kun ei ole sallittu ihmiselle työtä niin paljoa, että saisi perheensä elätetyksi kun . . . parhaassa iässään pitää kerjuulla . . .“ Jonkullainen tyytymättömyyden leimaus välähti silmistä samassa kuin lujasti sivasi raipalla hiirakkoa joka kuitenkin ei paljoa aristellut. Sen nahka oli kasvanut paksuksi elämän kovassa koulussa. Ja Matti rupesi ajattelemaan, että, kun tällainen kovaonninen kerjäläinen jaksaisi olla vastoin käymisestäään yhtä välinpitämätöin kuin kulunut hevos-koni, niin sitten se elämä menisi jotenkin . . . Hän alkoi kadehtia hiirakkoa, ettei se ymmärrä kohtaloansa, eikä ihmisten pahuutta moittia, — ei hän ainakaan uskonut sen ymmärtävän.

IV.

Keväämpänä ehtivät Nurkanperäiset niille tienoille, jossa rautatietä rakennettiin. Matti kuulusteli ja sai työtä. Mäi hevosensa kahdeksalla markalla nuija-torille vietäväksi, sillä sen voimat eivät enään riittäneet hiekan-ajoon. Perheellensä hän hyyräsi erään talon ränsytyneen pihatuvan asunnoksi.

Elämän toivo oikein hihkasi Matin rinnassa ja innolla

ryhtyi hän töyhön. Jotakuinkin tultiin ensi kuukausi toimeen talven mittaan kertyneillä varoilla.

Se oli ilonpäivä, oikein elämän pääsiäinen perheelle, kuin Matti sai kuukauden päästä palkkansa.

„Loppui se kitu meiltäkin,“ sanoi hän rahojaan laskiessa, joita oli 42 markkaa. Tuommoista rahasummaa ei hänellä ollut kerrassaan kädeessä ollut sitte häittänsä.

„Kyllä meidän täytyy nyt laittaa vaatteita noille lapsillekin, kun on millä ostaa. On niin surkeata nähdä heitä tuommoisissa repaleissa,“ tuumaili Sanna.

„Saanko minäkin, äiti, sellaisen mekon, kuin Värttinästä on Hemmulle laitettu?“ kyseli Tappu. Hemmu oli Värttinässä paimenena ja oli sieltä saanut uuden nutun.

„Ja saanko minä äiti karttuuni hameen?“ tutkaili hyväillen Liinu.

„Saatte, jos isä antaa rahaa,“ sanoi äiti. Isä lupasi rahaa ja lapsilla oli yleinen riemu.

Hyyry maksettiin isännälle, kaupapuodissa käytiin yhdessä ostoksilla. Juotiin kahvia vehnäsen kanssa ja keitettiin puuroa riisiryineistä.

Päivän kuluessa ei juuri paljon mistään muusta puhuttu, kuin viime talvellisesta kurjuudesta ja nykyisestä onnesta.

„Kun tässä nyt tällaista ansiota riittäisi, niin olisin maar minä se mies, joka joulun kokoaisin tuvan hinnan,“ sanoi Matti kun ryyni puuroa poskeensa pisteli. Sanna otti puheesen kiini, ruvettiin tekemään laskua ja tultiin siihen iloiseen päätökseen että varmaan on joulunaikana jonkullainen mökin hinta säästössä.

Matti päätteli, että sinne omalle paikalle hän menee tuvan ostamaan perheellensä, kun ikään vaan niin paljon rahaa saa. Vakuutti itse pysyvänsä rautatien työssä, niin kauan kuin sitä vaan riittää.

Yhteisesti kuvittelivat, että kyllä tässä jaksaa panna kokoon tonnempana kokolaila . . . mutta nyt ei vielä kovin paljoa. Täytyihän saada hetkisen elää vähän vapaammin kun oli niin kauan saatu kärsiä puntetta.

Kiitollisuuden kyyneleet nousivat Sannan silmiin toisinaan kun puhuttiin näistä asioista. Jumalalta hän koetti hartaasti anteeksi anoa entisiä rikoksiansa, kun oli pahoina aikoina joskus tyytymätön ollut kohtaloonsa ja Jumalaakin vastaan nurissut. Ja hän oli tuntevinaan mieleessään rauhoittavaa lepoa, että Jumala oli autanut anteeksi.

Toisinaan kuin mieli kiitollisena oli ja sen johdosta viimeisen talvelliiset ajat elävästi muistissa elpyivät, ilmestyi sydämeen rasittava aavistus ja pelko, että jos vieläkin täytyisi ruveta tuota kurjuutta näkemään. Silloin hän koetti rauhoittavaa tunnetta kaikin voimin tuon epäilyksen sijaan johtaa ja sitä kukistaa. Mutta rauha tuntui ivailten tukkeutuvan ulos jokaisesta hikireijästäkin ja jonkullaisena savun-
tapaisena aineksena haihtuvan käsistä tunteuttomaan avaruuteen.

„Mutta eihän sallimus voi olla niin ankara!“ hän joskus ajatteli ja toisinaan tuskallisella äänellä virkkoi. „Kasvavathan lapsetkin tuosta nyt isommiksi aina, että rupeevat kelpaamaan ihmisille . . . ja sittenhän sitä menotkin vähenevät.“

Tuo toivo, päästä joskus vapaaksi lasten elättämisestä, se aina paraastaan rauhoitti. Sillä se oli niin varmaan tiedossa joskus tapahtuvan. Ja kun sitten vielä keitti pienen pannullisen kahvia ja särpi sitä, niin se vaivutti tunteet ikään kuin jonkullaiseen hurmaus-tilaan, rauhallisen levon helmoissa tuntelemaan.

Kun kesä kului pitemmälle, niin ikävyyden kohtaukset Sannalta harvennivat. Säästöjä tosin ei karttunut, sillä kuukausipalkat kuluvat aina joksenkin tarkoin loppuun siksi kuin utta rahaa saatiin. Mutta se ei erityisesti huolettanut. He olivat päättäneet jäädä kaikin tänne koko vuodeksi ja ruveta tuonnempana vasta säästämään tuvan hintaa. Köyhyyttä olivat he niin kanan kärsineet, etteivät saattaneet, eivätkä halanneet kieltää itseltänsä iloa, nauttia elämästä, silloin kuin siihen oli tilaisuutta.

VII.

Hiekkajunan veturi vihelsi, ilmoittaen tuloansa —n asemalle. Työmiehet jotka aikoivat junasta jäädä, varustivat ruokalaukut käsiinsä ollaksensa valmiit hyppäämään, sillä junaa ei ollut tapana seisauttaa työmiesten pois menoa varten, ainoastaan kulkua hiukan hiljentaa.

Juna hiljensi vauhtiansa aseman kohdalla. Veturi hirtui lyhyeen ja tiheään, ikään kuin orit, jolla on vimattu halu eteenpäin rientää.

Ruokasäkit lentelivät vuorottain ja joukottain maahan. Jännitys salpasi miesten keskustelun, kun asettuivat kukin vaunuin rennalle alas hyppäämistä varten.

„Pii pii piiri . . .“ kiirehti veturi. Miehillä ei ollut aikaa valikoimaan paikkaa.

„Hop! Hoi, tulkaa pois!“ Miehet alkoivat poukاهدella alas ja huutelivat toisille, jotka vielä kuhnaillivat.

„Piiri . . .“ vihelsi veturi ja alkoi jouduttaa kulkuansa.

Oli jo hiukan pimeä. Miehet etsiskelivät kokkapuheita laskien ruoka-pussejaan ja muutamat jalkaansa ontuen kiroilivat sitä helvetin kiirettä, kun eivät jouda junaa senvertaa seisahuttaa, että siitä jäseniänsä loukkomatta saisi alas astua.

„Jesus siunatkoon!. kuinka siinä on käynyt?“

Tuo hunto kuului hiukan etäämmältä ja oli laadultaan niin hätäinen, että se sai kaikki miehet sinne päin juoksemaan.

„Mitä siellä on tapahtunut?“ kyselivät jo matkanpäästä.

„Täällä on tapahtunut hirmuista!. Nurkanperä on joutanut junan alle!“

Ja vahvoin työmiehiin vaikutti tuo sanoma kuten sähkö, yhten ääneen rupesivat siunailemaan niinkuin lapset. He kokontuivat tiheään ryhmään Matin ympärille.

„Kuollut! . . . Kuollutko on?“

Matti makasi hengetönnä. Toinen jalka oli mennyt poikki polven alta, niin, että ainoastaan jotkut sitkeät suonet

sitä kiini pitivät. Kasvot olivat pahasti ruhjottuneet ja verissä, samoin toinen käsi.

Miehet ensinnä seisoivat hämmästyksestä toimettomina ja henkeänsä pidättäen katselivat hirveätä paikkaa.

„Mutta . . . Jumala armahda! onkohan se kuollut?“
virkkoi joku vihdoin ja rupesti hiljaa Mattia huiskuttamaan.

„Kuollut, kuollut!“ huusivat useimmat.

„Mutta meidän täytyy kiiruhtaa viemään häntä tuohon likimmäiseen taloon,“ sanoi vihdoin joku. Puuhaan ryhdyttiin, hankittiin jonkullainen lava, jonka päälle Matti varovaisesti nostettiin ja lähdettiin kantamaan.

Sannan pää oli koko päivän ollut kipeä. Iltahämärässä, kun Miinan sai nukkumaan ja toiset lapset vielä kylässä viiletivät, jäi itsekin sängyn syrjälle hetkeksi lepäämään. Hän makasi kasvot seinään päin ja oli juuri päässyt hortoon, kun joku tuli tupaan.

„Joko Matti tuli?“ kysyi Sanna kasvojaan kääntämättä.

„Ei se vielä . . . Minä täällä vaan . . .“ Tuo oli outo, vieras miehen ääni, ja Sanna nousi ylös katsomaan.

„Ka, Mickelsoni. No mihinkä Matti on jäänyt?“

Mickelsoni rykäsi, avasi jo suunsa aikoen jotain sanoa. Mutta ei siitä sanoja tullutkaan, vaan rykäys vielä ja sitten astui hän vähän peremmäksi penkin luo, pihalle katselemaan ikkunasta.

„Tuota . . . kyllä hän kanssa tule heti.“

Mutta Mickelsonin käytös näytti Sannasta niin omituiselta, ettei hän sanut oikein selvää, mitä hänen piti tuosta ajatteleman.

„Mutta missä hän viipty, kun te jo olette täällä?“

Mickelson istui penkille, kynsäsi korvan taustaa ja näytti kokonaan neuvottomalta.

„Tuota . . . älä nyt kovin pelästy. Matti on vähän vahingoittunut, mutta ehkäpä se siitä paranee.“

Mickelsonin ääni värähteli tätä sanoessaan.

Sanna rupesti kovin epätoivoisesti kohta huutamaan ja siunaamaan.

„No missä hän on nyt?. Millä tavalla vahingoittunut? hän kyseli hätäisestä huutaen.

Mickelson arveli, että hänen pitäisi jollain tavalla saada lohdutetuksi tuota vaimoa, mutta ei hän keksinyt mielessään mitään sopivaa. Jotain kuitenkin täytyi sanoa.

„Älkää nyt kovin suretko, kyllähän Jumala pitää huolen teistä.“

„Eihän vaan ole kuollut! Kuollutko hän on?!“

„Ei, mitäs te nyt niin tuumatte, eihän kuollut ole mutta . . . kyllähän Jumala teistä huolen pitää.“

Mickelson sekautui, kun näki kuinka kovaaan tuskaan Sanna joutui. Hän harmistui enemmän kuin luuli, että hän oli taitamattomasti puhunut, niin, että vaimo saattoi kohta ruveta aavistamaan asian oikeata laitaa. Tuosta johtui, että hän rupesti lohduttelemaan Jumalan huolenpidolla, vaikka ei hän ollut tottunut siihen luottamaan omassa jätkä-elämässään. Mutta tunsii itsekin saavansa jotain vakuutusta tekevänsä aivan oikein, kuin kertoi hätäilevälle vaimolle: „Kyllähän Jumala teistä huolen pitää.“ Hän kertoi sitä useammankin kerran ja tunsii vaistomaisen vakuutuksen itsessään, että tuo oli ainoa keino, jolla tässä pätevästi saattoi lohduttaa epätoivoista vaimoa.

„Mutta missä Matti on, Mickelssoni?. Voi, voi, te ette uskalla sanoa!. hän on kuollut ihan varmaan . . . Herra laupias Jumala! . . .“ itki Sanna.

„Älkäähän nyt sentään niin kovasti huolestuko. Lähtekää mukaani, hän on siellä talossa rautatieaseman lähellä.“

„Ja missä nuo lapsetkin, kun Miina yksin jää . . .“

Pihalta alkoi kuulua lasten hätäisiä voivotuksia ja itkua. Samassa ne jo saapuivat tupaan, Aukusti edelimäisenä.

„Äiti, äiti, kun isä on mennyt masiniin ala!“

„Voo-o-i!“

Äidin kädet lensivät ensinnä ylös, vartalo taipui

taaksepäin ja siitä äkkiä, ikään kuin suonenvedon tapaamana, eteenpäin kyyryyn ja kädet rupesivat taidottomasti syleilemään jalkoja. Jäsenten toimintaa ohjasi ja koko ruumista pudistutti ikään kuin sähkövirta, jonka aikana ei tahdolla ollut mitään valtaa tuon mahtavan vaikutuksen yli. Äärettämän tuskan pusertamina ne tuntuivat nuo huudahdukset ja siunaamiset tulevan, joiden selvään ääntämiseen kieli ei ollut enää taipuvainen. Lasten itku herkesi ja hämmästyneinä jäivät he suu auki katselemaan äidin ruumiin koneellista väännehtimistä. Mickelsonin silmiin vääntyivät kyyneleet ja hän tunsi itsensä kovin vähäpätöisen heikoksi antamaan ja löytämään vähäistäkään lohdutusta tuollaiseen tuskaan.

„Älkäähän nyt Jumalan nimessä noin. . .“

Mickelson astui Sannan tykö ja tarttui tämän käsivarteen.

„Voi lapseni, raukkani! . . . Herra . . .“

Sannan kieli alkoi jo paremmin taipua lausumaan selvemmin tuskallisia ajatuksiaan. Hän alkoi rientää ulos ja lapset perässä.

„Pysykää kotana te Miinan kanssa, alkää tulko!“ Tämä osoitti että tuskan ensimmäinen vaikutus oli ohi mennyt, koska järki jo kykeni ohjaamaan toimintaa. Käsillensä hän vielä, matkan päässä, asemaa kohden juostessaan, huitoi lapsia kohden, vaikka se pimeän tähden ei enää mitenkään olisi voinut näkyä.

„Pysykää nyt lapset kotona, kyllä äitinne pian tulee,“ varoitti Mickelson lapsille, lähtiessään astumaan Sannan perään.

Asemalaiturilla makasi Matti vuoteella ja iso joukko uteliaita ja surkuttelevia ihmisiä hyöri ympärillä.

Ei hän ollutkaan kuollut, sillä talossa, johon hän onnettomuuden paikalta vietiin, saatiin hän tainnuksistaan heräämään. Likellä asuvalle työ-insinörille toimitettiin heti

asiasta tieto ja hän ryhtyi toimiin, että takaisin palaa-
valla junalla saataisiin teloitettu lähetyksi sairaalaan.
Mickelson ja eräs toinen työmies, tarjoutuivat hyväntahtoisesti
saattamaan Mattia, koska Sannan pääsö lasten tähden niin
pitkään matkaan ei ollut helppoa.

Ja siinä odotettiin juna. Sanna oli noutanut lapsetkin
sanomaan isälle jäähyväisiä ja katsomaan, — kenties' vii-
meisen kerran.

Heikko oli Matti. Niin heikko, ettei hän voinut jäsen-
täkään liikauttaa eikä yhtään sanaa ääneen lausua, ainoas-
taan hiljaa sipistä. Kipeä valitus sentään sai toisinaan rin-
nasta äänen lähtemään.

Vaimoväestä ei Sanna ollut yksin, joka itki. Muut
itkivät liikuttettuna Sannan tuskasta ja siitä surullisesta näystä,
jonka yleensä tuon turvattoman perhekunnan asema tuossa
sairas-vuoteen ympärillä tuotti.

Veturi vihelsi, juna saapui lähemmäksi, merkki an-
nettiin ja se seisautui. Matti kuuli tuon ja ymmärsi, että
nyt hänen tulee lähteä. Sanna alkoi lausua hyvästiä, mutta
itkuksi se vaan muodostui . . sanoja ei siitä syntynyt. Matin
hualien hän näki liikkuvan ja kumarsi päänsä kuulemaan
mitä hän sanoisi.

„Ei . . me . . saaneetkaan . . enää . . tupaa . .“

Sannan hytkytys kasvoi.

„. . mutta . . kyllä . . Jumala teistä . . murheen . . pitää.
Hyvästi.“

„Sen vuoteen täytyy nyt nostaa vaunuun“, tuli koneen
kulettaja sanomaan.

Lapset vei Sanna vielä hyväilemään isää. Matin kasvot
vävähtelivät ja sisästä taas lähti kimeä pitkävetäinen vali-
tusääni.

Miehiä tarttui vuoteesen ja nostivat sen vaunuun.

„Älkää nyt kovin suretko, kyllä hän siitä voi parantua.
Mutta kun täräys oli niin kova, niin kyllä se miehen heikoksi
pane“, sanoi Mickelson Sannalle, vaunuun mennessään.

Juna kiiti pois. Ihmiset alkoivat liikkua kotiinsa.

„Surkea tapaus“, sanoivat he toisilleen, „jos tuosta paraneekin, niin ei hänestä muuta tule kuin koti kuntansa ruotivaivanen.“

Sanna oli vaipunut maahan ja vaimoja kokoutui ympärille. Miina itki parاهدellen.

„Ettehän purista sitä lasta liiaksi kun noin parahtelee“, sanoi joku. Toinen ryhtyi hellittämään Sannan kättä lapsen ympäriltä. Äiti nousi itse ylös lapsen kanssa ja tuli enemmän tajullensa, kuin häntä ulkoapäin huomautettiin, sekä rupesi hyväilemään Miinaa. Akat osoittivat myötätuntoisuuttaan pitemmällekin. Joku tarjoutui kantamaan Miinaa, kun äiti niin heikolta näytti, toinen tahtoi taluttaa Tupppua ja yleensä puhuivat he Sannalle osan otolla ja lohduttaen.

Ja Sanna tunsu tuon johdosta hiukan helpottavan. Mutta kerjäläis elämä ja sen tuskallisemmat varjopuolet ne tunkenivat esiin vastustamattomalla voimalla.

VIII.

Sanna astui insinörin kamariin. Häntä pelotti, henkeä salpasi kun toivo ja pelko sydämessä vallasta taistelivat.

„Vai niin.“ Insinööri kääntyi kirjoituspöytänsä luota Sannan puoleen: „Mitä teillä nyt olisi minulle sanottavaa?“ Insinööri katseli ystävällisesti Sannaa, nojasi toista kyynäspäätänsä pöydän reunaan ja hiveli käsiään.

Sanna notkisti polviaan kun insinörille puhumaan rupesi.

„Se minun mieheni . . kun sen niin huonosti kävi . .“

„Ahaa, te olette tuon miehen vaimo, joka joutui santajunan alle. Se oli ikävä tapaus, hyvin ikävä. Mutta mitä teillä oli aikomus tästä minulle puhua?“

Insinörin hyväntahtoisuus rohkaisi pelkäävää vaimoa niin paljon, että hän osasi ruveta selvittämään:

„Niin, tuota . . minä tulin puhumaan herra Insinörille, kun miehet sanoivat tuolla, että valtio antaa aina palkintoa

kun valtion työssä vahinkoa tapahtuu. Niin minä ajattelin tulla kysymään herra Insinöriä, että saako sitä. Me olemme niin kovin köyhässä tilassa kun on viisi lasta, eikä kotoakaan . . .“ Liikutus esti häntä jatkamasta.

„Hjaa. Kyllä se oli ikävä vahinko. Mutta ei valtio maksa siitä mitään korvausta, koska ei se tapahtunut työssä. Ainoastaan työssä tapahtuneista onnettomuuksista maksaa valtio. Mutta katsokaas, tämä oli vaan rautatien onnettomuus.“

„Ja eikö siitä annettaisi edes vähän? . . .“

„Ei. Nähkääs, ei valtio voi vastata siitä jos joku huolettomuudessaan itsensä junan-alle heittää.“

„Mutta ei Matti huolettomuudessaan . . . Toiset miehet sanoivat, että jos juna olisi seisahtunut, niin että siitä olisi ehtinyt maahan päästä, niin ei Matti olisi joutunut junan alle.“

„Kuulkaapa, tuon on koneenkulettajain syy. Ja entäpä, jos eivät miehet vaatineetkaan seisauttamaan? Ne useinkin luottavat jalkajäntereittensä pontevuuteen ja hyppäämisen onnistumiseen.“

„Kyllä ne olivat pyytäneet seisauttaa, mutta . . .“

„Jaa, jaa, asia on kuitenkin se, että minä en voi tässä asiassa mitään sen suuntaista teidän hyväksenne tehdä. Vaan kuinka, rupeaako miehonne paranemaan?“

„Jumala sen tietää. Kuulutaan leikatun jalka reidestä ja toinen käsikin on poikki.“

Insinööri katseli ajatuksissaan eteensä ja heilutti jalkaansa toisen polven päällä.

„Surkea tapaus, kyllä minä sen myönnän. Mutta niinkuin jo sanoin, valtio ei sitä varmaankan ota korvataksensa. Onko teillä muuta asiaa?“

„Eihän minulla muuta . . .“

Hyvästellen lähti hän pois, toivojen turhaksi rauettua.

Ei hän nyt itkenyt. Hänen tunteensa olivat enemmän kankeassa tilassa. Kyllä ihmiset olivat hänelle uskotelleet, että valtio on velvollinen korvaamaan vahingon, joka sen työssä tapahtuu. Mutta hän ei ollut tuota oikein uskonut. Sehän olisi ollut heille onni. Nyt oli hän kuullut Insinöriä,

että syy onnettomuuteen oli siinä, ettei ollut tehty sopimustajunan kulettajain kanssa sen seisauttamisesta.

Niin, siinäpä se. — Onnettomuudella on aina syynsä. —

Muutamia viikkoja viipyi Sanna lapsineen vielä näillä paikoin. Sai toisinaan tietoja Matistakin. Mutta eivät ne lohdullisia olleet. „Jos paraneekin, niin kurja ruotivaivainen tulee“, sanottiin. Ensin Sanna ihastui tuosta paranemisesta, mutta ruperi jälestäpäin ajattelemaan: „kuolema taitaisi parempi olla.“

Päivät pääsytysten hän tuon tapauksen jälkeen itki, itki niin, että huonot silmät alkoivat käydä veriselle ja pakottaa. Mutta kyyneleet loppuivat vihdoin ja hän tapasi toisinaan itsensä pitkät ajat yhteen kohti tuijottamassa, jolloin ajatukset aina ensin olivat liikkuneet kohtalon kovuutta tutkien, mutta sitten pysähtyneet. Kun heräsi noista seisauksista, oli se ikään kuin torahtamista raskaasta unesta, jonka painavaa valtaa ei tuntenut voivansa itsestään poistaa. Tajun herätessä ei aina heti huomannut mikä asia oikeastaan mieltä painoi . . lopulta sen jo tiesi ulkoapäinkin, kun ei ajatuksissa muuta yleensä liikkunutkaan, kuin kohtalo.

„Herra armahda! . . kun vielä pitää kuudes tulla tähän kurjuuteen . . ihmisten kirottavaksi! . .“ hän vaikeroitsi, kun tunsi olevansa raskaana, ja se se oli, joka hänen tuskansa korkeimmilleen sai. Tieto tuon asian todenperäisyydestä kävi sen kautta vielä tuskallisemmaksi, kun ei ollut yhtään sellaista ystävää, jolle sydämensä olisi avannut lohdutusta saadakseen. Matin teloittumisesta ja siitä seuraavasta, koko perheen kurjuudesta hän kyllä saattoi puhua ihmisille ja kohtaloansa valittaa, ja hän tunsi että niiden lohdutukset häntä vahvistivat. Mutta tämä asia, tieto, että vielä on raskaana, kukkuroitsi hänen mittansa ylitse vuotavaksi. Jos olisikin uskaltanut jollekin ihmiselle puhua . . Mutta ei! Ihmiset eivät tässä enää voi lohduttaa . . . Ne vaan hämmästyneinä rupeavat kurjuuttani voivottelemaan ja takanapäin panettelemaan, niin kuin niiden tapa on kuin köyhille lapsia tulee . .

Kun muisteli kuluneen kesän onnellista aikaa, niin se

toi mieleen vaan katkerampia aineksia ja rupesi näyttämään siltä, kuin tämä aika olisi ollut paradiisin elämää, jossa hänenkin kaltaisensa ihmisen on sallittu kerran elämässään käydä, näkemässä, että noin hyvä sitä voisi köyhänkin olla . . jos voisi.

Kesän kuluessa olivat he Matin kanssa toisinaan lausuneet varmana toivona, ettei ainakaan likimmässä tulevaisuudessa enää tarvitsisi muiden ihmisten armo-leipään turvautua . . Nyt tunsi Sanna sitä tarvitsevansa aina.

Hänelle tuli polttava ikävä kotikylään. Hän muisti kotipuolen väkeä, muisti miten ne armahtivat ja ruokaa antoivat silloin kuin palo tapahtui. Kyllä muisto siitä karvas-teli, kuinka kovin heitä siihen aikaan oli kohdeltu, kun matkaan lähtivät. Mutta ei se kyennyt kukistamaan toista. Hän uskoi, piti sen ihan varmana, että nyt, kun ei enään ollut Mattiakaan turvana, ne hartaalla osanottavaisuudella häntä kohtelisivat, nuo tutut oman kylän ihmiset, joiden parissa oli aina lapsuudestaan asti elänyt!

Hän sai jostain huonot vankkurit, asetti Tupun ja Miinan istumaan niihin, tarttui itse veto-aisaan ja rupesi vetämään kotipuoleen. Hemmu, Aukusti ja Liinu juoksivat edellä ja perässä, välin auttoivat äitiä vetämisessä. Tiet olivat rapaiset, ilmat sateiset, kulku sen johdosta vaikea ja vankkurien veto hankalaa.

Kotikylään joukko kuitenkin vihdoin saapui ja Korvisen pihaan kulkunsa ohjasi.

„No kuinkas nyt“, sanoi emäntä painolla, kun Sanna tupaan tuli, „kun niin kovat kohtalot ovat kautta käyneet?“

Sanna ei voinut puhua vähään aikaan. Vihdoin kuin kieli tottelemaan rupesi, virkkoi hän:

„Tässähän sitä . . täytyy mennä.“

„Jopahan . . Raskaasti se Jumalan kaikkivaltias käsi koettelee muutamia.“ Emäntä huokasi ja pyyhkäsi kyyneliä silmäkuopistaan.

„Vai on se tännekin jo ehtinyt tieto siitä . .“ sanoi Sanna vähän ajan kuluttua.

„On se. Mutta eihän Matti kuollut ole vielä?“

„Ei hän kuollut ole, mutta kovin kuuluu olevan huono.“

„Sen toki tietääkin.“

„Reidestä on jalka sahattu poikki.“

„Hyvä Isä sentään!“

Oltiin vaiti. Emäntä katseli yhteen kohti, ja kuvitteli mielessään tuota tapausta.

„Kas, kuinka tuo Miinakin on jo kasvanut“, tuli emäntä vähän ajan päästä puhelemaan Miinalle ja pisti sokeripalasen tälle käteen.

„Taati“, käski äiti.

Miina nosti kättänsä.

„Kelpo tyttö Miina onkin.“

Tuppu tepasteli ääressä sokeria mielitellen.

„Tuppu näkyy kanssa kasvaneen jo oikein aika mieheksi. Osaatko kättä paiskata?“ Emäntä kokotti kättä. Tuppu ensinnä äimäili, mutta äidin kehoitettua meni vihdoin ja läiskäytti tukevasti. Emäntä kehui Tuppuakin hyvin opetuksi ja haki hänellekin pienen sokerimurusen.

„Kun tuo pienin edes sinulta kuolisi“, sanoi taas emäntä, vakavan näköisenä.

Sannan sydäntä piirti kipeästi ja suusta pakkautui tulemaan tunnustus, että sydämen alla vielä yksi kasvaa. Mutta ei sitä tullut sanotuksi. Kyyneliä vaan pyyhkäsi silmistään ja huokasi: „Niin“, ja nieli alas karvaan palan.

„Minnekäs te nyt täällä pääsisitte asumaan?“ päivitteli emäntä.

„Ei sitä tiedä . . saaneeko missään.“

„Kyllähän se on paha, kun noita lapsia on niin monta. Mutta saaneehan jossain. Olkaahan nyt tässä edes huomiseen saakka.“

Se lohdutti Sannaa suuresti, kun emäntä noin ystävällisesti kohteli.

IX.

Nurkanperäisten kova kohtalo säälisti muutamia isäntiä niin paljon, että he kutsuivat kokoon muitakin miehiä päivitteleämään mitä olisi heidän hyväksensä tehtävä. Useat lausuvat kokouksessa hyvinkin tylyjä sanoja ja arvelivat, että asia olisi kunnan yleisen vaivashoidon antettava, eikä yksityisen kyläkunnan. Lopulta tultiin kuitenkin siihen päätökseen, että ostettiin eräs hylky-mökki asunnoksi, kun eivät missään saaneet vakinaista kortteeria. Elatuksesta saisi Sanna itse huolta pitää ja turvautua vaivashoittoon, jos ei muuten toimeen tulisi.

Ja niin sai Sanna lapsinensa edes pään suojaa, leivästä koetti hän itse pitää huolta.

Hänellä oli vielä vähän rahoja, kun hän rautatieltä tuli ja niillä rupesi hän kaupustelemaan. Liinu, Tuppu ja Miina saivat päivät pääksytysten olla mökissä, omissa hoteissaan, kun äiti kierteli kaupoillaan. Vanhemmat pojat olivat saaneet lähteä kerjuulle muihin pitäjiin. Matista tuli väliin tietoja, että hän alkoi parantua.

Kevät talvella, kun Sannan kulku alkoi yhä raskaammaksi käydä, kävi eläminenkin yhä hankalammaksi ja hän päätti koettaa vaivais-apuun turvautua.

Pekkolainen oli tähän aikaan vaivashoitokunnassa ja Sanna kuului hänen piiriinsä. Siis hänen luoksensa oli mentävä asiansa esittämään.

Kovalta tuntui sinne mennä. Sydän pani vastaan, mutta punte pakoitti ja voitti sydämen itsekkäisyyden. Kohta oli hän joutuva makuulle. Täytyi koettaa edes leipää hankkia lapsille . . . vettä he kyllä itse saisivat särpimeksensä.

Vielä Pekkolan porstuassa hän aprikoitsi . . . Ei hän ollut talossa käynyt pitkään aikaan. Ei köyhillä ollut tapana siellä käydä kuin vasta viimeisessä hädässä.

„Lienevätkin panneet Pekkolaisen hoitokuntaan juuri itä varten, ettei hän ainakaan liiaksi köyhiä armahda“, ajat-

teli Sanna. Mutta hän rohkaisi itseään ja meni tupaan. Siellä ei ollut muita kuin toisella kymmenellä oleva piika tyttö. Kamarin ovi oli auki ja sieltä kuului kovaäänistä miesten puhetta.

„Kun tarkoitus on näin hyvä, niin voitte te hyvinkin kirjoittaa tuohon listalleni 10 markkaa“, kuuli Sanna jonkun sanovan innokkaasti.

„Hä hä hä hää!“ nauroi Pakkolainen, „oikeinko siihen sitte pitää panna sen mukaan kuin kukin voi? hä hää . . .“

Kuului siltä, että kerääjä oli osannut kutkutella Pekkolaisen itserakkautta, sillä tuo nauru oli siitä varmana todistuksena.

„No kirjoita nyt sitten kaksikymmentä! Vai piisaako se?“

„Sehän onkin jotain se! Mutta sellaisten, jotka asian tärkeyden käsittävät ja joilla on varoja, pitääkin uhrata yleishyödyllisiin tarkoituksiin.“

„Eipähän pakkoa ole! Mutta kun antaa, niin antaa. Ei tuohon viitsi nimeänsäkään tuhrata muutaman pennin tähden, kun asia sanomakirjallisuudessakin julaistaan. Kirjoita nyt selvästi: Nestori Pekkolainen, Kunnallislautakunnan jäsen . . . No mitä nyt?“ Kysymys koski tyttöä, joka häntä tuli tupaan kutsumaan. Itsekseen tyytymättömästi muristen, kun oli tultu häiritsemään niin hupaisista ajatuksista, meni Pekkolainen tupaan.

„Noo, mitä sillä Sannalla nyt? . . .“ hän kysyi seisah-tuen keskilattialle itseänsä keikistellen ja suu iva hymyssä.

Sanna arveli, että tuo lapsiton pohatta ivailee hänen raskaana ololleen, ja huokasi.

„Tulin tänne katsomaan“, sanoi hän sitten, „eikö isäntä meillekin puollustaisi vähän vaivais-apua?“ Hän rupesi henkeänsä pidätellen vastausta odottamaan, samalla kun Pekkolainen häntä pitkään kulmansa alta katseli.

„Jaa“, pani viime mainittu vihdoin pitkään, kiikautti toista polveaan ja lähti huoneenperälle kävelemään. Palasi sieltä taas puoli lattiaan:

„Tuota . . . se miehesi kerran mulle tässä niin leveili,

etten tiedä, josko välitän teistä mitään“, hän sanoi. Pyörähti taas ja meni perä-ikkunasta ulos katselemaan.

„Koska J—lan tähden?“

Vastaamatta Sannan kysymykseen, jatkoi Pekkolainen ikkunasta ulos katsellen:

„Niitä elätettäviä karttuu vaivais-hoidon niskoille niin, että lopuksi ei tässä saa muuta kuin riibestäpäin ajaa viljansa vaivais-makasiinille . . . laiskain elättämistä varten.“

Sivumennen sanoen, hän itse vuosittain maksoi vaivaiten varastoon 7 kappaa ohria ja 7 rukiita.

Sanna ei jaksanut puhua mitään. Kuumat kyyneleet alkoivat ripistä poskille . . . Pekkolaisen puhe teki kipeitä haavoja sydämelle.

„Rupeaako se miehesi paranemaan?“

„Niinpä se kuuluu.“

„Sekin“, jatkoi Pekkolainen, „kun ei viitsinyt työtä tehdä täällä . . . laiskuuksissaan lähti maita mantereita ratuamaan . . . ja rantatielle isoja palkkoja saamaan. Mutta omaan pitäjäänsä sitä sitten on raja kun ruodin paikkaa ruvetaan kuulustamaan. Kerjäämällähän te siihenkin asti elite, ja nyt-hän sinä olet tehnyt kauppaa kuin hantesmanni. Tottapa jottain on kasautunutkin?“

Isännän suu oli hymyssä, kun hän kääntyi Sannaan katsomaan. Sanna katsahti Pekkolaisen silmiin ja huomasi niiden tirkuttamisesta, että hän oli juovuksissa.

Pekkolainen astui likemmäksi.

„Valtiolta sinä saisit elatusta pyytää“, sanoi hän ikään kuin jonkullaisella harrastuksella. „Valtion työssä Matti te-loittui, niin valtio elättäköönkin!“

„Kukapas niitä köyhän asioita sitten valvoisi, haukutaan vaan kaikkialla, mihin putteinensa kääntyy.“

„Haukutaan“, matki Pekkolainen, „haukkumiseksi se aina otetaan, jos joku sanoo asian julki ja halki. Ja kuulepas, tuota, Sanna, kyllä sellaisen täytyy kärsiä edes puhuttavan, joka ei muualta jaksa elää kuin vaivaishoidosta, ei sitä sovi pahaksensakaan . . .“

„Kyllä sen näkee että te olette pirua kovempi, niin että ennen sitä kuolee nälkään ristissä käsin ja hammasta purren, kuin tuollaisilta enää pyytäkään!“ puhkesi Sanna vihasta kähisevällä äänellä puhumaan ja lähti ovellepäin, jatkaen:

„Kun tuollaisia pannaan köyhäinhoito-kuntaan, niin ei sillä muuta tarkoiteta kun sitä, että köyhät kuolisivat nälkään, pois rikkaiden vaivana olemasta! . . Mitähän se hyvä Jumala tarkoitti sillä kun se köyhiä loi rikkaiden rasitukseksi, kun ei se luonut vaan rikkaita ja sellaisia kun Pekkolainenkin, suurilla perinnoilla elämään . . .“

„Älä motkota, sen vietävä! . .“ Pekkolainen tömisti jalkoja ja osoitteli menemään Sannan kimppuun.

Mutta Sanna ei odotellut, vaan kiirehti ulos jatkaen haukkumistaan:

„Motkotan minä!“ hän huusi, „et kuitenkaan lyödä uskalla hävytön! Kyllä minä pääsen muidenkin hoitomiesten luo ja tiedän varmaan ettei yksikään heistä kiellä minulta apua! . . Ootko nyt ollut hiljan kirkkoväärtin vaalissa, että pääsisit kirkon viiniä juomaan? Et ikänä sinä siihen pääse, älä luulekaan, ei pitäjäläiset niin hulluja ole! Osta vaan rommia isävainajasi rahoilla ja särvä kaapin oven takana, kyllä kestää! . .“

Sanna meni kujaa kaiken jaksonsa mukaan, ja purki sydäntänsä tyhjälle, sillä Pekkolainen ei enää kuullut loppua, koska ei ollut mennyt ulos hänen jälkeensä.

X.

Ja eräänä päivänä levisi kylässä tieto että Nurkanperän Sanna oli synnyttänyt kaksi tyttöä. Tuo tieto sai useat hämmästyksestä siunaamaan. Kovatkin sydämet emäntäväen piireissä heltyivät. Useat panivat nyytyyn juustoa, leipää ja jotkut lihaakin, sekä leiliin maitotilkan ja lähtivät katsomaan.

Ensi päivinä synnyttämisen jälkeen täytyi Sannan sän-

gyssä maata, sillä hän oli niin heikko, ettei kyennet ylös nousemaan. Jos hän jaksanut olisi, olisi hän noussut . . ei hänellä olisi ollut aikaa seurauksia pelkäämään.

Kun emännät tulivat, tapasivat he hänen pahnoilla maakaamassa, kaksoiset käsivarrella, leipäpalanen ja vesikuppi sängyn vieressä. Tuppu ja Liinu itkivät päivät pääksytysten ja koettivat holhota Miinaa, söivät suolaan kastettua leipää ja särpivät vettä. Oli siellä ollut apuna eräs köyhä akka, mutta ei hänelläkään ollut mitään ravinnollista apua antaa.

„Kuinka ovat koreat tytöt“, ihmettelivät emännät kun katselivat lapsia.

Sanna alkoi voimistua, kun sai terveellistä ravintoa, ja lasten itku taukosi äidin voimistumisen kanssa yhden rinnan.

„Olisi noita lapsia jo ollut teillä muutenkin“, sanoivat muutamat.

„Olishan niitä . . mutta eipä se olekaan ihmisten vallassa, kuinka monta niitä kullekin . . .“

„Kun Jumala korjaisi pois!“

Sanna tunsu, kuinka hartaasti hänen oma sydämensä tuota toivoi, mutta ei hän itse sitä uskaltanut ihmisten kuultaville lausua. Hartaasti vaan sydämessään Jumalaa rukoili, lapsia luoksensa korjaamaan . . pois kurjuudesta.

Ensin olivat lapset terveet, mutta alkoivat viikon kulltua kääntyä rituisemmiksi. Äiti ei saanut lepoa yöllä ei päivällä. Emäntäin tuomiset oli pian syötynä ja sitten tuli nälkä.

Kamalan kolkkoa oli elämä . . synkeä, toivoton tulevaisuus. Leivästä koettivat huolta pitää Llinu ja Tuppu, mutta sairasta äitiä eivät karkeat kerjupalat virvoittaneet.

Hemmusta ja Aukustista ei ollut tietoa.

„Taivaallinen isä!“ huokasi äiti toisinaan sydämen tuskalla, „vaaditko minua lasteni kasvatuksesta tilinteolle?“

Jo rupesi äiti taas sängyn omaksi joutumaan, ainoastaan suurimmalla ponnistuksella kykeni vielä ylhäällä olemaan ja lapsiansa hoitelemaan.

Eräänä päivänä hän väsyneenä oli laskentunut kaksois-

ten viereen sängyn laidalle“. Ajatteli siinä lastensa kohta-
loa. Yhä selvemmäksi alkoi hänelle käydä, että jos ei lap-
sista pian edes toinen kuole, kärsimykset ja vaivat hänen
itsensä pian sortavat haudan mustaan multa.

Ja jos elämään jäävät nuo lapset! . .

Tuo ajatus se painoi. Hän tiesi että ne tulisivat huuto-
kaupalla myötäväksi vähimmän vaativalle. Mielikuvituksiin
ilmestyi oikein selvänä, miten hän itse kylmänä ruumiina
makaa, jonain päivänä, tuossa vuoteella ja lapset ympärillä
itkevät . . eikä hän sitä enään kuule . . henkisilmillään vaan
saa katsella miten ne ensin joku korjaa huostaansa, maksua
vastaan viedäkseen kunnan-tuvalle huutokauppaan . . ja mi-
ten ihmiset siellä sanovat että, ei sekään pari muuta kyen-
nyt kuin lapsia laittamaan kunnan niskoille. Hän ajatteli
sitäkin kuinka vastahakoisia olivat olleet kummeiksi tulemaan
kaksoisille Korvisen ja Karttulan haltiat. Eivät ne juuri sitä
sanoneet, etteivät he tule, mutta Sanna oli vakuutettu, että
he olisivat mieluisasti suoneet tuon kunnian muille. Tuskaan
hän joutui, kun ajatteli sitä, miksi heille sallittiin niin paljon
lapsia, kun ei ollut keinoja millä niitä elättää . . .

. . Ja kun Matti tulee vielä kotiin, niin eläminen käy
yhä tukalammaksi, kun en pääse näiltä lapsilta kerjuulle edes . .

„Hyvä Jumala! riennä jo apusi kanssa ja korjaa kaik-
kivaltiaasen huomaasi nuo viattomat raukat tästä kurjuudesta!“
hän huokasi lapsia katsellen. Joku kuului oven takana na-
pailevan sisään tullakseen. Sanna nousi istumaan sängyn
reunalle. Päättä huimasi niin kovin, että sen täytyi kumar-
taa alas eteenpäin ja koettaa käsin puserrella ja vilpoittaa.

Ovesta tultiin. Sanna näki sormiensa lomitse ja päästi
tuskallisen valituksen, samassa vaipuen ryysyille, joita oli
sängyssä tynnyjen asemasta.

Se oli Matin näkeminen, joka Sannassa vaikutti tuol-
laista tuskaa. Matti tuli, kainalo sauvoihin nojaten kovin
kuihtuneena ja vaaleana sisään. Ainoastaan lyhyt tynkkä oli
jälellä tuota kovanonnen jalkaa.

Oven luoksi Matti ensin seisomaan jäi, hänen täytyi

jäää, sillä sydämen ankara telmintä teki punjaloilla seisomisen vaapperaksi. Sitten hän astui vuoteen luo, sai tuolin ja istui sille tuijottaen vuoteella makaaviin kaksoisiin.

„Tuollaisenako sinä palaat“, itki vaimo ja koetti nousta ylös kättelemään. Matti ei voinut puhua, kyynelten ripinä poskia pitkin ja hytkytys ilmaisivat hänen tunteittensa laatua. Saatuaan liikutustaan hiukan hillityksi, lähti hän kompuroimaan, istahti vuoteen laidalle lapsia yhä katsellen.

„Niin siinä ne ovat“, sanoi Sanna.

„Viattomat lapsiraukat“, huokasi Matti vihdoin, „pitäneekö teidänkin ruveta elämään tässä kurjuuden ja murheen laaksossa.“

„Missä ovat toiset lapset?“ kysyi Matti vähän ajan päästä.

„Kerjuulla ovat jo olleet monta viikkoa tiellä tietämättömällä Hemmu ja Aukusti, Liinun ja Tupun lähetin äsken kylään pyytämään leipää ja Miinaa kulettavat vankureilla muassaan.“

„Jo vihdoinkin ehti Jumala apunsa kanssa . . kutsui pois luoksensa kaksoiset Nurkanperästä“, sanottiin eräänä päivänä kylässä. Ja tuo olikin aivan totta. Kaksi päivää oli väliä niiden kuolemalla, yhteen arkkuun ne pantiin ja laskettiin hautaan. Useita muitakin, erittäinkin lapsia haudattiin samalla kertaa. Kaikkein omaiset itkivät handoilla, niin muiden kuin Nuryanperän lastenkin. Muut itkivät kaipuusta ja kapinoitsivat kuolemata vastaan, kuin ankaralla kädellään oli pois pyhkäissyt heiltä heidän rakkaitansa. Nurkanperäisetkin olivat liikutetut. Mutta he eivät kuolemata nuhdelleet, vaan kiitollisuutta tunsivat syvää, harrasta, sydämellistä, siitä että kuolema oli pelastanut lapset . . .

Erittäinkin äiti itki kun ajatteli sitä, kuinka monipuolisesta kurjuudesta lapset olivat pelastuneet . . ijaiseen iloon Jumalan luoksi.

Kotiin palasivat he haudalta, syömään kuivan maahanpaniais-ateriansa ihmisten anti-paloista.

Samana päivänä tuli eräs isäntä sanomaan Matille, että ruodin paikka olisi avoinna N. kylässä ja, jos Matti haluaisi niin hänet pantaisiin siihen.

Ei ollut sydän vielä itsekkäisyydestä vapaa, koska tuo esitys tuntui niin kipeästi siihen ottavan. Kova oli hänellä taistelu itsensä kanssa, ennen kuin hän saattoi isännälle mitään vastata.

„Etkö tahdo mennä ruotiin?“ kysyi isäntä suu hieman kummastusta osoittavassa hymyssä, kun ei Matilta ruvennut vastausta tulemaan.

„Niin, no, kyllähän minä tulen jos vaan otetaan . . . mikäpä tässä muukaan . . .“

„Niin, minun mielestäni saat olla kiitollinen, että pääset, taitaa muuten eläminen käydä hyvinkin raskaaksi“, arveli isäntä.

„Kyllähän se niin on.“

Pois mennessään oli isäntä kuitenkin vakuutettu siitä, että Matti oli hyvin vastahakoinen ruotiin. Hän oli luullut ilo sanomaa vievänsä!

„Vielä on ylpeyttä Matissa“, hän kotonansa kertoi ja muut ihmettelivät ettei se jo ollut varissut.

Mutta Matti taisteli sinä päivänä itsekkäisyytensä kanssa ratkaisevan taistelun.

„Ei minulla enää ole valikoiman varaa“, sanoi hän vaimollensa, sitten kuin oli päättänyt ottaa tarjouksen vastaan, ja näytti tuota sanoessaan verrannollisesti tyytyväiseltä.

„Niinpähän se olla taitaa“, huokasi Sanna tuntien lohdutusta siitä, että näki Matin olevan kohtaloonsa tyytyväisenä. Vaan itsessään hän tunsi, ettei hän voisi vielä astua ruotiin, vaikka hänelle paikka tarjolla olisikin.

„Mutta sinä ja nuo lapset? . . .“ virkkoi Matti taas vähän ajan kuluttua ja katsahti lapsiin, Liinuun joka hiljaisena ja surkastuneena istui ristissä käsin takkakivellä ja katseli

Tuppua ja Miinaa, jotka lattialla huolista vapaana pienillä kivillä leikkivät.

„Eihän siinä“, vastasi Sanna vitkaan, „muu auta, kun Jumalaan turvata joka luonutkin on, niin tottahan hän huolen pitää ja antaa voimia kitua kestäämään siksi kuin . . .“

„Siksi kun kuolema katkaisee köyhän ristin alaisen elämän“, päätti Matti.

„Niin“, lopetti Sanna syvällä huokauksella.

Härät.

Kirjoitti *Kauppis-Heikki*.

Ensimmäinen.

„Jospa sitä nyt olisi koettaa.“

„Sitäpä minä. Eihän tuo maata alemma viene.“

„Vaan jos se kovin vähä hyödyttää, kun ei saa omistaan.“

„Mitenhän olisi. Kalvi se kuuluu härkensä myöneen ja ostaneen sitten niillä rahoilla . . . Jokohan mekin tuo lehmä myötäisiin . . . Mitä arvelet, eukko, siitä?“

„Ei lehmää. Liika hienoa on viina leivän särpimeksi.“

„No täytyy se kumminkin kauppaan panna, kun 25 kannun „puu“ maksaa lopulle sata markkaa.“

„Eihän sitä enää „puuksi“ kutsuta, „härkiähän“ ne kuuluvat olevan.“

„Olkoot vaikka lehmiä, mutta aamulla minä lähden koettamaan eikö sitä saa. Täällä olisi hyvä menekki.“

Näin jutteli Nystyrän mökin Simo vaimonsa kanssa muutamana iltana, tässä alkupuolella talvea. Lapset olivat jo nukkuneet.

Vähänpästä rupesivat vanhatkin, vaan Simo ajatteli vielä hyvän aikaa pitkälläänkin tuosta huomenna ostettavasta „härästä“. Mihinkähän sen panisi . . . Tuvan sillan alle, vai navettaan?

Jos sen yksinään jaksaisi irtauttaa, voittaisi ehkä puolet . . . Ainakin kolmannen osan voittaisi; ja saisi itsekin

aamutuimaansa maistaa. No varmaankin sen, ja rahaa jos kuinka paljon . . .

Siihen nukkui Simo. Hän puuhasi koko yön samoissa toimissa, sillä „se yölläkin unessa, mikä päässä päivälläkin.“

Jonkin isännän nimessä hän osti ankkurin. Vaan kun viskaali tuli sinettiään lyömään, oli Simo muuttuvinaan isännäksi.

Loimen alle pani hän saadun „härkensä“, istui sitten päälle ja lähti ajamaan. Matkalla se kasvoi niin suureksi että Simo oli istuvinaan kuin vuoren päällä. Toisia „härän“ kuljettajia meni yhtämukaa. Simo alkoi niitä torua ettei heillä ollut oikeutta kuljettaa „härkiään“ yksille laiturille, sillä hänen härkensä on niin suuri että se puskee kaikki muut kumolleen. Ja hän ei olekaan enää Nystyrän Simo, vaan isäntä.

Samassa hän heräsi kuin vaimonsa nyrväsi kylkeen ja virkkoi:

„Mitä sinä uneksit.“

„Ohoh! Joko minä ääntelin?“

„Johan tuossa . . .“

Unet eivät nyt Simosta luopuneet. Silmäin kiini mentyä oli hän joutunut pitäjään lainajyvästön nurkkajuureen. „Härkää“ oli pienenneltynä turkin ja takin taskuun sopiviin pulloihin. Hän oli kaatavinaan yhden „napsun“ kerrallaan seinään kaivetusta reijästä sisälle ja sieltä tuli joka kaatamisen perästä jyviä aivan koskena, vieläpä karahtelivat tullessaan. Alkoi jo tulla niin paljon että rupesi peloittamaan, eikä enään kaatanutkaan. Säkit täytyivät ja yhä vaan jyviä tulvasi. Simo nosti monta monituista säkkiä selkäänsä, peljäten että tulevat kiini ottamaan. Hän koetti juosta, mutta tuntui niin kovin vaikealta. Jyvien juoksu yhä vaan kuului. Simo ei päässyt enää liikahtamaan, vaan vaipui kuormansa alle. Takaa-ajajia oli tulevinaan. Hän yritti ruveta huutamaan, vaan heräsi ja huomasi itsensä suullaan makaa-massa ja tunsu olevan niin kuumana että ihan oli märkänä

joka kohta. Eukkonsa kuorsasi ja se kuului aivan samalta kuin sekin jyvän tulvaaminen.

„Ollapa sellainen jyvän paljous ihmisissä“, ajatteli Simo.

„Mutta hitto mikä hätä piti olla tyhjän tähden.“

Eukko ei lakannut kuorsaamasta.

„Ole hörrittämättä siinä!“ virkkoi Simo.

„Kah! Mitä?“

„Niin, että elä tuossa kuorsaa, ei saa nukkua.“

„Minäkö kuorsasen.“

„Sinä.“

„Enpään.“

„Enpään. — Kuulinhan minä.“

„En ole ennenkään . . .“

„Ja et nytkään. — Pane lakeista vähän raollen, liika lämmin tässä on.“

Se keino auttoi vaikeiden unien kanssa taistelemasta. Yö kului kuten moni muukin yö.

„Kovin rauhatonta nukkumista“, virkkoi Simo ylösnous-
tuaan ja raapia kyhnytteli kainalotaan. „Minä näin lopulta
yötä hyvin vaikeata unta.“

„Pahaa minäkin näin“, sanoi eukko. „Vallesmanni oli
tulevinaan ja otti aivan väkisin meidän ainoan lehmämme.
Eiköhän heitetä se kaupapuuha sikseen.“

„Ei heitetä. Pahat unet ne merkitsevät hyvää“

Kumpikin alkoivat kertoella ennen ja nyt nähtyjä uni-
aan, ja sitten he päättivät että pahat unet toisinaan merkit-
sevät hyvää.

Simo lähti apumiehiltä kuulustelemaan tuleeko siitä
tolkkua. Tarpeeksi asti ei näet ollut itsellä varoja. No
kyllähän niitä löytyi näin hyvään asiaan, vaan täytyi heille
hyväntekijäisistä myöntää vähittäinkin ostohinnalla.

Saavuttiin saantipaikalle. Vaikka tämä ei ollut mitään
kalan pyyntiä, hiljaa kumminkin puheltiin. Eipä kaikistellen

puhuttuna hiljaakaan. Oli liikuttava varovasti ettei tullut „hölyksi“ minnepäin härkää lähtään taluttamaan.

„Uskaltaakohan täällä ankaista“, suhistiin.

„Ei pilata asiata kiireellä“, virkkoi toiset.

Kyllä suu olisi kutsunut, vaan täytyi kärsiä. Väkinen tuli vesi kielelle. Odottaminen oli niin kiireellistä, kuin lasten, joille äiti on lämpöset luvannut.

Vaan iltasillapa oli jo „härkä“ paikallaan tyhjässä navetan parressa. Hiljaa se siellä köllötti kylkiensä varassa, ilman kiinipitimetä; jalkoja ei näet sellaisella härällä ole, jolla on „kylkiluut nahkan päällä.“

Samana iltana syntyi seudun taloissa miesten kesken salakähmäisiä liikkeitä ja viittauksia. Myöhemmällä hypenivät he tietämättömiin.

„Mitä niillä mahtaa olla“, arveli nais-väki.

„On niillä jotain“, lisäsi toiset.

Vaan tietämättömiksi he sillä kertaa jäivät mitä se on.

Miehiä kun seipäitä seisoi kohta Nystyrän navetassa. Simo liikkui vilkkaasti.

„Täyteenkö?“

„Täyteen.“

Luk luk luk luk: narrr.

„Paljonko se? . . .“

„Puolitoista . . .“

„Sitten tuohon.“

Luk luk luk luk: narrr.

„Samako hinta?“

„Sama.“

„Sitten tuohon, jos jyvissä kelpaa.“

„Kyllä. Neljä kappaa rukiita.“

„No, sama se. Laske vaan.“

Luk luk luk luk: narrr.

„Hereestään se antaa.“

„No kun ei: vasta ensimmäiset pullo.“

Vielä laskettiin täyteen suuri pullo, joka sai sijansa rottien valtakunnassa, tuvan laattian alla. Sieltä se tarvittaessa kaivettiin ylös, siltä kohdalta, jossa laudat näyttivät visuimmassa olevan. Seinänvierellä oli vaan siksi koloa että sormet parhaiksi sopivat siltalautaa ylös nostaessa. Täältä annettiin niille ostajille, joita ei tiedettynä oikein varmoiksi. Koko härkää ei näille ilmoitettunakaan, sanottiin vaan tämä yksi suuri pullo muilta lainatun.

Nyt tulijaisissa oli kaikki vieraat „varmoja“, kuin oli niitäkin, joille annettiin ostohinnalla. Vaan siitä ei hiiskutuna koko aikana muiden kuulaan, sanottiin vaan Simon ostaneen omilla neuvoillaan.

Niin hyvillä mielin kuin minkä kadotetun tavaran takaisin saaneet hyvänsä, astuivat miehet navetasta, takin toinen helma enemmän riipuksissa kuin toinen.

„Härän tulijaisia, miehet!“ sanoi Rahilan Saka ja löi pullon niin kovasti pöytään, että paljon maailmanvaivoja nähnyt posliinivati päästi viimeisen rämisevän hätähuntonsa ja kun ei kukaan apuun joutunut, lennähti kappaleiksi.

„Ohoh! Vahinkopa tässä taisi tulla. Mitä se maksaa?“

„Mitäpä tuo . . . Hajanainen rämä se jo olikin“, sanoi Simo.

Mutta eukko mukisi yksinään että „aivanhan nuo taitaa ensikahakassa särkeä kaikki astiat“. Olisi hän ehkä enemmänkin mukissut, vaan kun tiesi että Saku on yksi niistä joille täytyy antaa ostohinnalla, niin ei puhunut mitään.

Lapset kokoilivat kappaleet ja menivät uuninkupeelle penkille istumaan ja ihmettelemään niin äkkiarvaamatta saatuja tavaroitaan.

„Tuta te tämän tälti?“ kysyi pienin tyttö, laitellen kappaleita päällekkäin.

„Tuo joka nyt lyyppä“, neuvoi vähän isompi tyttö.

„Mittee niillä on, jota ne lyyppee?“ kysyi taas pienin.

„En minä tiijä“, sanoi toinen.

„Se on viinaa“, selitti poika, joka oli vanhin heistä, ja oli tarkkaan seurannut pöydän ympärillä olevain tekoja.

„Onto te mantteeta?“ kysyi vielä pienin.

„En minä tiijä“, sanoi taas toinen tyttö.

Poika kurkisti päätänsä lähemmä sisariaan ja sanoi hiljaa:

„Sain minä kerran pikarin pohjalta salaa sormella maistaa; ei se ollut hyvin makeeta.“

Pieni tyttö herkesi kyselemästä kun tiesi ettei se „hyvin makeeta“ ollut. Mutta pojasta se oli jo ollut „vähän“ makeata ja kuka tietää kun aikaa kuluu! . . Samoin ovat ehkä nuokin pöydän ympärillä istujat „sormella“ maistaen aloittaneet, ja on ehkä maistanut vaan „vähän“ makealta. Mutta nyt he eivät enää maistaneet sormella, eikä se tainnut enää vähä makealta maistaakaan. Kerta kallistuksella meni suurikin pikari tyhjäksi ja kiire näytti olevan toista ottamaan.

Eihän nyt ollutkaan mitään ujusteltavaa. Kaikki olivat miehiä ja vieläpä melkein jokainen — nuoria miehiä. Nyt oltiin nauttimassa ilman pelkoa. Uneksitut tuhansien markkain työtöt eivät tätä nähneet. Heidän nähdensä, markkinoilla ja sulhas-matkoilla, piti viiniäkin maistaa hyvin varovasti, aivan niinkuin se tahtoi hengen salvata. Siitäpähän työtöt nähnevät ettei se maista enempää kuin he itsekään, ja että kyllä sille saattaa lähteä.

„Käyppä härkää heruttelemassa“, sanoi yksi, kaataen heiluvalla kädellä viimeisen viinan pikariin ja loput pöydälle.

„Elä pöydälle“, sanoi toinen, jonka pullo oli vasta vähän enemmillään kuin puolillaan.

„Anna mennä, hyvät on laitumet! Kyllä härkä toista antaa.“

„Vaan jos ei annakaan“, sanoi Simo.

„Se on täytyminen. Tai minä otan kirveen ja käyn siltä mahan puhkaisemassa.“

„Sinä et tarvitse enää“, jatkoi Simo.

„No se ei kuulu sinnun, s—na.“

„Anna tuolle“, sanoi toiset.

„Niin vaan se tulee kovin humalaan. Jos viette heti pois, sitten haen.“

„Kyllä me lähtäänkin.“

„Ei me ole sinun tölliisi tultunakaan ijäksi. Haehan viinaa! Elä sinä kerjäläinen sitä pelkää ettet maksua saa. Ota rahana, tai jyvänä, niitä on. Lähde vaikka paikalla.“

„Kyllähän niillä sovitaan“, sanoi Simo ja meni täyttämään pulloa.

Luk luk luk luk: narrr.

Viereisessä parressa nosti lehmä turpansa parren seinän päälle ja virkkoi: „yyy“.

Kun miehet tulijaisista lähtivät, niin eikä heistä olisi toinen toisfaan kyennyt tulesta auttamaan. Mutta hyvä halu voittaa kaikki vastukset. Yhteisin voimin he ponnistelivat, vaikka kyllä muutamain sääret heittivät hyvin pahasti „viit-tätoista“. Tie tuli kävellyksi hyvin tarkkaan ja vieläpä kaupantähtäiseksi tienvieretkin. Jalat olivat näet keskenään koetella voimiaan, huolimatta siitä mille kurille siinä muu ruumis joutuu. Ne ryntäsivät vuoroin toisiansa vastaan ja silloin aina seurasi rymäys. Pää parka sai monta kolausta puita ja kantoja vasten noiden huimain tähden. Kyllähän pää olisi tuollaisista ilveilyistä ollut mielellään kaukana, on-kan sillä jo ollut täysi kokonsa kymmenvuotiaasta alkain; mutta mitäs sääret. Niillä on sitä nuorten hulluutta, ne kun tarvitsevat kasvaakseen kolmattakymmentä ajastaikaa. Suu, joka on välistä viisaskin, huomasi että tähän kuperkeikan heittoon on syynä liian raskas kuorma ja rupesi siis lastia heittelemään — ei mereen, kuin olikin metsämatkat, vaan hangelle.

Jalatkkin jo huomasivat että tosi tästä tulee, lopettivat leikkinsä ja silloin täytyi toisten vähä enemmän voimissaan

olevain ruveta muka huonompia taluttamaan. Kotiinhan olisi itsekunkin pitänyt päästä. Ei he kaikki kuitenkaan päässeet; mikä uupui mihinkin. Joku vilustunein sai sijansa nunillakin, jossa se noessa ryvettyään näytti oikealta juhlapäivän vastaan ottajalta. Häveliäimmät olivat menneet saunaan, jossa sielläkään ei mahtanut olla paljon kauniimmalla korjuulla.

Semmoista se oli ja „vasta ensimmäiset pullo“, niinkuin Simo muutamia tunteja ennen sanoi.

Kohta pääsi vaimoväkikin huomaamaan, minkälaisilla matkoilla ne miehet ovat vaeltaneet, vaan salassahan niitä kumminkin täytyi pitää, ettei tulisi poikain päälle pahaa mainetta. Saivatpa isät tästäpuoleen harmitella jyvälaijien vajenemista, eikä sille paljon apua ollut, vaikka olisi avaimia kuinka suojellut. Eihän tuollaista pöläkkää ollut näkynyt kuin välisti markkinain edellä.

Jyvät ne olivat kulkeneet pimeinä aikoina Nystyrän mökkiin ja sieltä siihen kylään mistä härkä oli haettuna. Lisää oli valunut jyvän maksumiesten säkistä eikä niinkuin Simo oli unissaan nähnyt, makasiinin seinästä.

Toinen.

Tämä oli se Kalvin härällä vaihdettu „härkä“, josta Simokin puhui vaimolleen. Se oli jo useampia aikoja ollut näillä syrjälaitumilla — ei lihoomassa, vaan hoikkenemassa ja hoikentamassa seutulaijien ilmankin hoikkia kukkaroita ja saattamassa ennestäänkin velkaiset vielä velkaisemmiksi. Mutta laitumiinsa tutustuneena alkoi se ammu niin kovasti että sai metalliotsaisen miehen liikkeelle. Hiljaa se hiiviskeli lähimaille, kuulusteli ja nuuski, vaan ei tällä kertaa sattunut mitään kuulemaan. Täytyi lähettää mies ottamaan selkoa, onko härkä perin laihtunut. Mies toi, kuten Moseksen aikaiset vakoajat, tuoreet hedelmät nähtäväksi. Se oli näköänsä kaunista ja maistoi milt'ei hyvältä, ainakin niin hyvältä että ansaitsi ruveta tuumimaan valloituspuuhia.

Toimitettiin kolmimiehinen valloitusarmeija, johon oli „sattumalta“ tullut entisiä härän ystäviä.

Samana päivänä ryntäsi joukko mökin pihalle. Asukkaat hämmästyivät, vaan rauhoittivat kohta mielensä ettei huomattaisi.

„On kuulunut kertomuksia että teidän mökissänne pidetään luvatonta viinan kauppaa“, sanoi joukon johtaja tu-paan mentyä.

„Se on valhe“, sanoi mökin vaimo. Mies sattuiakin olemaan metsässä.

„En minä usko, minä tahdon syyntä mökkinne.“

„Syyntäkää vaan joka nurkka, ei löydy.“

„Ei tuota täällä näy, vaan mennäänpä katselemaan muista huoneista.“

„Vaikka mistä, ei löydy.“

Miehet menivät navettaan. Eukko tuli yhtämukaa ja pyöriskeli nurkassa olevan tyhjän parren kohdalla. Miehet alkoivat katsella.

„Katselkaa vaan“, sanoi eukko, „tyhjän täältä nuolaisette.“

„Katselkaapa, miehet, tuoltakin parresta, se mahtaa olla siellä, koska tuo eukko siinä niin käähäilee.“

„Ei siinä ole kuin olkia.“

„Siirryhän pois, ei kai ne oljet katsoen pahene.“

„On täällä olkien alla tynnöri“, sanoi yksi kopeloituaan, vaikka ensimmäinen mies ei ollut mitään huomannut.

„Ei se ole kuin kaljatynnöri“, sanoi eukko rohkeasti. „Teillä ei ole sen kanssa mitään tekemistä. Ei niitä köyhillä ole kellaria, missä säilyttäisi, jos tekee suurusveden haikarata lastensa ryypättäväksi. Eipähän sitä piimää piisanne yhdestä lehmän kantturasta.“

„No niinhän se on, niinhän se on. Vaan ehkäpä tässä tunnetaan mitä se on. Nostahan tänne näköpaikalle. Ja onhan tuossa astiakin, laskepa siihen ja maista.“

Mies otti astian, laski noin riskin korttelin arvon, siemasi suuhunsa ja virkkoi:

„Eihän tuo tainnut viinaa ollakaan, koska niin hyvästi meni. Annas kun mä uudestaan lasken, että saapi muutkin maistaa mitä tämä on.“

Viinaksi se viimeinkin tunnettiin. Eukko erosi pois koko joukosta ja meni ulos, jossa „ryöväriä“ vähän hankuskenteli.

„No ei muuta kuin härkä rekeen“, sanoi nimismies, sillä hänkin oli matkoillaan päässyt tietämään tuon uuden nimen.

Suuren kylän läpi sitä sitten kuljetettiin, jossa kaikki pääsivät tuon tapauksen tietämään. Ei tainnut moni surra härän kohtaloa, vaan melkein kaikki toivottivat, ettei niitä enää koskaan näkyisi näillä seuduin.

Isäntä.

Kirjoitti *Kauppis-Heikki*.

„Kalle, kuule! mene työntämään kärrit kujasta ja ala laittaa Punin päälle siloja. Joutuin, joutuin, lyhyt on päivä, ilta tulee, ennen kuin olen kaupungista takaisin . . . Kaisa, hae minulle ne sarkavaatteet, kärrissä istuessa tulee kylmä ohuemmilla . . . Joko on rengit menneet työhön? Tuollahan tuo on vielä Tuomas. Kuule, Tuomas, menkää Ruuna-notkoon ja aloittakaa ojan kaivua siitä takaladon perästä metsäniemekettä kohti, sitä suuntaa, johon minä kesällä jo keppiä pistelin. Toiset alkaa väännellä kantoja siitä notkoladon ympäriltä ja raivailla metsärannasta pajukoita. Ja menkää nyt heti . . . lauantapäivä . . . Jospa ottaa evästä mukaan, niin ei tarvitse kävellä tätä väliä . . . Kaisa, käske piikain laittaa . . . Lauvantapäivä . . . liikkua pitää . . . Joko sinä toit ne vaatteet?“

„Muutahan ensin nuo puhtaat liinavaatteet päällesi? Et kai sinä noilla viikollisilla vaatteillasi mene ihmisten ilmoihin“, sanoi emäntä Kaisa.

„Eipä tässä joutaisi . . . ja missä ne vielä ovatkaan?“

„Siinä aivan vierelläsi, sängyn laidalla.“

„Ka, niin. Vaan nämä uusimmat vaatteetko sinä toit; ikö niitä vanhempia olisi ollut?“

„Vanhat ne tulee niistäkin, pane vaan päällesi. En ninä jouda toisia noutamaan, rieskan alustamiseen on kiire.“

„Muuttaa heidät sitten . . . kumpaisinko päin tämä? . . .“

„No nyt, kun nurin panit paidan päällesi. Katsopa itsekin, aivan nurin.“

„Olkoon, ei mulla ole tässä aikaa sitä käännellä edestakaisin . . Tokkoon se Kalle jouduttaa Punia aisoihin?“

„Jo näkyy tuovan tallista“, sanoi Kaisa.

„Hyvä, hyvä . . Tuohan nyt nuttu ja housut ja se . . No perhana, parhaat kirkko-silatko se pani näin syksyllä liian aikana. Ei, mun pitää lähteä muuttamaan.“

„Parhaat silatko sinä . . minne sinä juokset? kuule!“

„Tuolla tien varrella pihlaikossa on orava“, huusi Kalle ja juoksi sinne päin, kepakko kädessä.

„Onko orava! Eläpäs mene, et sinä osaa lyödä kuitenkaan. Anna minulle se seiväs.“

Poika antoi isälleen seipään ja silloin tämä lähti. Orava huomasi pihlaikon huonoksi turvapaikaksi ja lähti aidan selkää myöten vilistämään.

„Musti se, se-se-se-se!“ huusi isäntä ja hyppäsi perästä niin, jotta lika roiskui ympärille. Mustia ei kuulunut eikä sitä joutanut odottamaan, sillä kiivaasti livisti orava. Vaan joutuin tuli vihamieskin perästä. Jopa viimein ehti rinnalle ja antoi pari sellaista kajausta seipäällä, jotta oravan kulkua alkoi hidastuttaa. Kolmas kopsaus teki kilvanjuoksesta lopun ja orava putosi sorkkiajan soristellen alas aidan selältä.

Kalle oli vielä hyvän matkan päässä, kun isällä oli jo saalis kädessä.

„Kemmertyipähän se, kun minä itse läksin! Vaan tiehensä se olisi sinulta mennyt; suimisti niin kiivaasti ettei vähä . . Kolmekymmentä penniä siitä Venäläinen antaa.“

Läksivät pihaan takaisin. Kalle käveli perässä ja ajatteli nähdessään isän housuja, että mitähän niistä äiti sanoo.

„Kaisa, katsopas, kun minä kävin oravan seipäällä koptamassa.“

„Niinpähän näkyy. Vaan entäs noita housujasi, tarkastelepas minkälaisessa siivossa ne ovat.“

„Noo, kyllä ne vedellä puhdistuvat; eikähän noissa paljon . .“

„Elä noita enää kädelläsi silittle, jo nuo ilmankin ovat ryöjäytyneet. Kaikennäköistä! aikamiestä, kun yhden oravan tähden tuollaiseksi vaatteensa likaa.“

„No, Kaisa, mitä siitä nyt . . . Ota Kalle vaan oravalta nahka ja levitä seinälle kuivamaan . . . Mene, nyt hevosta laittamaan. Joutua pitää, lyhyt on päivä . . . Entäs ne sarka . . . tässäpä nuo jo onkin . . . Sano, Kaisa, piioille että lehmät saapi laskea alanko-aitaukseen. Syksy loppuu, joutavat syödä ajoissa, paremmin lypsävät. Kesävoi on hyvässä hinnassa.“

„Jo minä käskin tänä aamuna sinne laskea.“

„No hyvä, hyvä . . . Onko kaupungista muuta tuotavaa kuin suoloja?“

„Etkö nyt enää muista? Onhan ne kaikki paperilapussa, jonka panit taskuusi.“

„Jaa, niin niin, täällä se on . . . Iltasella kun miehet tulevat työstä, niin anna puhdetöinä korjailia vanhoja ämpäreitä . . .“

„Ole joutavoimatta, kuka se nyt lauvantai-iltana hämätöitä. Alahan joutua, että kerkiät kylvyille takaisin.“

„No, no-no, kyllä minä . . . Vie Kaisa nuo likaiset vaatteet toiseen tupaan.“

„Elä niistä huolehdi, kyllä ne korjataan.“

Nyt ei ollut enää mitään muistuttamista. Kalle oli jo Punin valjastanut ja laitteli sen otsajouhia kahdelle haaralle, jotta ne noin pörhöttäsivät pulskasti.

„Ethän sinä muuttanutkaan niitä huonompia siloja“, huusi isäntä pirtin rappusilta tullessaan.

„Ettehän te ole käsenytkään.“

„Sanoinhan minä silloin oravan ajun edellä.“

„En minä kuullut, eikä ne paljon pahene nämäkään.“

„No, olkoot, olkoot . . . Anna ohjakset tänne . . . Valkaise e orava ja mene sitten sinne niitylle ojan kaivajain luokse ja katso, etteivät saa jouten istuksia . . . Ptruu, ptruu, kuuhan vielä: lämmitä riittä hyvästi, että joutuu maanantai-aamuna puitavaksi. Ymmärrätkö nyt?“

„Kyllä, kyllä!“ huusi Kalle jälkeen ja oli mielissään,

kun pääsi täksi päivää vapaaksi kiirehtimisestä. Hän oli ijältään vasta puolivälissä toista kymmentä eikä pitänyt niin suurta lukna, jos työmiehet vähän seisoivatkin.

Isäntä antoi Punin hypältää aika kyytiä. Punikin muisti vanhastaan että kiire on matkalla ja täytyy joutua. Lika pärhysi kärrin pyöräin kupeella, aina maantien ojaan asti. Ajoi siellä muitakin kaupunkiin, vaan useamman edelle meni Puni. Mielellään muut ajajat antoivatkin tietä, kun näkivät, että „Ison-Majalan“ isäntä ajaa.

Tunnettiin hänet kaupungissakin melkein joka kauppiassa, syytä ettei monella ollut suurempaa voikorvoa kaupaksi tuotavana.

Vähä jälkeen puolen päivän hän joutui perille ja sidottuaan hevosen muutaman kauppiaan kartanolle, alkoi kävellä puotiloissa. Tupakka oli puotilaisilla ojona ovesta sisään astuessa. Ei kerinnyt aina yksi sikari kuin vähän palaa, kun se jouti saapasvarren mutkaan toistaiseksi.

Ostoksista puhuttiin ja kauppvoja tehtiin. Sivupuheina oli parhaallaan mellastava Turkin sota. Siitä kyseli ja puhui isäntä niin halukkaasti kuin pelloistaankin.

„Kyllä saivat Venäläiset ottaa kovalle, ennen kuin pääsivät siihen lujaan linnaan. Mikä se nyt olikaan?“

„Plevna“, sanoi puotimies. „Eikö mitä muuta panna?“

„Niin niin, Leona, sehän se oli. Ja olihan siellä yksi paha solakin, jossa kaatui paljon väkeä, vaan en taas muista sitäkään.“

„Se on Sipkan sola.“

„Niin, niin, Sitkan solahan se olikin. Siinähan ne jo kerran olivat kaikki meidän puolen miehet niin ahtaalla, että heittäytyivät pitkälleen.“

„Niinhän ne sanomalehdet kertovat, että ahtaalla olivat.“

„Niin, niinhän ne sanomalehdet. Ja yritti niille käydä hyvin huonosti, vaan se yksi kontraali ei häikäillyt joutavata. Mikä sen nimi olikaan?“

„Se oli Gurko tai Skobelev . . . Eikö panna lamppu-öljyä?“

„Niin, niin, kyllä se oli Kopele, niin, Kopele.“

„Ottakaa, isäntä, ryyppy“, ehdotteli puotilainen, kun kaupat näyttivät jäävän unohdukseen.

„Olisiko tuota, minä tässä arvelin kävellä toisissakin paikoissa.“

„Olkaa hyvä ja ottakaa. Menette sitte puotikamariin, siellä on kauppamies itse. Kyllä meiltä saapi mitä tarvitsee.“

Isäntä seurasi kehoitusta, kun oli antanut puotilaisen vähä houkutella. Joutaa ne olla nöyränä, ajatteli isäntä; ison tynnörin saavatkin voita. Eivätkö sillä voittane jo monta sataa.

Puotikammarissa kävi aika porina, kun isäntä yltyi puhumaan hevosistaan, ja kiihtyi sitä enemmän, kuta useammin kauppamies kallisti konjakkia lasiin. Vaan ei siitä konjakkista paljon hyötyä ollut. Eivät sittenkään saaneet isännälle annetuksi yli määrättyjen ostoksien kuin yhden lamppuöljyastian, ja sekin oli tarpeen kotona, vaikka ei Kaisa tuota ollut muistuttanut.

Yhden pullon otti hän karvasta, sitä varten ettei taipaleella tule ikävä, jos sattuu pimeäkin saavuttamaan.

Puni oli hyvin hömpsäkkänä, kun pääsi takaisin päin. Hirnui aivan kuin ori, ajajalleen iloksi, joka oli yhtä innoissaan kotia tulosta.

„Nyt, nyt, Puni, pitäisi joutua . . . kylpy jättää, kylpy jättää. Kaisa siellä odottaa ja me niin pitkään oltiin. No, Puni, kyllä kuroja on, ja kun päästään kotia, haetaan heti aitasta koko kappi kerrassaan . . . Kylpy jättää.“

Puni teki parastaan, aivan kuin olisi ymmärtänyt isäntänsä lupaaman palkinnon.

Pimeä tapasi ennen kotia joutumista, vaan Puni osasi tulla kapeat syrjätielikin itsestään. Kuoppuroissa heilui karrit, niin ettei isäntä joutanutkaan ohjaksista huolta pitämään, l inhan vaan pysytteli kiini.

Jo kaukaa paistoi valkea tuvan ikkunasta. Puni hirnui l uvin pitkään, joka syksyisessä pimeässä yössä karrin rytin seassa kuului hirveän kammottavalta. Mutta isäntä ei

peljännyt, ei ainakaan nyt, sillä viinan voimalla täytetty kurikka oli taskussa pelkoa estämässä.

„Hoi, Kalle!“ huusi hän kartanolle ajettuaan. „Punia riisumaan ja hae kuroja eteen. Pitää nyt Punille antaa kuroja, se on niin hyvä hevonen, etten minä sitä anna, en mistään hinnasta . . . Joko olette kylpeneet?“

„Jo on kylvettynä“, sanoi Kalle, joka vasta oli portilla tulossa.

„Voipas, perhana, kun ei jouduttu ennen! No, panehan kuroja Punille ja käske renkien tehdä hyvä ape. Tuo sitte tavarat huoneeseen.“

Kaisa oli vastaan ottamassa ja ohjasi kaupunkimiestä menemään kamariin, kun näki että se on vähän eri tuulella.

„No, elä sinä, mamma, pahastu, jos minä vähä noin viivyn . . . niin, viivyn minä ehkä, en tainnut kylvyille joutuakaan.“

„Etpä aivan joutunut, vaan kun kiireellä liikut, niin vielä joudut“, sanoi Kaisa.

Niin tuota kyllä minä . . . vaan elä, elä sinä pidä mitään, jos minä vähän . . . Eihän meillä ole minkään puutetta. On jyviä ja on rahaakin, ja jos on vähä, niin toista tulee . . . vai luuletko että on puutetta? . . . Niin tuota, kyllä minä joudun kylpemään . . . Vaan tuota, elä sinä huoli, ei meillä ole hätäpäiviä, on meillä . . .“

„Onhan meillä“, sanoi Kaisa nauraen. „Tiedänsin minä sen aivan niin hyvin kuin sinäkin . . . Jouduhan saunaan.“

„Niin tuota, kyllä minä. Mutta elä sinä sure ollenkaan, meillä eletään niinkuin muuallakin. Minä toin nytkin kauppiasta kaikkea, mitä käskit. Ja siellä kauppiassa sanottiin että emännänkin pitäisi käydä. Ja, ja kyllä meidän pitää käydä, ne ovat niin ystävällisiä, että aivan meidän pitää käydä. Vai mitenkä?“

„Mikäpäs siinä, käydäänhän me taas ja ystävällisihän ne ovat, kun ovat sinunkin saaneet noin ystävälliselle tuulelle.“

„Niin, niin, elä sinä pahastu . . . eihän meillä puutetta ole, on jyviä . . . Mutta onkohan Kalle antanut Punille kau-

roja? Punille pitää antaa kauroja, se on niin hyvä hevonen, niin hyvä, että eihän me, mamma, Punnia hukata, vaikka paljonkin saataisiin — se on niin hyvä. Vai mitenkä, mamma?”

„Ei toki me Punia anneta. Mitäs vielä.“

„Niin, sitä minäkin. Vaan onkoon sille Kalle antanut kauroja . . . minä lähden käymään . . . Punille pitää antaa kauroja.“

„Elähän sinä liiku minnekään, kyllä minä menen“, sanoi Kaisa, sillä hän ei suonut, että rengit pääsevät hänen miehensä lapsellisilla puheilla nauramaan.

Kaisa meni tupaan kysymään Kallelta, joko hän oli käynyt aitassa.

„Jo; tuossa on pöydällä avain“, sanoi tämä istuen rauhallisesti rahilla.

Onneksi oli Kalle joutunut tupaan, vaikka kyllä hän viipyi aitassa tavallista kauvemmin, kun oli hyvä tilaisuus samalla tiellä „puhaltaa“ puolikymmentä kappaa rukiita. Arviolta hän niitä tämän määrän sumppusi säkkiinsä, sillä luvaton työ tuopi mukanaan kiirettä ja pelkoa. Pian hän nakasi säkin aitan taakse, siksi aikaa kuin muut nukkuvat, jolloin se oli vietävä kylän pienelle nurkkakauppiaille paperosivelasta ja jospa saisi muutaman markan markkinarahaksi, sillä isä ei antanut niin penniäkään.

Isännän saunaanlähtö unehtui vähitellen, kun piti taas ruveta Kaisan kammariin tultua selittämään, ettei ole hätää . . eikä tarvitse surra . . ja kuinka hyvä hevonen Puni on . . ja että sille pitää antaa kauroja.

Toisesta jalastaan veti isäntä jo kengänkin pois, vaan puhelulta ei muistanut eikä joutanut toista vetämään. Kaisa teki sen, että saisi viimeinkin toimitetuksi nukkumaan. Mielellään isäntä rupesikin ja puheltuaan taas siihen loppupäätökseen, että Punille pitää antaa kauroja, nukkui hän ja alkoi kuorsata niin että vuode tärisi. Kaisa sammutti valkean, meni toiselle vuoteelle ja pani korvansa pään alusta vasten, toiselle asetti kätensä, jotta saisi nukkua kuorsaamiselta, sillä

se oli näin kaupungissa käynnin jälkeen hirmuisen kovaa, paljo kovempaa kuin muulloin.

Kaikki muuttui hiljaiseksi. Ainoastaan isännän kuorsaaminen kuului kammarista, ja Punin hampaitten rouske talista . . Nuori pelkuri vaeltaja alkoi aitan perästä säkki selässä hiipiä isolle kylälle päin. Mistä on moinen rohkeus saanut alkunsa? . .

Oli noin harmaan hevosen kokoinen päivä, kun isäntä heräsi pyhä-aamuna kahvikuppien kalinasta, joita Kaisa asetti pöydälle. Ensin nosti vähän päätänsä, aukaisi hiukan silmiään ja ikään kuin säikähtäin keikantti päätänsä vielä ylemmä ja kysyi:

„Joko on joukot työssä?“

„Työssä . . pyhä-aamuna.“

„Niin niin, pyhä-aamuhan se olikin. Vaan kävinkö minä illalla saunassa?“

„Etkä käynyt, kun et joutunut.“

„Niin niin. No haehan, Kaisa, vettä, jano on tullut yöllä.“

„Kyllä. Nousehan ylös, että saapi rengitkin kutsua kahville.“

„Mitä sinä niille kahvista näin syksy-aikana, jolloin ei ole paljon töistäkään.“

„Sinä et taas muista“, murahti Kaisa. „Parempiko on hypätäksesi monta viikkoa palvelijain pestuilla, niinkuin on käynyt monena syksynä.“

„Niin no, antaa sitten. Vaan pane nuo sokurit tuosta vähän vähemmäksi . . ottavat vielä monta palasta kerrallaan.“

Kaisa ei ottanut, meni vaan tyhjän juomaastian kanssa ulos. Isäntä ei saanut rauhaa sokerien paljoudelta. Ennen vaattentumista kävi hän niitä kaatamassa vähemmäksi kaapin laatikkoon. Sitten rupesi panemaan päälleen. Katseli ensin liinahousujaan, joissa oli likapilkkuja ja muisti eilisen oravan ajun. Siitäpä sitten juolahti mieleen, että iltapuolella päivää pitää lähteä oravia ampumaan. Vanha pyssy riippui seinällä. Isäntä otti sen katseltavaksi ja ajatteli, että ehkäpä sillä

oravaan osaa, eihän se olekaan ulompana kuin puun latvassa. Se oli näet kesällä vesilinnun poikia ajellessa sattunut vähän vääntymään tuollaiseksi metsäkana-pyssyksi, jolla saattaa ampua ympäri pajukoita, kun isäntä oli seipään puutteessa lyönyt pyssyllä.

Kaisa toi kannun tuopilla vettä, joka meni melkein tyhjäksi, kun isäntä janoonsa otteli niin, että kulku koskena kohisi.

Rengit tulivat kahville. Isännän mielestä olivat ne niin joutilaan näköisiä, että hän rupesi ajattelemaan jotain sopivata työtä.

„Onko riittä hyvästi lämmitetty?“ kysyi hän.

„Aivan nyt tulin ja panin kolme suurta pölkyä uuniin, kestää kai ne vähän aikaa jöhöttää, ennenkuin ovat porona“, sanoi renki kahvia ottaessaan.

„Mitä sinä pölkyistä panit“, mutisi isäntä. „On teillä pyhäpäivänä aikaa lämmittää pienemmilläkin puilla.“

„Näkyypä nuo isotkin puut palavan niin pyhänä kuin arkenakin. Enkä minä muistanut sitä eroitusta, vaan jos niiksi tulee, niin pian ne ovat uunista lattialla“, sanoi renki.

„Olkaat, kun on kerran uuniin pantu. Joko on lehmät laskettuna alanko-aituukseen?“ kysyi hän Kaisalta.

„Laskemassa ovat parhaallaan“, sanoi Kaisa.

Isännän mieleen oli nyt johtunut jokin sopiva työ.

„Jos te, pojat, menisitte ja katsoisitte, ettei lehmät pääse hyppimään laihopeltoon; siinä järvestä ylöspäin on aita vähän huonolaista. Menkää kumpikin ja ottakaa kirves mukaan.“

Rengit lähtivät kamarista, ymseästi silmäillen kupeilleen ja kieli valmiiksi painettuna hampaita vasten lausumaan ulos tultua ässäällä alkavaa sanaa.

Kaisa liikkui levottomana kahvipannunsa kanssa koko keskusteluajan ja sanoi renkien mentyä moittivasti:

„Sinä et ollenkaan maltitse itseäsi, vaikka on pestuun aika.“

„Mitä se enää kuuluu, johan ne ovat lupautuneet ensi vuodeksi“, sanoi isäntä.

„Niin, vaan ne saattavat peräytyä, kun sinä tuolla lailla komennat pyhänä. Eikä se aita niin huonoa ole.“

„No ei ne siellä käydessään paljoa väsy“, sanoi isäntä, vaikka kyllä hän ajatteli, että perhana tiesi, jos suuttuvat ja sanovat itsensä irti. Näin oli monesti käynyt ja siitä puhuttiin kylässäkin, että jo on taas Majalan miehet lähteneet, viikon eväs mukanaan, köyhän lapsia kuulostelevaan.

Isäntä meni rappusille seisomaan hengittääkseen raitista ilmaa, sillä se kauppiaan konjakki oli tehnyt pään vähän noin kurikkamaiseksi. Katseli siinä riihelle päin, josta paksu savu nousta öllisti, melkein pystysuoraan harmaata taivasta kohti. Ylhäällä vasta teki polvekkeen ja kääntyi itään päin.

Tuolla vähän matkan päässä oli toinen, köyhempi talo, jonka riihestä samoin ikään nousi savu ja, aivankuin matkiakseen rikkaan riihen savua, teki ylhäällä yhtäsuuntaisen polvekkeen. Paljon köyhempi se olikin tuo toinen talo, mutta ei kylliksi köyhä. Sitä ajatteli isäntäkin katsellessaan. Velkainen oli sen haltija, vaan yhtä hyvin niin sitkeä pehmiämään kuin tikussa paistettava nauris. Ei ruvennut maataan myömään, vaikka Majalan isäntä siitä monesti puhui. Itsepintainen kuin juutas. Kallista hintaa vaan tahtoi, olipa vielä niin viisas, että muualta kävi velkaakin ottamassa, vaikka olisi saanut vähemmällä vaivalla naapuristaan.

„Eihän se Lempo rupea kauppaan, kun ei saa pakkoa“, ajatteli isäntä lopuksi. „Nytkin sille tuli rukiita kuinka paljon. Kunpahan tulisi köyhiä hallavuosia, ei se muutoin rupea kukistumaan.“

Rengit olivat valmistautuneet aidankorjuupukimiinsa: vanhat niitynraivuutakit päällä, jotka oli nuoralla käärittynä moneen kertaan kiini ja sitten kumpaisellakin kirves olalla. Isännän ohitse he kulkivat, niinkuin eivät olisi häntä huomanneetkaan ja keskustelivat.

„Eiköhän pitäisi ottaa evästä mukaan?“

„Kyllähän se sen sietäisi; siinä vaan aikaa kuluu tätä väliä kävellessä.“

Isäntä huomasi, että jo tulee paksusti ivaa ja sanoi:

„Ei sinne tarvitse mennäkään, Kaisa sanoi, ettei ne lehmät pääse siitä hyppimään.“

„No, eiköhän mitään muuta työtä löytyisi“, sanoi toinen renki, seisottuen totisena kuuntelemaan.

Toinen renki kääntyi selin, kun rupesi naurattamaan. Isäntää ei naurattanut, vaan ei hän kuitenkaan malttanut siinä kauvan seista, vaan puiti kammariinsa. Sitten vasta pääsi työhön lähtijöiltä oikea nauru.

„Niinköön se luuli, että me olisi pyhänä mentynä aittaa latomaan.“

„Kyllä se mahtoi luulla, vaan taisi toisekseen peljätä, että jos me evään kanssa mennään, niin ei jouduta aamuksi riihelle.“

Kalle katsoi tuvan akkunasta, että mikä siitä lähdestä tulee, johon he renkien kanssa yksistä tuumin esteitä aprikoivat.

„Eikös kieltänyt menemästä?“ kysyi Kalle.

„Kielsihän se“, nauroivat rengit päästellessään nuoravöitä pois.

„Johan minä sanoin, että kyllä kieltää, kun laitatte itsenne oikein oja-ukoiksi“, jatkoi Kalle, sillä hän oli renkien puolella, kun isänsä kovin pitkälle meni.

Sitten ei kuulunut mitään hoppua, ainoastaan riihen lämmityksestä tuli pieniä muistutuksia. Aamiaisen syötyä painantui jokainen pitkin tuvan penkkejä ruoka-unelle. Vaimoväki kallistui uunin puoleisille penkeille, käärien esiliinan käsiensä ja kasvojensa suojaiksi. Miehet levittivät arkitakkinsa hartioilleen ja painoivat lakin korvansa päälle. Isäntä köllähti rahille ja alkoi samassa kuorsata.

Liedellä oli puolipäivälliseksi lihapata kiehumassa. Se piti hiljaista sähinää ja hieno höyry kohosi ylös, jonka heti hajotti uunin suusta tuleva lämmin. Kissa pesi silmiään ylhäällä uunin partaalla. Musti oli asettunut aivan keskelle

lattiata ja rauhallisesti nukkuen uneksi nähtävästi oravista, sillä kuonoviikset värähtelivät alinomaa ja jalatkin liikahtelivat.

Pieni, hiljainen kerjuutyttö hiipi ovesta sisään ja meni ovinurkkaan istumaan. Vähän aikaa siinä istuttuaan kyhnähti hänkin pitkälleen ja asetti leipäpalas-pussin päänsä alle, johon nukkui, näin mammonan orjan tavalla tavaraansa kiinni sidottuna, sillä ne olivat kaikki pään alla.

Parin tunnin paikoille nukuttua heräsi Kaisa ylös ja varovasti, ettei muut heräisi, meni katsomaan liedellä kiehuvaa keittopataa. Hämmenteli lihoja kapustalla, kouhotteli päreellä hiiliä padan alla ja puhaltti pari kertaa. Palatessa nykäisi hameen helma Mustin korvaa, josta tämä heräsi ja pujahti heti pihalle. Kynnet vaan kerran rapsahtivat oveen ja silloin se oli ulkona. Kaisa kävi vetämässä oven kiini, palasi sitten pöydän luo ja alkoi yhtä hiljaisella sipinällä kuin liedellä kiehuva pata lukea sunnuntaipäivän epistolaa. Jo oli hän ehtinyt evankeliumin loppuun, rukousta vaille koko läksy, kun alkoi arvella toistenkin ruokalepoa olevan kyliksi ja sanoi hiljalleen:

„Etteköhän nousisi ylös, olette maanneet niin pitkään, että alkaa olla paras kirkon aika sivu.“

Piika nousi unisena istumaan. Kaisa alkoi lukea loppurukousta ääneen. Yksi renkikin nousi ja unen huojuttelemana lähti käymään riihellä. Isäntä yksin ei kuullut mitään; hiki vaan alkoi juosta alas kasvoilta, sillä tupaan oli lakeisen kiini panemisen kautta tullut oikein tuntuva lämmin.

Kissakin tunsi itseään varistavan, laskentui alas portaan päästä, hyppäsi sitten pankolle, johon asettui unisen näköisenä istua kyyröttämään.

Renki tuli riiheltä ja arveli:

„Mustikohan se tuolla pellon takana oravata haukkuu?“

„On mahtanut sinne juosta“, arveli Kaisa, „ei ole aikaa, kun meni ulos.“

„Hetä se on löytänytkin“, kummasteli renki, „ja pitikin oravalle sitä sojakkata, ettei . . .“

„Hah! mitä, mitä?“ kavahti isäntä unestaan.

„Ei mitään. Mustista me puhuttiin, kun kuuluu haukunta tuolta pellon takaa, eikä liene löytänyt oravaa.“

„Vai niin, vai on Mustilla orava, pitääpä lähteä ampumaan. Kalle, kuule, onko valetuita luoteja?“

„Eipä niitä taida olla.“

„Voipa perhana! . . . No, niitä pitää valaa. Hae valinkauha käsiin, minä haen lyijyä.“

Syntyi siinä aika tuohakka ja uni katosi kuin siivellä pyyhkäisten. Kalle haki ja löysikin uunin takaa valinkauhan. Isäntä toi lyijypallin.

„Pistä, pistä kauha kuumenemaan“, hoppusi isäntä.

„Missä sitä kuunnetaan?“

„Liedoksessa! ja annahan minulle.“

Kohta alkoi olla tuhka ylimmällään, kun isäntä rupesi hiilokseen puhaltelemaan. Kaisa jouduttautui hätään.

„Nyt ihmeitä, kun porolla sotket keittopadan!“

„Viekää kotaan patanne“, sanoi isäntä touhussaan.

„Paremmiin niitä luoteja saatte mennä kotaan tuhraamaan.“

„No, elä sinä, Kaisa, joutavata, ei me sotketa. Hae, Kalle, luotivormut!“

Kissakin nosti silmäkulmiaan, nähdäkseen, mikä se sellaisen kiireen lähetti rauhallisen ruoka-unen perästä.

Lyijy alkoi kutistua kauhassa ja vähitellen sulii niin häilyväksi kuin maito.

„Nyt, Kalle, nyt, nyt!“

Silloin tulla kurahti yksi luoti . . . toinen . . . ja kolmaskin.

„Perhana, maahanhan sitä meni paljon.“

„Niin, kun kaadoitte kovin kiivaasti“, jurisi Kalle keiräillessään ympäri lattiaa roiskuneita lyijysirusia.

„Kiire kun on!“ sanoi isäntä puhallellessaan hiilokseen.

„Käy, Tuomas, kuuntelemassa, vieläkö Musti haukkuu.“

Tuomas kävi rappusilta kuulostamassa ja tuli ilmoittamaan, että „niin haukkuu liehtoo kuin laukkuvenäläistä.“

Isäntä naurahhti ylpeänä Mustistaan ja sanoi:

„Se on poikaa se Musti. Annettiinkoon sille ruokaa tänä aamuna?“

„Suuren kupillisen sai, kyllä jaksaa haukkua“, sanoi Kaisa.

Lnoteja alkoi olla kymmenkunta, sen enempää ei joutanut valamaan.

„Nyt lähtään ampumaan.“

„Syökäähän ensin“, kielti Kaisa. „Keitto tuossa aivan joutumassa; eihän sinne niin kiirettä ole. Jos tuolla olisi karhukaan amuttava.“

„No, joutuuko se kohta? Mikäs tyttö tuolla nurkassa makaa?“

„Sehän tuo on meidän kylän tyttö.“

„No, näinkö aikaisin se on joutunut. Ala mennä toisiin taloihin. Ei ole kahta viikkoa aikaa, kun meillä olit.“

„On siitä jo kolmekin“, sanoi renki.

„Eikä ole, eikä ole. Mene vaan toisiin taloihin.“

Tyttö oli jo noussut istumaan ja tavaravarastoansa hyväillen sanoi rukoilevalla äänellä:

„Olisi minulla itsellenikin vähän kakkua, kun saisin pikkusen keittoa.“

„No, antakaa vähän keittoa. Vaan sitten elä tule, ennen kun kolmen viikon perästä . . . Kuulosta, Kalle, haukuuko Musti.“

Käytiin taas kuuntelemassa ja sitten ruvettiin syömään, vaikka ei keitto tainnut varsin kypseksikään keritä tulla; jäähtyä ei ollenkaan. Syödessä kehuttiin miehissä Mustia, että se on niin „terhakka“ ja hyvä oravan löytäjä.

Ei muiden syönti ollut vielä lähestulkoonkaan lopussa, kuin isäntä jo lähti mennä hamppaisemaan, pyssy olalla, pelon taakse.

Siellä Musti terhentä, silmät kiljellään, pitkän petäjän juurella ja raapi sitä niin, että kaarnaa oli karissut. Orava kyyrötti latvassa, hienon oksan ympärille kääriytyneenä, eikä liikahtanut ollenkaan. — Jo pamahti pyssy! Musti herkesi

haukkumasta ja katsoi, joko tulee alas, vaan kun orava ei ollut tietäkseenkään, alkoi Musti taas haukkua. Isäntä siirtyi toiselle paikalle ja laukaisi pari kertaa, vaan ei tullut mitään.

„Katso pakanata!“ tuskaili isäntä ja raapi päätään.

Viimein joutuivat sinne pojatkin.

„Juokse, Kalle, pihasta kirves. Kolistetaan, niin varmaan liikaahtaa, jos vaan elää.“

Kalle juoksi kirveen, jolla isäntä alkoi takoa petäjän pintaa. Orava heräsi ja alkoi hypätä puusta puuhun, että häntä vaan huiskahteli.

„Musti se, Musti se! usus, usus, ota kiini! Puistetaan, puistetaan . . . nyt on pienessä puussa!“

Joka mies tarttui puuta heiluttamaan niin turkasesti, että oravalle tuli hätä käteen. Yhdestä jalastaan oli se enää kiini. „Puistetaan, puistetaan!“ kuului alituisen isännän kehoitus ja silloin orava tulikin alas. Mutta ennenkuin Musti kerkesi kiini, kursasi se taas toiseen pitkään puuhun. Mustin kömpelyys kävi niin isännän turmelukselle, että olisi lyönyt pysyllä, vaan ei osannut.

Toisen talon renki Paavokin joutui pyöreine silminen yhteen nujakkaan. Hänellä oli metsästys-aseena rautapiikillä varustettu seiväs. Nyt ryhdyttiin taas ampumaan, kirveellä kolistamaan ja kivillä heittämään. Paavo kiipesi piikkinsä kanssa petäjään ja silmät tuhatta pyöreämpänä vilkaisi aina alas ja taas nousi ylempään, eikä kauvan mennytkään ennenkuin orava sai raamun kylkeensä, sillä karvat kai pölähtivät ja hyppääminen alkoi uudestaan.

„Usu-sus, ota kiini!“ kuului joka suusta kehoitus Mustille.

„Jo on taas pienessä puussa!“ huusi isäntä ja nakkasi kirveensä perään, joka lenti kauvaksi metsään eikä löytynyt hakemallakaan.

Mitäs mnuta. Paavo taas puuhun piikkeineen, vaikka kirkkohousut olivat jo äskeisestäkin kiipeämisestä revenneet. Toiset syyttämään kivillä.

Melu houkutteli kaikki ohii kulkevatkin yhteen nujakkaan, niin että kohta oli koko nurkkakunnan väki aivan kuin hyvä sotalauma, yhtä oravaa ahdistelemassa.

Ilta alkoi hämärtää, kun Musti viimeinkin sai saaliin kiini. Siinä oli miehillä päiväpalkka: yksi piikillä karvattomaksi tuhottu oravan nahka ja Mustille vaivoista lihat. Jokaiselle oli tämä kuitenkin mieleistä työtä, sillä siinä oli yhdellä tiellä sekä lupia että — hyötyä.

Syksy muuttui kylmäksi. Tuuli kääntyi pohjoisen ja nyhti viimeisetkin lehdet irti puista. Majalan suuri pihlajikkokin rojotti lehdistä paljaana, ainoastan kylmän tuulen kypsyttämät marjatertut riippuivat vielä oksissa, ja niitä nokkimassa lennellä hyrissi aamusta iltaan joukko pieniä lintusia.

Ikävän näköisenä seisoa sojottivat humalaseipäätkin, jotka kesällä olivat niin laajain lehtien ympäröimänä. Kaikki kasvit ja puut olivat surkastuneet, ja kiukkuisen tytön tavalla nakelleet pois huivinsa ja huntunsa siinä toivossa, että jos tuo ärsyttelevä pohjatuuli tuon kepposen nähtyään rupeaisi lepyttelemään. Vaan ei pohjatuuli ollut tietääkseenkään vihoista, ei osoittanut pienintäkään kohteliaisuuden merkkiä. Ei edes sen vertaa, että olisi lunta riputellut paljaiden oksien suojaksi.

Järvetkin menivät jäähän ja jäätyessään nikahtelivat tyytymättöminä kuin koiran penikka asettuessaan nukkumaan kovalle vuoteelle.

Isäntä kävellä huhmi työpaikoissa, eikä ollut vähääkään elämäänsä tyytyväinen, kun ei saattanut jatkaa ojan kaivua eikä päässyt hevostöillekään. Toinen harmi oli hänellä siitä, kun eräs kuuden sadan saamisvelka meni velallisen köyhtymisen kantta tyhjän tuntumattomiin. Niin se meni kuin kaivoon olisi nakannut. Nyt olisi pitänyt vahingon palkkioksi ryhtyä sitä kovemmin työtä teettämään, vaan ei

satanut lunta . . eihän satanut, kylmi vaan niin, että maantiellä ajavain kärrit jyrisivät kuin olisivat kalliota kulkeneet. Jyrinä kuului aina Majalaan asti, vaikka matkaa oli maantieltä virstan paikoille.

Vasta Joulukuulla poistui pohjatuuli ja muntamia pilven tapaisia alkoi kuljeskella nakellen alastomien puiden oksille joitakuuta lumen haituvia kuni köyhille vaateen apua. Pilviä nousta nuijaroi yhä enemmän taivaan rannalta, niin että yhtenä iltana selvään näki ensi yönä satavan lunta.

Sepä isännän huolia virkistyi. Yön siirryttyä vähän yli puolesta, nousta komusi hän jo ylös ja lähti joukkoja herättelemään. Vanhin renki kuuli tupaan, että jo tulee porsuassa ja kävi orrella riippuvia saappaitaan heilauttamassa, ja oli taas nukkuvinaan.

„So pojat, so pojat! nouskaa ylös rekiä laittamaan, lunta on pihalla.“

Renki kohotti päätään ja sanoi:

„Ei, Lempo soikoon, ole nuo kengät orressa vielä herenneet heilumasta.“

Isäntäkin katsahti kenkiin ja aivan todellakin ne heiluivat. Arvasi hän, ettei ne sentään illalliseltaan heilu ja jatkoi hämmästyttä tointaan.

„Pojat, nouskaa pois, nouskaa pois. Kalle, sinä myös. Alkakaas laittaa rekiä, päivän tultua pääsee heti lähtemään. Kalle, sinä saat päivän tultua mennä Punilla vannepuita ja vitsaksia keräämään . . vähän lumen aikana on joutuisa kerätä koko talveksi . . no joutukaaten, joutukaaten . . ja sitten hakkaatte loppupuhteen hevosille silppuja. Kiireelle, kiireelle . . päivä kohta valkenee.“

Ei hän itsekään uskonut että päivä „kohta“ valkeneisi, rengit vielä vähemmän. Istui sitten rahille ja ongiskeli siinä, poikia kiirehtiessään, kiiskiä. Puheli vielä ylösnoususta, kun rengit jo olivat ovelta menossa. Jälkimäinen paiskasi ovea, niin että tupa heilahti ja jupisi:

„Eiköhän tuonne helvettiin pääsisi vähemmällä hopulla.“

Isäntä havahti oven paukauksesta ja kohautti päätään.

„Uh! johan ne menevät . . hyvä, hyvä.“

Kohta oli kaikki käynnissään kuin tehtaassa. Navetakodan muurin alle ilmestyi ensiksi valkea työtään teemmään veden lämmityksessä. Lehmien hoitajat liikkuvat ulkokartanolla.

Heiniä ja olkia kannettiin navettaan, josta aina ovea avatessa pöllähti ulos lämmin, sakea ilma ja samalla kuului lehmien moni-ääninen yinä. Sonni yltyi ammuu kijastamaan, eikä asettunut ennenkuin piika sätki luudan varrella selkään. Tallin yliseltä kuului silppumyllyn vinguttava pyörintä. Niin kului pimeän aika ja päivään mennessä oli muiden töiden lisäksi syöty, vieläpä nukuttunakin noin nimeksi.

„So pojat!“ alkoi taas päivän hämärtäessä kuulua. „Kuules, kuules,“ sanoi hän Kallelle erikseen. „Mene sinä niitä vannepuita ja vitsaksia keräämään sieltä Kiiskilammin ympäriltä . . tuolla puolen lammin on varsinkin hyvää vitsasmetsää“.

„Vaan lammin tuolla puolenhan on muiden maata“, muistutti Kalle.

„Niin no, semmoisia kuin vitsaksia, ottipa niitä mistä hyvänsä“, sanoi isäntä. „Ja jos sattuvat näkemään, niin sano, ettet tietänyt rajaa.“

Kallella ei ollut mitään muistuttamista, tuntuihan se nyt hänestäkin niin tavalliselta ja olihan niitä pieniä puutarpeita ennenkin otettuna . . Hän pani Punin aisoihin ja ajaa jytyytteli vähälumista metsätietä ja hyräili rikkaan pojan laulua:

„En minä huoli herrastytöstä,
jos rikaskin tuo oisi:
se kammarissa käveleisi
ja kahvia vaan joisi.

En minä huoli köyhästä tytöstä,
jos kauniskin tuo oisi;
sen isä apua anoisi
ja harmia vaan toisi.

Vaan rikkaasta talosta kauniin tytön
 otan minä itselleni;
 sillä on paljon sulhasia,
 vaan niihin se kääntyy selin.“

Tuo kolmas värssy oli Kallen mielestä paras ja siihen kuuluvia seikkoja hän ajattelikin aina Kiiskilammille asti ja vielä sielläkin. Punin sitoi hän puuhun kiini, nakkasi heiniä eteen ja alkoi rassehtia lammin ympäriltä vitsaksia ja veteli niitä perässään kokopaikkoihin. Viimein arveli niitä tulevankin kuorman täyteen, päästi Punin irti ja lähti ympäri lampia keräämään. Lammin jäätä myöten oli suurempi palata, vaan ei uskaltanut koettelematta lähteä. Hyvästi tuntui kestävän, kun ei kirvespohjalla lyöden mennyt puhki. Arasti tulla rapsutteli Puni, sillä keskeltä vähän rusahteli, vaan ei vaarallisesti. Kalle lauleli:

„En minä huoli herrastytöstä —“

Hytkis! Ja Puni oli rantaliejukossa selkärankaansa myöten. Kalle säikähti silmittömäksi ja laulut katosivat kerrassaan. Kodin puoleisella rannalla oli pitkältä liejusamalta ja siinä jää huonoa, jota ei arvannut koetellakaan. Siinä se nyt Puni ryllötti ja Kalle vetää kisasi suitsista, josta ei ollut mitään apua. Sen hän itsekin huomasi ja luuli tekevänsä paremmin kuin hakkaa reen asiat poikki. Vaan ei siitäkään. Hätä alkoi kiihtyä ja pani keksimään sen keinon, että hakata jää maalle asti auki.

Niin hän päättikin ja rupesi kirveellä tekemään väylää rantaan päin putouspaikasta lähtien. Henkensä edestä riehui Puni ja heilautti yhtäkkiä päätänsä, niin että kirves sattui keskelle otsaa!

„Aijai!“ parkaisi Kalle ja nakkasi kirveensä jälle.

Veri ruskahti haavasta kanvas ja Puni alkoi yhä hirmuisemmalla voimalla hyppiä ylös, vaan ei päässyt. Huutaen ja samalla itkien alkoi Kalle juosta lähimmäistä taloa kohti. Puni katsoi häneen erotessa surkeannäköisesti, joka sai Kallen yhä enemmän itkemään.

„Voi, voi, mikä piti tulla“, voivotteli hän koko matkan juostessaan ja koetteli huutaakin, vaan ei se kauvas kuulunut. Nykälän miehet olivat hakkaamassa pihansa lähimetsässä.

„Mikä on hätänä!“ huusivat miehet, kun ei Kalle heitä huomannut.

„Hevonen putosi lampiin, menkää nostamaan, se kuolee sinne . . voi, mikä piti tulla!“ Seisottumatta juoksi hän kotivälle sanaa viemään.

Miehet lähtivät lammille ja aprikoivat mennessään, että mikä hiivatin asia sillä oli mennä lammin jälle. Paikalle saavuttua tuumivat he että vahinko on aivan parhaiksi mokomalle (näet isännälle); hevonen vaan säälistää. Kirveen haavasta olivat he kahdella päällä, onko se lyöty, vai jäikö kirves niin putouspaikan lähelle, että hevonen itse rymyillessään kimmotti otsaansa. Vähissä hengin se näytti olevan, kun he alkoivat haalata ylös.

Kalle ei enää miesten luota lähdettyään huutanut, mutta vapisi sitä enemmän pelosta, eikä uskaltanut kotiin tultuaan tulla huoneeseen suoraan, vaan kierti pirttikartanon taakse ja asettui seinäviereen kuuntelemaan. Vilu ja pelko alkoi värisyttää, eikä tahtonut riittää uskallusta mennä ilmoittamaan, sillä jos isä suuttuu, niin ei tiedä miten selälle käypi. Sen Kalle tiesi varmaa, että isä suuttuu, eikä olisi tahtonut ensiksi näyttäytyä, vaan ei kuulunut äitiäkään liikkuvaksi. Musti tulla kuhnusteli Kallen luokse ja ikäänkuin kummastelemalla katsoi silmiin, että mikä pakko siinä on seistä ja itkeä,

Joku meni tuvasta kamariin. Hyräilystä tunsu Kalle että se on äiti. Seinävierusta hän matalana hiipi sinne ja pääsikin muiden huomaamatta.

„Mikä sinulle on tullut?“ kysyi äiti säikähtäen.

„Hevonen . .“ Siihen keskeytti yllättelevä itku.

Mikä hevoselle tullut, mikä?“

„Putosi lampiin . .“

„Voi hyvänen aika! Kerro nyt miten sille kävi, eläkö itke.“

„Niin, se putosi rannalle, enköhän minä arvannut . . .“

„Voi tokiinsa! Onko siellä ketään nostamassa?“

„Meni sinne Nykälän miehet . . . vaan mitään siitä isä . . .“

„Niin kylläkin, isä! Jää tänne, minä menen ilmoittamaan“, sanoi Kaisa. Vaan ovea avatessa tulikin isäntä ulkoa ja Kallen huomattuaan kysyi:

„Mitä, mitä se Kalle täällä ja Punia ei näy?“

„Niin, Punille kuuluu tulleen vähä vahingota“, sanoi Kaisa.

„Mitä vahinkoa?“ kysyi isäntä, silmät suurena, ja astui Kallen kauhistukseksi kamariin.

„Lampiin pudonnut“, sanoi äiti pojan edestä, vaikka kyllä hän itsekin sopersi sinnepäin.

Tuikeasti katsoi isäntä Kalleen ja tuikeammin kysyi:

„Puniko pudonnut lampiin ja kuollutko sinne?“

„Tienneekö tuo vielä itsekkään“, sanoi Kaisa väliin.

„Poika, sinulta minä kysyn!“ ärjäisi hän kovasti.

„En tiedä“, sanoi Kalle ja kyyristyi pelosta nurkkaan.

„Etkö tiedä!“ Samassa sivalti hän rautaisen uunin kohennuskepin, josta harppasi yhdellä askeleella Kallen niskaan kiini, seiväs lakeen asti kohotettuna antamaan vähän lihan kipua.

„Ukko! malta luontoasi!“ ärjäisi Kaisa.

Ei se auttanut. Jo mätkähti yhden kerran. Kaisa töytäsi väliin ja sanoi lujemmalla äänellä:

„Tiedä se, että poika on kalliimpi kuin hevonen. Ja jos lyöt, niin lyö minua.“

Yhtä uhkaavasti kohosi rautakeppi.

„Oletko sinä hullu!“ ärjäisi Kaisa vielä kovemmin ja tarttui käteen kiini. „Ethän sinä tiedä, eikö lie jo saatunakin hengissä ylös; Nykälän miehet kuuluvat menneen nostamaan.“

„Nyt rauhoittui isäntä sen verran, että heitti kuin

heittikin kepin kädestään ja syöksyi ulos renkejä huutamaan. Kun nämät joutuivat, lähtivät he miehissä hevosella ajamaan. Isäntä otti ohjokset käteensä, silloin oli toisilla tietämistä pysyäkö reessä, kun laukalla mentiin koko matka.

„Miksikä, sinä polonen, jälle menit?“ kysyi äitinsä Kallelta kun olivat jääneet kahden.

„Isä kun käskei ottaa vitsaksia tuolta puolen, niin en minä arvannut toiselta rannalta koetellakaan, keskeltä kun kantoi hyvästi ja siitä oli suurempi tulla,“ selitti Kalle vähän rauhoittuneena.

„Vai niin, vai käskei se. No luuletko Punin kuolleen?“

„En tiedä.“ Ja silloin muistui taas pelottavasti mieleen tuo kirveen haava, jota ei uskaltanut äidillekään ilmoittaa.

„Kyllä siun pitää mennä isäsi talon edellä piiloon täksi illaksi, muuten ei voi käydä hyvin.“

„Mihinkä minä menisin?“

„Mene tuvan uunille, se on kylmänkin vuoksi hyvä ja elä liiku koko iltana.“

Kalle nousi uunin päälle ja asettui aivan nurkkaan turkkiin kääriytyneenä.

Illan hämärtäessä tulivat miehet ja hengetöntä Punia veti toinen hevonen. Isäntä käveli jälestä ja ähki puhumatta mitään. Rengit ajoivat kuormansa kujaan, vaan isäntä meni tupaan.

„Missä se on se poika?“ kysyi hän Kaisalta.

„Minä laitoin kylään,“ sanoi Kaisa.

„Mitä varten kylään?“

„Sitä varten, että sinun vihasi ennättää asettua.“

„Vaun jos sinä valehtelet?“

„En valehtele,“ vakuutti Kaisa.

„Niin, vaan se olisi saapa selkääusä, niin että tuntuisi“, kiivastui isäntä ja pui nyrkkiä.

„Anna vasta, jos tarvitsee, ei se kuitenkaan olisi tavallista kuria, jota sinä nyt antaisit“, sanoi Kaisa vakaasti. „Ja toisekseen“, lisäsi hän, „etkö sinä huomaa, kenen syy

tämä oikeastaan on? Oliko meidän maata lammin tuolla puolen, ja kuka käski sine mennä?"

Isäntä herkesi ääneti ja lähti kävelemään. Kalle ei olisi tämän keskustelun aikana ääntänyt, vaikka sirkka olisi silmää kaivanut. Se häntä vaan peloitti, että jos isä sattuu käymään uunilla. Ei hän kuitenkaan sattunut, käveli vaan rauhattomana.

Tuli maata asettumisen aika. Isäntäkin heittäytyi vaatteitaan riisumatta pitkälleen, vaan ei saanut unta, kun rupesi ajattelemaan viime aikoina tulleita vahingoita. Kuka sen tietää, ajatteli hän ja nousi taas kävelemään. Kuka sen tietää, jos tulikin on jäänyt johonkin pahasti, ja palaa koko talo ja tavarat kaikki tulena taivaalle. Kun kerran rupeaa tulemaan onnettomuuksia, niin niitä tulee useampia.

Meni ensin kotaan. Ei sieltä tulta löytynyt kuin padan alta muutamista hiilistä nimeksi vaan. Piti käydä kujassakin Puni vainaata katsomassa. Kuusi sataa markkaa ja niin hyvä hevonen, ajatteli hän siinä ja aina vähän päästä. Kuusi sataa ja paras hevonen . . toistatuhannen markan vahinko.

Näissä ajatuksissa kului yö ja loppu-ajatukseksi tuli se, että mihinkä tässä joudutaan! Aamupuolella hän nukkui noin puolihorroksissa ja Kaisa kuuli, että hän unissaankin jupisi noista suurista onnettomuuksista. Tämä pani Kaisan ajattelemaan, sillä hän tiesi vanhastaan miehensä heikoksi vähäsiäkin huolia kantamaan. Kallen laittoi äitinsä isännän nukkuma-aikana päiväksi ulomma, johonkin työpaikkaan.

Päivän tultua työhönlähdön aikana ei kuulunut liianaista hoppua laisinkaan, ainoastaan tavalliset neuvot, jotka annettuaan hän meni kävelemään, yölliset ajatukset myötäänsä mielessä. Käveli pihan seuduilla joka paikassa ja istui äänetönnä tuvassa, välistä kävellen akkunasta akkunaa ja katseli ulos, jolloin Kaisa häntä tarkasteli ja huomasi, että katsannossakin oli jo vähän noin erikoisempaa, joka aavistutti . .

Isännän mieleen johtui että hän Punilla ajoi silloin

viimeksi, kun kävi toissa päivänä alankoladosta heinässä ja kuolemansa edellä se olikin niin rajuna, jotta sai alituistaan pidätellä. Niin, sieltä hän kävi viimeksi heinässä . . tuntui niin oudolta, kun ei Punia ollutkaan. Piti lähteä tuolla ladon luona käymään . . Sinne hän kävelikin verkalleen ja istui alaspäin, ajatuksiinsa vaipuneena, kynnykselle. Istui siinä kuinka kauvan, ottaen aina alusta laskettavaksi nuo kolme kohtaa: kuusi sataa, paras hevonen ja mihin tässä joudutaan . .

Kaisa alkoi pitkästyä, sillä hän oli pitänyt silmällä minnekä päin miehensä oli mennyt, kun ei näkynytkään takaisin tulevaksi. Täytyi lähteä katselemaan ja lähestyessään näki hän että siellä se istuu allapäin. Ennen lähestymistä tekeytyi Kaisa niin huolettoman näköiseksi, kuin ei olisi mitään tapahtunut.

„Mitä sinä täällä istut?“ kysyi hän melkein nauraen.

Verkalleen nosti isäntä päätään ja kasvoista näki selvään tuon vanhan lauseen suurista onnettomuuksista.

„Lähde, veikkonen, pihaan“, jatkoi Kaisa. „Tuotako sinä hevosen kuolemata suret . . hoo . . kaikkipa sitte! Se ei meissä tunnu enemmän kuin jos köyhältä nappi nutusta tipahtaa, niin ostetaan. On meillä rahaa ostaa parempikin hevonen, kun tuo oli, eikä lopu, jos montakin ostetaan. Surkoot köyhemmät, vaan ei me, se ei kannata niin pieni asia“.

Isäntä nousi seisalleen, katsoi Kaisaa silmiin ja sanoi että „entäs sekin kuusi sataa, eikös sinua huoleta?“

„Ei yhtään. Mitä tuo kuusi sataa, kun olisi kuusi tuhattakaan. Enemmän ne ovat vielä maksussa ja silloin on hyvä luottaa siihen, että kyllä tolho toista kasvattaa. Vuoden, parin päästä ne ovat sen kauniisti takaisin maksaneet korkorahoilla.“

Tämä auttoi aivan kuin olisi kylmällä vedellä vaflut.

„No on, onkinhan tuota sentään vielä“, sanoi isäntä ja lähti Kaisan kanssa pihaan astumaan.

„Puolen tuhannen saappaathan siitä Punista tuli“, sanoi Kaisa, „vaan kannattaa meidän kävellä niillä niin

hyvin kuin köyhempien kolmen markan saappailla ja vielä paremmin.“

„Niin no, kyllä se ehkä . . .“ sanoi isäntäkin, vaan ei vielä aivan varmasti.

Meni sitten työmiehille antamaan neuvoja ja entinen sota alkoi.

Huomen aamuna kuului vielä aikaisemmin tuo tuttu ääni: „pojat, pojat, nouskaa pois, päivä kohta valkenee,“ niin etteipä paljon valheeksi joutanut rengin kuje siinä, ettei kengät ennättäneet lepo-aikana heretä heilumasta.

Elämä oli taas tullut entiselle tolalleen, taloudellinen taivas selvinnyt noista mustista pilvistä ja nyt hän tuon rakennuksensa keskellä huiski ja hommasi kuten maalari poutasäällä maalattavan taulun ääressä. Ja kun tuli kaupungista, kehui hän Kaisalle että on jyviä, on rahaa ja kielsi ettei tarvitse surra . . . ei ole hätää. Mutta kun pieninkin vastus kohtasi piti Kaisan ruveta kehumään. Ja jos ei tätä toista kehujaa olisi ollut niin tuskin olisi suurin kehuttavaakaan ollut.

Kotoa kotiin.

Kirjoitti *Heikki Meriläinen.*

„Nythän ne ovat markkinat likellä ja hyvällä puolella“, puhui Honkalehdon isäntä Vesalaiselle, kuin tuli markkinaliit-toja tekemään Vesalaan eräänä helmikuun pakkaspyhänä.

„Taitaahan ne olla käsiin käymässä ja monen nokka on sinne päin nojallaan. Mikä häneen mennee saamaan, mikä viemään, mikä ilman olemaan“, sanoi Vesalan isäntä.

„Lähdetäänkös teiltä?“

„Eipähän siellä käymättä saane olla, on aina siksi asian nihua.“

„Itsekö isäntä lähtee pääksi?“

„Tuolla Pekallahan sinne tuntuu mieli tekevän, niin saanee se nyt mennä. Ja hyvin sieltä minä raskisin ollakin poissa, kuin olisi joku, joka nuo asianvähäiset toimittaisi. Ei olisi kuin muutama tusina lammasnahkaa, talleiviskä ja oravakimppu kaupittavaa ja suolatynnyri ostettavaa. Siinä kaikki koko asiat“, tuumi Vesalan isäntä.

„Jo nuo miehet pienemmätkin toimittavat asioita kuin Pekka. Enhäntä ollut kuin patapölkyn korkuinen, kuin isä tuli vaivaiseksi ja jäivät asiat minun niskaani. Vaan ei minun jälkiäni ole tarvinnut toisen parsia vielä tähän asti“ puheli Honkalehto vakaisesti.

„Sinä olet ollutkin terästä alusta lähtien ja pienestä pitäen saanut omin nokkisi puuhailla. Vaan Pekka on tuossa toisen turvissa kasvanut kuin humalanvarsi seivästi pitkin

niin ei tiedä mikä hän on ennen kuin näkee“, tuumaili Vesalan isäntä verkalleen.

„Tuki nuoresta tulee, vara vasta kasvavasta, on vanha sananlasku, eikä Pekassakaan ole kuin hyvyys vikana. Sen näin tässä tuonnoin tihunnin maksuretkellä, että Pekka toimitti asiansa kuin muutkin miehet“, puolusteli Honkalehdon isäntä Pekkaa.

Ja niin se nyt tuumattiin, että lähdetään huomisaamuna päivän viihessä.

Ei Pekkaa nukuttanut koko yönä. Hitaasti kiersi täysikuu taivaan rinnettä sille kohalle, jonka Pekka oli nousun ajaksi arvellut. Vaan mitä likemmäs Pekan määrää kuu kiersi, sitä tiheämpään hulmahti kiivaasti lentävä huurupilvi kuun eteen ja tuokion kuluttua jätti paistamaan siksi kunnes tuli toisia rentaleita. Ne veivät sikseen unen Pekan silmästä ja pelosta sykki sydän. Jos nyt tuisku nousee, niin silloin ei pääse lähtemään, ajatteli Pekka ja hätäisesti hypäsi ylös, kuin kuu oli lännen korvalle kiertänyt.

Pekka apatti runnansa, suki sitä ja apatti ja suki sukimasta päästyäänkin. Puhdisteli mäkivöitä, suitsia, päitsiä, laittoi rekeä ja kopperehti toimessa. Vaan ilkeästi jylhänteli hänen mielessään, kuin tuuli suhahteli nurkissa ja pakkastunut viti juosta kituutti matalana sumuna hilisten hangen kamaralla. Joskus kasahti jo ikkunanlasiin lumen kuivat kipinät. Kuu ja taivas peittyivät pilvien tummaan kuoreen.

Ruuna oli appanut. Monta pärettä oli jo palanut uunin nurkkapihdissä, kuin tuli isäntä makuuhuoneestaan pirttiin ja haukotellen tuumasi nyt tulevan tuiskun, eikä taida tulla markkinaaan lähtöä. „Mikäpä sinne lähtee nousevan ilman selkään rypemään. Jos on huomenna parempi ilma, niin saattaa sitte lähteä ja jos ei ole säätä, niin ei tule suurta hallaa, jos emme käy ollenkaan.“

„Mikä siitä nyt tulee, kuin niin vissiin ajottiin ja Honkalehtolaiset odottavat meitä tulevaksi?“ alkoi Pekka tuumia ja koetti parastaan, että pääsisi lähtemään markkinaan. „Eihän tuolla sää tartu sääreen, jos nyt on vähän

tuiskukin. Kylläkai minä en säikähdä tuon vertaista tuiskua. Eihän nyt ole mikään tuisku, jos vähän tuulla tuhailee.“

„Siitäpähän näyttää näkönsä, kuinhan katastetaan“, sanoi isäntä ja lähti käydä kääristämään ulos. Sinne saatuaan tuikaili joka suunnalle taivasta, haisteli tuulta, joka puuskapäissä ajoi tyyningerään narisevaa talvilunta ja retuutti Pekan markkinakuorman laidalla riippuvia heiniä ja kätteeksi sidottua loimen laitaa. Paremmalta tuntui ukosta itsestään jäädä kotiin kuin lähteä markkinaaan. Meni hän pirttiin ja sanoi Pekalle:

„Saat mennä kuin mennet, ei tuosta taida miehen syöpää ilmaa tulla.“

Pekka hyppäsi kuin tulisten hiilten päältä. Ilo hulmahti kasvoissa. Reippaasti pani hän vaatteet päälleen, ruunan aisoihin ja oli valmis lähtemään. Isäntä tuli pirttiin ja oli rahoja näpissä kaksikymmenmarkkanen ja viisimarkkanen. Ne hän antoi Pekalle ja luetteli sormiaan lukien tuonnokset ja mikä mistäkin menee:

„Suolatynnyristä 12 markkaa, tampattavana olevasta sarkapakasta 7 markkaa — se on 19 — pitkiä lehtiä 2 naulaa: 1 markka 60 penniä — se on 20 markkaa ja 60 penniä — 1 naula saipuaa: 40 penniä — se on 21 markkaa — ja kartat eukolle, niistä 1 markka — se on 22 — ja kotituliaisiksi 50 pennin edestä rinkiä. Viimmeiset rahat olkoot tarpeen varalla, sillä pitäisihän aina se vara olla, etteivät koirat kinttuja kuopisi. — Lammasnahoista jos ei saa 2 markkaa kappaleelta ja talista 6 markkaa leiviskältä, niin pitää tuoda pois. Jos siitä hinnasta saa myödyksi, niin rahat pitää tuoda joka penni minun hyppysiini.“

Viimmeisen määräyksensä lausui isäntä niin tanakan päättävästi, että 70 vanha, pikkuinen, musta ukonkärvähkö näytti Pekan mielestä aivan peloittavalta.

Pekka lupasi sen täyttää ja lähti ajamaan Honkalehdolle. Eikä ollut rikkoja ruunan varpaissa kuin Pekka karritteli sen taipaleen. Sydän sykki, kuin toivoi saavansa

Honkalehdon Loviisan rekiliinukseen tarjoamalla kyydin ilmaiseksi.

Honkalehdossa vielä nukuttiin ihan henki hieverinä. Vaan Pekan tullessa ajon kuhauksesta ja tiukujen heläyksestä heräsi Musti, joka otti vieraan vastaan kaikkena muuna vain ei ystävänsä. Tiukasti ärhenti se kuin Pekka sitoi hevosiaan kiinni ja lähti astumaan pirttiin, jossa väki alkoi kohmerehtaa ylös. Muuan oli liettä haromassa tulta saadakseen. Isäntä venytteli vuoteellaan ja haukotteli.

Heti kuin tuli pantiin unnin nurkkapihtiin kohosi kaikki väki. Tytöt kilpaa kantoivat makuuvaatteita ulos, sitoivat olkia kupoihin, veivät niitä tanhualle toinen toisensa perästä, ettei ovi kiinni päässyt toviin aikaan. Siinä se ammotti auki kuin musta kita, josta valkeana, pyörteisenä usvana vieri pitkin laattiata tuiskupakkasen harmakka henki. Väkevänä virtana tunki se sisään, että raikas kolea viima viiloi korvia rahilla istuvilta. Pienet lapset, ikäänkuin hyyhämä rannan aalloissa, valelivat itseään, kuin heiluen kävellä teutaroivat päät vain sumusta vilkkuen. Ja kuin ovi lupautettiin kiinni, niin jäivät kuni kuivalle sannikkorannalle keppelilehtemään puhtaina ja iloisina kuin uimamiehet konsanaan.

Kohta laitettiin kaksi rekeä lähtemään. Nuori isäntä ja renki Hermanni, jota Herkoksi kutsuttiin, olivat varsinaiset lähtijät. Herkolle oli pestatessa luvattu markkina-kyyti. Vaan kolme talon tyttöä olivat myös lähdössä, eikä kumpaankaan rekeen sopinut kolmea henkeä. Siinä tuli tinka kuka tytöistä jää pois. Tulipa oikein kova kiistely tyttöjen kesken, että kellä ja kellä oli etuoikeus nyt päästä ja kenen oli jääminen kotiin odottamaan toista lähtöä. Pekkapa tunsii, että nyt on paras aika laukasta sitä tähdättyä otusta ja sanoii iloisesti:

„Minähän olen yksinäni kuin orpo. Minun reessäni on tila ja kyyti semmoinen kuin herroillakin.“

Silloin tytöillä loppui väitökset. Jokahinen remahti: „Ota minut — ota minut“. Asettuivat rinnan seisomaan suu

leikin hymyssä ja sanoivat: „valitse nyt paras parvesta, ota nyt kenen tahdot, jääkööt tähteet jällelle.“

Pekan suu levisi naurun makeasta hymystä ja sanoi että, „pahapa on paljosta valita, vaan sattui mitä sattui, tuon Loviisan otan.“

Iloinen nauru remahti tyttöjen suusta ja kiireimmän kantta rupesivat kammata sukimaan. Ruotimummo ovensuoloukossa hymyillen tuumaili, että „paraassahan on vievän mieli. Sen punaposkenpahan näki verrakseen. Niinhän sitä sanotaan, että kala kansaistaan, verkko silmäistään.“

Renki Herkko apatteli hevoset, suki ne sukeata sukeammaksi. Emäntä kantoi talkkunakupit ynnä muut ruuat pöydälle. Markkinamiehet keräysivät syömään. Käskettiin pä Pekkaakin, joka esteli, sanoi kotonaan vasta ikään syöneensä. Isäntä vain paitosi, että „parempi on pala suussa, kuin haava päässä.“

Ja Pekkakin nousi ja istui pöytään.

Päivä oli harmaan hevosen kokoinen, kuin valjastettiin hevoset ja Pekka istui Loviisan, isäntä Sanna Kaisan ja renki Herkko Anna Reetan kanssa rekiensä perään ja kaulaansa myöten hautantuivat uhkeihin lammasnahkapeitteisiin. Visusti käärittiin laidat alleen, että tuiskupakkanen ei urtaisi jalkoja kolottamaan.

Isäntä iloisesti kiljahti, että „lähdetään pä nyt parittain ajaa leuhottamaan. Annappa Pekka tietä, vain elä kuitenkaan henkimeneyksiin aja hevostasi.“

Siitä lähtivät kyntä kantta ajaa suhittamaan. Umpeen oli tien juoksuttanut pellon selkosella, vaan täyttä juoksua mennä utmisti Pekan piirtopäinen, vantterarunkoinen, roimakulkuinen ruuna. Sen musta harja leimusi tuulessa, rajusti tupsu jaloissa kuiva viti, jonka tuuli otti kynsiinsä, että tuiskun kierroksen harmaasen häkärään peittyi koko reki. Metsätielle tultua selvisi, jossa tie oli avonainen. Tuuli vain kahisi huurteisessa hongistossa, silloin tällöin pöläytellen savuna lentämään talven karstaista utua. Niin ajella suollottelivat

metsäistä tietänsä. Muuta ääntä ei kuulunut kuin tiukujen ja kulkusten helinä ja metsän humina.

Pekka mietti, että pitäisihän keskustella ajan ratoksi jotakin, vain eipä saanut päätä käsiinsä.

Tyhjältä alkoi kumminkin viimein tuntua tuo pitkä äänettömyys. Loviisa puheen aluksi kysyi: „Mitä sinä nyt ostat markkinasta? Ostatko itsellesi kesävaatteita? Eihän teillä kotona tule tehdyksi, kuin on vähän tekijöitä. Yhdellä piijalla ja äitivanhallasi kait menee aika ihan sormia nuolten karjan hoidossa, eikähän tuo se piika meillä ollessaan osannutkaan käsistään tehdä, ei rikkaa ristiin panna. Miksi lie nyt viisastunut?“

„Kielletty on rahaton kaupasta. Kylläkait sitä tarvitseisi. Ei ne vaatteetkaan näy yhdet ikää kestävän, vain ei ole rahaa kuin siksi, millä saan ne mitä käskettiin tuoda. Lammasnahoilla ja talilla minä saan, vain ne ovat ukon rahoja, ne vien sille omaan kouraan“, tuumaili Pekka tyytyväisenä ja hotasi suitsiperillä ruunaa.

„Vielä se ukko vain isännyyttä pitää?“ kysyi Loviisa. „Johan sinussakin olisi miestä.“

„Olen sitä ajatellut tahtoakseni ruokolle, että kerrasaan jättäisi isännyyden minun huostaani, vaan en ole vielä viitsinyt. Ja ei tuo taida enään moniaikainen kalu ollakaan. Ravistua näkyy kynnet alkavan“, tuumaili Pekka tyytyväisenä.

„Sitte sinä olisit mies mielestäsi, kuin olisit Vesalan isäntänä. Et taitaisi olla suksimiehen puhuteltava“, tuumaili puoli naurussa Loviisa.

„Ei tuo kannata kovin ylpeillä.“

Siihen se loppui taas keskustelu melkeen koko matkaksi eikä siihen puheluun näkynyt olevan halua Loviisallakaan. Ikään kuin tyyneessä lahdessa istuivat kumpikin, vähän alamielisenä, piirtoruunan leikatessa lumista mykkää taivalta.

Tuisku oli rauvennut. Hitaasti siirtyivät sulavat pilvenkaistaleet poutasekaisella taivaalla, kuin Kortevaaran päällä, lähellä kaupunkia heräsivät Pekka ja Loviisa unel-

mistaan. Kumman vaikutuksen teki Pekkaan, kuin näki lukemattomat savupylväät, jotka pulputen kohosivat kaupungin savutorvista ja nöyrästi kumartuivat hiljaisen etelätuulen valtaan, ja väkeä kiehui koko kaupunki kuin muuraiskeko. Näytti siltä kuin ei enään sopisikaan muita.

„Nuoret nuotalle menevät, vanhat vajoilla istuvat, minä Vesalassakin, kuin on nuori isäntä lähtenyt markkinaan. Eipä ole ennen näkynyt muita kuin itse on ukko kuipottanut asian perillä. Tuleppas härkäpoika, ota lämmin kuppi pakkasesta ja tuiskusta tultuasi“, puheli ystävällisesti majatalon emäntä Pekalle ja katseli Pekan muhkeata vartaloa ja laski kahvia kuppiin suuresta mustasta pannusta.

„Ensikertahan tämä on kokeilla, ei täällä ole minun näköistäni näkynyt ennen“, sanoi Pekka tyyneesti ja istui pöydän luo juomaan kahviaan.

„No ketä niitä tuli muita, vai aivanko yksin sinä tulit, kuten isäsikin aina ennen? Sen reessä sitä ei näkynyt liikaa väkeä. Liekö hän monasti raskinnut itsekkään olla, vaikka sillä on aina hevonen lihava kuin uuni“, jatkoi emäntä.

„Oli se tuo Honkalehdon Loviisa toisella jalaksella.“

„Ahaa, taitaapa olla yksi tuuma teillä Loviisan kanssa. No onnea vain. Se kieltoa mikä minusta. Kaikkea sitä muuta katuu, vaan ei nuorena naintiaan. Vakka kantensa valitsee: kuin olette ihan yhden näköisetkin, kuin yhdestä pölkystä leikatut“, puheli emäntä ja valeli niin ennustavilla silmäyksillä vuoroon Pekkaa, vuoroon Loviisaa ja kutsui kumpastakin pöydän taa istumaan. Pekka ja Loviisa pikkuisen nauraa kihauttivat sillä emännän ennustuksella, istahtivat pöydän taa ja Loviisa vetäsi päähuivinsa vähän silmilleen, näkyi tahtovan suojella kasvojaan tuon emännän ankaran tutkivilta katseilta. Pekka puhalteli kuumaan kahvikuppiin ja sanoi: „Ei tule lientä siitä keitosta“, vaikka verrattoman hyvältä

tuntui tuo emännän ennustus ja ajatteli että kuin olisi omia rahoja että edes sormuksenkaan saisi.

„Katsotaanhan kannasta rekeä. Tarkempi se on vieraan silmä kuin kotoinen korva“, sanoi emäntä varmasti, naurahi ja vilkasi taas Pekkaan ja Loviisaan oikeen kysyvin silmin.

„Tyhjältä on tehty koko maailma, niin mikä ihme, jos kahdesta nuoresta tulisi parikunta. Tulkoon vain häitä ja naittaisias ihana köytenään. Siitä sitä saa saamatonkin“, puuttui Herkkokin puheeseen.

Loviisa nauraa kikatti sillä Herkon arvelulla, sanoi että „saamaan lankiat jos jäämään sattuu, vain elähän vielä suutasi pese sitä varten.“

Tuli kaksi rohkean näköistä miestä pirttiin, kysyivät, onko kellä myydä talia, voita, lammasnahkoja, oravia, jäniksiä, kettuja y. m.

Herko kuin näki, ettei Pekassa ole itsessään kauppiasta, niin kiljahti oikeen ihastuksella:

„Täällä on mitä myydä ja myöjät ovat paikalla. Tule jumalanluoma oikeen miehisten miesten kanssa kaupan tekeen. Nyt ei ole nurrupojat asiassa. Kolme markkaa lammasnahka, kahdeksan markkaa talileiviskä. Kuin maksat, niin anna lasahtaa ja jonka tingata jaksat, sitä ei tarvitse maksaa.“

„Niinpä tietenkin, eihän yhteen lastuun puu kaadu. Ainahan sitä on tinkauksen vara kaupassa“, tuumailivat ostajat katsellessaan lammasnahkoja.

„On muutamia pienen kypäköitä“, sanoi toinen nureksien.

„Eihän se ole meidän syy, vaan se on lampaan vika. Kyllä sen yhdellä tiellään kuoraseisi suuremmankin ketun, vaan pikkuisella lampaalla on pikkuinen nahka“, tuumaili Herkko.

„Ovat pienen kypäköitä ja väjyvillaisia, — ota puoli kolmatta markkaa, en tyhjää tarjoakaan.“

Pekka kuihkasi, että „anna mennä.“

„Kaiva rahat kutjustasi, niin tässä heitä sulin käsin luettelaa“, puheli Herkko.

Ostaja kaivoi rahat, luki ja tarjosi Herkolle, vaan Herkko käski antaa Pekalle: „annapas tälle ne rahat, tämä on minulla säkinä, vaikka itse minä isäntä olen.“

Nyt kuin Pekka sai liikoja rahoja, tuli iloiselle tunnelle ja Herkko tuntui olevan hänestä paras ystävä ja turva koko maailmassa. Nyt lähdettiin kauppatorille. Siellä Herkko osteli ja tinkaili tavaroita ja kulki reeltä reelle kuin paras-kin ostomies, vaikka eihän sillä ollut napinkaan ostoa. Pekka mieltäytyi erääseen punakirjaiseen kaulahuiviin ja osti sen ja sitoi kaulaansa ja jätti nenät löysälle, kuten hänen ikäisillään muillakin näkyi olevan.

Kauppatorin laidassa oli korkeat rappuset, suurissa ikkunoissa paistoi punaiset uutimet. Sinne vei Herkko Pekan ja siellä oli sen toista iloista hurakkaa. Tyttöjä ja poikia, tuttuja tuntemattomia, jotka hohtavin poskin istuivat pöydät ympäriinsä. Tutut heti kutsuivat Herkon ja Pekan luokseen ja tarjosivat mitä heillä oli käsissä ja olivat niin ystävällisiä, ettei Pekka ollut moista vielä elämässään saanut kokea. Kaikki oli ikään kuin sulanneet yhteen. Pekka ajatteli, että Loviisa pitäisi olla täällä, kuin näki, että muitakin tyttöjä on ja kaikilla on niin lysti ja lystiltä tuntui hänestäkin.

„Ole täällä, minä käyn Loviisan tänne“, kuiskasi Pekka Herkolle ja meni ulos. Ajatteli, että joukossa on hyvä lentää. Ompa niitä liikoja rahoja.

Tuntui Pekasta niin mukavalta kuin Loviisan kanssa käveli ravintolaan. Tuntuipa melkeen niin mukavalta, kuin kotona oli kuvaillutkin mielessään Loviisan kanssa markkinoilla oloa. Teki mieli pitää Loviisaa kädestä kiinni samalla lailla, kuin edellä kulkevat, eräs tyttö ja poika, jotka käsi kädessä astelivat ja puhelivat ja nauroivat väliin ihan katketakseen. Vaan Pekka ei viitsinyt kuin ei Loviisakaan ottanut häntä kädestä. Ja puhelemaan teki Pekan mieli yhtä iloisesti kuin ne toisetkin, vaan mikä lienee sanasalvan sulkenut. Ei vaikka mitä teki, niin ei heltingnyt sanoja, kuin

joku vähäpätöinen kysymys, joka ei Loviisalta liestyttänyt sen pitempää selitystä, kuin hyvin kuivatekoisen ja lyhyen vastauksen. Semmoista se oli, vaan lysti se kumminkin Pekasta oli.

„Kas sitä! Niin tulevat kuin köydellä vetäisi, joka sorkka pienemmästä suurempaan, nuo meidän markkinamiehet tähän katiskaan. Tuolla on Loviisa ja Pekkakin“, sanoi iloissaan Sanna Kaisa, joka oli istumassa erään pöydän takana Huhtarannan kylän tyttöin ja poikain kesässä Herkon kesissä.

„Tulkaa jumalanluomat tänne yhteen joukkoon, yhdestä köydestä vetämään. Kas noin, hyvät lapset, katsokaapas siinä, nollottakaa kuin sotkanpoikue rantahaolla tyyneessä lahdessa. Katsokaa mitä isäsotka, tämmöinen tupsupää tuopi“, puheli iloissaan Herkko ja kopristi takkuista tukkaansa.

„Hei pojat veikkoset näin näitä häitä juodaan.

Entiset on lopussa, vain toista tänne tuodaan“,

lauleli Herkko ja täytteli lasia viimeisellä punssipullon tähteellä.

„Tuoppas nyt pullo ranstviiniä“, käski Herkko palvelijaneitiä.

„Taidat luulla ettei ole rahaa? Rahaa on vaikka köyttä tekisi, kuin ei tee pitkältä, eikä paksua“, kehui Herkko otti Pekalta kukkaron ja vetäsi esiin 25 markan rahan. Palvelija keräili pieniä rahoja vastaan, luki niitä ja keräili. Herkko polki tahtia jalallaan ja lauloi:

„Sievä tyttö, kaunis tyttö,

Tytön nimen kantaa.

Vaan kyllä pojan pulskean

Se halatakin antaa.

Niin, tuota, tuota tuokkeroista, pukin häntä pulkeroista. Sanotaan, että arka mies ei saa kaunista akkaa. Tuota noin, ettekö neitiseni lähde minulle eukoksi, tahi rou-

vaksi, kummaksi paremmin haluttaa. Minä olen, vaikka itse olen sanomassa, noin jokseenkin varakkaan puoleinen kosija. Laajalan veljeksiä, etkös ole kuullut. Ruuan meillä saat syödä jos kuinka hyvän, kuin saada voinet. No, mitäs arvelet?“ puheli Herkko ja kohenteli palvelijaneitiä lähelle.

„Ei uskoisi kotona tuota Herkkoa, että se täällä on tuommoinen paha verkko. Kotona on tyyni kuin veden kala ja täällä on ihan siipiä vailla“, sanoi Sanna Kaisa. Ja muut tytöt nauroivat katketakseen Herkon ilveilyllä.

Pekka tunsi olevansa irrallaan. Mielensä vilkastui ja hän halusi näyttää yhtä rennolta kuin Herkkokin. Hän tilasi pullon ranstviiniä ja kaksi sikaaria. Tytöt kieltäysivät enään juomasta ja Loviisa houkutteli Pekkaa ja Herkkoa pois lähtemään.

„Elä sinä hätäile. Ottakaa tytöt. Mikä on, ettei kelpaa! Tässä ei ole köyhän tavara edessä“, kehui Pekka.

Tytöt lähtivät pois ja heidän mukanaan Herkkokin koitettuaan houkutella Pekkaa lähtemään. Mutta Pekka ei välittänyt. Ravintolan punaiset ikkunavarjostimet loistivat kauniina kirkaassa valossa, jota tulvivat monet suuret lamput. Ja iloista elämää oli kaikkialla, tyttöjä ja poikia istui pöytän ympärillä, outoja vain ystävällisen näköisiä. Ja sievempiäkin nuo tytöt näyttivät olevan kuin oman kylän. Palvelijaneiti oli korja kuin enkeli ja liikkui sievästi kuin hengen siivillä. Sen kanssa halusi Pekka jutella ja sille viiniä tarjota.

„Menköt oman kylän tytöt!“

Ja niin jäi Pekka ravintolaan, jossa tuntui olevan lysti kuin paratiisissa.

Pekka sai tuttuja, jotka hänelle tarjosivat ja hän tarjosi niille. Ja sen mukaan he enemmän yhä tutustuivat, että lopulta käsikaulassa laulaa lojottivat. Ravintolan isäntä tuli kieltämään lopulta, vaan sitä ei Pekka suvannut.

„Se on liijan suuri sana noin karkeasta naamasta, että me emme saa laulaa. Minä pesen silmät semmoiselta mieheltä kuin sinä olet, kuin vain on toinen, joka vettä panee“

reuhasi Pekka ja nipisti isäntää nenästä. Poliisille, jota isäntä huuti avuksi, kiljahti Pekka:

„Tiedä, että tässä on härkä, joka kuopasee, että samalina ilmassa lentelet“, ja sen kanssa sivalsi hän pitkällä kädellään, että järjestysmies kaatui kuin lahopölkky lattialle. Ulos riensi Pekka, vaan tuskin ehti kadulle, niin oli poliisi miesjoukon kanssa häntä piirittämässä. Ja siinä syntyi ankara ottelu. Kipeitä kirkumisia, tuimia kirouksia, hätäisiä avunhuutoja, raskaita lyönnin räiskäyksiä sekausi yhteen, että kauhistava melu täytti öisen ilman ja hukutti kaupungin huikeaan rätäkään, joka suureni sitä tehden kuin väkeä lisääntyi.

Viimmein laantui ottelu ja melu asettui ja käsirautoihin kahlehittuna ja väsyneenä talutettiin Pekka vankilaan.

Pekka astui nyt vapaana kaupungin katua, vaan alla päin. Hän ei tahtonut nähdä ketään, eikä näyttäytyä kellekään. Mieli oli synkkä, musta ja kolikko kuin linnan seinä. Kortevaaralle tultuaan katsoi takansa, muisti miltä näytti kaupunki, kuin markkinat kihisivät parhaillaan ja houkuttelevat viirit liehuivat ja rumpuin huima pärinä kutsui väkeä luokseen. Siitä oli kuukausi, pitkä kuukausi, jonka hän oli istunut linnassa markkinailoja maksamassa. Nyt oli kaupunki tyhjän näköinen ja näytti kammoittavalta.

Sitä hetken katseltuaan tuntui Pekan tunnossa kotilieden lämmin hohde ja vapauden kultainen kehto, niin sulostuttavalta, että kääntyi sinne päin ja sanoi: „Tuhlaajapojan tavalla tahdon jäädä tekemään työtä palvelijana isäni kotona.“

Ja niin nöyrällä sydämmellä, kiirein askelin läksi Pekka rientämään kotiaan kohti ja kaikin tavoin koitteli haihduttaa mielestään kamaloita tunteita. Vaan ei ne niin vedellä pesten lähteneet. Aina ne vain kiertyivät eteen ja toivat mukanaan utta ja utta mielen painoa, eivätkä jättäneet mitään turvan sijaa eikä hyvää paikkaa koko maailmaan. Kaupunki

oli mielessä kamalana peikkona ja keritty pää kamalinna häpeänä.

Lännen kynnyksellä nuokkui viimeinen päivän kajas. Eteläisen taivaan otsalla kynsistään riippui maaliskuun kolmioinen hieno laita. Luoteisella taivasnavan kulmalla loikui hatasarvinen otava, huolellisesti vartioiden taivaan suurta tähtikarjaa. Niitä Pekka katseli ja istahti eräälle mäntyisen kunnaan liepeelle, lähellä rakasta kotiansa, odottamaan yötä, kuin ei olisi viitsinyt valvonta-aikana mennä kotiin. Alakuloisena hän istui, pyhki hikeä otsaltaan ja kuunteli mäntyin raskaita huokauksia raikkaan pohjatuulen puhaltaessa ja mietiskeli tilaansa.

„Surmaksi on pahalla valta, minkä minullakin näillä markkinoilla. Jos olisin ollut toisen vallan alla, niin onnellisempi olisin. Vain opiksipa tuo lienee ikä kaikki. Hyvistä kylän miehistä otan osviittaa. Eipä ilman niitä katkismuksessa luetakkaan jokapäiväisen leivän joukkoon. Ja tämä kurja markkinaretki olkoon vahvana murina kuurtailemassa eloni mutkaisia polkuja. Ja neljäs käsky, tuo kultainen sauva, sen otan mukaani elämän tielle. Vanhuksilleni tahdon olla kuulainen kuolemaan asti.“

Niin ajatteli Pekka. Ja kuin karmakka pohjatuuli ei sallinut viipyä, lähti kävelemään kotiaan kohti tähtien valaisemaa, öistä, alastointa tietä.

Kipeästi kirkui tierainen lumi Vesalan porstuvan lattialla Pekan anturan kannoissa. Kuin astui pirtin ovea kohti, rohkaisi itsensä ja ajatteli: „Ei saa syötyä takaisin. Tulkoon nyt tuohta tai malkaa!“

Mokki rähähti ärheänä vastaan pirtin ovessa, vaan kuin tunki, niin alkoi hyppiä pystöön ja nuoli käsiä ystävytensä osoitteeksi. Mutta kuin näki ettei Pekka kaipaa hänen leikkiään, kutjahti lattialle maata, oikasi päänsä etukäpääläinsä päälle, ankaista lupsautti pari kertaa suntaan, ummisti silmänsä ja heittäysi välinpitämättömän näköiseksi.

Kaikki oli kotona niin synkän alakuloista, Mustemilta ja ikään kuin alemmaksi painuneilta näyttivät pirtin

savustuneet orret ja karstainen laipio. Kituroiden palava päre tuikutti unin nurkkapihdissä, jonka hämärässä valossa Pekan äiti ammentti pottusekaista lihavelliä pahkakuppiin ja kanteli pöydälle iltasruuaksi. Pekka heitteli päällysvaatteitaan ja ripusteli sivuseinän nanloihin ja istahti äänetönnä penkille kuin tuntematon vieras. Pöydän päässä pienessä puupihdissä paloi toinen kaitainen päreen tikku, jonka valossa Pekan isä umpimielisenä, alla päin kutoi verkkoa. Kuni tyyni syksyinen taivas räntäpilvien peittämänä väikkyivät Pekan äitin poimuiset, tummat kasvot, surren ainoan lapsensa onnetonta kohtaloa.

„Ei tiedä imettäjä, lapsen kantaja katala, mitä kaulavilloja niistä saa, sitten kuin jontuu korva korvan tasalle. Tuuleen on tehty työtä, vaikka parasta on koitettu Pekkaakin kasvattaissa. Näihin asti on koitettu pitää poissa mailman turhuuden tieltä ja kaikin tavoin koitettu taivuttaa kodin hiljaiseen elämään. Mutta mitäs on voitettu sillä suurella huolella? On kasvatettu vankihuoneitten peloittava asukas. Voi tokiinsa“, huokasi äiti ja huulensa värisivät.

Isän pienissä kuivissa kasvoissa näkyi syvä ynseys. Itsepintaiset piikkasilmät välkähtelivät koston tulta. Käräkällä, kuivalla äänellä lausui:

„Ei maksa vaivaa puhua asiasta, johon ei ole maulan edestä meidän syytä. On tehty, mikä on tehdä voitu hänen hyväkseen, vaan nyt kuin on varmaan nähty, mihin toteen on mennyt, niin nyt saa elää päätänsä myöten, kuten oma mieli laitoaa“, sanoi isä ynseästi ja laittausi syömään. Kaikki asettuivat pöydän ääreen ja Pekkakin lähti sinne tavalliselle paikalleen. Vaan isä polki jalkaa ja ärjäsi:

„Kävele kauvas minun pöydästäni mokoma roisto ja katoa silmistäni sillä sanalla. Vai vielä sinä ilkeät vetäytyä minun näkööni. Kiitä että pidät luusi tervennä“, säköi isä vihassa, että vesi kiehui kielen nenässä.

Pekka tyrmistyi ja alkoi lähteä pois, vain äiti kuin kuuli isän jyrkän tuomion, alkoi Pekan puolesta ja sanoi:

„No pikaisuus ei menesty asioissa. Eihän Pekka ole

tehnyt pahempaa kuin tuhlaajapoika. Sinä voit tehdä tuhlaajapojan isän tavalla: antaa kaikki anteeksi ja ottaa pojaksesi.“

Siitä ukko vain yltyi, alkoi teuhata äitille:

„Sinä lunttu laittaut puollustamaan. Katso ettei ole itselläsi jälkeen asia“, polkaisi jalkaa ja sanoi Pekalle:

„Tokko sen retka tiedät painua ulos, vaan odotatko viimeistä käskyä?“

Hänen lihat kasvonsa ja pieni otsa paistoivat kuin tulinen kekäle ja silmät löivät tulta.

Pekka älysi lähteä ja mennessään silmäsi isää ja äitiä ja hönkäsi Mokin pois jälestään, joka olisi lähtenyt matkaan. Käveli kartanolle ja seisahti. Kaikki oli kolkkoa, autiota, sisällä ja ulkona. Kylmä oli tuulikin, joka tiukasti puhalteli nurkissa, vähän väliin heikoten ja taas kiinnittäen. Tuntuipa siltä kuin ei olisi sallinut Pekan siinä seisovan, alkoi ahdistella suojaa etsimään. Vaan mihinkäs nyt otti uransa. Tuuli on kurjalla tupana, vastaranta vaivaisella. Ei tiennyt mihin mennä, vaan mennä piti. Käveli muutamia syliä toiseen taloon päin, vaan tie nousi pystöön. Tiesi että kaikkein kummaksi sielläkin joutuisi. Ei ollut pitkältä aikaa miettimään. Pohjatuuli poutaisen taivaan alla teki tehtävänsä. Kengät kylmi jo ihan sarveksi ja alkoi jalkoja puristaa ja muuten alkoi värisyttää. Kyyneleet tulvahti silmistä ja huokasi:

„Voi taivaan suuri luoja minua onnetonta.“

Alangolla oli heinälato, jonka auki oleva ovi ammotti kuin olisi tahtonut avosylin kutsua turviinsa. Sinne pyörähti Pekka, työntyi heinäin sisään ja tunsu tarkenevansa siellä yötä. Tuli vähän iloiseksi kuin pääsi suojaan, vaan heti synkistyi mieli kuin muisti isän ankaran tuomion ja linnassa olon, minkä häpeän hän sillä oli päällensä saanut. Eihän viitsi ihmisille silmää näyttää. Musteni mieli, koko mailma näytti niin tyhjältä, niin synkältä. Koko elämä näytti paljon synkemmältä kuin se kaupungin linna. Hävisi aivan kokonaan elon toivo Pekan sielusta. Ainoa mikä oli valon sädetä, oli äitin viimeinen lempeä katse. Vaan isän julma

muoto oli hirvittävänä peikkona, joka nieli senkin elon kipinän Pekan sielusta. Ei ollut tietä ei telaa mihin paeta. Ainoa turva, minkä Pekka löysi tuona kamalana hetkenä oli tuntematon kolkko hauta. Muuta ei ollut tietä, sinne täytyi käydä syvin eli matalin. Tuskaisena viehkuroi hän heinäin sisässä. Yhtäkkiä hyppäsi ylös, otti puukkonsa, seisahti ladon ovelle hampaat yhteen puristettuna. Tuimat silmät seisoi päässä kuin kivettyneet, kiristettyin hampaittensa läpi veti henkeä sisäänsä ojenti kätensä ja tuijotti veitseen.

Mokki kuin lähetetty enkeli äkkiä tulla sukasi takaa päin Pekan luo ja alkoi hyppiä häntä vasten pystöön. Nuoli joka paikkaa, loiski hännällään, liehui ja vinkui, hyppi ja nuoli minkä kerkesi. Siihen katveni ja raitistui vähän Pekan synkkä mieli. Olihan vielä yksi ystävä, yhtä hyvä kuin ennenki. Sepä synnyttikin Pekassa elon kipinän ja hän nosti katseen ympärilleen. Tuli kiilui Honkaleholta, se välähti kuin päivän kajastus Pekan öiseen sielun ja jäi kuin kaukainen tähti paistamaan. Hän muisti Loviisan, vain sitä kuin ajatteli niin sydän jylähti vastaan. Se oli mennyttä.

Hiljankin hitain kaivoi hän heiniin kolon ja ainoan ystävänsä Mokin kanssa rupesi siihen heiniin umpipäähän makaamaan. Vaan unta ei tullut. Olo siinä nälkäisenä ja viluisena ja toivotonna tuli tuskaiseksi. Kyynelsilmin lähti taas pitkin tietä kävelemään ja käveli lämpymikseen asti, vaikka ei ollut mihin mennä. Hyvän taipaleen oli astunut, niin väsymys painoi hänet istumaan erään suuren kiven viereen, jossa oli tuiskun kierros. Siinä vaipui hän kuuraista kiveä vasten horroksiin. Tuntui olonsa mieluiselta. Ja Mokin alkaessa kiivaasti haukkua ärhennellä näki hän kaunista unta. Hän kulki tietä, kaitaista metsäistä kinttutietä. Se väliin katosi ja väliin sitä aina vähän köiti. Pekkaa pelotti eksyminen, vaan ilmausi vuori tien sivulle. Siihen Pekka turvasi. Kulki yhäkin sitä tietä. Se paikoin kulki jyrkkää vuoren rinnettä, jonka alla oli pauhaava koski. Pekka nojasi siihen vuoreen, sen jyrkän syvänteen kohdalla ja kädellään koitellen putouksen äyrästä kulki edelleen sitä melkein pi-

meän hämärää polkua. Kotvasen kulettua levesi tie ja aamun valkea päivänkajaus hiukan valaisi taivaan rantaa. Ja mitä etemmäs kulettiin, niin sitä likemmäs se valo likeni ja miellyttävämmältä tuntui. Viimein aamun kajastus muuttui ihanaksi päiväksi ja se peloittava koski siinä tien sivulla muuttui avaraksi alangoksi ja äärettömäksi laihohalmeeksi, joka silmän kantamalta aaltosi kauniin kesäaamun virkeässä tuudessa. Ja siihen loppui se rinteen peloittava polku . .

Toinnuttuaan huomasi hän olevansa suureen turkkiin kääritty ja makaavansa elokuormalle, joka hiljakseen kulkea kitisi syrjäistä metsätietä.

Kerilän isäntä lähti viemään työpaikalle uutta renkiään, tervaksen särkyyn Korpilammen rinteelle. Hiihtää sujuttivat peräkkää, isäntä edellä ja Pekka kynttä kantta jälessä. Ei muuta ääntä kuulunut, kuin tuo suksen mieto sihinä ladun syöpyneessä urassa ja sauvan snoveron heikko kiljandus aina pukatessa eteenpäin, kuin miehet laskivat Kerimäen rinnettä Korpilammelle.

Tervaspölkkyjä oli valtaiset kasat, joita isäntä määräsi Pekan peittoamaan lateesen. Pekka heitti takkinsa ja alkoi hartian voimasta puotella raskaalla kirveellään tervaspölkyn päähän ja heti lähti kulkemaan kiertävä rako pihkaisessa pölkkyssä.

Isäntä jätti Pekan yksin siihen ja palasi kotiinsa.

Miellyttävästi soi Pekan korvissa raikea kaiku, joka väsymättä virtaili Hänen kirveensä raskaista iskuista.

Maaliskuun iltaruskon kultaisessa hymyssä uisken-teli Korpilammin kalteva rinne, kuin Pekka väsyneenä istahti tervaspölkylle ja ikään kuin nautti illan autuaasta rauhasta. Ainoa mikä häntä mielessään kiitti oli se valtaisen kasa kirkkaita säröksiä, jotka hohtivat kuin kultaiset vuoleet iltaruskon tyyneessä hämärässä. Vahvat kädet ja terve ruumis tuntui niin lupaavalta, että voisi vaikka pel-

loksi raivata tuon murtoisen kuusikko ja koivikkorinteen. Tieno näytti niin mieluiselta tänä viehättävänä iltahetkenä, että oikein sääli oli lähteä Kerilään.

„Työ kuin työ. Niin on, olipa tuota orsilla tai parilla tässä matoisessa maailmassa. Minä olin mielestäni aina parempi renkipoikaa, vaan nyt on oma sika riihen eteen kiertynyt. Ei parane se punniten. Mitäpä hyötyisin, jos katsoisin jälelle mennyttä kiveä, niin menisi vene toiselle. Välttää semmoiselle kuin minulle.“

Niin itseään halveksien, alakuloisena hihteli Pekka Kerilään renkiytensä ensimmäisen päivän iltana. Siellä iloisen emännän ystävällinen kohtelu lievitti Pekan syvintä katkeruutta. Pekka tunsi, että hänellä ei olisi missään niin hyvä olla kuin täällä yksinäisessä metsätalossa, jossa ei halveksivan silmää nähnyt.

Aika meni menojaan kuin hän suuren tervasruikin kanssa sai myskää melkeen liikkumatta muuhun työhön sen kevättä, ja keväpuolen kesää sitä polttaissa ja haalatessa rantaan. Ouluun ei lähtenyt, ei kahden kaulansa edestä. Sinne meni isäntä kasakoitten kanssa. Sillä aikaa Pekka hakkasi kaskea tervasmurron pohjalle Korpilammen päivänkaltevilla rinteellä.

Ei ikinä ollut Pekka tuntenut sen hauskeempaa työtä kuin sen kaskan hakkuu. Mitä laveammaksi kaskiaukea tuli, sitä miellyttävämmältä se näytti ja sitä enemmän tuli intoa aukasemaan.

Mielihyvällä katseli isäntä tervaretkeltä tultuaan Pekan avarata kaskea ja lausui kiitoksensa. Vaan mieluisemmalle tuntui se kiitos Pekan mielestä, ninkä tuo murtoinen, mykkä kaski lausui, jossa soleat puut huoletonna vierä vieressään makasivat harjun kantoisella kamaralla. Pekka tunsi, että hän voi jotakin saada aikaan ja yhä voimakkaammin tuli se ajatus mieleen, että voisi raivata avarat pellot tuohon. Ja tänne kiintyi hänen halunsa Korpilammen rauhaiseen laaksoon.

Kolmannen vuoden elokuva oli puolivälissä. Pekka oli yhä Kerilässä renkinä. Hänen ensimmäisen, kaskensa sijalla Korpilammen rinteellä rymötti karhea, raskasteräinen lynkäruis. Toisessa paikassa aaltoili vasta maan kattava, vihanta laiho. Tulevan vuoden varaksi kolmas aukea oli punaisena, kuivana kaskena. Kaikki oli hänen raatamaansa.

Oli sunnuntai. Pekka läksi yksikseen kävelemään ja meni katselemaan niitä lempi halmeitaan. Kierreltyään halmeensa istahti hän eräälle kivelle halmeen heinikkopientarella. Ja siinä hän rupesi miettimään miten tähän saisi helposti talon paikan. Ja siinä hän mielessään laitteli ja rakenteli talon, sievän rakennuksen tuonne niemelle ja tähän rinteelle uhkeat pellot. Niitty levisi tuolla Lehmipuron alangossa, jossa oli sakea petäikkö. Karja kulki viljavilla ahoilla. Ja lahdella kävi hän verkolla ja nuotalla. Sanalla sanoen, hän näki mielessään talon täysineen. Vaan samassa se hävisikin ja jällelle jäi vain katkera tunne.

Mitäpä hän mailman hylky ajattelikaan semmoisia. Ja hän myhäili hullutuksilleen.

Isäntä kirkolta palattuaan tuli halmeitaan katselemaan ja tapasi siellä Pekan, niin kuin oli toivonutkin. Ja Pekan tavatakseen hän lähtikin, sillä hänellä oli sille asia esiteltävänä, jota oli jo ennenkin miettinyt, vaan nyt uutta yllykettä saanut kirkolla käydessään. Hän istui Pekan viereen ja alkoi:

„Mitä sinä täällä vartioit, vaan olet tainnut niin tänne viihtyä, ettet muualla eläkään?“

Pekka ei virkkanut mitään, eikä isäntä odottanutkaan, sillä Pekalta ei parempiinkaan kysymyksiin saanut vastausta vaikka olisi sarvella vetänyt. Isäntä arveli, että kuin hän nautisensa sanoo, niin eiköön heltiä.

„Kuule Pekka. Rupea tähän niemelle talon tekoon. Maanlaadun tunnet itse, että se on hyvä. Niittyä saat tuohon Lehmipurolle raivaamalla jos kuin paljon. Kalavesi on ihan äärelläsi.“

Pekka ei luotuista sanaa lausunut. Isäntä jatkoi:

„Minä sinua autan talon teossa. Ensinnäkin sen verran, että kuin tuolta Lehmipuron varrelta, niittymaaltasi hakkaat hirret talosi teokseen, niin minun hevosellani saat ne vedettää talon paikalle. Uunikivet eivät ole kaukana, niitä saa tuosta lammin takaa rinteestä vaikka tekisit kivistä koko talon. Työkaluja: sahoja, poria ja mitä tarvitset saat käyttää työssäsi.“

Isäntä taas seisautti sanelmansa ja odotti, että virkaisiko Pekka mitään. Vaan kuin ei puhunut sanaakaan, niin isäntä leikin viistoon alkoi taas:

„Ja kuin tähän teet sievän talon, niin ei kaukaa palaa, ettet vielä saa Honkalehdon Loviisan emännäksi. Se vaan likeltä kaapii.“

Pekka rykäsi, tempasi heinän edestään ja syrjäsilmillä vilkasi isäntää kuin epäluulon alaista. Isäntä jatkoi:

„Loviisa pitää sinusta, koskahan se meidän akoilta kuuluu aina kylässä käydessään sinua niin kyselevän ja tutkivan työntekoasi ja suuntia ynnä muuta. Ja tänään kerrottiin kirkolla, että Hyvälän Renne oli menneellä viikolla käynyt Loviisaa kosimassa, vaan oli se ollut hukkayritys. Monta se on hylännyt muutakin hyvää tarjoumusta. Se sinua odottaa, siitä minä olen varma“, vakuutti isäntä ja kuvaili: „On sinusta hätä kaukana. Loviisalla on lehmia, lampaista ja muuta maanpäällistä. Niin sinä elät kuin herran kukkarossa. Usko pois Pekka!“

„Uskon että joka lantiksi on lyöty se lanttina pysyy, minkä minäkin“, sanoi Pekka jäykästi ja kohosi seisalleen.

Isäntä ei puhunut enään mitään sen enempää, vaan ajatteli, että „elähän huoli. Kyllä vielä paranet siitä taudista.“ — — —

Oli kekri ja kaikilla rengillä ja piijoilla oli tulossa vuoden ainoa vapaa viikko. Ja niinpä ne sen käyttivätkin hyväkseen. Joukossaan kulkivat kylästä kylään talosta taloon iloisena seurueena kuin lammaskarja ahon nurmisella rinteellä kesän atrioita etsien. Ja aina toista lystiä toisen puntumaan yksissä tuumin keksittiin.

Pekalla oli tämä jo viides kekri Kerilässä. Vaan nyt olikin hänen renkiytensä loppunut. Joutilaana ei hän koskaan ollut kekriä viettänyt, vaan vielä vähemmin nyt. Hänen kirveensä soitti tuimia säveleitä Lehmi-puron heinäisessä, synkässä korvessa. Ja sen sijaan kuin muut renkimiehet olivat vapaaviikolla tuhlanneet melkein oteri vuoden palkkansa tähteet, lepäsi Pekalla sen viikon palkkana kauniita hirsiiä valtainen rypäjäs Lehmi-puron korven tummassa kohdussa. Ja sen sijaan kuin toisilla renkimiehillä vapaaviikon lopussa oli peloittava ja ikävä tunne alkavan vuoden vaivoista, oli Pekalla vapaa tunne ja tyytyväisenä loisti hänen hiestynyt otsansa ja mielissään luki iloinen silmä viikkonsa näkemiä paksuja kantoja ja toisen viikon työ piti luvata vielä Lehmi-puron kuusien helmaan ennen kuin täytyisi hirsiiä talon tarpeeksi.

Tulevan kevään kesä vaatehti Korpilammen rinteiden tuuheita koivuja ja sinivaipallaan peitteli nurmen kuloista pintaa, kuin Pekan uusi talo hohtavine seinineen ja isoine ikkunoineen kesäaamun ystävällisessä hymyssä näytti odottavan asukkaita.

Vaan tuskin oli auringon pyörä puoli kierrostaan kulkenut taivaan pontaisella kannella kuin täpösen täynnä vilisi Pekan talon seutu pyhäpukuista nuorta väkeä ja toisia tuli kantaen mikä mitäkin. Mikä kantoi astioita, mikä ruokatarvareita, mikä mitäkin, vaan kaikki tulivat tuoden kuin kesäiset muurahaiset pesälleen.

Pekka ja Loviisa tulivat vihittynä parina Kerilän isännän ja emännän johtamina. Nuoruuden mehua ja voiton iloa uhkuvin kasvoin astui Pekka ja Loviisa Korpilammin kukkavihkoilla kaunistettuun pirttiin, jossa iloisen nuorison onnittelemana istuivat pöydän sivulla venyvälle pitkälle lavitsalle.

Loviisan viattomantyyneistä kasveista loisti puhdas ilo, ja turvallinen tyytyväisyys lepäsi Pekan rauhallisissa muhkeissa kasvoissa. Molemmat silmäilivät toisiaan kuin sotkapani tyyneessä, rauhaisessa lahdessa kevätillan kultaisena hetkenä.

Vanha, harmaantunut, takkukarvainen Mokki astua talusti tupaan ja nuuski vieraita. Vaan kuin löysi isäntänsä hypähti etukäpäloillään polvia vasten seisomaan, liehutti häntäänsä ja nuoli käsiä. Katsoi sitten sameilla silmillään vieressä istuvaan Loviisaan ja siirtyi sille osoittamaan hyväilyään.

„Tämä se oli, joka sinun lymypaikkasi ilmoitti, silloin kuin minä sinut rekeeni otin“, selitti Kerilän isäntä siihen tultuaan. Ja sitä tapansta ei Pekka tuntenutkaan tarkemmin, sillä ei hän ollut sitä kysellyt eikä kuullut. „Tämä koira kuin juosta vauhotti vastaani kuin minä tietä ajelin, huihkutti häntäänsä, hyppi ja luikki ja juoksi edellepäin ja sieltä taas palasi minun luo, kuin minä en niin pian jälessä joutunut. Sitten pysähtyi tienviereen ja siinä kuin elkamoi niin se nähtävää oli. Minä ajoin edelleen, vaan silloin se rätäkän nosti. Minä arvasin, että jotakin siellä on. Pysäytin hevoseni ja lähdin katsomaan. Sieltä löysin kiven luota tämän Pekan taidotonna. Sinne olisi hyvä mies kylmettynyt ilman tuota koiran rutaletta.“

Loviisa ihmetteli ja sydämmellisellä hyvyydellä puhuteli uskollista ja viisasta luontokappaletta, jolla oli niin suuri osa siihen onneen, jota hän nyt nautti Pekan nuorena avio puolisona. Vaan Pekka yksin tiesi mistä kamalasta kohtalosta Mokki hänet vieroitti, kuin se tulla luikki hänen jälessään sinne latoon. Pekka rykäsi pari kertaa ja sanoi:

„Hyvä mieshän se on.“

Vaan poriseva nuorisovaikeni pirtissä oven suusta lähtien. Sisään astui Vesalainen emäntineen. Vesalaisen kuivakka muoto oli nuortean näköinen, ja emännän silmät loistivat kirkkaina. Kätensä ojensi ukko:

„Anna anteeksi kovuteni. Tule pojakseni. Taloui on auki sinulle. Ota isännyys. Ja sinä Loviisa terve tuloa Vesalan emännäksi“, puheli harvasteeseen ukko.

Vesalan emäntä kyynelsilmin puristi poikansa ja minänsä kättä. Hänellä sanat salpasi rajaton ilo, jota hän tunsu tavatessaan pitkästä kotvasta kaivattua poikaansa.

Kirkas kyynel vierähti Pekan poskelle. Sen pyyhki pois, näpisti alahuulensa hampaittensa väliin ja puristi, ettei toista kyyneltä tulisi ja lausui vallan saatuaan:

„Täällä on minun miehuuteni koti. Täällä on minun hyvä olla.“

„Ei saa meidän nuori, kunnan naapuri lähteä“, sanoivat Keriläiset. „Me sen pidämme.“

Pekasta tuntui sanomattoman armaalta nyt elämä. Noin kilvan kiisteltiin hänen tähtensä. Ihmiset olivat ystävällisiä ja hän oli luullut niitten kantavan pahaa sisua häntä kohtaan. Kaikki olivat iloissaan hänen onnestaan ja — sen hän nyt ymmärsi — olivat surreet hänen onnettomuuttaan. Maailma oli hyvä, vaikka hän oli sitä vihannut, elämä suloista, vaikka hän oli sitä pitänyt niin katkerana.

Hänelle istuntui mieleen ajatus, että on kaksi mailmaa: tämä kotoinen, rauhallinen, onnellinen mailma ja toinen huono maailma, pahuutta täynnänsä — kaupunki markkinoineen ja muine houkutuksineen. Ja tuon pahan mailman uhriksi hän, turhamainen ja ylpeä sisunen nuorukainen olisi voinut joutua ilman isän ankaruutta. Ja isän ankaruuden takia joutua kuolon saaliiksi ilman Keriläistä, jonka ystävälliseen huostaan hänet Mokki johdatti.

Ilosta loisti Pekan ruskea muoto ja rintansa oli täynnä suloisia tunteita, ilon, rakkauden ja toivon tunteita, näitä ajatellessaan ja istuessaan hyvien ihmisten seurassa, nuoren vaimonsa sivulla omassa utustalossaan.

Perukkalaiset.

Kirjoitti *Jakke Honka.*

Perukaksi kutsuttiin tätä kylää siksi, että se oli kauan kirkon kylästä, erään pienen ja vetelärantaisen metsälammin ympärillä. Maantietä ei Perukalle ollut ollenkaan, jos ei oteta lukun erästä metsittyntä ja syviin lyöppäimiin syöpyntä kärrytietä, joka kierrellen soita, mutkitellen kaitaisia kankaan kaartoja, johti kirkon kylästä Perukalle. Vaikea oli sitä kulkea jalan mutta vielä vaikeampi hevosella, varsinkin silloin, jos joku raskaampi kuorma oli sillä vedettävänä. Tuosta vaikeudesta ei kuitenkaan Perukkalaiset paljon välittäneet, sillä he olivat tottuneet kokemaan pahempiakin, eläessään pikkukylässään, synkän sydänmaan keskellä.

Aikaista taloa ei Perukalla ollut kuin kolme, joitten nimet olivat Kumpula, Ketola ja Syrjälä. Mökkejä siihen sijaan oli kymmenkunta, joista jotkut olivat varakkaitakin, oikein taloille vertoja vetivät.

Ylipäänsä elelivät Perukkalaiset omista varoistaan, niin mökkyrit kuin talollisetkin. Oli kuitenkin niitäkin, jotka olivat sortuneet velankin alle, joko huonoin aikain kautta eli oman huolimattomuutensa takia, mutta niistä veloista ei isompi maailma tiennyt mitään, sillä ne olivat heidän keskensä.

Nuorta väkeä oli Perukalla kyllin ja joka pyhä-ilta kokousivat he milloin minikin talon pirttiin, huvittelemaan itseänsä: piirihypyillä, hyväisillä ololla ja milloin milläkin lei-

keillä. Kumpulassa he useinkin koolla olivat, siinä kun oli isäntä niin hyvänlaatuinen, ettei koskaan heitä pois karkoittanut niinkuin toisista taloista tehtiin, jos he sinne yrittivät. Ei se Kumpulassakaan emäntä sitä oikein tahtonut suvaita, vaan sen houkuttelivat piiat aina omaan kammariinsa, että saivat itse sillä aikaa rauhassa pirtissä elämöidä. Välistä kumminkin arvasi emäntä heidän vehkeensä ja silloin ei nuorilla auttanut muu kuin lähteminen, sillä emäntä oli kauhean vihassa ja aikoi kohennuksella kopsia jos eivät oikealla lähde. Oikealla ne kumminkin lähtivät, eikä emännän tarvinnut kohennustaan liikuttaa ja loukkoon hän sen laskikin, kun pirtti tyhjäksi tuli.

Kun kesä tuli ja lumi sulii, tuli Perukan nuorisollekin iloisemmat ajat, kun alkoivat ulkona tarjeta ilojansa pitää. Ei tarvinnut nyt pelätä Kumpulän emännän kohennusta eikä istua ahtaassa ja nokisessa pirtissä, jossa aina tuli niin kuumakin, että hiki päältä tippui. Vapaana kaikista, kirkkaan taivaan alla, sai pitää minkälaista elämää hyvänsä, vieläpä laulaakin, jos niin tahtoi.

Niinpä kokousivat he kerrankin eräänä pyhä-iltana Syrjälän takapuolella olevalle kentälle viettämään iltaansa iloisesti. Olivatpa vielä hankkineet Patalan Pekan pelimänikseen, joka olikin ainoa soittoniekka Perukalla.

Patalan Pekka oli eräs vanhanpuoleinen poikamies, semmoinen vanhan kansan jörri, joita vieläkin joskus näkee. Hänellä ei ollut koskaan kiirettä, sillä hän ei ollut tottunut hätäilemään. Jos hän joskus aikoi jotakin tehdä, meni siinä aikoessa ja miettiessä aina hyvät ajat ennenkuin alkuunkaan pääsi, mutta mitä hän kerran tekemään rupesi sitä hän teki niin kauvan ja niin perinpohjin, ettei siitä tahtonut lopuakaan tulla.

Niinpä oli laita pelinkin kanssa. Tovin aikaa oli hän jo tuossa viuluansa tälläillyt; pimputellut kieliä ja väännellyt nastoja, eikä pelistä tullut sen valmiimpaa. Pojat alkoivat jo levottomasti katsella pelikin viulun tälläilemistä, mutta

pelikki ei ollut siitä tietävinäänkään: rumputtelihan vaan viulunsa kieltä ja aina vähän päästä koetti rokallakin, eikö se jo olisi „tämmissään“. — Ei se vielä ollut . . . Altti oli liijan alhaalla . . . sitä piti vääntää . . . mutta pikkuisen, ettei liijaksi menisi.

Jo alkoi olla Pekan viulu tällissään, ja vielä pikkuisen niin valssin tahtia alkoi hän irtaudella. Pojat valitsivat heti tyttönsä ja riensivät tanssimaan — mutta tuskin olivat kerenneet usiammasti kuin kerran ympäri pyörähtää kuin Pekka lopetti jo pelinsä. „Malttakaashan kun panen vähän hartsia rokaan että soipi paremmin,“ sanoi hän ja alkoi kaviella taskunjansa.

„Eipä siitä kaivelemisesta taida loppua tullakaan,“ muistutti Tuomas, erään mökin poika, kun näki ettei Pekka etsittävänsä löytänyt.

„Tosiaankin! Eiköhän se soisi voitelemattakin,“ kiihertivät muutkin.

„Ei vainkaan, Pekka, saa asiaa kiireellä pilata. — Tällätkähän vaan viulunne täyteen reilaan, että lähteepi porakamat äänet,“ sanoi muun pojista, joka haastatti tyttöjä ja katseli viekkaasti ympärilleen.

Pekka ei ollut poikain pakinoita kuulevinaankaan, kavielihan vaan taskujaan, viulu toisessa kädessä.

„Eiköhän, pakana vie, jäänytkin kotia se hartsipalanen koskei häntä mistään löydy. Olinhan minä sen mukaan ot-tavinani, mutta jäiköhän se kumminkin . . . Kyllä sitä pitää lähteä hakemaan, sillä muutoin ei tule pelistä mitään,“ puheli Pekka ja aikoi lähteä sitä kotoansa hakemaan, johon oli matkaa noin parin virstan arvo.

Älkähän toki lähtekö yhtä hartsipalaista kotoanne asti hakemaan, siellähän menee koko ilta,“ huusi Tuomas Pekan jälkeen.

„Mikäpä tässä muukaan auttanee,“ sanoi Pekka ja pysähtyi.

„Miksei anta. — Pannaan pihkaa rokaan, sehän käypi hyvin hartsin asemesta,“ ehdoitti Tuomas.

„Kyllä kai se munten, vaan on se kielille vähän hauskanlainen,“ myönteli Pekka.

„Älkää siitä luoliko, minä ostan uudet sijaan — ja toimeen lyt,“ sanoi Tuomas kiirehtien.

„No se on eri asia, kun ostanet. Vaivaloiseksi tahtookin tuo kielien osto käydä, kun noita pelin ansioitakin tunnetaan niin vähän olevan,“ sanoi Pekka hyvillä mielin ja palasi takaisin.

„Juokse Teuvo Syrjälän tervahaudalta noutamassa vähän pihkaa, mutta juokse pian,“ sanoi Tuomas sitten eräälle pojalle, joka odottamatta toista käskyä lähti vaatimusta seuraamaan.

Pian olikin pelikki Pekan kädessä suuri harkko kestäistä, päivän paahtamaa pihkaa — vetelää kuin velliä — jota hän kiireelle siveli rokaansa. Ärt, ärt, panivat viulun kielet, kun Pekka niitä rokalla kosketteli. „Taisipa sitä tulla siihen roppakädellä“, virkkoi Pekka sen huomattuaan ja pyyhki rokaansa housun lahkeeseen. Kun se toimi oli tehty, laittoi hän vielunsa leveämmän puolen leuvan alle, taivutteli sormiaan, painoi päänsä kallelleen ja pian alkoivat äsköisen valssin säveleet kaikua raikkaassa kesäilmassa. Kaikki, jotka vaan suinkin osasivat, riensivät nyt tanssimaan ja ne, jotka eivät osanneet, siirtyivät pelimannin viereen, jossa silmät tirrollaan katsoivat kuinka hänen sormensa kielten päällä hypelivät ja jalka nurmista kenttää vasten tahtia polki.

Hiki juoksi jo useamman tanssimiehen kasvoilta, täytyi vähän istahtaa ja nenäliinalla kasvojaan pyyhkiä, ettei karvas hiki silmiin ehtisi, joka niitä niin kovin karvasteli.

Kaikki olivat jo herenneet tanssimasta ja istuivat väsyneinä ja hikisinä nurmella. Pekka vaan veteli koko rokan pituudelta kiihkeätä valssia, silmät ummessa ja pää kallellaan, tuon tuostakin mukautellen itseänsä pelin tahtien mukaan. Ei hän välittänyt mitään siitä, tanssiko kukaan eli ei, eikä hän edes sitä nähnytkään, sillä kertaakaan ei hän silmiänsä ravauttanut, veteli vaan hartaasti, suu väärässä ja posket pullollansa.

„Pankaapa Pekka polkkaa“, huusi Tuomas hänelle, jota tuo mahdoton valssin paljous alkoi jo kyllästyttää.

„Ei kun sotiisia“, tahtoi toinen.

„Kaloppia“, sanoi kolmas.

„Antaa vaan tulla samaa“, huudakati neljäs nauraen ja samaa sitä vaan tulikin.

„No sun turkanen, kun tuota yhtä valssiaan lykkää koko illan!“ sanoi muuan pojista ja lähti kiireesti astelemaan Pekan tykö.

„Pankaa sotiisia, Pekka!“

Ei vastausta.

„Kuuletteko, sotiisia!“ hän huusi Pekan korvaan ja röykkyytti häntä olkapäästä.

„No, no . . . Vai sotiisia sitä nyt . . . Kyllä, kyllä . . .“ soperteli Pekka, lopetti pelinsä ja alkoi viritellä viuluansa.

Kaikki nauroivat, vaan Pekka ei ollut siitä tietonaakaan. Hän ei ollut pahantuulen lapsia.

Pitkälliseltä alkoi taas pojista tuo viritteleminen tuntua, vaan eivät kuitenkaan viitsineet Pekkaa siitä kiirehtiä, kun hän aina, kun ne ajatukset pojissa nousi, oli niin lupaa- van näköinen ja viulukin oli aina silloin oikealla paikallansa. Oikein kutisevan tuntui tyttöinkin jalkoja, kun Pekka viulunsa kieltä pimputteli, sillä tanssiin teki taasen mieli. Ja jopa alkoikin heistä tuntua siltä, että parempaakai se äsköinen valssikin olisi ollut kuin tuo joutava pimputus, jolla ei ensinkään tanssia saattanut. Jopa yritti Tuomas, joka oli kaikista hätäisin, muistuttamaan, että eihän siitä tainnut tulla mitään, vaan silloin juuri sai Pekka taas viulunsa viritetyksi ja alkoi soittaa, jonka tähden Tuomaan muistutus keskeytyi siihen.

Yhtä hartaasti kuin ennenkin veti Pekka ja yhtä hartaasti tanssivat nuoretkin, jotta tomu kentällä pölisi. Ennen kuitenkin väsyivät tanssimiehet kuin Pekka, ja tovin aikaa jälkeenkäin päin veteli hän suloista sotiisiansa, tietämättä

mitään siitä, että kukaan ei tanssinut. Viimein hän kumminkin lopetti soittonsa ja pani tupakan.

„Kukahen tuolta Syrjälästä päin tulee, jolla on kori käsivarrella“, kysyi Kumpulen Eero Tuomaalta, viitaten kädellään sinne päin, josta tulija näkyi.

„En häntä oikein tänne asti tunne“, sanoi Tuomas ja koetti katsella tulijaa.

„Hikliinihän tuo näkyy olevan. Minä hänen tunnen yhtä tarkkaan kuin sinunkin siihen“, huudahti Rimalan Erkki.

„Sepähän näkyy olevan“, myönsivät muutkin ja pyyhiskelivät kasvojaan, jotka vielä olivat hiestä märkinä.

Hikliiniksi kutsuttiin erästä vanhanpuoleista poikamiestä, joka kulki talosta taloon pikku-tavaraa kaupittelemassa, niinkuin: kampoja, piipun varsia, sikaareita ja minkä mitäkin semmoista. Aina oli hänellä päällä vanhat ja repaleiset vaaterievut, joita hän lienee pitänyt siksi, että herättäisi paremmin säälin tunnetta niissä ihmisissä, joitten kanssa hän oli tekemisissä, sillä pakosta ei hänelle repaleisten vaatteitten pito ollut, kun oli mahdottoman rikas! Ei hän millään muotoa olisi sitä suvainnut, että hänen rikkauksistaan puhuttiin, sillä hän koetti kaikin mokomin sitä salata. Ruokaa ei hänen milloinkaan nähty rahalla ostavan, pyytelemällä hän aina sitä hankki, tai vaihetteli kammoilla ja piipun varsilla, joita hän ahkerasti teki. Rahaa oli hänellä velkana useammissa Perukan mökeissä, vieläpä taloissakin, joitten koroista hän piti tarkan huolen, että ne tulivat päivän päälle maksetuiksi. Usein pitivät kylän poikaviikarit häntä narrinaan ja panivat hänelle nimenkin: „Rikas Pekka“, josta hän oli heille kanhean vihainen, mutta mitäpä tepsii pojissa hänen vihansa, — sitähän he juuri halusivatkin.

Kun Hikliini oli tullut tanssipaikalle, alkoi hän heti tavaroitaan pojille kaupitella, jotka istuivat suuressa ympyrässä Pekan ympärillä.

„Yhä sitä vain Hikliinillä kauppatavaraa piisaa. — Eikö se jo ala loppua?“ kysyi Pekka, silmäillen häntä yli olkansa.

„Onhan tuota vielä ollut“, vastasi Hikliini surkeasti.

„Ennen ne pankista rahat loppuu, ennenkuin Hikliiniltä“, sanoi Tuomas koetteeksi, että mitä tuo tuosta pitää.

„Mitä?“ kivahti Hikliini.

„Eipähän niin mitään. Ilman vain sanoin, että vähänhän nuo näkyy teiltä kaupantavarat olevan.

„Niinkö se sanoi? Kuulitko sinä?“ kysyi Hikliini Pekalta.

„Niin se sanoi, että ennen pankista rahat loppuu, kuin Hikliiniltä tavarat“, jouduttansi muuan poika joukosta sanomaan, ennenkuin Pekka kerkesi mitään vastata.

„Mistä se Tuomas minun rahani ja tavarani tietää . . . eikä se ole niitä lukenut . . . ja samakai se hänelle on“, soperteli Hikliini. „Ostatko sinä sen piipun varren vai mitä?“ kysyi hän sitten eräältä pojalta, joka katseli piipun vartta ja koetteli sitä koppaansa.

„Enpä häntä tiedä . . . niinhän tuo on kalliskin ja paha rosokin on tuossa.“

„Ei se mitään haittaa, eihän tuosta kulje henkikään läpi.“ Hikliini puhalteli varteen. „Koetapas itsekin . . . niin . . . vallan hyvä varsi!“

Hikliini oli tuossa kauppaa hieroessaan uneuttanut koirinsa taakseen, jonka Tuomas sillä aikaa juoksuutti lähellä olevan pensaan suojaan.

„Ja on minulla täällä parempiakin varsia . . . odotappa, kun näytän sinulle toisia“, puheli hän edelleen ja kääntyi ottamaan koiransa, mutta kovin hän hölmistyi, kun sitä ei näkynytkään.

„Mitä . . . Mihin se kori? Kuka on sen uskaltanut ottaa . . . ? — Sanokaa joutuin —! koirat —! lurjukset . . .!“ sähysi hän vihan vimmassa.

Kukaan ei vastannut mitään, naurun pirskahduksia kuului vaan poikajoukosta.

„Sinä, Tuomas, sen olet vienyt . . . Sinä olet aina olevinasi muita viisaampi, vaikka olet tyhmä kuin talonpojan saapas! — Laitatko joutuin sen tänne, taikka minä käyn huomenna vallesmannissa.“

„Mikä minun pitäisi laittaa?“

„Mikä? Vieläkö sinä kysyt . . . Se kori.“

„Mikä kori?“

„Älä tekeydy tietämättömäksi, et sinä sillä kuitenkaan kauvaksi pääse! Sinä sen olet kumminkin vienyt, — sinä heittiö!“

„Kuulkaa nyt kaikki, vieraanmiehen puolesta! Tämä Pekka Hikliini soimaa minua varkaaksi“, sanoi Tuomas, koittaen olla totisena.

„Kyllä kuullaan, ja sanoihan se vielä sinua heittiöksikin“, sanoivat pojat.

„Niin. Kaksi koreata nimeä se minulle antoi: rosvo ja heittiö, mutta näistä nimistä tulee hän vastaamaan lain edessä“, kiinitti Tuomas.

„Nythän se käypikin laatuun vallan hyvin, kun lautamieskin on täällä. — Anna hänelle manuu, että tulee näkemään mitä varkaaksi soimaus tekee“, kehoittivat pojat Tuomasta.

„Tosiaankin!“ sanoi Tuomaskin iskien Kumpulan Eerolle silmää ja antaen hänelle muka manuu-raham.

Kumpulan Eero, joka todellakin oli lautamies, ymmärsi hyvin poikain vehkeet ja alkoi kävellä Hikliinin tykö, joka kokonaan hämmästyksissään seisoi vähän taampana poikajoukosta.

„Tämä Tuomas Pikkarinen vaatii teitä lailliseen edesvastaukseen varkaaksi soimuusta ja muusta kunnian loukkauksesta. Käräjät alkavat loppupuolella Tammikuuta, jos vaan ei kovat pakkaset niitä estä“, täytti Eero toimituksensa.

Vaikka tämä manuu loppupuoli tuli vähän erilailla sanotuksi, kuin se tavallisesti sanottava oli, niin ei Hikliini kuitenkaan sitä miksikään ymmärtänyt, vaan oikein tolkussa luuli hän sen olleen oikean manuu. Sanaakaan puhumatta lähti hän pois, vaan kun sattui mennessään havaitsemaan korinsa pensaan takana, johon Tuomas oli sen juoksuttanut, otti hän sen kiireesti pois ja katseli vihaisesti poikia sillä hän huomasi kolttosien, jonka he olivat hänelle tehneet — ja vielä sitten lain eteen vaivasivat!

„Älkää vielä menkö, minä ostan sikaareita“, huusi muuan hänen jälkeensä.

„Ja minä sen piipun varren . . . Kuuletteko!“

„Niin, ja muutenkin, tulkaa sopimaan asianne ajoissa ollen“, kehoitti Kumpulän Eerokin.

No nyt kääntyi Hikliinikin takaisin, kun kuuli Eeron kehoituksen. Ei hän kaupan teon vuoksi sitä tehnyt, vaan se sopimus . . . sehän se häntä kehoitti.

„Niin. Eiköhän olisi parasta, että sovittaisiin pois koko asia, eihän sinulle ole kuitenkaan siitä mitään hyötyä, minä kun . . . tuota . . . muutoinkin olen niin köyhä. Ja muutoinkin . . . tuota . . . niin eiköhän se sopisi?“ puheli Hikliini pelossaan Tuomaalle.

„Ettehän te mikään köyhä ole, kun olette joka mökistä saaliissa“, vastusteli Tuomas.

„Enhäntä ole niin paljon saaliisakaan, ja jos jonkun vähän olisinkin . . . Mutta eiköhän se kumminkin passaa, että sovittaisiin?“

„Enpähäntä tiedä. Te soimasitte minua niin ilkeästi“, empeili Tuomas.

„Kyllähän se tuli vähän väärin sanotuksi, minä kun tuota luulin . . . että tuota . . . kun se kori katosi . . . että sinä sen olet vienyt . . . vaan erehtyyhän sitä ihminen monasti sen verran . . ja sovitaan nyt, eikä muistella enään koko asiata“, puheli Hikliini nöyrästi.

„Saattaspa tuon nyt sopia jos tahtoisi — vaan sovintoita teidän kumminkin täytyy antaa“, sanoi siihen Tuomas, iskien silmää toisille pojille, jotka hänen selkensä takana nauraa kustristelivat.

„Ole nyt! . . . Eihän tuota nyt tuommoisesta asiasta sovintoita . . .“

„Eipä suinkaan! Miksi ei? Asia oli niin paha kuin joku toinenkin.“

„Ei kai se nyt niin paha ollut, ettei sitä saata sovinnottakin sopia . . . ja minä kun tuota olen niin köyhä“, vaikeroitsi Hikliini.

„Rimalastakin olette vielä kaksi sataa saamassa mökin hinnasta, jonka toissa kevännä möitte“, muistutti Tuomas, vastapainoksi Hikliinin köyhyydelle.

„Niin no, jospa minä nyt sen olenkin saapa, vaan siinä ne onkin kaikki, eikähän tuo ole paljon, jos sen verran onkin vanhan päivän varaa.“

„Kuinka paljon lienette vielä muualtakin ja takanaanekin on tuhansia“, jatkoi vaan Tuomas.

„Minullako? Kuka sen on sanonut?“

„On sitä sanonut monikin, joka on tiennyt.“

„Ne valehtelevat, lurjukset!“

„Empä ota sitä oikein uskoakseni, että valehtelisivat.“

„Valehtelee ne, saat sen uskoa. Ne ovat jokainen minulle vihassa ja koettavat nostaa jos jonkinlaisia juoruja.“

„Mistäpä ne olisivat teille vihassa.“

„En tiedä mistä lienevät, sillä enkai minä ole heille mitään pahaa tehnyt, vaan vihassa ne ovat . . . Mutta sovitan sinä nyt sen asian ilman sovinoittakin!“

„Sillä puheella sovin, että laitatte sikaarit meille joka pojalle, vaan muuten en“, sanoi Tuomas.

„Ole nyt . . . tuommoiselleko joukolle!“

„Aivan jok'ikiselle.“

„Eihän minulla taida näitä piisatakaan“, sanoi Hikliini, lueskeli sikaareitaan ja katseli toisen vuoron poikia, että olikohan niitä hyvinkin paljon.

„Jos ei piisaa, niin pannaan piipun varsia lisäksi“, sanoi muuan pojista.

Kaikkia näitä täytyi nyt Hikliinin kuunnella, tohtimatta suuttuakaan, kuten monasti muulloin.

Niin. Sikaarit täytyi nyt Hikliinin joka pojalle antaa, eihän siinä muukaan auttanut, kun pelkäsi muuten Tuomaan käräjiin vievän, sillä ei hän ollenkaan epäillyt tuon vasta saadun manuun totuutta.

Katketakseen nauroivat pojat Hikliinin pois mentyä ja polttelivat hyvillä mielin noita sovinto-sikaareitaan.

„Soitapas nyt Pekka oikein koreata polkkaa, että saa-

daan tässä vähän tanssiakin," sanoi Tuomas, kun oli polteltut sikaarinsa loppuun.

"Tosiaankin! Anna tulla oikein paraan tapin takaa," säästi Rimalan Erkkikin.

"Pekka ei vastanut mitään, sammuttelihan vain sikaarinsa ja pani sen sitten suuhunsa, piipunperille lisäksi. Sen perästä alkoi hän viuluun viritellä ja kotvasen perästä raikui ilmoille korea polkka.

Kun tanssimiehet olivat parhaassa touhussaan, lähestyi heitä Syrjälän isäntä, seurassaan moniaita muita miehiä. He olivat menossa seuroihin, jotka olivat eräässä mökissä toisella puolen järveä. Nuorikot eivät heitä huomanneet, ennenkuin tulijat olivat aivan lähellä. Silloin he kyllä herkesivät tanssimasta ja kielsivät Pekkaakin pelaamasta, vaan Pekka ei sitä kuullut, veteli vain polkkaa, vaikka seuramiehet olivat aivan hänen selkänsä takana.

"Mitä melua tämä on! tuolla tavallako te, kelvottomat, pyhitätte Jumalan asettaman lepopäivän?" kiljasi Syrjälän isäntä.

Kukaan ei tohtinut vastata mitään, ja toistensa suojaan tukkeusivat tytötkin peloissansa.

"Etkö herkiä vinguttamasta sitä helvetin lasten tahtirumpuasi Jumalan juhlapäivänä!" karjasi hän toistamiseen.

Pekka ravautti silmiään katsoakseen, kuka sillä tavalla uskalsi pelimannille puhua, vaan kun hän huomasi Syrjälän isännän vihasta punoittavat kasvot, alkoi hän heti laitella viuluansa pussiin.

"Sinäkin olet jo noin vanha, etkä vielä sen vertaa tiedä, että osaisit pyhittää lepopäivän," jatkoi isäntä.

"Niin se on. Ei vanhuus mieltä anna, jos ei Jumala," huokasi toinen.

Pekka ei vastannut mitään.

"Te ette saa tulla minun maalleni pitämään tuonlaista elämää, muistakaa se, ja painakaa jokainen kotianne, taikka . . . ." kuului Syrjälän isännän jyrisevä ääni.

Kaikki lähtivät pois, mikä minnekin päin ja niihin

keskeysi heidän iloinen iltansa. Vaan Pikkarisen Tuomas ja Rimalan Erkki päättivät sinä iltana lähteä tukkijoelle.

Syksy oli tullut.

Koko kesän olivat Pikkarisen Tuomas ja Rimalan Erkki olleet tukkijoella, hyviä palkkoja tienaamassa. Sieltä tultuaan olivat he laittaneet itselleen ruotsinverkavaatteet, ja olivatpa vielä ostaneet kellosepältä hopeaknoriset ankkurikellotkin, joitten romssiset perät kirikkaasti kimaltelivat auringon paisteessa. Anturasaappaat he myös olivat laittaneet, joitten suuhun oli kämmenen leveydeltä pantu punaista nahkaa, eikä narukaan oltu unohdettu pohjiin panna. Kelpasipa siten aina poikain kylääinkin lähteä, kun niin sattui asioissa kantaumaan.

Heikkilän mökissä olivat he kortteeria olleet siitä asti, kun tukkijoelta tulivat. Eivät he tehneet mitään, makailivat vain ja iltasilla kävivät toisissa mökeissä kylässä. Väliin, kun eivät viitsineet kylään lähteä, pistivät huvikseen pikku myllyn.

Pirtillä he nytkin olivat. Tuomas nukkui pöydänpääpenkillä ja Erkki opetteli korteillaan tekemään erästä konstia, jonka Kumpulan renki Eetu oli viime pyhä-iltana hänelle neuvonut, mutta jonka hän sitten oli jälleen unehuttanut, eikä enään osannut vaikka olisi kuinka koettanut. Aivan se oli välistä mieleen johtumaisillaan, vaan ei kumminkaan johtunut, sikseen täytyi heittää ja ruveta munta ajanhauskuutta hakemaan.

„Tuomas, nouse ylös . . . Kuuletko,“ Erkki pudisteli häntä jalasta.

„No, no . . . älähän nyt . . .“ soperteli Tuomas, raivauttamatta silmiäänkään.

„No, nouse nyt! Ikävä kai minun on tässä yksin kolttaa. Pannaan edes yksi mylly.“

„En minä nyt jaksa. Minua niin väsyttääpi.“

„Eikö siellä menneen yöllisessä yöpaikassa nukkua annettukaan?“

„Missä menneen yöllisessä?“

„Siellä Ketolassa.“

„Enhän minä ole siellä ollutkaan.“

„Vai et. Etkö sinä luule minun tietävän?“ väitti vaan Erkki.

„Ole tuossa joutavoimatta,“ sanoi Tuomas ja nousi ylös, uni silmänurkissa.

„Pannaan nyt se mylly . . . Sinun teko, sinä jäit illalla viime kerralla myllyksi . . . Tuossa,“ ja Erkki ojensi korttipakan Tuomaalle.

„Sinähän se jäit,“ väitti Tuomas.

„Vaikka sinä. Etkö muista, kun minä tein sinusta oikein vesimyllyn.“

„Sinä se kyllä jäit, vaan samahan tuo on, teenpää heidät minä,“ ja Tuomas otti kortit, joita alkoi sotkea käsiensä välissä. „Pata valttia,“ lisäsi hän sitten ja löi korttipakan penkille.

„Silläpä minulla onkin kaikki pataa,“ sanoi Erkki, silmätessään korttejansa.

„Kunhan olisi puoletkaan,“ virkkoi Tuomas ja löi.

Olkansa takaa sivalsivat he aina kortin petäjäiseen penkkiin ja se mies jolla se paraiten läsähti. Aina kun toinen joutui myllyksi, pääsi toinen kiusottelemaan, että „käytä minunkin pussini.“

Tuota tekoaan jatkoivat he niin kauvan, että se alkoi tuntua vanhalle, sitten heittivät he sen pois ja panivat tupakin.

„Arvaasta, kuka nyt tulee?“ kysyi Erkki, katsellessaan akkunasta ulos ja huomattuaan ulkoa jonkun tulijan.

„Vissiin tämän talon isäntä.“

„Ei ole isäntä.“

„Kuka sitten?“

„Hikliini.“

„Mitä petoa se nyt tänne tuleepi.“

„Sillä on taas jotakin kirjoituttamista sinulla, luulen minä.“

„Saattaapa olla. Tuumautahan sinä Hikliiniä, minä olen nukkuvinani täällä pöydän takana,“ sanoi Tuomas ja meni pöydän taka maata.

„Kyllä kyllä . . . Vaan asetuhan nyt joutuin, jo tulee porstuassa“, kiirehti Erkki ja laittausi vakavasti istumaan.

„Hyvää päivää!“ toivotti Hikliini, kun pääsi sisälle, ja istui penkille.

„Päivää, päivää! Onkos sitä nyt muuta kuulunut?“

„Eipä heitä niin kerrottavia“, sanoi Hikliini ja alkoi taskustaan kaivella piippunysäänsä.

„Oletko käynnyt kaupungissa, kun kuulin sitä illalla puhuttavan,“ kysyi Erkki, kun olivat olleet tovin ääneti.

„Kävinhän siellä . . . Kuka sitä sanoi?“

„Ketolan Heikkihän sitä taisi puhua.“

„Niin, Ketolan isännän kyytissä minä siellä kävin. Ajattelin, kun ei tarvinnut kyytistä mitään maksaa, että jospa häntä joskus kävisi kaupunkiakin katsomassa“.

„No mitä siellä näkyi?“

„Ainahan siellä näkyi kaikenlaista . . . Mikäpä ne kaikki enään muistaneekan.“

„Näitkö rautatienkin?“ kyseli Erkki.

„Näin, ja kaikki ne tulivat junatkin . . . vai miksi heitä kutsuttanee . . . näin kun mennä põlistivät niin kiivaasti, ettei lintukaan olisi niissä pysynyt.“

„Jokohan ne nyt niin kiivaasti olisivat menneet,“ epäili Erkki.

„No niin kiivaasti ne menivät . . . saat uskoa. Minä tuskin kerkesin piippuni sytyttää, kun olivat jo näkymättömissä . . . Mutta nukkuuko se tuo Tuomas tuolla, minulla olisi sille vähän asiata.“

„No mutta minkä näköinen se oli se höyryhevonon? oliko samanlainen kuin tuo Ketolan musta?“ kyseli Erkki yhä olevinaan tietämätönnä.

„Eihän se hevosen mallinen ollut . . . semmoiset neli-rattaiset vaunut vaan . . .“

„Semmoisetko kuin kirkkoherrallakin?“

„Ei, ei ne semmoiset olleet.“

„Minkälaiset sitten?“

„Semmoiset . . . en minä heitä nyt osaa selittää . . .

Mutta herätäpä tuota Tuomasta . . . minulla olisi vähän kiireenlainen.“

„No mihin se nyt niin kiire on . . . Eikö siellä muuta näkynyt?“

„Eipä siellä muita niin erinomaisia näkynyt,“ sanoi Hikliini vähän tuskauksissaan Erkin alituisesta kyselemisestä.

Vielä yritti Erkki jotain kysymään, vaan ei kerennyt, kun Tuomas nousi jo ylös ja haukotteli, kuin ainakin unesta heräävä, joka Erkkiä pakkausi naurattamaan.

„Etkö sinä, Tuomas, rupea minulle vähän kirjuriksi? olisi näet laskettava ne kasvut . . . ne jotka mennäkin vuonna . . . Muistatkai sinä sen Ketolaisen velan?“ kyseli Hikliini.

„Muistanhan minä tuon.“

„Sitä oli kaksisataa viisikolmatta markkaa sitä pääsummaa, kuudella kasvulla“ muistutteli Hikliini.

„Niinhän se taisi olla . . . vaan tottahan tupakin saanee panna . . . eikai sillä niin kiirettä ole“, sanoi Tuomas ja rupesi laahaamaan tupakkia piippunsa.

„Kyllähän minulla olisi vähän kiireenlainen.“

„Jottako niin kiire, ettei tupakkia jouda panemaan?“

„No eihän tuota niin . . . joutaneehan tuota nyt sen verran . . . kunhan sitten heti . . . minun pitäisi vielä tänä päivänä käydä tuollakin Rimalassa?“

„No, onhan niitä päiviä muitakin“, sanoi vain Tuomas ja syytti piippunsa, jonka tehtyään nakkasi penkille maata.

Kovin harmitti se Hikliiniä, kun ei saanut asiatansa ajetuksi niin pian kuin olisi tahtonut. Ajattelipa hän kiirehtiäkin Tuomasta vaan ei tohtinut, kun pelkäsi sen siitä suuttuvan ja heittävän siksensä koko kasvuin laskun. Täytyi siis odottaa niin kauvan, kuin se itse hyväntahtoisuudessaan nousi, sillä muita kirjoitusmiehiä ei Perukalla paljon ollut. — Heinolan Mikkohan se kyllä olisi ollut, vaan se kun aina

otti vaivoistaan kymmenen penniä ja Tuomas ei mitään, niin sillähän se Hikliini aina kirjoitettavansa Tuomaalle toi.

„Niin. Mitäs sitä pitikään räknätä“, kysyi Tuomas, kun viimeinkin oli noussut ylös ja ottanut kirjoitusneuvonsa esille.

„Eihän siinä ole muuta kuin lasket vain, mitä ne kasvut vuoden ajalta tekemään tulevat, kunden koron jälkeen . . . Se tuli jo eilen täyteen viimeinen vuosi“, selitti Hikliini.

„Mutta osaankohan minä“, epäili Tuomas.

„Miks'et sinä osaa . . . Laskithan sinä ne mennäkin vuonna.“

„No niin, jospa minä osaan . . . Paljoko se olikaan se pääsumma?“

„Kaksisataa ja viisikolmatta.“

Tuomas rupesi laskemaan ja Hikliini katsoi päältä.

„No nyt se on valmis“, sanoi Tuomas ja ojensi paperin Hikliinille.

„Panithan sinä tämänkin päivän?“

„Enkä pannut.“

„Et!“

„En.“

„No mihinkä se joutuu?“

„Joutuipa tuo nyt yksi päivä mihin hyvänsä.“

„Ei, kyllä se olisi pitänyt panna. — Ne ovat muutenkin nuo korot niin helpot.“

„Helpotko? Johan sinä nyt Hikliini rukka olet täytymätön kuin papin säkki. Eihän kukaan ota rahastaan sen suurempata korkoa, ei kaikkein suurin koronkiskurikaan“, sanoi Tuomas vähän närkästyneenä.

Hikliini ei tiennyt mitä vastata, äänetönnä vain katsoa muljotti ja kohautteli housunsa kaulusta, jotka väkistenkin tahtoivat solna alas.

Erkki oli juuri laittelemassa pärepihtiä hänen takkinsa helmaan, niin silloin pyörähti Hikliinikin päin ja huomasi kaikki. Pärepihti putosi lattialle.

„Mitä? Mitä sinä ilvehdit — junkkari?“

„Enpähän niin mitään, katsoinhan vaan kuinka kunnista vaatetta tuo teidän takkinne on“, puolusteli Erkki.

„Vai niin, vai . . . Etkö sinä luullut minun näkevän? . . . Tuhhat tulimmainen! Sinä se luulet olevasi iso viisas . . . mutta odota . . . tulehan vielä minulta velkaa tahtomaan . . . tulehan . . . Et saa vaikka paikalle kuolisit . . . Pannaanhan mieleen!“ uhkaili Hikliini.

„Pane vaan mieleesi, anna olla oikein hyvässä muistossa, ettei unehdu“, ilkuu Erkki.

„Et saakaan . . . et vaikka piru olisi“, äyvästi Hikliini vielä mennessään oven ravosta.

Pojat eivät olleet tuosta millänsäkään, nauroivathan vain ja katsoivat akkunasta Hikliinin jälkeen. Niin kauvan kuin hän näkyvissä oli pui hän nyrkkiä ja katseli uhkaavasti jälkeensä, pojat vain nauroivat ja tuumailivat että: „leppyköhän tuo koskaan.“

Talvi oli kulunut, kevät tullut. Muita mainittavampia muutoksia ei Perukalla ollut tapahtunut kuin se, että Ketolan isäntä oli viime talven aikana kuollut. Ketolan talo oli siis isännätön.

Talven tuimuus oli loppunut, ainoastaan aamusilla oli vielä pakkasia, mutta sehän olikin sitä lystimpi, kun ei tarvinnut kylässä käydessäkään kahlata vahvaa lunta, sillä hanki alkoi jo kannatella. Pudotti se kuitenkin joskus, varsinkin päivemmällä, kun päiväpaiste alkoi sitä sulattaa ja silloin meni aina saapasvarren suusta lumi sisään, mutta pianhan se sieltä lähti, kun istui johonkin ja käänsi saapasvarren nurin, niin sillä hyvä. Vaimonpuolilla se oli pahempikin, heillä kun ei ollut saappaita vaan lyhytvartistet ruojuskengät, jotka aina kun hanki pudotti humautivat lunta täyteen ja tapahtuipa niinkin, että molemmat, tai toinen kengistä jäi kinokseen. Silloin ei auttanut muu, kuin juosta sukka toisessa jalassa likimmäiseen taloon ja laittaa joku poikanen hakemaan

kenkä pois, joka työ olikin pojista mieluista. Ahkeraan kävivät Tuomas ja Erkkikin kylässä, mutta heiltä ei kumminkaan jäänyt kengät kinokseen.

Aamiaisen päälle olivat he vähän levähtäneet ja vieläkin nukkui Tuomas, vaan Erkki, joka oli vähän kipsempi, hyppäsi ylös ja alkoi herätellä Tuomastakin.

„Kuuletko sinä . . nouse ylös, vaan etkö vieläkään jaksa,“ tuumi hän ja pudisteli Tuomasta, joka vähän silmiään hieroen nousi istullensa.

„Huomenna on Syrjälässä kinkerit . . Alapas tavailla katkismustasi . . . Tuossa . . .“ ja Erkki nakkasi punakan-tisen katkismuksen Tuomaan puolelle pöytää.

„Tavaile sinä. Sinulla nuo lienevät luvut unehtuneet, kun et koko pitkänä vuotena ole kirjan sisään katsonut.“

„Jottako sinä olet katsonut?“

„Jospa en olisi katsonutkaan, niin ei siellä minua lueteta,“ puollusti Tuomas.

„Eiä sano. Niin oli kirkkoherra sanonut, että kaikki vain, niin nuoret kun vanhatkin.“

„Jokohan niin olisi.“

„No niin se on . . . ja ala nyt tavailla, vaan osaatko sinä koko sanalta lukea?“

„Kyllä minä osaan, vaan en minä sinun edessä lukemaan rupea . . . sinä kun olet yhtä huono kuin minäkin.“

„Minäkö? Parein minä sinua olen,“ väitti Erkki.

„Enpä häntä usko, vaan huomennahan tuo nähdään, kuka kiitokset saapi.“

„Ettäkö vielä luulet kiitokset saapasi.“

„No lähteekai ne, ja vielä kirjakin, kuten kaikille muillekin hyville lukijoille.“

„Mitä sinä sillä kirjalla sitten tekisit, kun et kumminkaan osaisi sitä lukea.“

„Kyllä minä osaan . . . vaan mitäpä me siitä . . . pannaanhan yksi mylly . . . missä ne ovat ne kortit?“

„Täällä ne ovat . . . vaan oikeen todellakin, eiköhän nii-

tä läksyjä pitäisi vähän katsella, ettei se kirkkoherra kovan karhakaksi rupeaisi.“

„Mitä sinä joutavia . . . annahan tänne ne kortit,“
sanoi vain Tuomas.

Ei auttanut enään Erkin estelemiset vaan täytyi taipua . . . Kyllähän se väliin mieleen johtui, että olisihan niitä ulkolukuja pitänyt vähän muistella, vaan siihen se sitten unehtui, kun myllylle rupesi . . .

Tuomas olikin nyt hyvällä voiton tuulella ja kahdesti oli hän jo tehnyt Erkistä myllyn, kun emäntä astui sisään.

„Eiköhän taasen olla kortilla. Luulisi tuohon läikytykseen jo kyllästyvänsä kun alinomaalyödään — ja huomennahan ne ovat kinkeritkin, mitenköhän sen luvun kanssa on asiat?“
puheli emäntä.

„Osaamme me sen verran kuin siellä tarvitaankin,“
sanoi Tuomas.

„Saisitte te heittää sen läikytyksen pois. Syrjälän isäntä oli aikonut sanoa provastille, että täällä joka päivä lyödään korttia,“ sanoi taas emäntä ja kokoili ruokia pöydältä pois.

„Eihän me pelata kuin myllyä,“ sanoivat pojat.

„Mitä sitten, yhtä kortin lyöntiä se on sekin,“ sanoi emäntä ja meni pois.

„Eiköhän kumminkin heitetä pois ja ruveta katselemaan miten sen katkismuksen laita on,“ kehoitti Erkki Tuomasta ja nakkasi kortit kädestään pois.

„Pannaanhan tämä peli loppuun.“

„Kylläkäi minä muuten, vaan jos se tuo emännän kar-naapeli tulee.“

„Minkä se meille tekee . . . otahan pois ne kortit.“

„Sinä näitkin ne jo kaikki.“

„Enkä nähnyt . . . vaan otahan joutuin, että jouduttai-siin tässä vähän lueskelemaankin.“

„No samahan tuo lienee,“ myöntyi Erkkikin, kokoili kortit käteensä ja löi.

Lukemisesta ei kuitenkaan sinä päivänä mitään tullut, sillä juuri kun peli oli loppunut, tuli Kumpulan Eero Heik-

kilään vieraiksi, jonka kanssa porikoidessa meni päivä illalle ja sitten ei enään tullut luetuksi.

Aamun tultua alkoi Syrjälään lappautua kinkeriväkeä, ensin lapsia sitten aikaisia.

Syrjälän suuri pirtti oli laitettu oikein juhlallisen näköiseksi. Uuni oli sivelty valkoiseksi ja seinät myös valkaistu, jotka aina ennen olivat olleet savusta mustat. Kesällä lattiaa oli valkealla vaatteella verhottu pöytä, jonka ympärille oli asetettu moniaita tuoleja pappia ja lukkaria varten.

Moniaita vanhanpuoleisia ihmisiä istui perän puolella pirttiä, tuumailien milloin mistäkin asioista, vaan eivät pääsaaneet kauvoa siinä aprikoida, kun Syrjälän isäntä kutsui heidät „toiseen huoneeseen.“ Sepä olikin oven puolella istuville poikaviikareille mieluinen asia, sillä ikävältä heistä alkoi jo yhdessä kohden istuminen tuntua, vanhempain ihmisten nähden, kun eivät ensinkään tohtineet „hilskata.“ Jos joku pojista sattui vähän naurahtamaan, eli varsinkin pape-rikäärin tyttöin puolelle nakkaamaan (jotka istuivat toisella puolen pirttiä) niin siitä jo toruivat ja sanoivat että „kun ei milloinkaan malteta olla ihmisiksi“.

Aika melu alkoi pirtistä kuulua, semmoinen jyräminen, että piika Tiinan täytyi kesken kiireensäkin juosta heitä asettamaan.

„Oletteko vähemmällä täällä. Kuka se on tuon toolinkin kaatanut . . ? Nostatko kauniisti pystyyn . . . Niin, ja olkaa nyt siivolla, eli jos minä käyn isännälle sanomassa, niin se on teille vihassa,“ kielteli hän kiivaasti poikia.

Pojat asettuivat vähän, vaan kun näkivät Tiinan navettaan menevän, alkoivat he pian jatkaa entistä menoansa.

Parvettain alkoi väkeä kinkeritaloon tulvilla. Kaikki joutomiehet Perukalta olivat kokonneet yhteen joukkoon, jossa Tuomas ja Erkkikin näkyi olevan. Puhuttiin siinä ja kiitelttiin milloin mistäkin asiasta, — erittäinkin naima-asioista, joita Perukalla niinkuin muuallakin maailmassa tapahtui, vaikka vähän harvempaan. Heinolan Mikkoa ja Syrjälän

Ellitä oli viime pyhänä kuulutettu, sen tiesivät kaikki ja sitä he nyt aprikoivat, että kuka heistä häihin pääsee. Varmaksi ei vielä kukaan heistä häihin pääsyänsä tiennyt, vaan toivossa sanoivat jotkut olevansa. Toiset sitävastoin, joilla ei toivoakaan ollut, lohduttelivat itseänsä sillä, että tarvitaanhan häissä kuokkavieraitakin. Näin keskusteltuaan joutuivat he kinkeritaloon ja menivät sisälle.

Vähän ajan kuluttua tuli Kumpulan Eerokin heidän joukkoonsa ja pian oli taas keskustelu poikain kesken ylimmillänsä.

„No milloin niitä häitä sinusta poika poloisesta saadaan?“ kysyi Kumpulan Eero Erkiltä.

„Ei kai ennen kuin morsiammen saan“, vastasi Erkki.

„Eikö ne kaupat sitten vielä valmiit olekaan?“

„Mitkä kaupat?“

„Ne naimiskaupat . . sinun ja Ketolan Annareetan välillä“, selitti Eero.

„Ole joutavia . . .“

„Ei se mitään joutavia ole . . vaan mitä tuosta noin salaat, tosihan se kumminkin on.“

„Eikö mitä“ intti vain Erkki, vaikka silmänsä sanoivat vallan toista.

„Mutta tiedätkö, minkälaisia uutisia minä eilen kylässä käydessäni kuulin?“ kysyi nyt Tuomas toisilta.

„Minkälaisia sitten?“

„Semmoisia, että Hikliini kuuluu punhaavan naimaan“ selitti Tuomas.

„Naimaan! Tuo vanha ukon kolla!“ ihmestyivät kaikki.

„Aivan niin. Eilen kuuluu käyneen tahtomassa Hentilän Paakkaa puhemieheksensä.“

„Kukas morsian sitten on?“

„Eipä kovin kaukainen. — Ketolan emäntä.“

„Ketolan emäntä! Onko kummempata ennen kuultu“, sanoi Eero kummissaan.

„Lieneekö tuossa kumminkaan perää“, epäili Erkki.

„En tiedä, vaan niin puhutaan“, sanoi vain Tuomas.

„Etpähän ole sitä minulle ennen sanonut.“

„Enhän ole sitä itsekään tiennyt. Vasta eilen aamulla kun Hentilän mökillä kävin, sain sen kuulla, enkä sitten illalla muistanut siitä mitään puhua, kun oli siinä muita hommia“, selitti Tuomas.

„Saat olla varuillasi, Erkki, minä luulen, ettei nuo huhut ole aivan perättömiä. Sitä paitsi ei ole mikään kumma, jos Hikliini on pahana verkkona sinun ja Annareetan välillä“, sanoi Eero.

„Ei ole tarvis peljätä.“

„Jottako on välinne niin lujat?“

„Eihän meillä mitään välejä ole.“

„Äläpäs nyt ole niin tietämätönnä Tuumat teillä kumminkin on sinnepäin olleet“, sanoi Eero päättävästi, eikä Erkilläkään ollut enään mitään sitä vastaan sanomista.

Samassa ajoi pappi kartanolle lukkarin kanssa ja avoin päin riensi Syrjälän isäntä heitä vastaanottamaan.

„Hyvää päivää!“ toivottivat molemmat ja pistivät isännälle kättä, ensin pappi ja sitten lukkari.

Isäntä vastasi hyvänpäivän, sanoi heitä tervetulleiksi ja sitten menivät he sisälle.

Pian joutui pirtissä olijatkin kartanolle ja alkoivat ihaila kirkkoherran komeoita ajopelejä ja vieläkin komeampaa hevosta, joka korskuen kirkkoherran reen edessä seiso.

„On se sentään potra poika tuo meidän kirkkoherra, kun tuommoisilla kojeilla kulkee. — Tuskin lienee kuvernöörilläkään parempata rekiä — ja hevosta sitten! On ylpeä ja komea kuin riikinkukko!“ ihmetteli Heikkilän Vilho, torpan isäntä.

„Niin, kylläkai se komea on, vaan vihanen ja paha sydäminen kuin saakeli“, sanoi Erkki.

„Mutta hyvä juoksia. Sillä on saatu viisisataa palkintoakin. — Semmoista rahaa ei juoksekaan joka miehen korni“, kiitti Tuomas.

„Silleen. Vai on tämä sellainen syökäri“, ihmetteli Vilho.

„Onhan se . . . mutta Kujasen isännälle tämä teki sievät puksut — ettekö ole sitä kuulleet?“

„En. Minkälaiset sitten?“

„Niin“, alkoi Tuomas selittää, „niin, tämä orit on alkuaan Kujasen isännän kasvattama, Korpikylästä oli hän sen varsana ostanut. Kujanen kun näki tästä hevosen tulevan, niin eipäs muuta kuin alkoi opettaa tätä juoksijaksi ja pian tästä se tulikin . . . Ankaran hyvä hevosmies se Kujanen . . . olipa hän jo kerran ajanut pikku palkinnonkin tällä. — Mutta pian ne hevosonnet kumminkin loppui, vaikka Kujanen luuli niitten vasta alkaneen, — siinä toivossa hän ainakin kaupunkiin lähti, jossa oli isot kilpa-ajot. Mutta koetusajossa juoksi tämä jo niin huonosti, että hätäähätä pääsi sisälle, kilpailevien joukkoon. Tuosta Kujanen suuttui ja möi muutamalle pohjolaiselle tämän viiteen sataan markkaan, ja huomenna kun pohjolainen tällä ajoi, sai hän ensimmäisen palkinnon: — viisi sataa — justiin saman verran, mitä se hänelle maksoi.“

„Ja pohjolainen sai oriin ilman.“

„No ihan pennittä.“

„Hullua miestä se Kujanen, mahtoi ajaa itse.“

„Ei se olis sille itselleen kumminkaan juossut, se oli niin siihen kyllästynyt, että oikein oli päälle täyttänyt.“

„Vai niin. Siltä pohjolaiseltako tämän provasti sitten osti?“

„Siltä juuri.“

„Pitiköön paljonkin antaa?“

„Tuhat markkaa.“

„No sillä lailla! Ilmankos rikastuvatkin sitten kauppoillaan, kun yksissä kauppoissa niin paljon voittavat“, sanoi Vilho.

„Eihän sitä kaupalla rikastuta, vaan voitolla“, lisäsi siihen Tuomas ja lähti astelemaan pirttiä kohden. Kaikki muutkin tekivät sanoin.

Ihmisiä alkoi nyt tulvailla joka haaralta ja pian oli Syrjalän suuri pirtti niitä täpötäynnä. Itsekukin koki sijoi-

tella itseänsä istumaan, mihin vain voi, mutta pian olivat istuimet täynnä, seisomaan täytyi viimeisten jäädä.

Pian tuli pappi ja lukkarikin pirttiin, kumpaisellakin kirjoja kainalot täynnä. He laskivat kirjat pöydälle ja toimitus alkoi. Ensinnä veisattiin virsi ja sitten pidettiin rukoukset, johon kaikki otti hartaudella osaa, niin ainakin näytti. Sen perästä alkoi lasten luku.

Tarpeetonta lienee minun ruveta kertomaan, miten se tapahtui, sillä jokainenhan toki lienee kinkereissä käynyt, sanonhan vain, että tarpeetonta oli Erkin ja Tuomaan pelko lukemisen suhteen, sillä lukea ei heidän tarvinnut. Viime vuotiset rip-pilapset vaan luetettiin, mutta kun Erkki ja Tuomas eivät kuuluneet heidän joukkoonsa, saivat he olla sillänsä.

Kun toimitus alkoi olla lopussa, kysyi provasti, jos seurakuntalaisilla oli mitään muistuttamista seurakunnan siveellisyyssasiain suhteen.

Syrjälän isäntä nousi nyt seisalleen, kohautti hartioitaan, yski ja taasen kohautteli. Nähtävästi oli hänellä jotain sanottavaa.

Erkki ja Tuomas vaalenivat ja tuskallisia liikkeitä alkoi ilmaantua muussakin kinkeriväessä.

„Minä tuota,“ alkoi Syrjälän isäntä, „minä, tuota, pyytäisin saada huomauttaa herra provastia että . . . että täällä lyödään korttia ja muutoinkin pidetään semmoista kristityille sopimatonta elämätä.“ Samalla katseli hän ympärilleen, luultavasti huomatakseen, mitä muut ihmiset hänen puheestaan pitivät.

„Voitteko myös nimittää minulle, kutka henkilöt olisivat tuohon paheeseen osallisia?“ kysyi provasti maltillisesti.

„Kyllä — kyllä kai minä voin . . . Nuothan ne tukkipojat . . . Erkki ja Tuomas . . .“ soperoitsi Syrjälän isäntä ja oli nähtävästi pahoissaan siitä, kun hänen puheensa ei käynytään niin hyvin, kuin hän alussa oli luullut. Samalla kuin hän puheensa lopetti, viittasi hän kädellään poikia, jotka peloissaan seisovivat vähän taaempana muista.

Provasti kutsui nyt pojat eteensä ja alkoi heitä nuh-

della, sopimattomasta käytöksestään, jota nuhtelemista pojat alla päin kuuntelivat.

„Kylläpä se on surkeata,“ alotti provasti, „että tämmöisiä pimeyden töitä täytyy kuulla kristillisessä seurakunnassa tapahtuvan. Ettekö te vähääkään ajattele, kuinka kanheata ja rikoksellista sellainen työ on? vai luuletteko te, ettei se olekaan synti Jumalan edessä? Minä kyllä ymmärrän, että nuorison kaipaava henki vaatii jotain iloa, jotain huvitusta, mutta samalla myös surkeudella huomaan, että semmoiset ilot, semmoiset huvitukset, jotka korttipöydän ääressä saadaan, ovat kotoisin väärästä lähteestä. Parantakaa siis elämänne ennenkuin se myöhäistä on ja hakekaa huvituksenne jostain muualta, esim. kirjallisuudesta, sillä kirjallisuudessa, olipa se mistä nimestä ja laadusta hyvänsä, on aina jotain hyödyttävää, jotain opettavaista. Kirjallisuudesta, jota ei toki enään meidän aikanamme puutu, vuotaa nuorison sydämiin elävä henki ja herättää hänen itsetajuntansa, samalla myöskin opettaa, mitä hän on velkaa Jumalalle, yhteiskunnalle ja isänmaalle. Siispä varoitan teitä heittämään pois entisen paheellisen elämänne ja samalla kehoitan myös valitsemaan itsellenne toisenlaisen ajanvieton, nimittäin kirjojen lukemisen. Meidän seurakunnalla on lainasto, josta vähäistä maksua vastaan voipi saada lainaksi huvittavia kirjoja. Lainatkaa siis niitä ja lukekaa niitä, niin kyllä pian tulette huomaamaan, kuinka kerrassaan toisenlaista ajanviettoa tarjoaa kirjallisuus kuin korttipöytä. Siihen Jumala suokoon teille voimia!“ Niin puhui hengen mies.

Kaikki kuuntelivat hartaudella provastin sanoja ja useampi toki tunnusti hänen oikeassa olevan.

Sitten kysyi provasti, jos seurakuntalaisilla oli vielä jotain muistutettavaa, vaan kun ei enään kenelläkään ollut mitään, lopetettiin toimitus ja kinkeriväki alkoi lähteä itsekin kotihinsa. Pian olikin pirtti heistä putipuhtaana.

„Noo, mitäs sinne kinkereihin kuuluu?“ kysyi Heikkilän emäntä pojilta, kun he pääsivät sisälle.

„Eipä niin erityisiä,“ sanoi Erkki, vaan Tuomas ei puhunut mitään, alkoihan vain sanatonna heitellä vaatteita päältänsä pois.

„Tuskin lienette osanneet ollenkaan lukea?“ pilkkaeli emäntä.

„Eihän siellä lukea tarvinnutkaan, ja jos olisi tarvinnutkin, niin olisimme me sen verran osanneet,“ puolusteli Erkki.

„Eikö teitä sitten luetettukaan?“

„Ei.“

Sen enempää ei emäntä kysellyt, vaan alkoi laitella ruokaa pöydälle. Samassa tuli isäntä Vilhokin kotia, hän oli viipynyt vähän jälempäs kinkeritalossa kuin pojat. Heti kun hän pääsi sisälle, porahti hän:

„Noo pojat, eikös korvanne ole kuumana kirkkoherran löylytyksestä, vai pidittekö niitä sen aikaa tukossa?“

„Ei pidetty tukossa, eikä nuo tunnu olevan kuumempaa kuin ennenkään,“ vastasi Erkki.

„No eipä uskos sitä Syrjäläistäkään niin kovaksi ukoksi kuin se on, — ja samalla niin hävyttömäksi, että viitsi tuomoisista asioista provastille puhua,“ ihmetteli Vilho.

„Ei se tee mitään, eipä tuosta tullut sen enempätä.“

„Niin, mutta olihan tuo niin ilkeä kun kaikkein kuul-
len . . .“

„Mitä. Kaipasko Syrjäläinen provastille poikain päälle siitä kortin lyönnistä?“ kysyi emäntä, keskeyttäen isännän puheen.

„No ilmankos.“

„Niin, enkö minä jo teille viimein sanonut, kun läikytitte tuossa, vaan te ette olleet sitä kuulevinannekaan“, sanoi emäntä pojille.

„No ei se mitään. — Läpipä tuosta päästiin ja komeastipa päästiinkin,“ lohdutteli vaan Erkki.

„Mutta eiköhän se provastinkin neuvo olisi sentään

seurattava, vaan mitä sinä luulet?“ kysyi Tuomas Erkiltä, kun olivat jääneet kahdenkesken.

„Mikä neuvo sitten?“

„Se, että hankkisimme lainastosta kirjoja ja lukisimme niitä, — niissä kuuluu olevan paljon hupaista lukemista.“

„Mitä! — Aivotko ruveta „kerettiläiseksi?“

„Eihän sitä siltä tarvitse „kerettiläiseksi“ ruveta, jos kirjoja lukee. Niissä on vain semmoista hauskaa lukemista ja maantiedettä,“ selitti Tuomas.

„Oletko sinä lukenut niitä kirjoja?“

„Olen minä moniaita, silloin kun olin lukkarilla asia-poikana.“

„No mitä niissä näkyi?“

„Ainahan niissä oli kaikenlaista, vaan en minä heittä enään oikein muista, kun siitä on niin kauvan aikaa — mutta lystejä ne olivat; oikein naurettavia.“

„Vai niin. Eipä taitas sitten hulluinta olla, vaan minä olen niin kaukea lukemaan, etteihän siitä taida mitään eheätä tulla,“ esteli Erkki.

„No en minäkään paraimpia ole, vaan siinähan sitä oppisi.“

„Saattaspa tuo niinkin olla,“ myönsi Erkkikin ja silleen se sitten sillä kertaa jäikin, vaan Tuomaan sydämessä oli tämä uusi ajatus saanut sijansa.

Iltapäivällä lähti Erkki ja Tuomas kylään Hentilän mökille ja siellä he varmemmasti saivat kuulla Hikliinin naimapuhusta. Aivan Paakan omasta suusta he kuulivat, että Hikliini on puhemiehekseen Pakkaa hakenut ja nuo kuulumiset eivät Erkille mitään iloisia olleet, vaikka ei hän siitä muille mitään puhunut.

„No kaikkia! Mitä hän enää vaimolla tekee, hautaan menevä ukon kolla“, ihmetteli silloin Tuomas.

„En tiedä — mutta todet sillä puuhat on, — eikähän tuo eilisen teeren lapsia ole enään Ketolan emäntäkään“ sanoi Paakka.

„Eipä kyllä, — mutta luulempa tietäväni todelliset syyt Hikliinin mietteille“, sanoi Tuomas.

„Minkälaiset? Annapas kuulla.“

„Ettekös tiedä, että Hikliini on Ketolasta saada nätin summan: kaksisataa viisikolmatta markkaa?“

„Tiedänpä kyllä, mutta mitä se tähän kuuluisi?“

„Kuuluupa niinkin. Semmoinen raha on tänä aikana vähän lujassa, ja jos ei Ketolan emäntä Hikliiniä ottaisi, panisi Hikliini heti velkakirjan kuvernööriin ja sillä tavoin häviäisi koko Ketolan talo, ei se niin erittäin rikas ole“, selitti Tuomas.

„Jokohan sillä semmoiset mietteet olisi.“

„On varmaan. — Sitä valttia se Hikliini nyt koittaa, vaan muutoin, luuletko hänen siellä onnistuvan?“

„Kyllä minä vähän niin arvelen, vaan eihän sitä nyt vissiin tiedä, — vaan koitettuaanhan tuon näkee“, tuumi Paakka, vähän ylpeänä puhemies-toimestansa.

Tuskin oli Paakka kerjennyt puheensa lopettaa, kun Hikliini astui sisään. Hän oli puettu pyhävaatteisiinsa ja selvästi näkyi, että jotakin tärkeätä asiata varten oli hän nyt matkalla. Heti kun hän pääsi sisälle ja huomasi pojat, meni hän Paakan tykö, supisi jotain hiljaa hänen korvaansa, ja sitten lähtivät he molemmat toiseen huoneeseen, pojat vaan jäivät pirttiin.

„Siinä se nyt oli“, sanoi Tuomas.

„Se sulhasmies“, lisäsi Erkki ja vähän väkistenkin naurahivat he tuolla omituisella sulhasmiehellä.

Pian tuli Paakka kartanolle, hänkin puettuna pyhävaatteisiinsa. Suoraan meni hän talliin, toi sieltä hevosen ja alkoi valjastaa sitä kartanolla olevan, korkealaitaisen kirkkoreen eteen.

Pojatkin menivät ulos.

„No nytkö sitä lähetään?“ kysyi Erkki Paakalta.

„Niin on hieno meininki“, vastasi Paakka ja pyörähti ylpeästi kantapäällään. Sitten meni hän sisälle, vaan palasi

vähän päästä takaisin Hikliinin kanssa. He hyppäsivät molemmin rekeen ja alkoivat ajaa Ketolaa kohti.

„Onnea matkalle!“ huusivat pojat heidän jälkeensä.

„Kiitoksia“, vastasi Paakka, vaan Hikliini ei puhunut mitään, ja niin he menivät.

Pojatkin lähtivät kortteeriinsa.

Hiljaisuus vallitsi Ketolan suuressa pirtissä. Pöydän takana istui Ketolan ijäkäs emäntä kutoen kuolmatansa ja karsinakkunan ääressä hänen tyttärensä Annareeta. Renkit olivat menneet metsään ja piikat oli navetassa iltatöillä.

„Mitä me nyt teemme tämän talon kanssa, sillä silminnähtävä on, ettemme voi tätä oikealla tavalla hoitaa, sitten isäs kuoleman olemme menneet taaksepäin aika vauhtia?“ kysyi emäntä Annareetalta ja laski sukankudelmansa pöydälle.

„Enkai minä ymmärrä — olisko tuo paras että myötäisiin“, arveli Annareeta.

„Mihinkäs sitten itse joutuisimme?“

„Mentäisiin johonkin huonemieheksi“, esitteli Annareeta.

„Ei ole hääviä sekään huonemiehen elämä, parempi se sittenkin oma koto olisi, kunhan tässä jollain lailla eletäisiin“, esitteli emäntä.

„Mutta jos velkamiehet panisivat saaliitaan hakemukseen, mistäs sitten heille rahat koppaisimme?“

„Eipä meillä hyvin suuria velkoja ole muille kuin Hikliinille, ja tokiko tuo se niin ahtaalle panee.“

„Mieluummin soisin, että se velka olisi jollekin toiselle, sillä eipä tiedä mitä sen mielessä pyörii. — Olisi käytävä sen Hikliinin tykönä.“

„Olenhan minäkin sitä ajatellut. — Pitäisikö hänessä lähteä huomenna käymään.“

„Niin ja pyytää häntä odottamaan tulevaan syksyyn,

ehkäpä me jo sitten voisimme hänelle jonkun osan siitä mak-saa . . . Mutta ketäs nyt tulee, koska kulkusten helinä kuuluu kartanolta“, kysyi Annareeta ja jouduttausi akkunasta tulioita katsomaan; emäntä myös seurasi hänen esimerkkiänsä.

„No kaikkia! Hentilän Paakka ja Hikliini, — mitä-hän ne nyt tänne tulevat“, ihmetteli Annareeta.

„Kylläkin. — Mitähän niillä meille olisi asiata“, arveli emäntäkin, vaan jouduttausi kumminkin ottamaan vieraita vastaan ja toimittamaan heitä toiseen huoneeseen, } ennenkuin pirttiin ennättäisivät tulla.

No niin. Vieraat toivottivat hyvää iltaa ja menivät emännän johdattamina kamariin.

Pian alkoikin emäntä puhata kahvipannun kanssa, joka tänä päivänä oli jo kuudes kerta, sillä Ketolan emäntä oli ahkera kahvimummo. Vierailia sitä vastoin oli kamarissa omat tuumansa.

„Kuulehan Paakka. — Ota sinä nyt huostaasi tämä koko asia — sinun velvollisuutesihan se oikeastaan onkin — ja koita toimittaa se oikein hyvästi, — kyllä minä sitten sinua muistan . . . Älähän kuitenkaan kovin rohkeasti alota . . . noin kaukaa vain . . . ymmärräthän . . .“ tuumi Hikliini.

„Kyllä ymmärrän, — mutta jos ei se taivu, niin puhunko minä siitä velasta . . . tuota . . . että sinä panet sen hakemukseen?“ kyseli puhemies.

„Niin no, jos se ei taivu — vaan kyllä se siitä taipuukin kunhan oikein asian ajat — niin saatathan minäkin sitten siitä puhua.“

„Kyllä kyllä . . . mutta nyt hiljaan . . . jo tulee emäntä“, ja he istuivat kiireesti tuoleille, pelon ja toivon välillä.

Ovi aukesi ja nokinen kahvipannu kädessä astui emäntä sisälle. Hän asetti pannun pöydälle, otti avaimen vyöllään olevasta avainnipusta, meni erään kaapin tykö, jonka ovea hän aukaisi ja otti esille kolme kahvekipparia, jotka sitten asetti rinnakkain pöydälle.

„No niin se tuo emäntä liikkuu vielä kuin nuoret ty-

töt, yhtä ripeästi ja hilpeästi kuin ennenkin," Paacka sanoi.

„No eihän tuota toki niinkuin ennen . . . toisenlaista se toki ennen liikunta oli, vaikka enhän tuota perin vanha ole nytkään," puheli emäntä ja laski kahvia kuppeihin.
„Ottakaapas kahvia," kehoitti hän sitten.

„Kiitoksia, mutta joko emäntä on nyt kuinka vanha?"
kysyi Paacka.

„Huomenna on minun syntymäpäiväni, jolloin täytän 50 vuotta," selitti emäntä.

„Ohoh, ompas sitä jo ikää! mutta niin vanhaksi ei teitä ainakaan luule — olette vielä yhtä kaunis ja verevä kuin kolmenkymmenen vuoden vanhat . . . Eikö totta, Hikliini?"

„Niin — no — jo — oh — tuota — kyllä se on totta," myönteli Hikliini.

„No — oh, älkäähän nyt kuitenkaan pilkatko, vanhemmaltahan minä nyt sentään totta puhuin näytän," puheli muka emäntä, vaikka jo itsekin alkoi uskoa, että hän oli yhtä ketterä ja pulsa kuin kolmenkymmenen vuoden vanhatkin.

„Ei, ei se ole mitään pilkkaa, minä puhuin ihan todella ja mietin — tuota toisakseen — että kyllä te vielä yhden miehen vanhattaisitte," sanoi Paacka.

„Jokohan — ha, ha, ha," nauroi emäntä.

„No ihan leikittä — ja mitä sanoisitte jos rupeaisin teille miestä toimittamaan. — Totta puhuen olenkin juuri sillä asialla?" sai Paacka alkaneeksi.

„Vähät sanomisetkai siinä olisi — ha, ha, ha."

„No niinpä kyllä. — Toden totta on se, että teidän talonne ei tule isännättä aikaan, sen itsekin ymmärtänne. — Siksipä lähdimmekin tänne Hikliinin kanssa, että jos — tuota — sopisi, niin tehtäisiin tässä naimiskaupat. — Mitä sanotte emäntä siihen?"

Kappaleesen aikaan ei emäntä vastannut mitään ja selvästi näkyi, että kova sisällinen taistelu liikkui hänen si-

sällisessä ihmisessään. Kuitenkin, ettei kovin loukkaisi tuota odottamatonta kosiomiestään, vastasi hän suopeasti:

„Mitäpä minusta enään lienee kenellekään, kun olen jo näin vauha ja ilman sitä, en enään koskaan naimisiin mene. Tyttäreni sitä vastoin ottakoon miehen, jos niin haluaa ja mieleisensä löytää.“ Niine sanoinensa meni hän ulos, heittäen kosiomiehensä kahdenkesken.

Molemmat, niin sulhanen kuin puhemieskin, olivat kuin puusta pudonneita. — Tuommoista he eivät olleet odottaneet.

„Mitä me nyt teemme? kuulitkai sinäkin, että saimme rukkaset,“ kysyi vihdoon Paakka.

„Ei mitään . . lähdemme pois,“ sanoi Hikliini, vihasta punoittavin silmin.

„Mutta jos koettaisimme vielä kerran.“

„Mitä turhia! Lähtään pois.“

„Vaan entäs se velkakirja . . puhutaanko siitä mitään?“

„Antaa vaan olla . . kyllä minä siitä huolen pidän.“

Viimeisiä sanoja sanoessaan oli Hikliini jo porstuassa.

Mikäpä siinä puhemiehelläkään auttoi muukuin lähteminen, mutta pahasti kirventeli hänen sydäntänsä silloin . . Se oli ensimmäinen kerta, kun hänen toimensa niin huonosti onnistui.

Kartanolle päästyään hyppäsivät he rekeensä ja ajoiivat pois, mutta kävivät he toisenkin kerran vielä talossa.

Hikliini toimitti velkakirjan kuvernöörin, eikä kauan kulunut ennenkuin huutokauppa toimitettiin Ketolan talossa myötiin puti puhtaaksi. Hikliini kuleksi silloin talossa, kuin ruhtinas, eikä näyttänyt olevan köyhä eikä kipeä. Paakka kuiskutteli Ketolan emännälle:

„Eikö olisi ollut parempi ottaa mies, kuin menettää kaikki?“

Kyynel silmin seiso i emäntä ja katseli taloutensa häviötä. Hänen halpaset, vaan rakkaaksi tulleet kapineensa, jotka oli hiellä ja väellä ansaituita, joutuivat yksi yhdelle toinen toiselle ja hänellä ei ollut sanan valtaa.

„Ei lintuakaan elävänä höyhennetä, vaan on muuta-

milla ihmisillä sydäntä riistää toiselta kaikki ja jättää noin kituva henki jälelle. Teilläkin näyttää olevan hyvä mieli, kun minulle näin kävi. Vaan ei pidä toisen vahingolle iloita.“

Paakka aivan kuin säpsähti, koski niin hänen omaan tuntoonsa emännän vähäiset sanat. Hän oli todellakin toivonut tätä tapahtuvaksi Ketolan emännälle, oli yllytellytkin Hikliiniä.

„Kuule Hikliini, emäntä on hyvin pahoillaan“, sanoi Paakka.

„Onko, se on hyvä. Vai on“ ja hän nauroi oikein sydämmestään ja koetti vielä enemmänkin.

Paakkaa värisytti oikein. Tuntui kuin itse pahalainen olisi hahattanut. Sen tähden hän lähti pois kiireimmittain, katumoissaan ja miettien miten pahan tekonsa palkitsisi.

Muutamia vuosia oli kulunut. Ketolan emäntä oli ruojilla ja Annareeta palveluksessa. Mutta Rimalan Erkki oli saanut mökin paikan, johon rakensi sievän rakennuksen ja raivasi peltomaata melkoisen alan. Niin sievään ja helposti se ei olisi käynyt, jollei Paakka olisi hänellä apuna ollut. Paakkapa se hommasikin enemmän kuin Erkki itse hyvällä innollaankaan ennätti.

Ja niin tuli muuan kevä ja kesä. Kauniina ja lupavana reboitti ruislaiho Erkkilän mökin vainiolla, ja muuan sarka ohraa. Harmajana paistoi tuolla palanen maata, vaan se oli hyvin muokattu ja saattoi odottaa siitä useampia tynnöriä potaattia. Lehmän kanttura ammoi mökin ympärillä. Ei se ammonut velkaista hintaansa, — velkana se oli: Paakka lainannut siihen rahat sillä ehdolla, että saa Erkki mak-saa sitten kun jaksaa — vaan ammoi lehmä, niin ainakin Erkistä tuntui, ikävöidessään emäntää.

„Niin, niin“ tuumikin sille Erkki kun hänen työskennellessään pellolla lehmä tuli aidan taakse ammomaan ja

ammoi kuin ei olisi sillä muuta ollut tehtävääkään.“ Ikävähän se sinullakin on, vaan pian se tulee.“

Juhannus tuli. Ja silloin kerääntyi Perukan nuoriso Erkkilän mökille häitä tanssimaan. Vähien varain mukaan vieraita kestettiin, vaan hyvällä sydämmellä tarjottu otetaan hyvällä vastaanakin.

Patalan Pekka istui pöydän takana rahin nenällä ja pimputteli vielänsä kieliä.

„No annapas nyt Pekka tulla!“ sanoi Erkki.

Pekka pimputteli kieliä, väenteli nastoja eikä siitä tahtonut tulla valmista. Levottomammin kuin koskaan ennen odottelivat pojat ja tytöt valmista, vaan hitaammin valmistui Pekankin viulu viritykseensä kuin ennen. Hänelle ei näytännyt kelpaavan tappi millään syrjällä, piti väentää edestakaisin. Sormillaan rumputteli ja rokalla vakuudeksi väliin koitteli. Kyllä teki tarkkaa nyt.

Mutta kun hän vihdoin pääsi alulle lähtikin sitä: sieltä tuli uusi peli, ei koskaan ennen kuultu ja sitä tuli pitkään.

„Mistä se Pekka noin sievän pelin on oppinut?“ kysyivät kaikki.

„Vai oppinut, itse sen tein. Sommittelin sen näitä häitä varten“.

Niin Pekkakin toi tuotavansa, antoi sitä mitä hänellä oli antaa nuoren parin iloksi. Hyvä sydäminen mies, niin kuin muutkin perukkalaiset. Ja hyviähän ne itse asiassa ovat kaikki ihmiset maailmassa, vaikkakin jotku eksyvät hyvyiden tieltä, toiset enemmän toiset vähemmän, ja taitaahan siitä itsekukin joskus horjahtaa.

Hyviksi Erkki ja Annareeta kaikkia ajattelivat, eikä heillä ollut kanimieltä vähintäkään Hikliiniä kohtaan. Ilo mielin liikkui Ketolan entinen emäntä, entinen ruutilainen vaan nyt onnellinen äiti tyttärensä kodissa, liikkui kun kolmen kymmenvuotinen, vaikka olikin viidenviidettä.

Niin oli Perukalle kasvannut talo lisää, pieni varoiltaan vaan suuri onnellisuudeltaan. Semmoinenhan se onkin hyvä talo ja semmoisia oli Perukalla paljo.

Ja semmoisen talon laittoi pian Erkin jälkeen Pikkarisen Tuomaskin. Hänestä oli sitä paitse tullut ahkera lukumies, sillä kirkkoherran neuvo oli hänessä tepsinyt. Ja hän alkoi puuhata Perukalle kirjastoa. Kauan hän siinä puuhassa oli, ennenkuin siitä mitään tuli, vaan tuli siitä kuitenkin lopuksi se, että sai kuin saikin toimeen pienen kirjaston.

Mutta Hikliini kulki yhä ja kaupusteli pieniä tavaroita, kärkkäämmäksi vain yhä rahalle käyden. Ja kerran hän puotti pienen summan ja suru vei hänet hautaan.

Selman hääpäivänä.

Kirjoitti *Emil Vainio*.

Kummallinen tämän maailman meno kuitenkin on. Nurin puolisesti on minunkin käynyt. Se mistä kuusi vuotta sitten vannoin, on jo viisi vuotta ollut selvästi muistuttamassa minua väärän valan teosta.

En ollenkaan ole mustasukkainen, se on varma. En ainakaan enää. Vaan kuitenkin haluttaa minua tänä hänen häällitanaan istua yksinäni ja muistella aikaa noin kuusi vuotta takaperin, aikaa jona *me* olimme hellissä suhteissa.

* * *

Lailisen muodon meidän ystävyysme sa luistinradalla, vaan minä olin silloin jo vuoden ajan melkein joka päivä tullut hänen kanssaan vastakkain. Hän katsoi suoraan alas vastaani tullessaan, vaan aivan viime hetkellä, juuri ohi mennessä, hän kuitenkin loi arastelevan silmäyksen minuun, jolloin minun, joka siihen asti olin häneen katsonut, täytyi katsoa toisaalle. Sama tapahtui joka kerta, ja aina jätti se jälkeensä reippaan, tyydyttävän tunteen.

Lueskelin siihen aikaan ahkerasti romaaneja ja runoja. Luin ensilemmestä, ikuisesta rakkaudesta ja taivaasta maan päällä. Ne vaikuttivat minuun hämärää kaipuuta ja puutetta. Kadehdin, etten itse ollut joku jalo romaanin sankari, ettei povelleni painanut kukaan hento nainen pienoista päätään.

Hän, tuo outo nainen, oli se, jonka useammin satuin

näkemään. Mielikuvituksissani tein hänestä ihanteen itselleni. Kauniisti ja sipsottavasti tuli hän aina vastaan, „taivaallisuutta“ oli hänen katseessansa ja ylevästi kohotettu oli hänen päänsä. Ja minä aloin sovittaa häntä kaikkien romaanisankaritarten sijalle.

Olin päättänyt pyrkiä hänen tuttavuuteensa, ja uneksuin aikaa, jolloin hänet oikein tuntisin, saattaisin kohteliaasti kohottaa lakkiani, lähteä kanssaan kävelylle ja viedä hänet joskus vaikka teatteriin. Kauvan esti lapsellinen ujous pääsemästä niin pitkälle, mutta nyt kun huomasin hänen käyvän luistelemassa, tuntui kuin tahtoisin tuon salaperäisen halun jumalatar minua auttaa. Sinä talvena olinkin erittäin innostunut luistinurheiluun.

Tiesin vallan hyvin, että kohteliaitten herrain pitää, kun naiset luistinradalla sattuvat kaatumaan, heti rientää heidän avukseen, tehdä nöyrä kumarrus, esittää itsensä ja sitten luistella heidän kanssaan. Tällaisen tapauksen varaan heitin minä kaiken toivoni.

Päiviä kului, ennen kun sain siihen tilaisuutta. Olin kyllä pari kertaa nähnyt hänen kaatuvan, vaan en sittenkään rohjennut mennä auttamaan. Tyytymättömänä läksin aina radalta, päättäen vasta kerralla olla rohkeampi, ja uudella toivolla sinne seuraavana päivänä saavuin.

Kerran samanlaisessa tapauksessa tein pikaisen päätöksen. Potkaisime suoraan häntä kohti, josta sitten ei enää mitenkään voinut peräytyä. Vauhti oli kuin virta kosken niskassa, joka vie kohti pyörrettä ja josta ei enää pääse pois. Täytyi vaan mennä, tehdä kumarrukset ja muut. Kaikkia asiaan kuuluvia sääntöjä en kuitenkaan voinut muistaa, enkä rohjennutkaan. Esitteleminen tuntui peräti vaikealta ja jäikin sillä kertaa tekemättä. Mutta me luistelimme sentään hetken aikaa yhdessä. Puhelmaankin yritimme, vaikka siitä ei suuria tullut. En voinut löytää niin suloisia sanoja, että ne tällä kertaa olisivat kelvanneet. Pieni, kurkkuun tarttava naurahdus ja kauniiksi koeteltu hymyily, siinä kaikki. Eikä hänkään osoittanut olevansa puhelajalla varustettu ihminen.

Sinä iltana menin minä erittäin riemukkaana ja rentona kotiin. Riuhdoin käsiäni sinne tänne, niin että luistimet helisivät, hyräilin reippaita säveliä ja yritin yksinäni puhelemaan-kin, jossa en kuitenkaan pitemmälle päässyt kuin: „no nyt . . .“ Siihen se aina keskeytyi. Ja seuraavana yönä minä en saanut unta kuin vähäisen aamupuhteella. Tuntui melkein kuin yhä vieläkin luistelin vierekkäin hänen kanssaan, hänen pieni, sievä kätösensä kädessäni.

Tästä lähtien luistelimme hetkisen yhdessä joka kerta. Hän muuttui silmissäni yhä miellyttävämmäksi, kauniimmaksi. Koko luistinradalla ei ollut ketään hänen veroistaan.

Se oli onnellista aikaa.

Muunna iltana uskalsin tarjoutua häntä kotiin saattamaan. Matkalla oli puhelumme niukanlaista, kuin oli vaikea löytää siksi paljon aihetta kuin matkalla olisi tarvittu. Kerroin teatterissa viimeksi näytetyn kappaleen olevan oikein „lystin“. Hän enimmäkseen vaan myönteli, nauroi kun minäkin koetin nauraa, pari kertaa teki sentään pienen kysymyksenkin. Tätä ujoutta pidin minä naisellisena kainoutena.

Nyt tapahtui mitä vielä oli kohteliaan nuoren herran tehtävistä tekemättä. Esittelin itseni. Olin jo monta päivää kulettanut nimikorttia taskussani, vaan en ollut rohjennut sitä hänelle antaa. Nyt oli taas tehtävä ankara ryntäys ujoutta vastaan. Se tapahtui portilla erotessa, jälestä hyvästien.

— Koska me nyt olemme näin, niin ehkä saan esitellä itseni, puhelin ja annoin kortin hänelle.

— Kiitoksia, ehkä minäkin . . . Hänellä oli myös nimikortteja taskussaan, paperin sisälle käärittynä. Kiitimme sitten ja kiireesti erosimme.

Silloin jo tunsin olevani rakastunut, rakastunut niin kuin ainoastaan kahdeksantoista vuotias, koko joukon romaaneja lukenut nuorukainen rakastua saattaa. En silloin vielä tiennyt, saavuttaisinko vastarakkautta, mutta se epätietoisuus minua vaan kiihoitti.

Luulin kuitenkin saavuttavani. Hän kyllä tarkasti kart-

toi kaikkia siihen suuntaan meneviä puheita, mutta minä pidin sitä hienoutena, kainoutena. Jok'ainoan hellän silmäyksen otaksuin sitä vakuuttavan. Rauhaton tunne rinnassa, ajattelin usein puheluamme sille suunnalle johdattaa, mutta aina vaan turhaan. Ei siitä tahtonut tulla mitään.

Mutta päivä päivältä kiihdytti se mieltä. Ajatukseni eivät missään munalla pysyneet, vaan kimposivat aina hänen luokseen. Ne nukuttivat minut jonkinlaisen unen horrokseen, jossa teot tiedottomina seurasivat ajatuksia. Kun vakaalla aikomuksella lähdin vaikkapa vanhojen tätieni luokse, niin unehduin jollekin tietylle kadulle edestakaisin kävelemään, kadulle, missä mahdollisimmin saattaisi häntä nähdä. Tavata en silloin vielä alituisen tahtonut, enkä kehdannutkaan, vaan minä olin tyydytetty kun jonkun matkan päästä saatoin edes vilaukselta nähdä hänet.

*

Seuraavana kevännä kävin usein Kaisaniemessä ja Kaivopuistossa romaaneja lukemassa. Istuin penkillä avonainen kirja kädessä ja katsoa tuijotin siihen. Kirjaa en kuitenkaan seurannut, katse ei kyennyt tarkkaamaan sanoja, se näki vaan rivit, jotka aivan kuin järven laineet mennä jollottivat toinen toisensa perässä. Toisinaan painui kirja polville, mutta katse yhä hapuili samaan suuntaan, kunnes kiintyi pieneen tuulen pesään koivun oksalla. Vaan jokainen pienempikin liike ja risahdus tahi ihmisääni irtauttivat sen luokseen. Kun kuului läheneviä askeleita, niin silmä oikein vaanimalla vaani tulijoita. Tuntui aivan kuin olisi tulijan pitänyt olla jonkin toisen kuin se olikaan ja sydän vavahdella pelon alaisesti. Vaan kun tunteakseen näki, niin oli kokonaan tyytymätön. Miksi se ei saattanut olla Selma?

Sitten heitti katsauksen joka suunnalle, vaan kun ei ketään näkynyt, niin asettui jälleen lukuasentoon. Kun sattui kirjassa rakkauden tunnustus tahi joku seikkailu olemaan, niin vähän matkaa lukikin, kunnes ajatukset jälleen alkoivat harhailla ja muodostivat oman rakkauden tunnustuksensa.

Keksin kysymyksiä, joihin myös hänen puolestaan vastasin, ja joihin taas itseni täytyi selvitys antaa, kaikki niin toimestani kuin olisi hän tosiaankin ollut läsnä.

— Te aina kulette kirja kädessä, varmaankin Te hyvin paljo luette? kuvittelin hänen kysyvän.

— Kyllä. Se onkin minun ainoa hauskuuteni maailmassa. Ettekös Te lue?

Hänen annoin nyt vastata jotain epäröivää, hänellä ei muka ollut kirjoja, ja sitä paitsi väsyttää se kovin. Kyllä hän halusta kuuntelee kuin toinen lukee . . .

Kun minä puolestani olin halukas ääneenkin lukemaan, sopi se erittäin hyvin, että minä luin ja hän kuunteli. Ja sitten minä olisin jotain sopivaa kohtaa lukiessani hellästi puristanut hänen kättään ja katsonut häntä silmiin . . .

Vaan illan tullen tuli viileä, alkoi puistattaa, täytyi jättää haaveilut ja lähteä kotiin päin, tyytymättömänä ja samalla tyytyväisenä. Tyytymättömänä, kun ei saanut häntä nähdä, vaan tyytyväisenä siihen päätökseen, että ensi näkemässä sanon hänelle suoraan, mitä sydämeni syvimmissä pohjukassa piilee.

Se ei kuitenkaan ollut helppoa. Äänellä, jonka värinää en voinut hallita, ja katse johonkin kaukaiseen taivaankohtaan tähdättyinä, alustin keskustelun lemmeestä. Kerroin viimeksi lukemani romaanin sisällyksestä. Hän kuunteli, toisinaan salaperäisesti kysyi: mitenäs sitten kävi? Mutta suora kysymys jäi minulta tekemättä.

Niin pitkälle kuitenkin pääsin, että ehdottelin seuraavaksi sunnuntaiksi kahdenkeskistä kävelyretkeä Eläintarhaan.

— Mutta jos siellä on paljo tuttavია, vastasi hän ja katsoi alas, kerran kuitenkin luoden silmäyksensä minuun, josta sain rohkeutta.

— Mitä me niistä välitämme! Ja saatammehan me mennä kauvemaksi.

Hän viivytti vastaustaan, ja oli kuin miettisi asiaa. Sitten levähytti hän pitkän päällystakkinsa lievettä vasemman

puolisessa taskussa olevalla kädellään, ja hyvin vaatimattomasti katsoi taaskin minuun.

— Lähdemmekö? Minulla ei tahtonut henkikään kulkea, vastausta odottaessani.

— Kuinka varhain sitten lähtisimme? kysyi hän viimein.

— Sopsisiko kahdeksan aikana?

— Kyllä.

— Saanko olla portilla Teitä vastassa?

— Kyllä, kiitoksia . . .

Nyt minä läksin täysin tyytyväisenä, sillä olihan minulla mainio tilaisuus tehdä tuo suora tunnustus, joka mieltä painoi. Tulin saamaan varmuutta, tietämään josko elämäni on oleva ikuista kevättä tahi ikuista syksyä. En kuitenkaan hetkeäkään epäillyt sen olevan muuta kuin kevättä. Olin jo vakuutettu hänenkin rakastavan minua, koska hän, tuo kaino, ujosteleva lemmittyne oli suostunut lähtemään pitemmälle kahdenkeskiselle kävelymatkalle, etsimään yksinäisyyttä, jossa vapaasti saapi sydämet tyhjentää. Ei hän tekisi sitä, jos hän ei tuntisi samaa kuin minä.

Ja niin kauas me sitten kävelimme, ettei kukaan meitä häirinnyt. Hän löysi nurmelta pienen kukan ja aikoi huudahtaa sen nimen, joka kuitenkin kuivui hänen huulilleen. Pidin sitä vain kainoutena.

Osasin minä jo silloinkin olla vähän kavala. Nytkin olin olevinani tietämätön, ja kysyin tuon kukan nimeä. Vastaus ei ollut hevillä saatavissa, vaan monien hellien pyyntöjen perästä hän vihdoin arasti ja kainosti sanoi:

— Lemmikki.

Niin, lemmikkihän se oli, sen kyllä tiesin. Vaan kun *hän* sen nimen sanoi, koski se sydämeen. Veri kuumeni, sydän alkoi tykkiä kiivaammin. En voinut häntä edes silmiin katsoa. Hiljalleen vaan kuljimme, sanaakaan sen enempää sanomatta. Hän nyhtäsi käteensä päivänkakkaran, irroitti siitä lehden toisensa perästä ja luki: „jaa, ei . . . jaa, ei!“ „saa“ tuli viimeiseksi. Turmeltumattoman nuorukaisen

salaperäisellä aavistuksella tiesin, mikä hänellä oli mielessä, enkä voinut olla häneen katsomatta. Katsoin puhtaalla, ei, se ei riitä, autuaalla silmäyksellä ja tietämättäni tartuin hänen käteensä. Hän ei minuun katsonut, vaan suoraan alas, mutta kuitenkin puristi kättäni. Ja se oli kyllyksi. Se oli kainon, puhtaan rakkauden vieno tunnustus, luulin silloin. Olinhan romaaneista lukenut tosirakkauden olevan juuri sel- laista.

Asetuimme istumaan kallion kupeelle, puiden siimekseen. Tässä minä nyt pääsin niin rohkeaksi, että suoraan kysyin häneltä. Sanoihiin puettua vastausta en nytkään saanut, ainoastaan myöntäviä kädenpuristuksia ja helliä silmäyksiä udestaan. Rakkaus ei sanoja tarvitsekaan.

Silloin en vielä ollut ketään ihmistä suundellut, tiesin kuitenkin sen olevan pyhintä mitä rakkaudessa on. Sen olivat romaanit minulle opettaneet. Nyt, jonkin sisällisen halun johdosta kumarruin sitä tekemään. Hän ei ollenkaan estellyt, sulki vaan silmänsä, ja näytti olevan kuin tiedotonna. Hetki oli runollinen, taivaallinen. Oli kuin olisin nähnyt edessäni autuaitten maan, jonka yhdellä hyppäyksellä voin saavuttaa. Vaan sitä hyppäystä ottaissa tuli kuiva maallisuus häiritsemään. Sillä huulien ollessa jo aivan yhtymäisillään, minä tottumattomuudessani kosketin hänen leveäsyräistä kesähatuun, joka putosi. Me tästä huolimatta kyllä suutelimme, mutta minä hämmästyin, hän vähän huudahtikin. Ja sitten se oli niin noloa kun hän otti hattunsa ja sovitti sen päähänsä.

Uusi yritys meni onnellisesti perille asti . . .

Sitten hänkin alkoi käydä vapaammaksi. Ja kiihkoisani tein minä valoja, ikuisia uskollisuuden valoja. Vannoin sieluni syvyydestä saakka, tuntematta vähintäkään pelon värettä. Samoin vaadin häntäkin tekemään, mutta niin ujo oli hän yhä vieläkin, etten korvillani saanut niitä kuulla. Lempeät katsaukset, syleilyt ja suutelot, puhuivat mielestäni kuitenkin selvää kieltä. Kyllä hänkin vannoi, vaikka kainon naisen tavoin.

Paikan, jossa istuimme, pyhitimme. Otimme kumpikin siitä muiston itsellemme. Päivä oli Kesäkuun 20:s. Me päättimme joka vuosi samana päivänä käydä samalla paikalla vanhoja muistoja elvyttämässä, vielä sittenkin kun toinen meistä on maan mustassa mullassa.

— Minä olisin sinulle hyvin vihainen, vaan kun tiedän, ettet ole mitään pahaa tarkoittanut, sanoi hän lähteissämme.

Pahaa tarkoittanut . . . Voi jumalani! Minäkö saattaisin jotain sellaista edes ajatella.

* * *

Näin oli varsinainen onnen aika alkanut. Se oli elämää niin onnellista, jota ainoastaan maailmaa tuntematon, toivova, ja kaiken lisäksi *rakastunut* nuorukainen saattaa elää. Täynnä ihania toiveita ja elinintoa, kuvittelin elämää äärettömän onnelliseksi. Kaikki oli sielussa ehjää, puhdasta . . .

Mutta jumala ei suonut tuota onnea ainaiseksi.

Myöhemmin kesällä tutustuin hänen ystävättärensä Liinaan, ja heti tämän jälestä Liinan sulhaseen Arvelaan. Pian oltiin me kaikki neljä kuin saman talon väkeä: tehtiin myötäänsä yhteisiä venematkoja, kävelyretkiä ja jos mitä.

Ensikerralla Liina minua oudostutti. Hän kyseli kaikenlaista vanhemmistani, kodistani ja palkastani. Minä en oikein käsittänyt, kuinka saattaa naisten kanssa puhua niin peräti tavallisia, jokapäiväisiä asioita.

Liina ja Arvela sen kuitenkin tekivät. He kertoivat toisilleen kaikenlaisia tapauksia kodistaan ja muualta. Hyvin näyttivät toinen toisensa pikkuseikatkin tuntevan.

Liinalla oli eväitä matkassa, joista hän perillä laitteli meille kaikille voileipiä. Sitten puhdisti hän lautaset ja veitset, ja sijoitti ne takaisin vasuunsa.

Selman kanssa en muiden läsnäollessa mitään osannut puhua. Se mitä me keskenämme tavallisesti haastelimme, ujostutti, ja tavallisia jokapäiväisiä asioita emme me keskenämme puhuneet. Sehän olisi ollut kovin proosallista.

Vasta sitten kun kumpikin pari vetääntyi erikseen, saatoimme me puhella keskenämme.

Me saavuimme kotiin vasta iltamyöhällä. Vaikka tuntui väsyttävän, en kuitenkaan pitkään aikaan saanut unta. Oli ollut hyvin hupaista Selman kanssa olin paljon puhellut rakkaudesta. Päätimme usein tehdä tällaisia matkoja. Ja kun meitä nyt on neljä, niin voikin vapaammin liikkua. Miellyttävä tyttö se on Liinakin, hyvin avoimielinen ja puhelias. Vaan tarkkaan hän tutkii Arvelalta kaikkea. Ja minultakin, vaikka vasta ensi kerran olimme enemmän seurassa. Täytyi vastailia ja kertoilla asioita, joita ei vielä Selmakaan tiennyt. Mutta kummallista, ettei Selma ole minulta mitään kysellytkään eikä itsestäänkään ole ker-tonut, vaikka olemme jo niinkuin paljo seurustelleet. Mikähän siihen on syynä?

Näitä matkoja teimme nyt yhä uudestaan. Pääasiallisesti tapahtuivat ne aina saman kaavan mukaan: Liinan toimesta saimme kahvia eli voileipiä, sitten vetääntyi kumpikin pari omiin salaisuuksiinsa.

Liinalla aina riitti puhetta. Ja monipuolinen hän oli. Hän saattoi kertoa hauskoja, reippaita kaskuja, vaan myös puhella vakavia asioita.

— Mitä sinä, Lauri, ajattelet raamatusta? kysyi Liina kerran.

— Enpä paljo mitään.

— Tämä Kallehan se kieltää pian koko kirjan.

Hän tarttui Kallen käsipuoleen ja katsoi hymyillen häntä silmiin.

— Niin, vaikka itse monessa kohden on jyrkempi kuin minä, vastasi Kalle.

Me kolme hymyilimme.

Ja sitten puhelimme kauvan aikaa uskonnosta, ja minua se hyvin viehätti. Selma vaan koko ajan oli ääneti, ja se alkoi viimein vaivata.

— Miksi sinä olet niin totinen?

— En mik-sikään.

Viimeinen sana oli jäädä hänen kurkkuunsa, vaan hän rykäsi sen esille. Ja sitten kuiva naurahdus lisäksi.

Kesti hetkinen äänettömyyttä, kunnes taaskin käännyn Liinan ja Kallen puoleen.

Kun he sitten saarella erkaantuivat erilleen meistä, tuntui ensin niin tyhjältä, ja oli kankeaa aloittaa seurustelu Selman kanssa. Miksi he nyt niin pian vetääntyivät yksinäisyyteen. Onhan heillä aina aikaa kahden olla, olisi nyt kaikin koolla pysytty. Tuntui hienoa kaipunta kun *meidän* välillämme ei ollut samaa suhdetta kuin heidän.

Aloin nyt ensin kysellä vähän yhtä ja toista hänen kodistaan. Mutta kun hän vastaili niin haluttomasti ja koetti puhetta muualle johtaa, en saattanut sitä kauvan jatkaa. Hän ei kysynyt minusta mitään.

Minkähän tähden hän ei tahdo olla kuin Liina? Olisi kohan se ujoutta? Vaan eihän tämänlaisissa asioissa pitäisi mitään ujosteltavaa oleman.

Vaan pian sitä lämpisi ja mukautui entiseen olemistapaan.

Eräänä sunnuntaina satuin Arvelan kanssa kävelyille. Oli kaunis ilma ja meitä miellytti iltapäivällä lähteä vene-matkalle. Vaan mitenkä saataisiin sana Selmalle? Me olimme aamulla olleet kävelyllä, eikä meillä tänään enää ollut mitään suostuttua yhtymistä.

Arvela ehdotti, että läksisin hänen kotiinsa ja sieltä yhdessä tulisimme Liinan kotiin, jonne hän sanoi menevänsä. Sieltä voitaisiin kaikin lähteä.

Se minua vähän arvelutti, kun en vielä koskaan ollut hänen kotonaan käynyt, mitä hän nyt sanoisi kun näin kutsu-matta ja aavistamatta sinne ilmestyisin.

Hän oli aamulla sanonut olevansa tänään koko päivän yksin kotona. Ja se rohkaisi. Kenties se olikin vain huomautus, vaikkei hän tahtonut suoranaista kutsua antaa.

Minä läksin, luvaten tiedon saattaa. Voinhan jos en muuta, niin ainakin kutsuttaa hänet ulos.

Tiesin huoneen, jossa hän asui, enkä siis pelännyt väärään paikkaan joutuvani. Seisoin kymmenkunta minuuttia edustalla, ennen kun uskalsin edes ulko-ovea raottaa. Aivan hiljaa hiivin sitten seuraavalle ovelle ja sydän kurkussa koputin siihen. Ei kuulunut mitään vastausta. Tartuin avaimiin ja raotin ovea varovasti ja peläten kuin pahantekijä. Kun paraiksi saatoin huoneeseen nähdä, juoksi hän huudattaen vastaan, esti minun astumasta sisälle ja itsekin tuli etehiseen, korvia myöten punastuen.

— Mitenkä sinä tänne . . .

Huone, jonka olin nähnyt ja hänen kotipunkunsa tekivät minuun vastenmielisen vaikutuksen. En tahtonut ensi hetkellä muistaa koko asiaani.

— Meillä on kaikki niin epäjärjestyksessä, kun ei ole tänään ollut muita kotona kuin minä.

— No joudu vaan pian.

— Minnekkä?

Niin, enhän ollut sitä vielä maininnutkaan.

— En minä ilkeä . . .

Sain monta kertaa uudistaa pyyntöni, ennen kun hän suostui. Häntä muka niin hävetti. Jäin sitten kadulle odottamaan, kunnes hän laittautui.

Tunsin kylmiä väreitä selässäni ja minua puistatti. Tuon näköinenkö on hänen kotinsa ja tuommainenkö hän itse on kotonaan?

Sen verran kuin ennätin näkemään, oli kaikki siellä epämiellyttävää. Huonekalut aistittomassa järjestyksessä ja pyyhkimättömät, huone siivoamatta ja eräässä nurkassa näköksällä kasa likaisia alusvaatteita. Itse esiintyi hän myöskin aivan toisessa valossa kuin minkä ennen ulkona olin nähnyt. Ja minä olin siitä täysin hämmästynyt, ja tunsin kylmästi ja välinpitämättömästi tervehtiväni erästä ohikulkevaa toveriamme. Vaikka hän onkin yksin kotonaan, saattaisi kai siltä siistinä pysytellä. Eikö mahtane olla aina samanlaista! Niin, ja siksi ei minua ole tänne kutsuttukaan.

Vielä tultuaankin hän hymyili häpeän hymyilyä. Minua

se vaivasi. En olisi tahtonut mitenkään muistutettavan tuosta näöstäni. Sanoin hänen suotta pahottelevan.

— Hyvähän sinun on sanoa.

— Onpa niinkin. Heitä tuo ja kerro jotain.

Mutta ei hän muuta kun sanoi hävettävän. Ja se minua vaan yhä tuskastutti.

— Sinä olet pahoillasi? kysyi hän.

— Mistä pahoillani? Älä nyt ole noin peräti turhamainen.

— Niin, turhamainen . . .

— Aivan niin, turhamainen.

Hän punastui ja katseesta päättäen pahastui. Emmekä me koko matkalla enää mitään puhuneet, vaan aivan ääneti kulimme.

Liina tuli iloisena meitä vastaan. Hän oli laittanut kahvit valmiiksi ja varustanut evästä matkalle. Hänen kotonaan vallitsi tuollainen koristelematon, vaan aistikas järjestys, joka kaikessa viehättää. Siellä viihtyi niin hyvin, ettei tahtonut matkalle lähtöä muistaakaan.

— Emmeköhän ottaisi pannua matkaamme ja laittaisi siellä teetä? kysyi Liina.

— Älä sinä nyt aina pidä huolta kaikesta. Annahan olla niin nähdään eikä meissä muissa kertaakaan ole siksi kuntoa, vastasin minä, koettaen siten olla kohtelias. Vaan kun sattumalta katsoin Selmaan, niin vähäsen säpsähdin ja tunsin punastuvani.

Lähdettyämme rantaan, kulkivat tytöt edellä, Arvela ja minä perässä.

— Sano nyt oikein omantuntosi nimessä, kummalla on parempi? kysyi Arvela nauraen, vaan lisäsi samassa: luultavasti kummallakin itse mielestään.

— Niin, luultavasti kummallakin, hymähdin minä äänellä, jota itsekin pelästyin.

* * *

Tästä lähtien sain minä luvan käydä Selman kotona. Hän oli luullut minua vaateliaaksi, heillä kun ei ole niin erittäin . . .

— Sanoit turhamaiseksi, kun minua hävetti, vaan en minä tahdo turhamainen olla. Jos haluat käydä, niin olet tervetullut.

Kun hän tämän sanoi, olin vähällä syyttää häntä uudelleen turhamaisuudesta, vaan sain pidätetyksi. Niinkö päin hän minut ymmärsi!

Niin kauvan kun häntä katsomassa en käynyt, halusin sinne ja olin utelias näkemään häntä siellä, vaan pian se halu katosi. Siellä tosin nähtävästi oli koetettu suurempaa siisteyttä ja järjestystä toimeenpanna kuin ensi käynnilläni, mutta sittenkin tuntui olo siellä niin raskaalta, iloisuuteni ja reippauteni katosi joka kerta. Enkä milloinkaan kauvan viipynyt. Tahdoin Selman kanssani kävelylle, ja ulkona kahden kesken ollessamme sainkin jossakin määrin takaisin luontoani. Voin sanoa tyytyväisenä hänestä aina eronneeni, vaan en niin kiihkoisana ja hetkellisesti niin onnellisena kuin ystävytemme ensi aikoina.

Minä aloin löytää siihen syitä jos jonkinlaisia. Huomasin ettei hän kotonaan ollut niin ujo, kaino ja taivaallinen kuin minun seurassani, vaan että hän kylläkin oli julkea, ainakin äidilleen. Suhde heidän välillään minua heti alkoi vaivata, ja se kasvoi kerta kerralta. En olisi koskaan tahtonut tavata heitä yhdessä.

Selma kysyi usein mitä mietin kun olen niin vakava, ja minun täytyi aina vastata, ett'en mieti mitään. Enkä minä juuri miettinytkään, vaikka sen näköinen olin.

Elokuun neljäskolmatta päivä oli Selman syntymäpäivä. Silloin menin Arvelan ja Liinan kanssa häntä onnittelemaan, ja minä vein pienen lahjankin, josta hän tuli hyvin iloiseksi. Kun äitinsä toi meille viiniä, sanoin hänelle:

— Tulkaa nyt meidän kanssa kilistämään.

— En minä, mitäs minä . . .

— Tulkaa nyt vaan!

Mutta Selma keskeytti meidät:

— Äiti valmistaa meille kahvia, niin on parempi.

Seurasi hetkinen äänettömyyttä, kunnes minä ehdotin kävelyille lähtyä.

— Niin, eihän Lauri meillä tahdo olla edes minun syntymäpäivänäkään.

Aijoin hänelle jotain vastata, vaan se kuivui pieneen hymyilyyn. Jäin vaan mietteisiini.

Äkkiä saivatkin ajatukseni esineen. Juolahti mieleeni vastainen koti, jossa me yhdessä asuisimme. Minkähänlaista siellä olisi?

Arvela ja Liina kertoivat meille „tärkeän uutisen“, jota ei kenellekään muulle vielä ilmoitettu. Oli nyt päätetty, että he kuukauden perästä pitävät häänsä.

— Joutukaa tekin samaan matkaan, lisäsi Arvela, ja katsoi minuun.

— Emme suinkaan me vielä, onhan meillä aikaa, vastasin minä kuivasti ja verkkaan, katsahtaen kenkieni kärkiin.

Sitten nousin äkkiä ylös ja heitin hyvästit. Sanoin olevan välttämättömiä asioita toimitettavanani.

*

Kolmeen neljään päivään tämän jälkeen en mennyt häntä kohtaamaan. Vaan muuana puolen päivän aikana tuli hän erään nuoren, oudon herran kanssa vastaani. Silloin kuohahti minun suonissani. Että hän uskaltaa! Ja kuka tuo lienee?

Minä tahdoin tietää sen, ja sainkin. Se oli hänen uusi konttoritoverinsa

Vai konttoritoveri! He ovat siis joka päivä yhdessä!

Samana iltapäivänä istuin työpöytäni ääressä nojautuen vasenta kättäni vasten. Minulle oli vielä lisäksi kerrottu Selman kulkeneen tuon konttoristin kanssa. Se ei tosin ollut mitään pahaa, ja mitä se yleensä minua liikutti, vaan kui-

tenkin vaikutti se minuun kuin sadeilma venematkalle aikoviin neitosiin: muntuin kärsimättömäksi kaikkeen ja aloin tuskistella kaikesta. Katse oli kiintynyt ilmassa liiteleviin pilviin, ja minua suututti kun vastapäätä olevan talon katolta nouseva savupiippu esti minun näkemästä peittämänsä kohdan ilmassa purjehtivista pilvistä.

Vaan jos minä olenkin hänestä jo liian jokapäiväinen. No, eipä suinkaan tuosta juuri henki lähtene, jos niin onkin.

Mitähän jos menisin nyt häntä vastaan? Sattui näet jo olemaan se aika, jolloin hän läksi konttoorista.

Eikä sentään, olkoon oloillaan ja pitäköön konttoristinsa. Heittäännyin sohvalle ja katselin lampun savun mustaamaa paikkaa pöydän kohdalle katossa, joka näytti olevan kuin musta pilvi vaalean viattomuuden taivaalla, ja surullisesti hyräilin:

Ja taivaan Herra armias
Sun kulkus johtakoon —

Katsoessa kelloani oikein säpsähdin, kun oli jo aika lähteä. Enköhän sittenkin mene! Jos he hyvinkin taas tulisivat vastaan. Mutta kirjekin pitäisi kirjoittaa, ja jos en sitäkään nyt tee, niin jää se vielä ties kuinka kauvaksi. Aloinkin kirjoittaa, mutta se ei sujunut, ja minä läksin kuin läksinkin jaloittelemaan, en häntä tapaamaan, muuten vaan ulkoilmaa hengittämään.

Nyt oli elokunn viime päivät. Jok'ainoana iltana koko kesän olin saattanut hänet kotiin, usein olimme kävelleet möbrään iltaan. Että hän nyt on ihmeissään kun en monena viime iltana ole samaa tehnyt, tiesin vallan hyvin. Vaan että tuo konttoristi häntä jo saattelee, se oli jotain käsittämätöntä. Eiköhän ole minna mahtanut rakastaakaan.

Kaikkea tuota ajatellen meni kävelyni ihan itsestään samaan suuntaan nyt kuin ennenkin. Se katu olikin käynyt niin kodikkaaksi, että se väkisenkin veti puoleensa. Jokainen

kivikin oli tullut kuin vanhaksi tuttavaksi, sillä häntä odotellessani oli minulla ollut kyllin aikaa tarkastuksiin.

Mitähän tämä nyt tarkoittanee kun hän ei tulekaan. Vaikka sama se, olkoon poissa.

En ollenkaan huomannut että epäröidessäni olin viipynyt jonkun minuutin määrätyn ajan yli.

Saavuttuani sille kohdalle, josta hänen piti tuleman, seisahduin ja katsoin taas kelloani. Tässä oli varmaan jotain käsittämätöntä, hän olisi joutunut jo moneen kertaan. Ja minulle selvisi heti koko asia. Hän on tuon konttoristin kanssa mennyt käveilylle ja he ovat lähteneet toista tietä etteivät tulisi vastaani. Mutta mitä varten antaa hän minun turhaan odotella.

Läksin mietteissäni hiljalleen astumaan samaa katua takaisin päin, seisattuen kaikissa katuristeyksissä ja katseellani tarkkaan vaanien näköksällä olevia ihmisiä. Saattaahan olla mahdollista että he ovat menneet Kaivopuistoon. Asia alkoi tuntua varmalta, ja minä kiiruhdin kulkuani samaan suuntaan, melkein riemuiten siitä salaisesta toivosta, että saisin nähdä heidät siellä ja näyttäytyä hyvin välinpitämättömältä ja kylmältä. Matkalla pysähdyin miettimään eivätkö he ehkä voisi olla Kaisaniemessä. Olin jo kääntymäisilläni sinne päin, kun samassa huomaan hänen tulevan aivan toiselta suunnalta kuin olin odottanut.

— No . . . ja yksinäänkö!

En lähtenyt häntä vastaan, vaan käännyn kulkemaan edellään. Kulin hiljaa, koettaen koko käytökselläni näyttää hänelle välinpitämättömyyttä, ollen varmasti vakuumattu hänet kuitenkin tapaavani. Vaan kun hän ei minna saavuttanutkaan, niin katsahdin varsin varovasti taakseni. Mutta herran nimessä, minnekkä hän oli joutunut? Mitä ihmettä tämä kaikki merkitsi? Läksin kiireesti takaisin samaa katua, nähdäkseni, minne hän on poikennut. Saavutinkin hänet, vaan en mennyt luokseen. Takana vaan seurasin, joten näin hänen menevän kotiinsa.

Mikähän kiire sillä nyt? Eipä tuollaista hätää ole ennen ollut!

Kenties hän vielä lähtee Liinan luokse . . . Tuo ajatus ei tuntunut aivan mahdottomalta, ja minä menin kävelemään sille kadulle missä siinä tapauksessa tulisin häntä vastaan. Ensi kerran kulin matkan edestakaisin kuin ei mitään, samoin toisenkin; kolmannella päätin, että yhden kerran vielä ja sitten pois; neljännen matkan tehtyä löytyi vielä joku toivon kipinä, joka sai minut viidennelle; kuudennella alkoi pelottaa mitä ihmiset sanovat, kun myötään tässä kuleksin. Lähdinkin kiertämään lähinnä olevaa tonttia. Ensimmäisessä katuristeyksessä lennähti mieleeni ajatus, että hän hyvinkin juuri nyt saattaisi kulkea tavallista tietään, ja siten päästä näkemättäni. Kiireesti läksin takaisin samaan kulmaan, josta olin poikennutkin.

Kulmaan saavuttuani, ja kummankin puolen turhaan katseltuani, läksin aivan hiljaa ja rauhallisesti kuudetta matkaani tekemään.

Kerta kerralta kasvoi minussa kiukku, kun hän ei tulutkaan. Veri oikein kiehui rinnassa. Ja sittenkään minä en poistunut, ennen kuin myöhään illalla, jolloin suuttumuksen hiki valui pitkin ruumista. Kotona heittäännäin vaatteet päällä vuoteelleni. Kiihtyneet aatokset virtanaan virtasivat, tulivat ja menivät. Lunlee minun niin erittäin kaipaavan häntä, vaan erehtyy siinä. Saa kai hän minun puolestani olla rauhassa, saattelematta ja hakematta, jos niin tahtoo.

Emännän kutsuessa iltaruoaalle, valitin pahoin vointia, enkä aikunut syödä ollenkaan. Tuo hyväsydäminen eukko siitä peljästy, tarjosi kanverttiviinaa, sanoi sen häntä aina auttavan, ja otti kaikin puolin osaa sairauteeni, peläten enin, ettei se vaan tulisi pitkälliseksi. Olin hänestä aivan pääsemättömissä.

Seuraavana aamuna sain kirjeen, ensimmäisen tätä laatu. Selma kysyi minkätähden en ajoissa ollut häntä vastassa. Oli minun tähteni palannut takaisinkin, olipa ihan varma että minä näinkin hänet. „Jos sinun on vastenmielistä minua

saatella, niin voit sen jättääkin, löydän minä yksinänikin kotiini tahi saan muitakin saattajia.“

Vai niin. Minä siis voin saattelemisen jättääkin. Kii-toksia vaan kunniaista . . . Hän saa muitakin saattajia . . . Onnittelen, onnittelen . . . Hän näyttää aivan todella olevan mieltynyt tuohon konttoristiin. Jos he hyvinkin olivat eilen yhdessä lähteneet, vaan hän kääntyi tieltä takaisin „. . . saa muitakin . . .“ Tällä hän ihan varmaan tarkoittaa tuota konttoristia. Minä saan siis rukkaset.

Toivotan onnea! Hyvä onkin kun näin vähällä hänestä pääsee.

Koetin olla aivan välinpitämätön, vaan ei se kauvaksi aikaa onnistunut. Rinnassa se painoi, kunnes viimein kuo-hahti valloilleen. Hengitin syvään ja raskaasti. Kyyneleetkin pakkantuivat tulemaan; ne olivat vihan ja kostonhalun kyyneleitä, sillä minä luulottelin häntä nyt vihaavani.

Ja häntäkö minä olisin rakastanut! Ei, toiseltaiselta rakkaus mahtaa tuntua. Antaa vaan jäädä tähän paikkaan, en minä sure.

En voinut hänelle kuitenkaan näin vastata. Tahdoin toivottomana, hyljättynä kirjoittaa. Se ehkä herättää hänessä vaivaavaa säälää, ja sitä paitsi oli niin romantillista ottaa asia raskaasti. Toivo, että hän katuisi, pyytäisi anteeksi ja sanoisi ainoastaan minua rakastavansa, tunkihe mieleen, vaikka koetin sitä tukahduttaa. Olisin sitten minä puolestani tahtonut osoittaa hänelle kylmyyttä.

Vastauksessani, jonka heti kirjoitin, syytin häntä uskottomuudesta, sanoin ettei hän ole minua koskaan rakastanut, koska tuollaisesta seikasta on heti valmis rukkaset antamaan. „Se on etsitty tekosyy, eikä muu. Eilenkin olin sinua odottamassa, vaan sinä et tullut vastaani. Ymmärrän kaiken. Sinä luulet tulevaksi onnellisemmaksi tuon konttoristin kanssa. Siunaukseni teitä seuratkoon, jos tahdot sellaisen minulta ottaa. Ymmärrät kai minkälaisella mielellä sen lähetän. Kaiho minulle muistoksi jää, vaan ei siltä hätää. Maailma on suuri ja vapaa, eiköhän sinne surut haihtune.“

Allekirjoitukseksi panin: „Hyljätty ja pettynyt Lauri Takala.“

Viedessäni kirjettä postilaatikkoon, tapasin Liinan kadulla. Läksin saattamaan häntä, ja sain kutsun sisälle. Kotiin olla kuin ei mitään olisi tapahtunut.

He olivat edellisenä iltana palanneet Arvelan kotoa, ja Liinalla oli paljon sieltä kerrottavaa.

— Kalle saa viran kotipitäjässään, toistaiseksi sijaisena. Minusta on niin hauskaa päästä asumaan maalle.

— Onhan se.

— Ja niin vapaa kun urkuri saa olla, ei kun pyhänä vaan virassaan.

— Niin . . .

— Sinä et usko, Lauri, kuinka kaunis koti meille tulee. Aivan järven rannalla, kauniin metsän kyljessä.

— Vai niin.

— Siellä opin minäkin kauniimpaa suomea. Ne puhuvat hyvin soinnukasta kieltä siinä ympärillä. Ja miellyttävää, hauskaa kansaa.

— Kun ei vaan ajanpitkään tulisi yksitoikkoiseksi.

— Ei, kun me innolla ryhdymme työskentelemään, niin kyllä aika kuluu. Kalle perustaa lauluseuran, jonka me kotamme saada hyvään kuntoon. Siellä on paljo nuorta väkeä. Sitten me puuhaamme kaikenlaista, arpajaisia, kansanjuhlia . . . voi, ei siellä ollenkaan tule yksitoikkoista.

En minäkään sitä todella epäillyt.

Hänessä on sisältöä! Minä huo'ahdin syvään.

Samassa kuvautui Selma eteeni. Voi miksi minä olen juuri *häntä* rakastanut. Onhan se nyt ohi, vaan sittenkin . . .

— Sitten tekin tulette käymään meillä, eikö niin?

Minä hyrähdin jotain vastaukseksi.

— Miksi sinä olet niin synkällä mielellä?

— En minä ole, en miksikään. Minulla vaan ei ole aikaa kauemmin viipyä. Hyvästi.

— Ja katsot minua noin säälisen. Sanohan nyt, mikä sinua vaivaa?

— Sinuako säälien! Ei, iloisestihan minä sinua katson. Pikemmin itseäni säälin. Hyvästi vaan.

Tunsin punastuvani, vaan kiiruhdin pois, estääkseni sitä näkymästä. Hän seurasi minua ovelle, silmät selällään.

Menessäni vilkasin kerran Liinan kotiin päin ja huolaten henkäsin. Matkaa jatkoin sitten aatoksissa, tietämättä ollenkaan minne menen. Jouduin Kaivopuistoon, jossa istuin yksinäiseen paikkaan ja itkin. Itkin kuin pieni lapsi, jolta on makeiset riistetty kädestä, kunnes viimein ajatus, että asiat näin ovat parhaiten, sen vähitellen tukahutti.

Löfströmin kohdalla palatessani näin Selman tulevan vastaan. Vavahdin ja veri kuohahti läpi koko ruumiin. En tahtonut mennä häntä vastaan, enkä voinut takaisinkaan kääntyä. Minun täytyi poiketa sisälle ja tilata puoli pulloa punssia.

* * *

Kun kirjeeni oli saapunut, tuli hän tapaamaan minua, Hän oli ystävällinen ja nöyrytnyt, aina siihen määrään että kotitalonsa portilla jo pyysi anteeksi. Kirjeeni oli tehnyt vaikutuksen, hän oli kovin pelästynyt. Hetkellisestä suuttumuksesta oli minulle kirjoittanut, eikä mitään sillä tarkoittanut. Oli erehtynyt, luullut minun todellakin häntä välitelleen.

— Tuo konttoristi juttusi ainakin on perätön. En ole Hallmanin kanssa ollut missään, kerran tahi pari, kun on sattumalta tavattu kadulla.

Olin jo ennakolta päättänyt esiintyä kylmänä. Vaan minä tunsin kylmeneväni todellisesti. Hänen äänensä oli soinnuton, se oikein viilsi korvissani, hänen myöntäväisyytensä ja hellyytensä tuntui vastenmieliselle. Mutta hän osasi valita oikean ajan. Erotessa vaikutti anteeksipyyntö parhaiten, sillä sääliitti jättää häntä tällaisena.

— Et siis tahdo väliämme loppumaan?

— Hyvä Lauri, en, en.

— Entä Hallman? Jos hän . . .

— Älä viitsi pelätä, enhän minä hänestä mitään välitä.

— Etkö ole välittänytkaan?

— No voi voi sinua . . .

Hän kietoi kätensä vyötäisilleni ja kurottui suutelemaan.

— Annathan anteeksi?

Enkä minä voinut enää muuta kuin antaa ja itsekin omasta puolestani samaa pyytää.

Kului kuitenkin monta päivää ennen kuin hänen tämän jälestä ensi kerran näin. Saatoin hänet silloin kotiin. Matkalla puhelimme ilmasta ja vähän lähestyvistä Kallen ja Liinan häistä. Erosimme ilman minkäänlaista välipuhetta vastaisesta yhtymisestämme.

Emmekä me usein yhtyneetkään. Ainoastaan milloin hän sattumalta tuli vastaan, ja kun en voinut sitä välttää.

Liinan häihin kutsuttiin minut sulhaspojaksi. Se ei ollenkaan miellyttänyt. Tiesin liian hyvin kuka minulle tulee morsiusneidoksi. Pidin kuitenkin sopimattomana kieltäytyä.

Sulhaspoikien mennessä morsiusneitien huoneeseen, tuli Selma kiinnittämään pientä seppeltä rintaani. Tahtomattani vähän peräännyin, en vastannut tervehdykseensä, en kiittänyt, enkä odottaissamme puhunut yhtään sanaa. Seisoin vaan ja ja tylsästi katselin suoraa eteeni.

Papin vihkiessä jäi katseeni koko ajaksi morsiameen, vaikken häntäkään tarkkaavaisesti osannut katsella. Sanat kuulin, vaan ne pomppailivat takaisin korvistani ja unohtuivat saman tien. Ainoastaan yhdessä kohden tunsin pieniä pöyristyksen väreitä. Se oli papin lukiessa: „ . . ja sen tässä julkisesti jumalan ja kristillisen seurakunnan edessä tunnustavat . . .“

Ensimmäisen valssin alettua tein minä kuten muutkin sulhaspojat tanssiin valmistavia liikkeitä. Vetäsin hansikkaat kireemmälle ja kädelläni koettelin josko pukuni on asianmukaisessa järjestyksessä. Velvollisuus vaati minua aloittamaan tanssin morsiusneitini kanssa. Mutta minä en saattanut sitä tehdä, kun lattialla pyöri vaan muutamia paria; senhän olisi

kaikki huomanneet. Odotellessani tuli muuan henkästynyt tanssija luokseni.

— No, miksi seisot, etkö huomaa, kuinka lempeät silmäykset sinua odottavat.

— Odottakoot, vastasin minä ja vetäkönnyn puhujasta syrjään. Ja sitten siirryin siirtymistäni toisten taakse, kunnes viimein läksin koko tanssihuoneesta. Menin toiselle puolelle, jossa istui vanhempia miehiä ja joivat totia. Laitoin kiireimmiten lasin itselleni, väkevän totilasini, ja istuin muiden joukkoon.

Tanssihuoneessa alkoi polkka. Tuo valssin ajalla minua puhutellut sulhaspoika tuli taaskin luokseni.

— Hyvä mies, täälläkö sinä istut kun tanssihuoneessa odottavat. Selmasikin kaipaa sinua.

— Älä ole milläsikään. Täällä on niin peijakkaan hauska.

— Joudu nyt! Selma käski etsimään sinua.

— Sano sinä Selmalle, etten minä mitenkään saata, että minulla on täällä niin peijakkaan hauska. So, mene nyt vaan.

Kun hän oli mennyt, tein minä heti toisen lasin.

Franseesin alkusoiton soitettua tuli sulhanen luokseni.

— Mikä sinua vaivaa kun et ollenkaan tanssi?

— Miks'en tanssi. Vaan minä tahdon huoltaa myöskin sieluani.

— Lähde pian pyytämään Selma. Ollaan sitten vis à vis.

— Ollaan vaan.

Useammat parit istuivat jo paikoillaan kun minä tulin huoneeseen. Menin suoraan Selman luokse ja tein hyvin kohteliaan kumarruksen.

— Saanko kunnian?

Hän oli korviaan myöten punanen ja istui kun ei olisi minua huomannutkaan. Olin jo kääntyä pois kun hän nousi paikaltaan.

Mennessämme poikki lattiaa, seurasivat kaikki meitä hymyilevällä katseella. Se suuntutti, vaan uhallakin koetin olla ivallisen ja huolettoman näköinen.

— Mitä se tarkoittaa, kun sinä et minua ollenkaan tanssita? Kaikki ihmettelevät.

— Kun minulla on tuolla hausempi. Ihmisellä pitää olla vapaus valita mikä enemmän miellyttää.

— Ja sinua miellyttää enemmän istua totia juomassa kuin olla minun seurassani?

— Kuten näet.

— Kun ilkeätkin.

— Huomautan etten ota vastaan minkäänlaisia nuhteita.

— Ole sitten. Saat kai minusta olla.

— Kiitoksia paljon.

Minä oikein nautin kun saatoin näin esiintyä. Oltuamme hetken vaiti, aloin minä tyyneesti:

— Minulla on uutisia kerrottavana.

— Mitä ne ovat? Hänen äänensä vapisi.

— Minä matkustan viikon perästä Kuopioon.

— Käymäänkö?

— Ei, vaan muutan kokonaan.

— Milloinka sinä sen olet päättänyt?

— Pari viikkoa sitten.

— Etkä ole minulle mitään ilmoittanut.

— En. Olen pitänyt asian koskevana ainoastaan minua.

— Vai niin.

Viimeinen sanansa tuli hiljaa henkäyksen ohessa.

Oltiin hyppykohtauksessa. Minä vein häntä kuin vento vierasta, kaikella maltilla ja sävyisyydellä, en ollenkaan pursertanut rintaani vasten. Hän tuntui haluavan olla loitompana.

Fransesin loputtua saatoin hänet paikalleen ja kohteliaasti kiitin. Hän ei vastannut mitään, vaan surullisesti katsahti.

Minä riensin herrojen puolelle, iloisena ja tyytyväisenä asiani hyvään ajamiseen.

Seuraavana aamuna kivisti päätäni. Inhotti kaikki mitä näki, inhotti muistella kulunutta iltaa.

Kuinka minä sentään saatoin sillä tavalla käyttäytyä, ja kaikkien nähden? Täytyisi oikeastaan pyytää Selmalta anteeksi.

Mutta se olisi liikaa sekini. Kaikki voisi muuttua jälleen entiselleen. On kuitenkin parasta kuin on. Ja tulihan siten ilmoitettua muuttonikin. Lienee viisainta olla jo kokonaan sekaantumatta.

Ja niin minä olinkin. Matkustin sitten hyvästi sanomatta. Enkä ole hänestä sen koommin mitään kuullut, kunnes eilen sain eräältä tuttavaltani kirjeen, jossa mainitaan hänen olevan morsiamen ja tänään viettävän häitään.

Minä tahdon täältä kaukaa toivottaa hänelle kaikkea hyvää.

E. J. Vainio

